

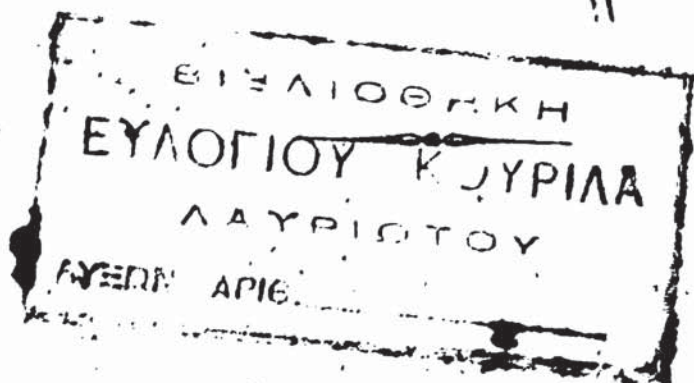
BK
Φ9

A stylized, handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long, sweeping tail.

Δρ. εσ. 1240024

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Θ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ παρὰ τῆς Καπνικαῖας.

1840.

• Ἄνδρες ἀδελφοί! ἐγὼ πάση συνειδήσει ἀγαθῇ
πεπολιτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. •

Πράξ. ΚΓ', 1.

ΤΗΝ 21 του Νοεμβρίου του 1839 έτους περί την δευτέραν
ώραν μ. μ. έλαβον τὸ ἐξῆς ἔγγραφον

ἀριθ. 30069.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

2636.

Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟ-
ΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΒΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Θ. Φαρμακίδην.

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Σεβαστὸς ἡμῶν Βασιλεὺς κηδύ-
κησε δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4139 Βασιλικοῦ Διατάγματος
ν' ἀπολύσῃ μὲν ὑμᾶς τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως παρὰ τῇ
ιερᾷ Συνόδῳ τοῦ Βασιλείου, νὰ διορίσῃ δὲ ὑμᾶς τακτικὸν
καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ ἐνταῦθα Βασι-
λικὸν Πανεπιστήμιον ἐπὶ μισθῷ 300 (τριακοσίων) κατὰ μῆ-
να ὀρχυμῶν.

Τοῦτο γνωστοποιοῦντες πρὸς ὑμᾶς διὰ τῆς παρούσης, πε-
ποιθήμεν, ὅτι καὶ εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν νῦν διορίσθητε, θέλε-
τε δώσει ἱκανὰ ζήλου καὶ ἱκανότητος δείγματα ἐπαξίως
τῆς προσδοκίας τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Νοεμβρίου 1839.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ.

Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Γ. Γλαράκης.

Ἀνέγνωσα μετὰ προσοχῆς, καὶ ὄχι μόνον ἄπαξ, ἀλλὰ
καὶ δις καὶ τρίς, τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ πεί-
σω ἑμαυτὸν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ ἀληθινὸν ὅ,τι αὐτὸ διαλαμ-
βάνει. Τόσον παράδοξον καὶ παράξενον μοὶ ἐφάνη! Ἡξευρον,
ὅτι τὰ δημόσια ὑπουργήματα δὲν παρέχονται διὰ βίου.

ἤξευρον, ὅτι καὶ ἀφαιροῦνται ταῦτα, καὶ οἱ ἐντελεῖς καὶ ἀναβιβάζονται καὶ καταβιβάζονται. Ἄλλ' ἤξευρον ἐν ταῦ-
 τῷ καὶ ὅτι χωρὶς ἀποδεδειγμένης ἐξ ὄρου αἰτίας δὲν
 ἀφαιρεῖται ὑπουργήμα ἀπ' ἀνθρώπου καὶ οὐδὲν κατέχοντος
 αὐτὸ καὶ πιστῶς ἐκπληροῦντος τὰ ἱερὰ αὐτοῦ χρέη, οὐδὲ
 μετατίθεται ἢ καταβιβάζεται ἐντελής ἀναιτίως ἀπὸ
 ὑπουργήματος εἰς ὑπουργήμα ἀνοίκειον καὶ ἀνάρμοστον
 εἰς αὐτόν· διότι τοῦτο δίδει κατ' αὐτοῦ ὑποψίας, καὶ
 οὕτω προσβάλλεται καιρίως τὸ πολυτιμότερον τοῦ ἀνθρώπου
 κτήμα — ἡ τιμὴ καὶ ὑπόληψις. Ὄθεν, ὅταν ὁ ἀρμόδιος
 γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας προτείνῃ τοιοῦτόν τι, ὀφείλει
 νὰ σκέπτηται πρότερον ὀρθῶς. Ἀπὸ τοῦ ὑπουργήματος τοῦ
 γραμματέως παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης
 αὐτῆς καταστάσεως μετετέθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθω-
 νος τακτικῶς καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας! Ἐξέτασα
 ἐμαυτὸν ἀκριβῶς, καὶ δὲν εὑρηκα ἐν ἐμαυτῷ αἰτίαν τινὰ εἰς
 εὐλογον μετακίνησιν ἀπὸ ὑπουργήματος, τὸ ὁποῖον τόσα ἔτη
 κατεῖχον· διότι καὶ τὸ ἔργον μου καλῶς ἐγνώριζον, καὶ τὰ
 καθήκοντά μου πιστῶς ἐξετέλουν, καὶ οὔτε πρὸς τὰ συμφέρον-
 τα τῆς πατρίδος μου ἢ τῆς ἐκκλησίας μου οὔτε πρὸς τὴν Κυ-
 βέρνησιν τοῦ Βασιλέως μου ἔδειξά τινα ἀπιστίαν. Καὶ ὅσω
 περισσότερον ἐξέταζον ἐμαυτὸν, τόσω περισσότερον ἠπόρουν
 διὰ τὴν πρότασιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμμα-
 τέως τῆς ἐπικρατείας Κυρίου Γ. Γλαράκη. Ἄλλ' ἐπίλθε
 μετ' ὀλίγον ἐπ' αὐτόν ποιναία νέμεσις!

Ἄλλ' ὅ,τι περισσότερον μ' ἔρριψε τωόντι εἰς ἔκστασιν εἶναι
 ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπουργήματος τοῦ γραμματέως παρὰ τῇ ἱερᾷ Συ-
 νόδῳ εἰς καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πα-
 νεπιστήμιον Ὁθωνος ἀπόδειξις μου. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη οἶονεῖ
 μοι ἔλεγεν Ἡ γενοῦ καταγέλαστος εἰς προβεβηκυῖαν ἤδη
 ἡλικίαν, ἢ ἕπαγε, ὅπου ἀλλαγῶ θέλης, διὰ τὰ εἰρῆς
 πόρον βίον, καὶ ἐπιλάθου τῆς πατρίδος σου, ἐπιλάθου
 τῶν ἐν αὐτῇ τόσων πόνων σου, τῶν πιστῶν ὑπηρεσιῶν
 σου, τῶν σφέσεών σου κ.τ.λ. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη ἀπόδειξις
 προσέβαλλε προσέτι καιρίως καὶ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου
 ἐνώπιον ὄλου τοῦ ἔθνους μου, καὶ διότι καθίστανεν ἀμφίβο-

λόν· τὸ Ὁρθόδοξον μου φρόνημα, αὐτὴν τὴν πίστιν μου· διότι κληρικὸς καὶ γραμματεὺς παρὰ τῆ ἱερᾷ Συνόδῳ, ἀπει-
δεικνύμενος τακτικὸς καθηγητὴς ὄχι τῆς ἱερᾶς θεολογίας,
ὅποιος ἤμην ἤδη ἀποδεδειγμένος, ἀλλὰ — τῆς Ἑλληνικῆς
φιλολογίας! Ἐξέτασα καὶ κατὰ τοῦτο ἑμαυτὸν, καὶ δὲν εὐ-
ρηκὰ ἐν ἑμαυτῷ ἀφορμὴν πῶς παρ' ἐμοῦ δεδομένην εἰς τοι-
αύτην περὶ ἐμοῦ ὑπόψιν. Ἀπέδωκα λοιπὸν τὸ πᾶν εἰς μέλαιναν
ῥαδιουργίαν, καὶ ῥαδιουργίαν πολιτικὴν, καὶ εἰς ἀναίσχυν-
των διαβουλὴν καὶ σικοφαντίαν. Ὅθεν γρέος μου ἱερώτατον
ἐνόμισα τὸ νὰ σώσω εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ εἰς ὅλον τὸν κό-
σμον τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου, ἀδίκως καὶ παραλόγως
καὶ ἀναιτίως προσέβληθῆσαν, καὶ ν' ἀποδείξω ἑμαυτὴν κατὰ
τρόπον ἐπιστημύτατον ἀθῶον, καὶ μηδὲν ἐνεχόμενον εἰς
τὴν κατ' ἐμοῦ γενομένην αἰσχρὰν κατηγορίαν. Ἄφεις λοιπὸν
τὸ ὑπαῖον εἶχον ἀνά χειρὸς ἔργον — τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἕως
τέλους ἀνασκευὴν καὶ ἀνατροπὴν τῆς Ἐπικρίσεως τοῦ αἰδεσι-
μωτάτου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων — καὶ
λαβὼν τὸν κάλαμον, ἤρξισ' ἀμέσως νὰ γράφω ἀπολογία·
διότι ἡ σωτηρία τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς μου μοι εἶναι
πολυτιμωτάτη, καὶ δὲν θέλω νὰ μείνῃ προστετριμμένη εἰς
τὸν χαρακτήρα μου καὶ παρκαμικὰ κηλῖς. Τὸ ἔργον ἔλαβε
πέρασ πρὸ πολλοῦ· ἀλλ' ἐάν ἡ ἀπολογία μου ἐκδίδηται τό-
σον βραδέως, τοῦτο προήλθεν ἐκ συμβουλῆς εὐλικρινῶν καὶ
ἀξιοτίμων φίλων μου διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους κρῖνω πάντα
περιττὸν νὰ ἐκθέσω δημοσίως. Ἀλλὰ καὶ τόσον βραδέως ἐκ-
διδουμένη, ἐκδίδεται ὅποια ἐξ ἀρχῆς ἐγράφη, καὶ ἕκαστος
εἶναι κύριος τοῦ νὰ πιστεύσῃ ἢ νὰ δυσπιστήσῃ εἰς τὸν λόγον
μου. Ἐγράφη δὲ ἡ ἀπολογία μου μακρὰ· δὲν πταίω ἐγὼ κα-
τὰ τοῦτο· αὐτὰ τὰ πράγματα, μ' ἔφερον καὶ ἄκοντα εἰς μα-
κρολογίαν.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐγένετο ἔκπτωτος καὶ ὁ ἀρχιε-
πίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος, εἰς τὸν ὅποιον
οἱ κήλακες μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων ἐγκωμίων, ἀπέδω-
καν καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ὄ ἘΚΤΟΣ παρὰ τὴν συνθήειαν
τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ο ἄνθρωπος οὗτος ἐξευτέλισε καὶ
κατήσχυσε παραπολύ τὸν ὅποιον κατεῖχε θρόνον· διότι ἠθέ-

λησε διὰ συμφέροντα καὶ τέλη ἄλλων νὰ περιπλεχθῆ αὐτὸς εἰς πράγματα,, ἀσυμβίβαστα πάντα πρὸς ὃν ἔφερε βαθμὸν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν· καὶ ὀλίγον ἔλειπε ν' ἀναστατώσῃ τὸ πᾶν ὀρθόδοξος καὶ φιλαρχος οὗτος ἄνθρωπος διωτῶν κρότων καὶ θορύβων, τῶν περὶ τῆς ἀνυπάρχου καὶ ἀνυποστάτου ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους ἀδιελπίτως γινομένων· διότι συνέφερον οἱ τοιοῦτοι κρότοι καὶ θορύβοι εἰς ἄλλους.

Τὸν ἔκπτωτον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν ἘΚΤΟΝ διεδέχθη ὁ Νικομηδείας ἐπίσκοπος Ἄνθιμος· ἄνθρωπος, ὡς λέγεται, τοῦ αὐτοῦ κόμματος, καὶ ἐπομένως τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ φρονήματος· καὶ ἂν αἱ περιστάσεις δὲν σωφρονίσωσιν αὐτόν, θέλομεν ἔχει πάλιν τὰ αὐτά. Ἄλλ' εὐχομαι, νὰ γνωρίσῃ ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι εἶναι πάντα ἀνοικεῖον καὶ ὄλιος ἀνάρμοστον τὸ νὰ ἐμπλέκηται ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας εἰς πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ γίνηται ὄργανον ἄλλων πρὸς βλάβην καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπολήψεως. Φρονίμως λοιπὸν θέλει πράξῃ, ἐὰν θελήσῃ ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ περιορισθῆ ἀκριβῶς εἰς τ' ἀληθινὰ ἱερά αὐτοῦ καθήκοντα. Ἐχει ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἀντικείμενα· εἰς αὐτὰ δύναται ν' ἀσχοληθῆ ἐπιμελῶς, ἐὰν θελῇ δόξαν ἀληθινὴν. Ἄς καταργήσῃ δὲ ὁ διάδοχος καὶ ὄσα ὁ προκατοχος αὐτοῦ, ἀπὸ εἰσιγήσεων πονηρῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων ἀπατηθεὶς καὶ παρσυρθεὶς, ἔπραξε πρὸς βλάβην καὶ κατασχύνην τῆς ἐκκλησίας. Τὸ ὄργανον τοῦ σατανᾶ, ὁ Εὐσέβιος Πανάς, δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· αὐτὸς ἀποτελειώσας τὸ ἐντιμον καὶ ἐνδοξον ἔργον, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν εἰς Ῥωσίαν. Ὡστε λείπει εἰς τῶν ἐμμέσων κακῶν καὶ ἀπατηλῶν συμβούλων. Εἴθε μὴ λάβῃ ἕτερος τὸν τόπον αὐτοῦ!

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς, νὰ φρονιμεύσωσι πλέον καὶ οἱ συγκροτούντες τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον. Ἀρχετὰ κατασχύνθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, γινόμενοι ὄργανα τυφλῶν θελήσεων καὶ συμφερόντων ἄλλοτριῶν. Μὴ νομίζωσιν ὅτι, ἐν

7
τῶντι ἐπεβούλευετο, ἐπολεμείτο καὶ κατεδιώκετο ἡ ἱερὰ
ἡμῶν πίστις καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία, δὲν ἤθελον
φανῆ ἄλλοι γενναιότεροι αὐτῶν. προστάται καὶ ὑπέρμαχοι.
Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, εἰάν δὲν
ἔχη ἄλλους πρυστάτας καὶ προμάχους παρὰ τοὺς γράψαντας
καὶ ὑπογράψαντας τὰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους περὶ ἐπι-
βουλῆς τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας συνοδικὰς ἐγκυκλίου
ἐπιστολὰς καὶ τὰ διαβόητα Πρακτικὰ, καὶ παρὰ τοὺς κρώ-
ζοντας ἔκτοτε περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Ὅλα, ὅσα ἐγράφησαν
ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους εἴτε παρὰ μόνου τοῦ ἀρχιεπισκό-
που τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἴτε καὶ παρὰ τῆς περὶ αὐτὸν
συνόδου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀφορῶντα, εἶναι ἄξια πυρός·
διότι φέρουσιν ὄνειδος καὶ καταισχύνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
Ἄς μοὶ πιστεύσωσι κατὰ τοῦτο οἱ ἅγιοι συνοδικοί· διότι λα-
λῶ μετὰ πολλοῦ τῆς ψυχῆς μου πόνου, ὡς γνήσιον τέκνον
τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας θέλω εἰλι-
κρινῶς καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν. Ἄς ᾔνοι προσεκτικοὶ
τοῦ λοιποῦ οἱ συγκροτοῦντες τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύ-
νοδον καὶ κατὰ τὰ πρόσωπα. Παρὰ πονηρῶν ἀνθρώπων ἀπα-
τηθέντες, ἠθέλησαν νὰ βλάψωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν
τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου ἐν τοῖς Πρακτικοῖς. Ἄλλ' ἂν καὶ
αὐτοὶ ἔδειξαν διὰ τούτου, ὅτι δὲν σεβάζονται ἑαυτοὺς, καὶ
προφανῶς ψευδόμενοι ἐνύμιζον, ὅτι ἔπραττον ἔργον θεοφιλές
καὶ θεάρεστον, ἐγὼ ὅμως ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐπεθύμουν ποτὲ νὰ
εὐρεθῶ εἰς τὴν δυσάρεστον ἀνάγκην οὔτε τῆς ἀπαντήσεως οὔτε
τῆς τόσοσιν σκληρᾶς ἀντιπροσβολῆς. Ἄλλ' εἴθε νὰ χρησιμεύσῃ
τούτο εἰς αὐτοὺς εἰς μάθημα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς!

Εἰς τὸ Β'. μέρος τῆς ἀπολογίας μου ὑπεσχέθην, ὅτι
εἰς τὸ τέλος αὐτῆς θέλω ἐκθέσει καὶ ἀναπτύξει ἐν παραρτή-
ματι τὰ ὁποῖα εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος
ἀναντίρρητα δίκαια εἰς τὸ νὰ διακηρυχθῇ ἀφ' ἑαυτῆς αὐτο-
κέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος. Διὰ λόγους μηδὲν διαφέροντας
εἰς τὸ Κοινὸν ἀνεβλήθη πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἔκδοσις τοῦ παραρ-
τήματος· ἀλλὰ θέλει δημοσιευθῆ καὶ αὐτὸ κατόπιν.

Ἄλλ' ἐν τέλει εὐχομαι, νὰ παύσωσι πλέον αἱ περὶ θρη-
σκείας καὶ ἐκκλησίας κατακραυγαί· διότι φέρουσιν ὄνειδος

καὶ καταισχύνην. Εὐχομαι, νὰ γνωρίσωσι καὶ οἱ ἑτεροκίνητοι καὶ ἑτερόγλωσσοι Ἕλληνες κραυγᾶσαι ὅτι, ὅςτις δὴποτε καὶ ἂν ὑποκινή αὐτοὺς εἰς τοῦτο, δὲν εἶναι εἰλικρινής· ὑποκρύπτει πονηρὸν καὶ δόλιον σκοπὸν. Εὐχομαι, νὰ παύσῃ τοῦ λοιποῦ πᾶσα περὶ θρησκείας καὶ ἐκκλησίας ἕρις· διότι ἐκ τῶν τοιούτων ἐρίδων βλάβη μᾶλλον ἢ ὠφέλεια προέχεται. Εὐχομαι, νὰ παύσῃ πᾶς περὶ τοιούτων πραγμάτων διχπηλικτισμὸς· διότι κατήντησε παραπελὸ ἀτιμίας. Ἄλλ' εὐχομαι, νὰ γνωρίσωσι πλέον καὶ οἱ προσωπικοὶ ἐχθροὶ μου, καὶ πολιτικοὶ καὶ κληρικοὶ, τὴν μεγάλην ἀδικίαν, καὶ νὰ μ' ἀρήσωσιν ἴσχυρον ἐρεθίζοντές με, λυποῦνται αὐτοὶ μᾶλλον ἢ ἐγώ. Ἄλλις ἐφλυαρήθησαν κατ' ἐμοῦ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1835 ἔτους· ρηθάνει πλέον ἢ περαιτέρω ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἀδικὸν διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν ὅρει ὄνειδος καὶ καταισχύνην εἰς αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μεταχειρίζονται πρὸς βλάβην μου τοιαῦτα ἄτιμα μέσα.

Ἦμην ὑπόχρεως εἰς τὸ ν' ἀπολογηθῶ ἀπᾶς διὰ τὰς κατ' ἐμοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου γινομένας ἀναισχύντους κατηγορίας. Ἀπελογήθην. Ἄν ὅμως οἱ πολιτικοὶ ἐχθροὶ μου δὲν αισθάνωνται αἰδῶ, καὶ θελήσωσι πάλιν νὰ μὲ προσβάλωσιν εἴτε ὡς ἑτερόδοξον καὶ κακόδοξον εἴτε ὡς ἀσεβῆ καὶ ἄθεον, αὐτοὶ ἂς ὀφώνται.

Ἐν Ἀθήναις, 1840 Ἀπριλίου 1.

Θ. Φαρμακίδης.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Θ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀπ' αὐτῆς τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἐπαύθην ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης κατὰ τὴν 20 Νοεμβρίου τοῦ 1839 ἔτους. Ἀλλὰ καίτοι ἀποδεδειγμένος ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς ἱερᾶς θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθωνος ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1837 ἔτους, καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους Β. Διατάγματος ἐπικυρωμένως τοιοῦτος, μετετέθην ἤδη, κατὰ πρότασιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δῆμοσιᾶς ἐκπαιδεύσεως Γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Κυρίου Γ. Γλαράκη, ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου γραμματέως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τακτικὸς καθηγητῆς, ὅχι πλέον τῆς ἱερᾶς θεολογίας, ἀλλὰ — τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας! Βύγνωνοντ' ἄταπεινά ταπεινότητά πρὸς τὸν μεγαλειότατον Βασιλέα μου καὶ διὰ ταύτην τὴν περὶ ἐμοῦ πρόνοιαν αὐτοῦ καὶ κηδεμονίαν· ἀλλ' ὀφείλω ἐν ταύτῳ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἀπορῶ μεγάλως καὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν περὶ μεταθέσεώς μου πρότασιν τοῦ Κυρίου Γραμματέως· διότι δὲν εὕρισκω ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν τινά· ἀλλ' ἀπορῶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν καὶ προταθεῖσαν ἀνάδειξίν μου· καὶ δὲν ἤξεύρω, ποῖος πονηρὸς δαίμων ἐνέπνευ-

γεν εἰς αὐτὸν τοῦτο. Ἐγὼ δὲν ἐκαυχῆθην ποτὲ εἰς μεγάλας γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, οὐδ' ἐφαντάσθην ποτὲ, ὅτι ἔμελλον ν' ἀποδειχθῶ καὶ τακτικὸς αὐτῆς καθηγητῆς εἰς Πανεπιστήμιον. Αἱ μικρά μου γνώσεις περιορίζονται κυριωτέρως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ αὐτὴ ἡ μικρά μου βιβλιοθήκη ἐξ ἐκκλησιαστικῶν τὸ πλεῖστον μέρος συνίσταται βιβλίων· καὶ ἂν ἀκόμη ἐδυνάμην νὰ χρησιμεύσω κατὰ τι εἰς τὸ ἔθνος μου, ἐδυνάμην νὰ χρησιμεύσω ὡς θεολόγος, καὶ ὄχι ὡς φιλόλογος. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἐπῆλθε ποτὲ εἰς τὴν ἐδικήν μου κεφαλὴν, τοῦτο ἐπῆλθεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Κυρίου Γλαράκη! Δὲν ἤξεύρω, εἰς ποίαν διάθεσιν εὐρίσκετο αὐτῆ, ὅτε ἐπενόησε τὴν ἀπόδειξίν μου ὡς καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας· ἤξεύρω ὅμως, ὅτι τὸ ἐπινόημα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἔβλαψε καιρίως τὴν ἐδικήν μου τιμὴν καὶ ὑπόληψιν· διότι ἡ ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ γραμματέως παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδου εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, καὶ ὄχι τῆς θεολογίας, εἰς ἣν ἤμην ἤδη ἀποδεδειγμένος, μετάθεσίς μου ἔρριψεν ἐξαίφνης τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀμφιβολίαν, ὄχι ἀπλῶς περὶ τῆς ὀρθοδοξίας μου, ἀλλὰ — περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μου! Ἄν τούτου ἐστοχάζετο ὁ Κύριος Γλαράκης, κακῶς ἐστοχάζετο αὐτοῦ. Τοιαύτην προσβολὴν τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως μου δὲν ἤθελον ὑποφέρει ποτὲ, καὶ ὁ Κύριος Γλαράκης ἐγνώριζε, νομίζω, ὅτι καὶ ἑμαυτὸν εἶμαι ἰκανὸς νὰ υπερασπίσω, καὶ τοὺς ἐχθρούς μου καιρίως νὰ πλῆξω. Διὰ τί λοιπὸν ἠθέλησε νὰ μ' ἐρεθίσῃ; Ἠθέλησεν ἴσως νὰ δειχθῆ παραπολὺ εὐάρεστος εἰς τοὺς πολιτικοὺς, αὐτοῦ μὲν φίλους, ἐμοῦ δὲ ἐχθρούς. Ἄς δυσαρεστηθῆ λοιπὸν αὐτός· ἀλλ' ἂν δυσαρεστηθῶσι καὶ οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ φίλοι, ἐγὼ δὲν πταίω κατὰ τοῦτο.

Διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ γραμματέως εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας μετὰθεσίν μου, ἐχάρησαν οἱ ἐχθροί μου, ὡς θριαμβεύσαντες· ἀλλ' ἡ χαρὰ στραφίσεται αὐτοῖς εἰς λύπην. Ἐκ τῆς μεταθεσεώς μου ταύτης λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐνόμιζον, ὅτι δύνανται εὐκόλως νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὰς ὁποίας διέδιδον ἀναιδῶς καὶ ἀναισχύντως ἀπὸ τινος χρόνου πρὸς βλάβην τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεώς μου φήμας. Οἱ ἄθλιοι! δὲν ἠξέφρουσιν ὅτι, καθὼς, χάριτι θεῖα, δὲν ἐξετράπην μέχρι τοῦδε κατ' οὐδὲν ἀπὸ τῶν ἱερῶν τῆς κατὰ τὴν μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀνατολικὴν χριστιανικῆς πίστεως δογμάτων, οὕτω δὲν ὑπέφερον ἕως τώρα καὶ βλάβην τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεώς μου, καὶ ὅστις πατὲρ ἠθέλησε νὰ μὲ βλάβῃ, ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Ἀλλ' ἐνόμισαν ἴσως οἱ ἐχθροί μου, ὅτι θέλω σιωπήσει καὶ ταύτην τὴν φορὰν, καθὼς ἐσιώπησα μέχρι τοῦδε διὰ τὰ κατ' ἐμοῦ ἀπὸ τινος χρόνου γινόμενα κυνικὰ ὑλακτῆματα. Κίβδηλον ἦτον τὸ νόμισμά των!

Καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἀπὸ τινος χρόνου ἐπιβουλεύοντες ἀναιδῶς καὶ ἀσυστόλως τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου; ποῖοι εἶναι οἱ γινόμενοι ὄργανα τῆς κατ' ἐμοῦ πολιτικῆς ραδιουργίας; ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι «θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι (α)» καὶ ὑποκρίνονται μὲν ἄκραν εὐσέβειαν καὶ ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐξαπατᾶν τὰς καρδίας τῶν ἀνάκων διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, πρὸς βλάβην τοῦ πλησίον των. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι διαδίδουσιν ἀπὸ τινος χρόνου φήμας βλαπτικὰς τῆς τιμῆς καὶ

(α) Τιτ. Α', 16.

τῆς ὑπολήψεώς μου, καὶ ἔγραψαν προσθάλλοντές με καὶ ὀνομαστί, καὶ ἀνωνόμως, καὶ ἄλλοτε ὑπαινιττόμενοί με, εἰς τὸ ἐπώνυμόν μου ἀναφερόμενοι! Ἀλλ' ἐξετάζων ἑμαυτὸν ἀκριβῶς, καὶ μὴ εὐρίσκων τίποτε ἀληθινὸν εἰς τὰ κατ' ἐμοῦ διαδιδόμενα καὶ γραφόμενα, ἐπαναπαυόμενος εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ συνειδήτοσ μου καὶ εἰς τὴν καλὴν περὶ ἐμοῦ ὑπόληψιν τῶν φρονίμων καὶ δικαίων Ἑλλήνων, ἐπρωτίμων τὴν σιωπὴν, μὴ θέλων ἐν ταύτῳ νὰ ρίψω ἑμαυτὴν παραλόγως εἰς ἔριδας καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν οὐδὲν προκύπτει ὄφελος, καὶ νὰ δώσω ἀφορμὴν εἰς ἐξηγήσεις καὶ παρεξηγήσεις. Ἐπειτα θεωρῶν καὶ τοὺς προσθάλλοντάς με, κύνας ὑλακτοῦντάς μόνον καὶ μὴ δάκνοντάς, ἐδείκνυσιν καταρρήνησιν πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος κατ' ἐμοῦ φλυαρούμενα. Ἀλλ' εἰς ἣν εὐρέθην ἀπροσδοκῆτως — χάρις εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Κυρίου Γ. Γλαράκη! — ἡθικὴν κατάστασιν, δὲν δύναμαι πλέον νὰ σιωπήσω. Ἡ περαιτέρω σιωπὴ εἶναι ἀξιοκατάκριτος προδοσία τῆς τιμῆς μου· δι' αὐτῆς ἐπιζυρῶνω ἐγὼ αὐτὸς ὅσα κατ' ἐμοῦ διέδιδον καὶ ἔγραψον οἱ ἐχθροί μου· καὶ ἐν ᾧ ἀδικῶ διὰ τοῦτου ἑμαυτὸν, λυπῶ καὶ τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους μου, προξενῶ χαρὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἀφίνω εἰς ἀμφιβολίαν τοὺς ἀδιαφόρους. Ὀφείλω λοιπὸν ν' ἀπολογηθῶ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ δημοσίως· ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ τιμὴ μου· ὀφείλω ν' ἀποδείξω ἑμαυτὸν ἀθῶον καὶ εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ εἰς τὸν Βασιλέα μου. Ἀλλ' ἂν ἐγνώριζον ῥητῶς τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐγένετο εἰς ἐμὲ ὅ,τι ἐγένετο, ἤθελον περιορισθῆ εἰς αὐτῶν μόνων τὴν ἀνασκευτὴν καὶ ἀνατροπὴν πρὸς ἀπυφυγὴν τῆς ἐκ τῆς μακρολογίας καὶ βαττολογίας ἀπθίας· ἐκ τῆς ἀγνοίας τούτων ἀναγκάζομαι ἴδιον νὰ διατρέξω μέγα στάδιον. Ἀναγκάζομαι νὰ ἐκθέσω δημοσίως ἐν συντόμῳ τὴν θρησκευτικὴν πολιτείαν μου, διὰ ν' ἀποδειχθῆ ἐξ αὐτῆς ἡ ἀθω-

ότης μου. Αναγκάζομαι νὰ ἐκθέσω πλατύτερον τὰ ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βάσιλέως ἕως σήμερον διατρέξαντα καὶ διατρέχοντα εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφορῶντα, διὰ ν' ἀποδειχθῇ ἐξ αὐτῶν ἢ κατ' ἐμοῦ γινομένη ἐπιβουλή. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν θέλει ἀποδειχθῇ καὶ τι περισσότερον — ἐπιβουλή γινομένη κατ' αὐτῆς τῆς μόλις ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας· καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ κύριον τέλος τῶν ἀπό τινος χρόνου γινομένων κατακραυγῶν καὶ ταραχῶν περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, παρὰ τε ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρ' ἀργυρωνήτων ὁμοδόξων καὶ ὁμογενῶν γινομένης· εἰς τὸ μέγα τοῦτο δράμα ἡ βλάβη τῆς ἐδικῆς μου τιμῆς εἶναι οἷον εἰς ἐπεισόδιον· συνέφερε καὶ ὁ ἠθικὸς θάνατος καὶ ἐμοῦ καὶ τινῶν ἄλλων Ἑλλήνων κληρικῶν εἰς πιστοποίησιν τοῦ ψεύδους. Ἀπολογούμενος λοιπὸν ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, δὲν περιορίζομαι εἰς τὴν ξηρὰν μόνον ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός μου· ἐκτείνομαι καὶ μακρύτερον· αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ σύρουσιν εἰς τοῦτο· διότι ἢ κατ' ἐμοῦ γινομένη ἐπιβουλή συνέχεται ἀδιαρρήκτως μετὰ τῆς κατ' αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος γινομένης ἐπιβουλῆς. Ἀλλ' ἂν ἀπολογούμενος προσβάλω σκληρῶς τοὺς ἀδικήσαντας καὶ ἀδικοῦντάς με, δὲν πταίω ἐγὼ κατὰ τοῦτο. Δὲν πράττω ἄλλο παρ' ὅ,τι τὸ φυσικὸν δίκαιον μοὶ συγχωρεῖ. Ἄς ὄψωνται οἱ πρωτουργοὶ ὄλου τοῦ κακοῦ καὶ τὰ μυστὰρὰ τούτων ὄργανα!

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΕΚ χριστιανῶν γονέων, τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τέκνων, τὴν 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1784 ἔτους γεννηθεὶς, κατετάχθην καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ βαπτίσματος εἰς τὴν θρησκείαν καὶ ἐκκλησίαν τῶν γονέων μου, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνετρέφην ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας· ἀλλὰ καθὼς ἀνετρέφοντο τότε, καὶ ἀνατρέφοντα τὸ πλεῖστον μέρος καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη, οἱ χριστιανοὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, χωρὶς δηλαδὴ κατήχησεως, χωρὶς τινος ἄλλης χριστιανικῆς διδασκαλίας. Διδαχθεὶς δ' ἔπειτα ἐκ περιστάσεως ὀλίγα Ἑλληνικὰ γράμματα, ἀνέγνωσά τινα συγγράμματα τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας Πατέρων, καὶ κατετάχθην κατόπιν καὶ εἰς τὸν κλῆρον, νέος ὢν ἔτι τὴν ἡλικίαν. Ἐν ἔτει 1802 τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐχειροτονήθην διάκονος ἐν Λαρίσση, καὶ πρεσβύτερος τὴν 30 τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1811 ἔτους ἐν Βουκουρεστίοις, ὀλίγον τι πολυμαθέστερος. Πρεσβύτερος δὲ χειροτονηθεὶς μετέβην εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας ἐφημέριος εἰς τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν τῶν ξένων λεγομένων Γραικῶν, καὶ διέμεινα ἐκεῖ ὡς τοιοῦτος ὀκτὼ περίπου ἔτη. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ γενῶ χρήσιμος κατὰ τι καὶ ἐκ ταύτης τῆς θέσεώς μου εἰς τὸ ἔθνος μου, ἀνεδέχθην τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ μετὰ τοῦ μακαρίτου ἤδη Κ. Κοκκινάκου, καὶ νομίζω ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου δὲν ἀπέβη ἀνωφελής. Ἀλλ' ἔτι ἐφημερεύων ἐν Βιέννῃ ἐπροσκλήθην παρὰ τοῦ γνωστουτάτου ἐπὶ φιλελληνισμῶ εὐγενοῦς Ἄγγλου, τοῦ αἰοδίδμου κόμητος τοῦ Γουιλφόρδου, δι-

δάσκαλος τῆς θεολογίας εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ἣτις ἔμελλε νὰ συσταθῆ εἰς τὴν Ἴονικὴν ἐπικράτειαν, καὶ ἐδέχθην τὴν πρόσκλησιν. Ἀλλ' ἐπιθυμῶν, πρὶν καταλάβω τὴν καθέδραν ταύτην, ν' αὐξήσω ὀπωσοῦν τὰς γνώσεις μου, καὶ νὰ διδαχθῶ προσέτι καὶ τὴν μέθοδον τοῦ διδάσκειν, ἠθέλησα νὰ μεταβῶ πρότερον πρὸς καιρὸν τινα εἰς τινα Γερμανικὴν ἀκαδημίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀοιδίμων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κληρικῶν· καὶ ἐπειδὴ τότε ἐφημιζετο πολὺ ἡ ἐν Γοττίγγῃ ἀκαδημία, μετέβην εἰς αὐτὴν, καὶ μετέβην ἐκεῖ φορῶν ἦν φέρω καὶ τὴν σήμερον στολήν. Δὲν ἤμην ἐκεῖ μόνος Ἕλλην καὶ ὀρθόδοξος χριστιανός· ἦσαν καὶ ἱκανοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς καὶ ὁμόδοξοι, ἐξ ὧν οἱ περισσότεροὶ ζῶσι, καὶ μένουσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐπικαλοῦμαι ὅλους αὐτοὺς μάρτυρας τῆς ἐκεῖ διαγωγῆς καὶ πολιτείας μου.

Ἐν ᾧ δὲ διέτριβον ἐν Γοττίγγῃ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος· ἀλλ' ἂν καὶ ἤδη ὑποχρεωμένος πρὸς τὸν ἀοιδίμον κήρυκτα τοῦ Γυλφόρδου, δαπάνῃ τοῦ ὁποῦ καὶ μετέβην καὶ διέτριβον ἐν Γοττίγγῃ, καὶ ὡς τίμιος ἄνθρωπος ὤφειλον νὰ ἐμμείνω εἰς τὸν δοθέντα εἰς αὐτὸν λόγον μου, ἀπεφάσισα πρὸς χάριν τῆς πατρίδος μου, πανταχόθεν προσκαλούσης τὰ ἑαυτῆς τέκνα εἰς βοήθειάν της, νὰ παραβῶ πρὸς καιρὸν τὴν λόγον μου ἐκεῖνον, καὶ νὰ δράμω καὶ ἐγὼ ὅπου ἄλλος ἱερώτερος λόγος μ' ἐπρὸς κάλει. Ἄν ἔπραξ καλῶς ἢ κακῶς, περὶ τούτου ἄς κρίνωσιν ἄλλοι. Καταφρονήσας λοιπὸν τῶν ἰδίων μου συμφερόντων καὶ ἀναπαύσεων, ἔδραμον εἰς τὴν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνιζομένην πατρίδα μου, καὶ τὴν ἐνάτην τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1821 ἔτους εὐρέθην εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς. Ἐὰν δὲ συνεισέφερον καὶ ἐγὼ κατὰ τι εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ κληνοῦ καὶ μεγάλου σκοποῦ, δὲν θέλω ν' ἀναφέρω τι περὶ

τούτου ζῶσιν ἀκόμη πολλοὶ ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξεώς μου γνωρισάντων με, καὶ αὐτοὶ δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τούτου.

Ἀπολαυθέντων δε τὴν εὐνοιαν καὶ ἀγάπην τῶν συμπολιτῶν μου ἀπεδείχθη ἐν ἔτει 1823 Ἰουλίου 5 παρὰ τῆς Βουλῆς ἐν Τριπόλει ἔφορος τῶν σχολείων καὶ τῆς παιδείας, ὡς εὐσεβῆς βέβαια καὶ ὀρθόδοξος, καὶ ὄχι ἀσεβῆς καὶ ἑτερόδοξος ἢ κακόδοξος γνωριζόμενος (Α). Ἀλλ' αἱ τότε περιστάσεις δὲν ἦσαν ἀρμόδιαι πρὸς τὴν παιδείαν. Τ' ἀποτελοῦντα τὴν Κυβέρνησιν δύο σώματα, τὸ νομοθετικὸν καὶ τὸ νομοτελεστικόν, διετρήθησαν εὐθύς, καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἔμεινεν ἐν Τριπόλει, μέρος δὲ μετέβη εἰς Σαλαμίνα. Εἰς Σαλαμίνα μετέβην καὶ ἐγὼ ἀλλὰ δι' εὐλογόν τινα φόβον ἐπιβουλῆς καὶ τῆς ἰδίας μου ζωῆς, ἠναγκάσθην ν' ἀναχωρήσω ἐκεῖθεν αὐθημερόν, καὶ μετέβην εἰς Ἴδραν, ὅπου ἔμενον τότε καὶ ἄλλοι φίλοι μου. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἐπροσκλήθη ἐκ νέου παρὰ τοῦ αἰοδίου κόμητος τοῦ Γκιλφόρδου εἰς τὴν ἤδη κατασταθεῖσαν ἀκαδημίαν, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν προϋπάρχουσα ἱερὰ ὑποχρέωσίς μου, ἡ παντελής στέρησις καὶ αὐτῶν τῶν ἀπολύτως πρὸς τὴν ἀναγκάων, καὶ ἡ ἀκαταστασία τῶν πραγμάτων, ἐξ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν ἐχθρῶν προσερχομένῃ, μ' ἐπεισαν εἰς τὸ ν' ἀπομακρυνθῶ πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς πατρίδος, καὶ νὰ μεταβῶ εἰς Κέρκυραν. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ ν' ἀναχωρήσω ἐξ Ἰδρας, ἔγραψα περὶ τούτου πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς Βουλῆς, τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Σκανδαλίδην, παρακαλῶν αὐτὸν, νὰ γνωστοποιήσῃ τὸν σκοπὸν μου πρὸς τοὺς ἐν Σαλαμίνα βουλευτάς· καὶ λαβὼν ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ τὰς εὐχὰς ἐκείνων, ἀνεχώρησα, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ψυχῆς μου λύπης.

Τὴν 13 Σεπτεμβρίου τοῦ 1823 ἔτους ἀνεχώρησα ἐξ

Ἰόδας, καὶ τὴν 23 Νοεμβρίου ἔφθασα εἰς Κέρκυραν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασε πολὺς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνος ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀναχωρήσεώς μου, καὶ ἐπροσκληθῆν παρὰ τοῦ Νομοτελεστικοῦ εἰς τὸ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρίδα, διὰ ν' ἀναδεχθῶ τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ ἔκδοσιν ἑφημερίδος (B). Ἀλλ' ὅσην τιμὴν μοὶ ἔφερε τοῦτο, τόσην λύπην μοὶ ἐπροξένησε· διότι δὲν ἐδυνάμην νὰ ὑπακούσω παρευθῶς εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς πατρίδος μου. Ἀπάντησα λοιπὸν τὰ δέοντα τότε, καὶ ἐζήτουν συγγνώμην διὰ τὴν ἀκούσιον καὶ ἐξ ἀνάγκης ταύτην ἀπειθείαν. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἀπάντησίς μου ἦτον γνωστὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος μου, ἂν καὶ οἱ λόγοι, δ' οὖς δὲν ἐδυνήθην νὰ ὑπακούσω παρευθῶς εἰς τὴν πρόσκλησιν, δὲν ἦσαν ἄγνωστοι εἰς αὐτήν, ἐπροσκληθῆν κατόπιν καὶ παρὰ τοῦ Βουλευτικοῦ εἰς τὸ νὰ ἐπανέλθω, διὰ ν' ἀναλάβω τὸ ὑποῖον μοὶ ἐνεπίστευσεν ἔντιμον ὑπουργεῖμα· διότι ἐβελτιώθησαν ὅπως οὖν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ περιστάσεις. Ἀλλὰ δι' οὖς δὲν ἐδυνήθην νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν πρώτην πρόσκλησιν λόγους, δι' αὐτοὺς δὲν ἐδυνάμην νὰ ὑπακούσω καὶ εἰς τὴν δευτέραν. Ἀπαντήσας λοιπὸν καὶ τότε τὰ δέοντα, ὑπεσχέθην ὅτι θέλω ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρίδα ὅσον ταχύτερον (Γ). Ὅθεν τὸν Μάϊον τοῦ 1825 ἔτους ἔδωκα τὴν παραίτησίν μου, καὶ μετὰ πολλῆς λύπης τοῦ αἰοιδίμου Θεμελιωτοῦ τῆς ἀκαδημίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως γενομένης ταύτης δεκτῆς, ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς ποίαν ἐποχὴν ἐπανῆλθον! ὅτε ὁ Ἰβραχίμης, θύσας καὶ ἀπολέσας κατὰ τὴν Πελοπόννησον, εἶχε φθάσει καὶ ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν τῆς Ναυπλίας, καὶ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος εὕρισκοντο εἰς ἔσχατον κίνδυνον!

Καταφρονήσας λοιπὸν ὑπηρεσίαν ἔντιμον καὶ ἔνδοξον, ἤσυν-

χίαν, ἀνάπαυσιν, καὶ μισθὸν 60 τάλληρα δίστηλα κατὰ μῆνα, ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα μετὰ εἴκοσι περίπου μηνῶν ἀπουσίαν. Ἄν διὰ τοῦτο εἶμαι ἀξιεπίαινος ἢ ἀξιοκατάκριτος, ἄλλοι εἰπάτωσαν· ἐγὼ δὲ ἀρκοῦμαι εἰς τὸ νὰ παραστήσω ἐν ταῦθα ἐν παρόδῳ, ἂν ὕχι ἄλλο τι περισσότερον, τοῦλάχιστον κάκιστα περὶ ἐμοῦ πληροφορημένον, ξένον τινὰ καὶ πάροικον ἐν Ἑλλάδι, ἀμέτοχον ὅλως τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, καὶ ἐπομένως τὰ πάντα ἀγνοοῦντα, γράφοντα περὶ ἐμοῦ « Πλὴν » κατὰ δυστυχίαν ὁ ζηλωτὴς οὗτος πολίτης (ὁ Κύριος Ν. Βάμβας) φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ ἐν Κορίνθῳ περὶ φυγοπατριδῶν πολιτῶν προειρημένου νόμου, καθὼς καὶ αὐτὸς » (καθὼς λέγουσιν) ὁ πελάτης αὐτοῦ πολίτης, ὑπὲρ οὗ » ἀπολογεῖται! Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτωσαν ὅπως ἂν ἔχουσιν (α) ». Ἄλλ' ἂν ὁ αἰδεσιμώτατος συγγραφεὺς δὲν ἐπρόσθετε τὸ κολαστικὸν « καθὼς λέγουσιν », ἤθελον τὸν διακηρύξει καὶ κατὰ τοῦτο παρρησίᾳ ψεύστην καὶ συκοφάντην ἀναιδέστατον. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τινος προηγουμένης ἀδείας ἂν ἀνεχώρουν πρὸς καιρὸν ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τῆς πατρίδος μου, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἰδία πατρίς μ' ἐπροσκάλεσε πάλιν ἐκ ξένης ἐπικρατείας, ἂν ὄχι καὶ ξένης γῆς, καὶ ἐπανελθόντα μ' ἐτίμησεν, ἔδειξε διὰ τοῦτου ὅτι ἐσυγχώρει τὸ ἀμάρτημά μου. Πρὸ τοῦ λοιποῦ νὰ γράψῃ ὅ,τι γράφει κατ' ἐμοῦ ὁ αἰδεσιμώτατος, ὠφείλεν, εἰάν αἰδεῖτο τῶντι ὅπως οὖν ἑαυτὸν, νὰ πληροφορηθῇ πρότερον καλεϊότερον περὶ οὗ γράφει, καὶ ἔπειτα νὰ γράψῃ.

Ἐπανελθὼν λοιπὸν εἰς τὴν πατρίδα μου ἀπεδείχθην τὴν

(α) Ἰδ. Οἰκονόμ. Ἐπίκρισ. Σελ. 18. — Ὁ ἅγιος Οἰκονόμος καταγαλᾶ παραπολὺ τὸ σεβαστὸν καὶ ὄνομα καὶ πράγμα ΠΟΛΙΤΗΣ. ἔχει δίκαιον· διότι οὔτε πολίτης εἶναι οὔτε πολίτης ἔγεινέ ποτε, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ πολίτου.

29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1825 ἔτους διευθυντὴς τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ συντάκτης ἑφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (Δ). Ἐὰν δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὠφέλισα καὶ ἐγὼ κατὰ τι κατὰ τὰς μικρὰς μου δυνάμεις ἢ ἔβλαψα τὴν πατρίδα, ἃς ὁμολογήσωσιν ἄλλοι περὶ τούτου. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῆς ἐν Τροιζῆνι ἐθνικῆς Συνελεύσεως, τῆς ὁποίας ἤμην καὶ ἐγὼ μέλος, ἐκλέχθη Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὁ Κερκυραῖος Ἰ. Ἀ. Καποδίστριας, καὶ ἠλπίζετο ὅτι δι' αὐτοῦ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος ἔμελλον νὰ λάβωσι τακτικωτέραν μορφήν, ὧν καὶ γνώριμος αὐτοῦ ἐκ Βιέννης, ἐνόμισα πλέον ἀνοίκειον εἰς τὸν χαρακτήρα μου τὸ ὁποῖον ἕως τότε εἶχον ἔργον. Ἔδωκα λοιπὸν τὴν παραίτησίν μου ἀπ' αὐτοῦ (Ε), καὶ ἰδιωτεύων ἐπρόσμενον καὶ ἐγὼ μετὰ τὴν τελείαν τῶν πραγμάτων κατὰσασιν ἔργον ἀνάλογον· ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰ. Ἀ. Καποδιστρίου ἔμενον ἰδιωτεύων· διότι ἴσως αἱ πολιτικαὶ μου ἀρχαὶ εὕρισκοντο εἰς τοιαύτην ἀντίθεσιν πρὸς τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ συμπέσωσιν εἰς τι σημεῖον.

Κατ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀπὸ τῆς γεννήσεώς μου μέχρι τέλους τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἰ. Α. Καποδιστρίου διάστημα τῆς ζωῆς μου, ἔζησα ὀκτὼ περίπου ἔτη ἑφημέριος ἐν Βιέννῃ, καὶ ποτὲ δὲν ἐκατηγορήθην παρά τινος ὡς παρεκτραπείς κατὰ μικρὴν ἢ μέγα ἀπὸ τῶν ἱερῶν τῆς πίστεώς μου δογμάτων. Μετέβην ἔπειτα ἐκ Βιέννης εἰς Γόττιγγαν· ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκεῖ ὀλιγοχρονίου διατριβῆς μου ἐξετράπην κατὰ τι ἀπ' αὐτῶν, ἃς ὁμολογήσωσιν οἱ τότε ἐκεῖ μετ' ἐμοῦ ὄντες ὁμογενεῖς καὶ ὁμόδοξοι, ἂν εἶδον εἰς ἐμὲ ἢ ἤκουσαν παρ' ἐμοῦ καὶ μικρὰν τινα παρεκτροπὴν ἀφ' ἧν δοξάζει καὶ πρεσβεύει ἡ ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ ἀνετράφην καὶ ζῶ ἤδη πενήτηντα ἕξ ἔτη. Ἐὰν δὲ ὑπέπεσα εἰς τοιοῦτόν τι

ἀμάρτημα ἐπὶ τῆς ἀπὸ 9 Ἰουνίου τοῦ 1821 μέχρι τέλους Μαρ-
 τίου τοῦ 1832 ἔτους ἐν Ἑλλάδι διατριβῆς μου, ἃς ὁμολο-
 γήσωσιν ὅσοι τῶν συμπολιτῶν μου μ' ἐγνώρισαν πλησιέστε-
 ρον καὶ ἀκριβέστερον. Περὶ δὲ τῆς ἐν Κερκύρα διδασκαλίας
 μου θέλω πραγματευθῆ κατόπιν. Ἀλλὰ τὸν τόσα ἔτη ὀρθό-
 δοξον χριστιανὸν καὶ ὄντα καὶ γνωρίζομενον μετέβαλε διὰ
 μιᾶς εἰς ἑτερόδοξον καὶ κακόδοξον ἢ καταχθόνιος πολιτικὴ
 ῥαδιουργία καὶ σατανικὴ κακοβουλία! Πλὴν θέλω ἐξηγήσει
 τὰ αἷτια τούτου, θέλω ἀνακαλύψει τ' ἀληθινὰ αὐτοῦ τέλη·
 ἀλλ' ἢ ἐξήγησις καὶ ἀνακάλυψις αὕτη δὲν θέλει εἶναι βεβαιό-
 τατα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτικῶν ἐχθρῶν μου καὶ τῶν
 θεοστυγῆτων αὐτῶν ὀργάνων. Ἀλλ' αὐτοὶ ὄψονται!

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΔΙΩΤΕΙΩΝ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ι. Α. Καποδιστρίου, ἀπεδείχθη μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ἔφορος τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων σχολείων παρὰ τῆς Διοικητικῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου τοῦ 1832 ἔτους (Ζ): Ἀλλὰ τοιοῦτος δὲν ἤθελον ἀποδειχθῆ παρ' ὀρθοδόξων, ἢ ἡμῶν καὶ ἐγνωρίζομεν ἑτερόδοξος ἢ κακὸδοξος. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἤμην τότε, ἐγενόμην ἴσως ὕστερον. Ἀλλ' ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς ἐξιστορήσεως τῆς ἀπὸ τότε πολιτείας καὶ διαγωγῆς μου θέλει ἀποδειχθῆ, εἰς πόσον ἀληθεύουσιν οἱ ἐξαίφνης εἰς ἑτερόδοξον καὶ κακὸδοξον μεταβαλόντες με μοχθηροὶ ἄνθρωποι, τὰ μισθωτὰ καὶ ἑτεροκλίνητα πονηρᾶς πολιτικῆς ὄργανα· οὐδὲ μακρόθεν ἔδειξα ἐναντίον τῆς ὀρθοκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας μου φρόνημα ἐν ὄλω τῷ ἀπὸ τότε ἕως σήμερον τῆς ζωῆς μου διαστήματι καὶ ἂν οἱ διαβάλλοντες καὶ συκοφαντοῦντές με ὡς φανερώς ἢ κρυφίως ἐπιβουλεύοντα τὴν ὀρθοκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν μου ἠδοῦντο ὑπώσῃν ἑαυτοὺς, δὲν ἤθελον ψεύδεσθαι τόσον ἀναισχύντως. Ἀλλ' ἀνδρὲς ἠσχύνθησαν νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἔπραξαν καὶ πράττουσιν, ἃς αἰσχυνοῦσιν ἐλεγχόμενοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ψεύσται καὶ συκοφάνται.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους διεκηρύχθη αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἐλάβον καὶ ἐγὼ μέρος εἰς τὰ τότε περὶ ἐκκλησίας γεγονότα, καὶ ἂν τῶντι ἡμῶν ὑποῖος διαβάλλομαι καὶ συκοφαντοῦμαι ἀπὸ τινος χρόνου, ἐδυνάμην βέβαια εὐκολώτερον νὰ δευχθῶ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην τοιοῦτος· ἀλλ' ἐγὼ ἐδείχθην καὶ ὀρ-

θόδοξος χριστιανός και Ἕλλην εἰλικρινής, και τοῦτο γίνεται
 δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, δια-
 κηρύξαν ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐνδοξοτάτης αὐτοῦ ἐπαναστάσεως
 ἐνώπιον θεοῦ και ἀνθρώπων τὴν ἑαυτοῦ πολιτικὴν αὐτονομίαν
 και ἀνεξαρτησίαν, ἀπέδειξεν ἐν ταύτῳ, καθ' ἃ εἶχε ἀφ'
 ἑαυτοῦ δίκαια, ὡς θέλει ἀποδειχθῆ τοῦτο ἀλλαχοῦ, και
 τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον και ἀνεξάρτητον· διότι
 και ὁ σκοπὸς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀγῶνος ἦτον ὄχι μόνον ἡ
 πολιτικὴ, ἀλλὰ και ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτονομία και ἀνεξαρ-
 τησία. Ἀλλ' εἰς ὅ,τι ἐπραξε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶχε χρεῖαν
 ἀδείας ἢ συγκαταθέσεως ἄλλου τινός, καθὼς δὲν εἶχε χρεῖαν
 ἀδείας ἢ συγκαταθέσεως ἄλλου τινός και εἰς διακήρυξιν τῆς
 πολιτικῆς αὐτονομίας και ἀνεξαρτησίας. Ἡ πολιτικὴ αὐτο-
 νομία και ἀνεξαρτησία φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἀναγκαιῶς, κατὰ
 τὴν δόξαν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, και τὴν
 ἐκκλησιαστικὴν. Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος ἦτον πραγ-
 ματικῶς αὐτοκέφαλος και ἐνεξάρτητος ἀφ' ἧς ἡμέρας δι-
 κηρύχθη ἐπισήμως ἡ πολιτικὴ τοῦ ἔθνους αὐτονομία και
 ἀνεξαρτησία· ἀνέκτησε ταύτην ἡ Ἑλλάς; ἀνέκτησεν ἐν ταύτῳ
 και ἐκείνην· και ὅτε ἀνεγνωρίσθη και παρὰ τῶν χριστιανῶν
 ἡγεμόνων και παρ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου τῶν Ὄθωμανῶν ἡ
 πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος αὐτονομία και ἀνεξαρτησία, ἀνεγνω-
 ρίσθη ἐν ταύτῳ και ἡ ἐκκλησία αὐτῆς αὐτοκέφαλος και ἀνε-
 ξάρτητος χωρὶς τινος ἄλλης περὶ τούτου ἰδιαιτέρας πράξεως
 ἢ συνθήκης· διότι ἐπικράτεια και ἐκκλησία εἶναι ἐν κατὰ τὸ
 ἐξωτερικὸν αὐτῆς εἶδος, και δὲν εἶναι δύο καθ' ἑαυτὰ ὑπάρ-
 χοντα σώματα. Και πρὸς τίνα ἔμελλε νὰ συνθηκολογήσῃ
 ἡ Ἑλλάς περὶ διακήρυξεως αὐτοκεφάλου και ἀνεξαρτήτου
 τῆς ἑαυτῆς ἐκκλησίας; πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταν-
 τिनουπόλεως, ὑφ' ὃν ὑπέκειτο αὕτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως;

ἀλλ' αὐτὸς δὲν εἶναι κεφαλὴ ὅλης τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὡς εἶναι κεφαλὴ ὅλης τῆς Δυτικῆς λεγομένης ἐκκλησίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρώμης. Κεφαλὴ ὅλης τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἶναι αὐτὸς ὁ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀλλ' αὐτὸς ὡν κεφαλὴ τῆς καθόλου ἐκκλησίας, εἶναι κεφαλὴ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν συνθήκη εἶναι ἤδη γεγεννημένη, ἀφ' οὗ χρόνου εἰσῆχθη καίεις τὴν Ἑλλάδα ὁ χριστιανισμός, καὶ συνθήκη εἶναι ἡ εἰς αὐτὸν πί-
στις· διότι ἡ αὐτὴ πίστις συνδέει τὰς κατὰ μέρος ὁμοδόξους ἐκκλησίας, καὶ ὅχι ἡ αὐτὴ ὁρατὴ τῆς καθόλου ἐκκλησίας κε-
φαλὴ. Ἰπετάσσετο δὲ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ἀρ-
χιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι ὑπετάσσετο καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τὸν σουλτάνον τῶν Ὄθωμανῶν

Αὐτοκέφαλος λοιπὸν καὶ ἀνεξάρτητος οὔσα ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἔπραξε καὶ ἔπραττεν ἕκτοτε ὡς τοιαύτη, καὶ ἦτον πεπεισμένη, ὅτι δὲν ἠμάρτανε κατ' οὐδὲν ὡς τοιαύτη πράττουσα καὶ ἐνεργοῦσα. Κάνένα τῶν μετὰ τὸν ἀσίδιμον ἱερομάρτυρα Γρηγόριον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιεπισκοπευσάντων δὲν ἀνεγνώρι-
σεν ἕκτοτε ὡς ἔχοντα πλέον ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίαν· διὸ καὶ τ' ὄνομα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς κυ-
ριάρχου, ἔπαυσε ἕκτοτε ἀπὸ τοῦ νὰ μνημονεύηται κατὰ τὴν τάξιν παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἑλλάδος· διότι ἕκτοτε ἔπαυσε πραγματικῶς καὶ ἡ κυριαρχία αὐτοῦ, καθὼς ἕκτοτε ἔπαυσε πραγματικῶς καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ σουλτάνου τῶν Ὄθωμανῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος· καὶ καθὼς οὗτος δὲν ἔχει ἐξου-
σίαν ἐπὶ ξένων ὑπηκόων, οὕτω καὶ ἐκεῖνος δὲν ἔχει τοιαύτην ἐπὶ τοιούτων. Ἀντὶ δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμνημονεύετο παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς

Ἑλλάδος « Πᾶσα ἐπισκοπὴ ὀρθοδόξων ». Ἄλλ' οὔτε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἤθελε διακόψει ποτὲ τὰς πρὸς ἐκεῖνον πρῶ-
 τέρως διοικητικὰς σχέσεις, ἐὰν ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ διακοπὴ αὐ-
 τῆ ἀντιβαίνει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας του, οὔτε οἱ ἐπί-
 σκοποι τῆς Ἑλλάδος ἤθελον παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ μνημονεύωσι
 τ' ὄνομα αὐτοῦ, ἐὰν ἐνόμιζον, ὅτι τοῦτο πράττοντες πράτ-
 τουσι παρὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας των καὶ
 τῆς ἐκκλησίας των· καὶ ἂν ὅ,τι ἐγένετο καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ
 πολέμου ἐθεωρεῖτο ἀναγκαιὸν διὰ τὰς πολιτικὰς περιστάσεις,
 ἔπρεπε νὰ παύσῃ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρῆται τοιοῦτον, ἀφ' οὗ
 ἔπαυσαν καὶ αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι. Καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος,
 καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅλος αὐτῆς
 ὁ λοιπὸς κλήρος ἐμάχοντο ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ὄχι μόνον
 ὑπὲρ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πίστεως· ἀλλ' ἤθελον πρά-
 ξει ποτὲ ὅ,τι ἀντέβαινον εἰς ταύτην; Οἱ Ἕλληνες ἐπανέστη-
 σαν ἐναντίον τῆς τυραννίας, ὄχι ἐναντίον τῆς ἑαυτῶν πί-
 στεως, ἐναντίον τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν, ὄχι ἐναν-
 τίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίου γένους· καὶ
 ποτὲ δὲν ἤθελον πράξει τι ἀντιβαῖνον εἰς τὴν πίστιν των,
 ἐὰν ἡ μὴ ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
 καὶ ἡ ἄρνησις τῆς εἰς αὐτὸν ὑπακοῆς καὶ εὐπειθείας ἐνομί-
 ζετο κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἀποστασία ἀπ' αὐτῆς ταύτης
 τῆς πίστεως.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἦτον αὐτοκέφαλος
 πραγματικῶς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἔλαβεν ὅμως
 ἐπ' αὐτῆς στερεὰν τινα κατάστασιν, καὶ οὔτε ἦτον δυνατόν
 νὰ λάβῃ τοιαύτην καθ' ὅσον χρόνον διήρκει ὁ πόλεμος καὶ
 τὰ πάντα ἦσαν προσωρινά. Διὸ καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν διοί-
 κησιν τῆς ἐκκλησίας ἔμενον ἄτακτα, ἀκατάστατα, ἀκανόνι-

στα· και ἐπροσδοκάτο ἀνυπομόνως ἡ τελεία τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων κατάστασις εἰς κατάστασιν και τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ I. A. Καποδίστρίου ἐδύνατο νὰ γενῆ τι και εἰς τὴν ἐκκλησίαν, και ὁμοιως δὲν ἔγεινε τίποτε περὶ αὐτῆς, ἀν και ὁ Καποδίστριας ἔδειξεν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐαυτοῦ κυβερνήσεως, ὅτι ἐμελέτα νὰ λάβῃ πρόνοιαν και περὶ τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ ἀπὸ 23 Ἰανουαρίου τοῦ 1828 ἔτους και ὑπ' ἀριθ. 15 Δ' ψηφίσματος εἶπεν ὁ Καποδίστριας, «Καθίστάνεται ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἐπιφορτιζομένη νὰ προμηθεύῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅλας τὰς παρ' αὐτῆς αἰτουμένας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως και τῶν χειρῶν τῆς ἐκκλησίας(α)». Και κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέστησε τῶντι μίαν ἐπιτροπὴν, ἐκ πέντε ἐπισκόπων συγκειμένην. Ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη και τὸ μὴδὲν ἦτον τὸ αὐτό. Διαιρέσας αὐτὴν εἰς δύο μέρη, ἀπέστειλε τὸ μὲν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ δὲ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, και οὔτε ὁ ἀποστέλλας εἶπε πρὸς τοὺς ἀποστελλομένους, πρὸς τί ἀποστέλλονται, οὔτε οἱ ἀποσταλέντες ἐγνώριζον, πρὸς τί ἀπεστάλησαν. Και οὔτω τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα ἀπεδείχθη ψευδόμενον κατὰ τοῦτο. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἀργεὶ ἐν ἔτει 1829 συγκροτηθεῖσαν ἐθνικὴν Συνέλευσιν κατεστάθη ἄλλη ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ· ἀλλ' αὕτη ἦτον γελοιοτέρα τῆς πρώτης. Τιαύτην και τοσαύτην φροντίδα ἔλαβεν ὁ Καποδίστριας και περὶ ἐκκλησίας! Και δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω τοὺς λόγους, δι' οὓς τόσον μόνον ἔπραξε και περὶ ἐκκλησίας.

Ὅτι λοιπὸν, κατασταθέντων ἐντελῶς τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, ἐμελλε νὰ κατασταθῇ και ἡ ἐκκλησία

(α) Ἰδ. Γενικ. ἐφημ. Ἀριθ. 6 τοῦ 1828.

αὐτῆς, περὶ τούτου δὲν ἦτον κάμμία ἀμφιβολία· διότι ἡ πολιτικὴ κατὰστασις ἔφερεν ἀναγκαίως μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν. Κατεστράθησαν δὲ τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐφθασεν αἰσίως εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Βασιλεὺς. Ἐμελλε λοιπὸν τότε νὰ κατασταθῇ καὶ ἡ ἐκκλησία, καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπροσδύκων καὶ ἐγὼ τὴν ὥραν ἐκείνην, διὰ νὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ κατὰ τι διὰ τῶν μικρῶν μου ἐκκλησιαστικῶν γνώσεων εἰς τὸ ἔνδοξον τοῦτο ἔργον, καὶ νημίζω ὅτι συνετέλεσα τῶντι εἰς τοῦτο κατὰ τι. Ἀλλὰ πόσον καὶ ὁποῖον μέρος ἔλαβον καὶ ἐγὼ καὶ κατ' ἰδίαν καὶ ἐπισήμως εἰς τὰ περὶ ἐκκλησίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους γεγονότα, καὶ ὁποῖος ἔλαβον εἰς αὐτὰ μέρος, θέλει φανῆ ἔξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως, ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐπιβεβαιωμένης.

Ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως ᾽Οθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρισκόμην εἰς Αἴγινα, ἀποδεδειγμένος, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἔφορος τῶν ἐν αὐτῇ δημοσίων σχολείων· καὶ παρὰ τῶν ἐλλογίμων διδασκάλων ἐκλεχθεὶς μετέβην μετὰ τοῦ φίλου Κυρίου Γ. Γενναδίου, ἐκλελεγμένου καὶ αὐτοῦ παρὰ τῶν αὐτῶν, εἰς Ναυπλίαν εἰς προσκύνησιν τοῦ Βασιλέως. Ἐξετελέσαμεν τὸ ἔργον τῆς ἐντίμου ἀποστολῆς· καὶ κατὰ χρέος ἐπεσκέφθην καὶ τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας· ἐπεσκέφθην δὲ πρῶτον τὸν Κύριον Μάουρερ· διότι αὐτὸς προλαβὼν ἔδειξεν, ὅτι ἐπεθύμει νὰ μὲ γνωρίσῃ καὶ προσωπικῶς· καὶ ἔδειξε τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὁ Κύριος Μάουρερ, διότι αὐτὸς ὢν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας εἶχε χρεῖαν πληροφοριῶν περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἀντικειμένου, καὶ τόσῳ μάλιστα περισσότερον, καθ' ὅσον καὶ ἀλλογενὴς ὢν καὶ ἑτερόδοξος δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐκ τῶν βιβλίων μόνων ἀκριβῆ τῆς ὀρθοδόξου

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γινώσιν· ἔλαβε δὲ καὶ παρ' ἄλλων Ἑλλήνων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, πληροφορίας περὶ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐζήτει περὶ τούτου καὶ τὴν ἐδικήν μου γνώμην. Δὲν γνωρίζω ὁποίας γνώμας ἔδωκαν ἄλλοι εἰς αὐτὸν περὶ τούτου, οὔτ' ἐφρόντισά ποτε νὰ τὰς γνωρίσω· ἤξεύρω ὅμως ὁποίαν ἔδωκα ἐγὼ γνώμην, καὶ αὕτη ἦτον ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἔδειξαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ αὐτὸς ὁ κλῆρος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θέλῃσιν, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, ἦτοι περὶ διακηρύξεως αὐτοκεφάλου καὶ ἀπὸ πάσης ὁμοδόξου ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ καταστάσεως συνόδου διαρκοῦς εἰς διοίκησιν αὐτῆς. Χωρὶς τούτου καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία ἦτον ἀτελής κατὰ μέρος οὐσιωδέστατον, καὶ ἡ ἐκκλησία δὲν ἤθελε λάβει ποτὲ τὴν πρέπουσαν εὐταξίαν καὶ λαμπρότητα. Ἀλλ' εἰς τὴν διακήρυξιν ταύτην δὲν εἶχε χρεῖαν ἡ Ἑλλάς οὔτε ἀδείας οὔτε συγκαταθέσεως ἄλλου τινός· διότι εἶχε τὴν ἀδειαν καὶ συγκατάθεσιν αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀρχηγοῦ τῆς καθόλου ἐκκλησίας. Διακηρυττομένης δὲ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν τελείαν τῶν πραγμάτων αὐτῆς κατάστασιν, ἐγένετο καὶ δικαιοματικῶς ὅ,τι ἤδη πραγματικῶς ὑπῆρχε κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ αὐτοῦ τοῦ κλήρου. Τοιαύτην δὲ γνώμην δούς, δὲν ἔπραξα ἄλλο παρ' ὅ,τι εἶχε πράξει προηγουμένως αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος· καὶ ἤθελεν ἀδικήσει καὶ βλάψει ἑαυτὸ τὰ μέγιστα, ἤθελε δὲ παραγνωρίσει καὶ προδώσει καὶ τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ κατὰ τοῦτο ἱερώτατα δίκαια, ἐὰν δὲν ἔπραττεν, ὡς ἔπραξεν. Ἦτον καὶ ἄτιμον καὶ ἐπιζήμιον καὶ ἐπικίνδυνον τὸ νὰ ὑπόκειται ἐκκλησιαστικῶς, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον ὄν πολιτικῶς, εἰς ἐκκλησίαν ὑποκειμένην ὑπὸ

ἔξουσίαν ἀλλόφυλον καὶ ἀλλόθρησκον, τῆς ὁποίας αὐτὸ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπετίναξε τὸ βαρύτερον τῆς δουλείας βάρος, μηδεμιᾶς οὔσης μήτε ἀνάγκης μήτε ὑποχρέωσης εἰς ὑποταγὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἄλλην ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἐδόξαζον προσέτι, ὅτι διὰ τῆς διακηρύξεως αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο εὐκολώτερον ν' ἀποκτηθῆ καὶ ἐν ἄλλο ὄφελος — ἐδόξαζον δηλαδή, ὅτι διὰ μόνης τῆς πράξεως ταύτης ἦτον δυνατὸν νὰ κλεισθῆ ἡ θύρα τῆς ραδιουργίας εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπιβούλους τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἧτις δὲν ἦτον ἀδύνατον νὰ γίνηται καὶ διὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν ὑπέκειτο ὑπ' αὐτὴν ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ποσάκις δὲν ἐμεταχειρίσθη ἡ πολιτικὴ καὶ τὴν ἐκκλησίαν μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν πολιτικῶν σκοπῶν! Ποσάκις δὲν ἐβεβήλωσε πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν ἱεράν θρησκείαν!

Τοιαῦτα δὲ περὶ τοῦ προκειμένου διαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Κυρίου Μάουρερ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἔντευξιν, ἐπροσκληθῆ παρ' αὐτοῦ προφορικῶς εἰς τὸ νὰ ἐκθέσω καὶ ἐγγράφως τὴν περὶ τούτου γνώμην μου, καὶ μεταβάς ἐκ Ναυπλίας εἰς Αἴγινα, εἰργάσθην εἰς τὸ προκείμενον ὅλον σχεδὸν μῆνα· ἐξέθεσα εἰς πλάτος τὴν γνώμην μου, καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἢ, ὀρθότερον, τὸ περὶ τῆς εἰς τὸ ἐξῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου· σχέδιόν μου τοῦτο μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Γερμανικὸν ὁ νῦν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθωνος τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας Κύριος Ἐ. Οὐλερίγος, καὶ μεταφρασθὲν παρεδόθη τῷ Κυρίῳ Μάουρερ Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ, καὶ ἴσως ἐχρησίμευσε καὶ τὸ ἰδιαίτερόν μου ὑπόμνημα τοῦτο κατὰ τι εἰς τὸ λαμπρὸν οἰκοδομητὴ τῆς ἐκκλησίας· λέγω δὲ ἴσως· διότι ὁ Κύριος Μάουρερ, ἐν ᾧ καυχᾶται μεγάλως ἐν

τῷ περὶ Ἑλλάδος συγγράμματι αὐτοῦ (α) διὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο οἰκοδόμημα, δὲν κατεδέχθη ν' ἀναφέρῃ τίποτε περὶ τῶν κατὰ μικρὸν ἢ μέγα συνδραμόντων εἰς τὴν οἰκοδομήν.

Ἐδιηγήθη εἰλικρινῶς ὑποῖον μέρος ἔλαβον κατ' ἰδίαν εἰς τὰ περὶ ἐκκλησίας γεγονότα· ἀλλ' ὅποιος ἐδείχθη ἐν ἀποκρύφῳ, τοιοῦτος ἐδείχθη κατόπιν καὶ ἐν τῷ φανερῷ, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἡ Κυβέρνησις ἔλαβεν, ὡς εἶπον, παρὰ διαφόρων Ἑλλήνων γνώμας περὶ τῆς ἐκκλησίας· ἔλαβε δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ· ἀλλ' ὅσον ὀρθαὶ καὶ ἂν ἦσαν αἱ παρ' ἰδιωτῶν κατ' ἰδίαν δοθεῖσαι εἰς αὐτὴν περὶ ἐκκλησίας γνώμαι, ἦσαν ὁμῶς γνώμαι ἰδιωτικαί, καὶ ὡς τριαῦται δὲν ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς αὐτὴν ὡς βάσεις, ἐφ' ὧν ἔμελλε νὰ κτισθῇ ἡ οἰκοδομή. Πρὸς τοῦτο εἶχε χρεῖαν ἡ Κυβέρνησις γνώμης ἐπιστήμως δεδομένης· καὶ τοιαύτην ἠθέλησε νὰ λάβῃ παρὰ πολλῶν ὁμοῦ ἐπιστήμως πρὸς τοῦτο ἀποδεδειγμένων, πρὸ τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ χεῖρα εἰς τὴν οἰκοδομήν. Διὰ Β. λοιπὸν Διατάγματος ἀπὸ 15 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατεστάθη ἐπιτροπὴ, ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν συγκειμένη, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς πρότασιν τῶν πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς συντεινόντων (II). Ἦτον μέλος αὐτῆς καὶ ὁ ἀπολογούμενος· καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἐσκέφθη, ὡς ἤδη εἴρηται, περὶ τοῦ προκειμένου ἰδιαιτέρως, καὶ εἰργάσθη εἰς αὐτὸ, αὐτὸς κατ' ὀρθὸν λόγον ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γνώμης τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τοῦτο δὲν διστάζει νὰ πιστεύσῃ, ὅτι δύνανται

(a) Das griechische Volk in öffentlicher, kirchlicher und privat-rechtlicher Beziehung vor und nach dem FreiheitsKampfe bis zum 31 Juli 1834 von Georg Ludw. von Maurer etc. Heidelberg 1835.

νά ὑμολογίσωσι καὶ τ' ἄλλα ἔντιμα μέλη αὐτῆς· διότι σέ-
βονται τὴν δικαιοσύνην. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐβάδισε μετὰ πολλῆς
προσοχῆς καὶ σκέψεως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς αὐτῆς καταστά-
σεως· ἀλλ' ἔθεσε καὶ αὐτῇ τὰς αὐτὰς βάσεις εἰς τὴν οἰκοδο-
μὴν τῆς ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ἔθεσε κατ' ἰδίαν καὶ ὁ ἀπο-
λογούμενος, καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους. Εἶναι δὲ αἱ βάσεις
αὗται αὐταὶ ἐκεῖναι, ἐρ' ὧν ἐκτίσθη ἡ λαμπρὰ τῆς ἐκκλησίας
τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος οἰκοδομή. Ἴδού λοιπὸν καὶ μία
ἐπιτροπὴ, ἐκ τοσούτων καὶ τοιούτων ἀνδρῶν συγκειμένη,
ἔδωκε τὴν αὐτὴν γνώμην ἐπιστήμως, τὴν ὁποίαν ἔδωκε κατ'
ἰδίαν ὁ ἀπολογούμενος. Ἀλλ' ὅσον ἐτερόδοξον καὶ κακὸδοξον
περιεῖχεν ἐν αὐτῇ ἡ ἐπίσημος τῆς ἐπιτροπῆς γνώμη, τόσον
περιεῖχε καὶ ἡ κατ' ἰδίαν παρὰ τοῦ ἀπολογουμένου δοθεῖσα
γνώμη! Οὕτως ἐπεβούλευον τὴν ἐκκλησίαν μου!

Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἔλαβε πέρας, καὶ παρεδόθη εἰς
τὴν Ἀντιβασιλείαν· ἀλλ' αὕτη δὲν ἠρκέσθη καὶ εἰς τῆς ἐπι-
τροπῆς τὴν γνώμην ἐζήτησε κατόπιν αὐτῆς καὶ τὴν γνώμην
τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου· καὶ
αὕτη ἦτον ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὴν γνώμην τῆς ἐπιτρο-
πῆς, περὶ ἐπιστήμου δηλαδὴ καὶ ὀριστικῆς διακηρύξεως τῆς
ἤδη ὑπαρχούσης πραγματικῶς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς
ἐκκλησίας, καὶ περὶ καταστάσεως συνόδου διαρκοῦς εἰς
διοίκησιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἂν καὶ εἶχεν ἤδη ἡ Ἀντιβασιλεία
τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπῆς, ἂν καὶ εἶχε σύμφωνον πρὸς ταύ-
την τὴν γνώμην τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐπειδὴ οὕτως
ἔλιπεν ἡ περὶ τούτου ἐπίσημος γνώμη τοῦ κλήρου, δὲν ἐτόλ-
μησε νὰ πράξῃ τι πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ καὶ αὐτήν. Διὰ Β. λοιπὸν
Διατάγματος ἀπὸ ἀ' Ἰουλίου ἐπροσκλήθησαν καὶ ἐσυγκλήσθη-
σαν ἐπιστήμως εἰς Ναυπλίαν-ὄλοι οἱ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου τῆς
Ἑλλάδος εὐρισκόμενοι ἐπίσκοποι, ὅτε ἔχοντες καὶ οἱ μὴ ἔχον-

τες ἐπισκοπὰς, καὶ ἡ δεκάτη πέμπτη τοῦ Ἰουλίου εἶναι ἡμέρα διαπαντός ἀξιομνημόνευτος, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξέφράσθη ἐπισήμως καὶ ἡ γνώμη τοῦ κλήρου περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας.

Οἱ προσκληθέντες ἐπίσκοποι συνῆλθον τὴν 15 τοῦ Ἰουλίου ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς Ναυπλίαν, καὶ μία ἐπιτροπὴ, διὰ Β. Διατάγματος ἀπὸ 13 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀποδειχθεῖσα, ἀπὸ τοῦ ἐπιτῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας Κυρίου Σ. Τρικούπη, προέδρου, καὶ ἀπὸ τῶν δύο ὑπουργικῶν συμβούλων τῆς αὐτῆς Γραμματείας, τῶν Κυρίων Κ. Δ. Σγινᾶ καὶ Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, συγκειμένη εἰς διεύθυνσιν τῶν μετὰ τῶν συνεληθόντων ἐπισκόπων συνδιαλέξεων, ἐγνωστοποίησε καὶ ἀνέπτυξεν ἀπογρῶντως εἰς τοὺς συνεληθόντας τὸν σκοπὸν τῆς συγκαλέσεως. Τοῦτον δ' ἀκούσαντες οἱ συνεληθόντες ἐπέστησαν εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν, καὶ ἤρχισαν τὴν διάσκεψιν· ἡ δὲ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας εἶπε παρρησίᾳ πρὸ τὴν σεβασμίαν ἐκείνην ὀμλήγυριν, ὅτι ἔχει πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸ νὰ σκεφθῆ ἕν ἀνέσει περὶ τοῦ προκειμένου σπουδαιοτάτου ἀντικειμένου· διότι ἐλευθέρα καὶ ἐν καθαρῷ συνειδότητι ἐκφρασμένη ἀπαιτεῖται γνώμη. Ἐξῆλθον μετὰ τοῦτο τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τοῦ τόπου τῆς συνελεύσεως· ἐσκέφθησαν κατ' ἰδίαν οἱ συνεληθόντες περὶ τοῦ προκειμένου· ἐζήτησαν νέας ἀναπτύξεις περὶ αὐτοῦ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς· ἐξέτασαν αὐτὸ πανταχόθεν μετὰ πάσης ἀκριβείας· ἔλαβον ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ δόγματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν τελείᾳ γνώσει καὶ πλήρει συνειδήσει ἐξέφρασαν τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν πεποίθησιν, περὶ διακηρύξεως αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτήτου τῆς ἐκκλησίας τοῦ

Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ καταστάσεως τῆς διαρκείας
 εἰς διαίτησιν αὐτῆς (α), καὶ οὐδ' ἀνέφερεν ὅτι ἀπεκρίθη εἰς
 αὐτὸ προσηγορευμένης ἀδελφῆς ἡ Σουλτανῆς Ἰλίου τῆς ὁποίας
 δὲν ἀπεκρίθη τῆς αὐτῆς ἀπ' αὐτοῦ. Ἐὰ δὲ τῶν συνελευθόν-
 των κατ' αὐτὴν τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπέμψαν ἐπιστολὴν ὅτι πρὸ-
 να ἔδειξεν ἐννοσίαν ἐν μέσῳ τῶν αὐτῶν ἀλλ' ἐνθόνας καὶ αὐτὰ
 εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν πολλῶν τῶν αὐτῶν, συνεπείρθησαν μὲν,
 ἐδείκνυτο ὅμως ὀυπαρῶσαι εἰς τὴν πόλιν καὶ αἱ μὲν ὁρ-
 νησι. τίθησι λόγον ἵνα αὐτῆς αὐτῶν τῶν δ' ἀποκρίσεως
 ἐφ' ἡμετέρας ἐνδοξοτάτης. Ἦσαν δὲ αἱ δύο οὗτοι ὑπογεγραμμένοι
 ἐπίσημοι ὁ πῶς μὲν Ρένουτς καὶ Γριστῶν, ἕτερα δὲ Κο-
 ννησίας, καὶ πάντε ἴδιαι πρόεδρος τῆς ἐκείνης Συνόδου τῶ Βα-
 σιλείου τῆς Ἑλλάδος δ' οὐσίας, καὶ ὁ πῶς μὲν Ρηθόμινος, νῦν
 δὲ, καὶ τῶν τῶν Ἰωαννιῶν, Ἰωαννίνας ἐπίσημοι Ἰωαν-
 νίνας.

Κατὰ τὴν ἴδιαι Ἰωαννίνας γερνῶσαι διακρίθη ἐπιστολῆς διὰ
 τῶν τῶν 23 τῶ Ἰωαννίνας Β. Ματθίματῶν ἀποκρίσεως καὶ
 ἀνεξάρτητος ἡ ἐπιτήρησις τῆς Ἑλλάδος, κατὰ θέλησιν τῶ Ἐλ-
 ληνικῶ ἔθνους καὶ τῶ κλήρου, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν Βασι-
 λειοτ ἀποκρίσεως καὶ ἀνεξάρτητοι, καὶ κατὰ θέλησιν
 τῶ ἀποκρίσεως Θεολογικῆ τῶ Μετρώου ἐννοσίαν ἐν ἔτει
 381 ἡ ἴδιαι ἐπιστολῆ τῶ Βασιλείου εἰς ἀρχιεπισκοπικῶν ἀπο-
 κρίσεως, καὶ ὑπεκρίθησαν ἕτερα ὅτι αὐτῶν τῶν αὐτῶν
 κέρως ματρώου, διὰ τὸ εἶναι τῶν Καρσινοταγοῦ-
 παλο Νέου Ρόμης (Ε). Καὶ οὕτως ἐπικράθη κατ' ὁλο-
 κλήρην ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς σιωπῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστο-
 λῆς καὶ ἡ ἐπιτήρησις εὐχὴ καὶ τῶ ἔθνους καὶ τῶ κλήρου.

(α) Β. Β. Ἐφημ. Ἀπρὶ 23 τῶ 1833 ἔτους.
 (β) Κωνσταντῖνος Γ. τῆς Β. οὐσίας. Ἰωαννίνας, καὶ κωνσταντῖνος Β. τῆς Α'.

Καὶ ἰδοὺ ὅ,τι ὁ ἀπολογούμενος ἐξέθεσε πρῶτον ἐν συντόμῳ προφορικῶς πρὸς τὸν Κύριον Μάουρερ, ὅ,τι ἐξέθεσε κατόπιν ἐγγράφως πλατύτερον, καὶ ἐγνωμάτευσεν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, παρεδέχθη ὁ κληρὸς ὅλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, παρεδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, διότι δὲν ἦτον ἰδίᾳ αὐτοῦ γνώμη ἑτεροδόξος ἢ κακὸδοξος, ἀλλὰ θέλησις αὐτοῦ τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ ἔθνους, θέλησις αὐτοῦ τοῦ ὀρθοδόξου κληροῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅμως ὄχι μόνον ἐκατηγορήθη καὶ τότε ὁ ἀπολογούμενος παρὰ μοχθηρῶν τινῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὰ περὶ ἐκκλησίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους γεγονότα, ἀλλὰ δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου κατὰγεται καὶ ἡ μέχρι σήμερον γινόμενη κατ' αὐτοῦ ὡς ἑτεροδόξου ἀναίσχυντος διαβολῆ καὶ συκοφαντίας· διότι ἔκτοτε παρεδόθη ὡς πρωταίτιος τῆς πράξεως ἐκείνης, θεωρουμένης κακῆς καὶ ἐναντίας καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας παρὰ τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος· διότι ἔκλεισεν εἰς αὐτοὺς ἐν μέρει τὴν θύραν τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Ἀλλ' εἴτε καλῶς εἴτε κακῶς ἐγένετο ὅ,τι ἐγένετο τότε, τὸ ἔργον ἐκεῖνο δὲν εἶναι ἔργον αὐτοῦ μόνου, εἶναι ἔργον τοῦ ἔθνους, εἶναι ἔργον τοῦ κληροῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅστις κατακρίνει αὐτὸν δι' ἐκεῖνο, κατακρίνει τὸ ἔθνος καὶ τὸν κληρὸν.

Διακηρυχθείσης δὲ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ κληροῦ, αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτητοῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, κατεστάθη ἡ διαρκὴς Σύνοδος εἰς διοίκησιν αὐτῆς, καὶ ἀπεδείχθησαν τὰ μέλη ταύτης, καὶ ἐγὼ γραμματεὺς παρ' αὐτῇ (Θ). ἀλλ' ἀπειποιήθη τὴν τιμὴν ταύτην· ὁ Κύριος Μάουρερ ὅμως ἐπέμενε παραπολὺ εἰς τὸ νὰ δεχθῶ αὐτὴν, καὶ ἐμεταχειρίσθη διὰ τὰ μέσα εἰς τὸ νὰ μεπεισῇ εἰς τοῦτο, δὲν θέλω ν' ἀναφέρω

ἔνταῦθα τοὺς λόγους τῆς τότες ἐπιμονῆς τοῦ Κυρίου Μάου-
 ρερ· δὴν θέλω νὰ ἐπιδείξω καύχτησιν· ἀλλὰ γνωρίζουσιν
 αὐτοὺς οἱ ἀπολαμβάνοντες τότε τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ,
 καὶ ἐπικαλοῦμαι ἓνα τούτων μάρτυρα, καὶ μάρτυρα ἀξιό-
 χρεων, τὸν Κύριον Κ. Δ. Σχιγάν. Πεισθεῖς δὲ εἰς τέλος πρὸς
 χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου ἐδέ-
 χθη τὴν τιμὴν καὶ συνωρκίσθη ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως. Ἡ
 κ' τοῦ Ἰουλίου εἶναι διαπαντὸς ἀξιωματιμώμενος διὰ τὴν
 κατ' αὐτὴν γενομένην κατάστασιν τῆς πρώτης ἱερᾶς Συνό-
 δου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης
 γράφει ὁ Κύριος Μάουρερ: « Τὴν 6 τοῦ Αὐγούστου (25 τοῦ
 Ἰουλίου) 1833 ἀπεδείχθη ἡ πρώτη Σύνοδος, καὶ δύο ἡμέ-
 ρας κατόπιν κατεστάθη αὕτη μετὰ πάσις τῆς λαμπρό-
 τητος ὑπὸ τὸν κράτον τῶν πρσοβόλων. Ἡ εἰς τὴν ἐθνικὴν
 ταύτην ἐκκλησιαστικὴν ἐορτὴν συμμετοχὴ ἦτον μεγίστη·
 ὄχι μόνον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συνέρρευσεν εἰς αὐτὴν χαίρων
 καὶ ἀγαλλόμενος· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παρὰ ταῖς πρσοβείαις
 καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἐν τῷ λιμένι τῆς Ναυπλίας ἐλλιμενισμέ-
 νοις ξένοις πολεμικοῖς πλοίοις δὲν ἔλιπεν ἕξ αὐτῆς κἀνεῖς.
 Μόνοι οἱ ἐκ τῆς Ῥωσικῆς πρσοβείας καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ῥωσι-
 κοῦ ναυτικοῦ ἐγένοντο ἄφρανοι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.
 Ἡ δὲ μὴ μετοχὴ αὕτη τῶν Ῥώσων εἰς ἐορτὴν τόσον ἀξι-
 ὄλογον διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος εἶχε μεγάλην ἐνέρ-
 γειαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων· διότι ἐκ τῶν πολλῶν
 αὐτῶν ἀγαθῶν ιδιωμάτων ὑπερέχει τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν
 φρόνημα· καὶ ἡ Ῥωσικὴ πρᾶξις αὕτη ἐνομίσθη παρὰ πάν-
 των ὕβρις ἐθνικὴ. Ἐκαστος Ἕλλητὴν ἐφρόνει μέγα ἐπὶ τῷ
 ἀντήκειν εἰς ἐθνικὴν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον ἐκκλησίαν·
 ἕκαστος ἠσθάνετο, ποῦ θέλει προάξει ἀναγκαίως ἡ ἐλευθέρη
 Ἑλληνικὴ ἐκκλησία αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπικράτειαν — ἐπι-

« κράτειαν, ἣτις κατέχει ὅ,τι-κάμναι ἄλλη δὲν κατεῖχε
 « ποτὲ — ἐκκλησίαν, ἣτις φέρει τὸ αὐτὸ μετὰ τῆς ἐπι-
 « κρατείας ὄνομα». (α)

Οὕτως λοιπὸν καὶ τιοῦτον ἐκτίσθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὕτω κατεστάθη ἡ πρώτη σύνοδος, καὶ χαίρω ὅτι συνεισέφερον καὶ ἐγὼ κατὰ τι εἰς τὴν λαμπρὰν οἰκοδομήν, καὶ συνεισέφερον εἰς αὐτὴν ὡς ὀρθόδοξος, καὶ ὄχι ὡς ἑτερόδοξος ἢ κακόδοξος, ὅποῖος διαβάλλεμαι καὶ συκοφαντοῦμαι καὶ κατὰ τοῦτο παρὰ μυθθρῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἡ περὶ ἐκκλησίας λαμπροτάτη καὶ ἐνδοξοτάτη πρᾶξις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ κλήρου, ὅσον εὐηρέστησε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀλλογενεῖς φίλους τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπηνέθη παρ' αὐτῶν, τόσον ἐδυσαρέστησεν εἰς ἐκείνους τῶν ξένων, εἰς τοὺς ὁποίους ἤλπιζον οἱ Ἕλληνας ὅτι θέλει εὐαρεστήσει περισσότερον· καὶ διότι ἐδυσαρέστησεν αὕτη εἰς αὐτοὺς, κατεκρίθη τότε παρ' αὐτῶν αὐστηρότατα, καὶ κατακρίνεται αὕτη ἕως σήμερον, ἐν ᾧ δὲν περιέχει ἐν ἑαυτῇ οὐδὲν κατακρίσεως ἄξιον. Ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια αὕτη, καὶ ἡ αὐστηρὰ κατὰ κρίσις πράξεως καθ' ἑαυτὴν δικαίας, ἀγίας, καὶ ἱερᾶς, ἔρριψαν ἀμέσως τοὺς Ἕλληνας εἰς ὑποψίας. Οἱ δυσαρεστηθέντες δὲν ἦσαν βέβαια οὔτε ὀρθοδοξότεροι καὶ εὐσεβέστεροι χριστιανοὶ οὔτε ἀκριβέστεροι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομίμων τηρηταὶ ἢ οἱ Ἕλληνας αὐτοί. Διὰ τί λοιπὸν ἐδυσαρεστήθησαν; Μήπως εὕρισκον ἴδιον αὐτῶν συμφέρον εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην τὰ ἴδια αὐτῆς συμφέροντα, καὶ ὄχι τὰ συμφέροντα ξένων. Ἐπρα-

(α) Τόμ. Β' §. 297 Σηλ. 167.

ξε λοιπὸν ἡ Ἑλλάς ὅ,τι ἔκρινε συμφέρον νὰ πράξῃ· ἔπραξεν ὅ,τι εἶχε καὶ ὅπως εἶχε δικαίωμα νὰ πράξῃ, ὡς θέλομεν λαλήσει περὶ τούτου εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπολογίας ἐν παραρτήματι. Ἄν οἱ δυσαρεστηθέντες τότε εἰς τὴν περὶ ἐκκλησίας ἐθνικὴν πράξιν ἐδύναντο νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτήν, τὴν ἐμπόδιζον βεβαίως, καὶ ἡ αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος Ἑλλάς ἤθελεν ἐξαρτᾶσθαι σήμερον παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤθελεν ἐξαρτᾶσθαι δηλαδὴ διὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀξιόλογος πολιτικὴ αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία!

Ἄλλ' οἱ δυσαρεστηθέντες δὲν ἔλεγον κατ' εὐθείαν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε δικαίωμα εἰς τὸ νὰ διακηρύξῃ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον τὴν ἑαυτῆς ἐκκλησίαν· ἔλεγον ὅμως τοῦτο ἐκ πλαγίου. Ἐπὶ προφάσει δὴθεν διατηρήσεως ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων καὶ δικαιωμάτων διέδιδον, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο μὲν νὰ διακηρυχθῇ αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένην συγκατάθεσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου. Ἄλλ' ὅτι τοῦτο ἦτον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ παράλογον, ἐγνώριζον τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι· διότι δὲν ἠγνόουν, ὅτι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Πέτρος ὁ τῶντι Μέγας δὲν ἐζήτησε προηγουμένως τὴν συγκατάθεσιν τινος εἰς ὃ ἔδωκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἑαυτοῦ ἐπικρατείας νέον διοικητικὸν σύστημα. Ἡ προηγουμένη ζήτησις τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτητοῦ τῆς ἐκκλησίας ἔθνους αὐτονόμου καὶ ἀνεξαρτήτου πολιτικῶς καθίστανεν αὐτὸν ὅ,τι δὲν εἶναι, καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν δικαίωμα, ὁποῖον δὲν εἶχεν οὔτε ἔχει κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀλλαχοῦ· διότι αὐτὸς δὲν

είναι κεφαλὴ ὅλης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀρχηγὸς μόνως τῆς ὑπ' αὐτὸν διατελούσης, ἐν ῥητῶ τινι μέρει τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας περιλαμβανομένης ἐκκλησίας, καὶ οὔτε δύναται οὔτε δικαίωμα ἔχει νὰ ὑπερπηδῆσῃ τὰ ὅρια τῆς ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας περιοριζομένης ἀρχιεπισκοπικῆς αὐτοῦ. Καὶ ἂν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔγῃ δικαιοματικῶς ἐξουσιαν τινὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ἐκκλησίας ὅλας, πῶς δύναται νὰ ἔγῃ τοιαύτην εἰς ἐκκλησίαν ἔθνους αὐτονόμου καὶ ἀνεξαρτήτου; Ἀλλ' εἶχε ποτε ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος! εἶχεν, ὅτε εἶχεν ἐξουσίαν καὶ ὁ σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐχει ἀκόμη ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ ἐκκλησιῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἔθνων, ὑποκειμένων ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν· ἀλλὰ δύναται νὰ ἔγῃ ἐπ' αὐτῶν τοιαύτην, καὶ ὅταν τὰ ἔθνη ταῦτα κατασταθῶσιν αὐτόνομα καὶ ἀνεξάρτητα; ἢ ὑποχρεοῦνται ταῦτα ὡς τοιαῦτα εἰς τὸ νὰ ζητήσωσι τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτοκεφάλων τῶν ἑαυτῶν ἐκκλησιῶν; Καὶ ποῖον θεῖον δίκαιον; ποῖος θεῖος νόμος; ποῖος ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ὑποτάσσει τὴν ἐκκλησίαν ἔθνους αὐτονόμου καὶ ἀνεξαρτήτου ὑπὸ ἄλλου τοιούτου ἔθνους ἐκκλησίαν, διὰ νὰ ζητήσῃ παρὰ ταύτης συγκατάθεσιν εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίας; Ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίσθη ἐπικράτεια αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος· ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ πολιτικὴ αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν· διότι ἡ ἐκκλησία δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐπικράτειαν. Δὲν εἶχε λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς χρεῖαν συγκαταθέσεως ἄλλου τινὸς εἰς διακήρυξιν αὐτοκεφάλου τῆς ἑαυτῆς ἐκκλησίας· διότι εἶχεν ἀφ' ἑαυτῆς τὸ δικαίωμα τοῦτο· καὶ ὅστις φρονεῖ τὸ ἐναντίον, ἄς ἐκθέσῃ δημοσίως τοὺς περὶ τούτου λόγους.

Ἄλλ' ἂν κατὰ τὴν εὐσεβῆ δόξαν τῶν τότε δυσαρεστηθέντων φιλελλήνων ἐζητεῖτο πρότερον ἢ συγκατάθεσις τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτοκέφαλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅμως εἴτε ἐξ ἰδίας κακίας εἴτε ἐκ ζένης βραδουργίας δὲν ἐδίδετο αὕτη, τότε τί ἐγίνετο; Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ἔ ἀπὸ Συναίου ἐφρόνει ἀγαθὰ ὑπὲρ Ἑλλάδος, καὶ ἴσως συνέδραμε καὶ τὸ φρόνημα τοῦτο εἰς τὴν πτώσιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅσον ἀγαθὰ καὶ ἂν ἐφρόνει ὑπὲρ Ἑλλάδος, δὲν ἦτον κύριος νὰ πράξῃ ὅ,τι ἡ φρόνησις ἀπήτει παρ' αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ διάθεσις ὑπηγόρευε. Καὶ κατὰ τὴν τότε πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος, μὴ συνάδουσαν πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπικρατοῦσαν τότε πολιτικὴν, ἢ ἄρνησις τῆς συγκαταθέσεως ἦτον πιθανωτέρα ἢ ἡ παραχώρησις αὐτῆς. Ἐὰν λοιπὸν ἐζητεῖτο ἡ συγκατάθεσις, καὶ ὅμως δὲν ἐδίδετο (α), τότε τί ἔπρεπε νὰ γενῆ; ἐν τῶν δύο: ἢ νὰ διακηρυχθῆ καὶ χωρὶς συγκαταθέσεως αὐτοκέφαλος ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἢ, ἂν τοῦτο ἐνομιζέτο ἀσύμφωρον διὰ τὰ ἐνδεχόμενα κακὰ αὐτοῦ ἐπακολουθήματα, νὰ μένῃ καὶ τοῦ λοιποῦ ἐξηρητημένη ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τὸ πρῶτον κακὸν καὶ τὸ δεύτερον χειρότερον διότι ἂν, ζητηθείσης καὶ μὴ δοθείσης τῆς συγκαταθέσεως, διεκηρύττετο καὶ χωρὶς αὐτῆς αὐτοκέφαλος ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τότε ἔπραττεν ἀληθῶς παρὰ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως

(α) Ὡς δὲν ἐδόθη ἡ παρὰ τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως ἐσχάτως ζητηθείσα εἰς ἄλλα ἀντικείμενα συγκατάθεσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

διὰ τῆς αἰτήσεως τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ, καὶ τότε ἤθελε συμβῆ τῶντι κακὸν δυσθεράπευτον. Ἐὰν δὲ ἔμενον ἐξηρητημένη, ἡ Ἑλλάς ἤθελεν εἶναι πολιτικῶς μὲν αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑποτελής καὶ ἐξηρητημένη ἀπὸ ξένης ἐξουσίας, ἀδιακόπως ὑποκειμένη εἰς μυρίας δυσαρρεσκείας καὶ καταφρονήσεις, ὡς ὑπὸκειται ἡ Ἰονικὴ ἐπικράτεια, εἰς μυρίας ῥαδιουργίας, αἱ ὁποῖαι ἐδύναντο νὰ διακινδυνεύσωσιν ἴσως καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν αὐτῆς αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν. Ἀλλ' ὅποιον τῶν δύο ἐγίνετο, ὅσον ἀσύμφορον, ὅσον ὀλέθριον ἤθελεν εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόσον χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον ἤθελεν εἶναι εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν ἴσως νὰ ἴδωσι κατεστραμμένην ἐκ νέου καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, σταθρίσασα ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν θέλησιν αὐτοῦ τοῦ ἔθνους καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ κλήρου, ἔπραξεν ὅτι ὤφειλε καὶ εἶχε δικαίωμα νὰ πράξῃ· καὶ χαίρω ὅτι ἤμην καὶ ἐγὼ συνεργάτης εἰς τοῦτο. Αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος εἶναι ἡ Ἑλλάς· αὐτοκέφαλος εἶναι καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτῆς· καὶ ὅμως τίς δὲν βλέπει τὰς ἀπὸ τινος χρόνου διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας γινομένας κατ' αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ἡμῶν αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἐπιβουλάς; τίς δὲν βλέπει τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως γινόμενον ὅλως τυφλὸν ὄργανον καταχθονίου ῥαδιουργίας; (I)

Ἀλλ' οἱ κατακρίνοντες τὴν περὶ διακηρύξεως αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐθνικὴν πρᾶξιν διέδιδον, καὶ διαδίδουσι καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐζητήθη προηγουμένως εἰς αὐτὴν ἡ συγκατάθεσις τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, ἔπρεπε

νά ζητηθῆ ἔπειτα ἡ ἀναγνώρισις αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐσεβῆς αὐτῆ συμβουλὴ δὲν ἦτον τόσον εὐσεβῆς καὶ εἰλικρινῆς. Ὅ,τι ἐδύνατο νὰ συμβῆ κατὰ τὰς τότε πολιτικὰς τῆς Ἑλλάδος περιστάσεις εἰς τὴν αἴτησιν τῆς συγκαταθέσεως, τοῦτ' αὐτὸ ἐδύνατο νὰ συμβῆ καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς ἀναγνώρισεως. Ἀλλὰ τοῦτο ἴσως ἐζητεῖτο! Καὶ μικρὰ ἀφορμὴ ἦτον ἰκανὴ νὰ φέρῃ ὀλέθρια ἐπακολουθήματα. Ἀλλ' εἶχε χρεῖαν ἄλλης ἀναγνώρισεως ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ἀνεγνώρισθη ἡ Ἑλλὰς ἐπικράτεια αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος; μήπως ἀποτελεῖ ἡ ἐκκλησία ἄλλην ἐπικράτειαν ἐν ἐπικρατεία; Φρονούσα καὶ δοξάζουσα καὶ πρεσβεύουσα αὐτοκέφαλος, ὅπως ἐφρόνει καὶ ἐδόξαζε καὶ ἐπρέσβευεν ὑποκειμένη πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἀναγνωρισμένη ὡς ὁμόδοξος παρὰ πασῶν τῶν ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν διότι ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ μέρος τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· τὸ διοικητικὸν μόνον μέρος μετέβαλε· τὸ δὲ δογματικόν, ὅ,τι δηλαδὴ καθιστάνει καὶ αὐτὴν ὀρθόδοξον, οὔτε μετέβαλεν οὔτε θελεῖ μεταβάλλει ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ἂν ἀπαιτεῖτο ἀναγκαίως ἡ ἀναγνώρισις αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῶν ἄλλων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐδυσκολεύετο, νομίζω, νὰ πράξῃ καὶ τοῦτο, ὡς ἐπραξε κατὰ τινὰ τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Πέτρος ὁ Μέγας. Ἀλλὰ δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ πράξῃ τοῦτο πρὸς τὰς ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν αὐτοκεφάλους ὁμοδόξους ἐκκλησίας, ἐὰν ἦτον βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας, καθὼς ἦτον βέβαιος ἐκεῖνος περὶ τούτου· καὶ ἤθελεν εἶναι βεβαία ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐὰν ἐγνώριζεν, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἦσαν κύριοι ἑαυτῶν. Ἀλλὰ μόλις

ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου ἔδειξεν ἐν ἔτει 1834 διάθεσιν τινὰ περὶ ἀναγνωρίσεως αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ εὐθύς ἐγένετο ἔκπτωτος· καὶ ὁ νῦν ἀρχιεπισκοπεύων ἔδειξεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους ὑπὸ ποίου πονηροῦ δαίμονος κατέχεται καὶ ὀδηγεῖται. Συγκατατίθεται τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἡ ἀφίνεται εἰς τὸ νὰ συγκατατεθῇ εἰς ὅ,τι ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει καὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ συμφέρον ἀπαιτεῖ; (α) —

(α) Ὁ μέγας τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Οἰκονόμος, ὁ γενεαλογούμενος ἐξ Οἰκονόμων, πλέκει λαμπρὸν ἐγκώμιον τοῦ θρόνου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, καὶ μεταξύ τῶν πολλῶν ἄλλων προτερημάτων καὶ προνομίων, καὶ ἑποῖα ἀπονέμει εἰς αὐτὸν, καταλέγει καὶ τὸ προτέρημα καὶ προνόμιον τῆς ἐπικυρώσεως καὶ διακηρύξεως τῆς αὐτονομίας τῶν αὐτοκεφάλων διακηρυττομένων ἐκκλησιῶν. « Ἐκεῖνος, λέγει, ὁ Θεός ὑπάρχει τὸ θεοστήρικτον κέντρον, εἰς ὃ συνέχονται καὶ συγκρατοῦνται συνιεῦσαι πᾶσαι αἱ ὑπ' οὐρανὸν ἐν διαφόροις βασιλείαις συνεστῶσαι ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι, καὶ ἐκ συναρμολογούμεναι συγχροτοῦσι τὸ ἀδιαίρετον σῶμα τῆς μιᾶς, τῆς ἁγίας, τῆς ἀνατολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, « ἡς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός. » Σεβάσμιος παρὰ πᾶσι ταῖς χριστιαναῖς βασιλεύσει, τίμιος δὲ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Κρατοῦντι κατ' ἐκείνην τὴν βασιλεύουσαν, ἀνέχει τὴν ἐξοχὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, διοικεῖ τὰς ἀμίσως ὑπ' αὐτὸν διατελούσας, ἐπικυροῖ καὶ διακηρύττει τὴν αὐτονομίαν καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ τόπους καὶ κράτη περὶ τὴν κανονικὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν αὐτενεργῶν καὶ αὐτοκεφάλων, ἐν αἷς μέλλει φιλοστόργως συναριθμῆσθαι καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ πνευματικῶς ἀχώριστον θυγατέρα, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπιθεῖς καὶ εἰς αὐτὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων τὸν στέφανον, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας. » Ἐπιχρισ. Σελ. 328. Ἐπαινῶμεν μεγάλως τὸν ἐγκωμιστὴν· ἀλλὰ καὶ παρακαλοῦμεν αὐτὸν, νὰ φέρῃ καὶ τοὺς ὁπίους ἔχει λόγους εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προτερήματος καὶ προνομίου τούτου. Χωρὶς τούτων δὲν δίδομεν εὐκόλως πίστιν, εἰς ὅ,τι λέγει. Εἶναι μέγας Οἰκονόμος, γενεαλογεῖται καὶ ἐξ Οἰκονόμων, εἶναι σοφός, εἶναι πολυμαθής, εἶναι ἀπό τινος χρόνου καὶ θεολόγος ἀριστός· ἀλλ' ὅλα τὰ μεγάλα ταῦτα προτερήματα δὲν εἶναι ἱκανὰ εἰς τὸ νὰ μᾶς πεί-

Οἱ καθ' ὑπόκρισιν τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ἐπιθυμοῦντες διέδιδον τότε καὶ ἄλλον λόγον, καὶ λόγον πολιτικόν, δι' ὃν δὲν ἤθελον τὴν διακήρυξιν αὐτοκεφαλίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐξαρτωμένης, ἔλεγον, τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θεωροῦνται ὅλοι οἱ Ἕλληνες, οἷτε ἐλεύθεροι καὶ οἱ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ὑποκείμενοι, ἐν σῶμα, ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν ἀποχωρίζονται καὶ αὐτοί! Θαυμάσιος λόγος! Κατ' αὐτὸν τὸν λόγον λοιπὸν ἔπρεπε νὰ μείνωμεν καὶ ἡμεῖς δούλοι, διὰ νὰ μὴν ἀποχωρισθῶμεν καὶ πολιτικῶς ἀπὸ τῶν ἔτι ὑποδούλων ἡμῶν ἀδελφῶν! Ἀλλὰ διὰ τί ἀποχωρίζονται οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ὑποτεταγμένων ἀδελφῶν αὐτῶν, διότι ἀπεχωρίσθησαν αἱ δύο ἐκκλησίαι; μήπως ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος ἔγινε κατὰ τὸ δογματικόν; μήπως δὲν πιστεύομεν ἐλεύθεροι, ὅπως ἐπιστεύομεν καὶ ἡμεῖς δούλοι; Ὅλη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας συνίσταται εἰς τὸ διοικητικὸν τῆς ἐκκλησίας μέρος, δηλαδή δὲν ὑποτάσσεται πλέον ἢ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρ' τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν ἀποδεικνύμενον· διότι δὲν ὑποτάσσεται πλέον καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τὸν σουλτάνον· ἀλλὰ διοικεῖται ἀφ' ἑαυτῆς ὑπὸ Συνόδου διαρκοῦς· ἀλλὰ τοῦτου δὲν φέρει κίμμιαν διαίρεσιν μεταξὺ τῶν ὁμοδόξων· διότι, ὅ,τι ἔπραξεν ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι παράβασις δόγματος. Ἡ αὐτὴ πίστις ἐνόνει εἰς ἓν σῶμα,

σωσιν. Ὅθεν φρονοῦμεν καὶ δεχόμεν καὶ ἐμολογοῦμεν, ὅτι ὁ θρόνος τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὔτε ἔχει εὔτε ἔλαβε ποτὲ ἀπὸ τίνος ἐξουσίαν τῷ ἐ π ι κ ρ ο ὕ ν κ α ἰ δ ι α κ η ρ ὕ τ τ ε ι ν τὴν αὐτενομίαν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἐθνῶν αὐτονομῶν καὶ ἀνεξαρτητῶν, ἀφ' ἑαυτῶν διακηρυττομένων αὐτοκεφαλίων. Ἀλλὰ περὶ τούτου θελομεν λαλήσει ἄλλαχού.

καὶ ὕχι ἡ αὐτὴ βρατὴ κεφαλὴ· καὶ κατὰ τὴν πίστιν εἶναι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία ὅ,τι εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ μέρος ὁμόδοξοι ἐκκλησίαι. Καὶ οἱ ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν τῆς Κύπρου χριστιανοὶ εἶναι κατὰ τὴν πίστιν ὅ,τι εἶναι καὶ οἱ ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἂν καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ ἐκεῖναι ἦναι αὐτοκέφαλοι· καὶ ὅ,τι εἶναι οἱ ὑπὸ τοῦτον διατελοῦντες χριστιανοὶ, εἶναι καὶ οἱ ὑπὸ τὴν αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ κατὰ τὰ δόγματα, καὶ κατὰ τὰ μυστήρια, καὶ κατὰ τὰς τελετάς, καὶ κατὰ τὰ ἔθιμα. Ἄπαντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθησαν ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως αὐτῶν. Εἷς Κύριος, μία Πίστις, ἐν Βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. Μία ἐκκλησία, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστὸς. Ὡστε ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον συμφέρων εἰς τὴν Ἑλλάδα λόγος τῶν καλοθελητῶν αὐτῆς δὲν ἦτον ἀληθῶς τοιοῦτος. Ἀλλὰ τὸ παράξενον εἶναι ὅτι ἐφρόντιζον ξένοι περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος περισσότερο τῶν Ἑλλήνων! εἴθε ἦσαν εἰλικρινεῖς!

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διεκτρύχθη αὐτοκέφαλος κατ' οἰκείαν θέλησιν, αὐτοπροαίρετον γνώμην καὶ τελείαν συγκατάθεσιν καὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς κλήρου, δύο ξένοι καὶ πάροικοι κληρικοὶ ἐκηρύχθησαν κατήγοροι τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης πράξεως. Ὁ εἷς τούτων ὠνομάζετο Προκόπιος Δεδρινός, καὶ ὁ δεύτερος ἦτον ὁ ἤδη προμνησθεὶς ἐπίσκοπος Ῥηθύμνης. Ὁ Ἀθωνεὶτης μοναχὸς, ἀνθρωπος ἀσυστόλως ἐπὶ κηλίᾳ καὶ κακοηθείᾳ καυχώμενος, εἶχεν ἀρχίσει, ἐν ᾧ ἔτι ἐγίνοντο προπαρασκευαί εἰς τὸ ἐνδοξὸν ἔργον, νὰ φλυαρῇ παρρησία κατὰ τῶν γινομένων, καὶ ἐσπούδαζε νὰ κινήσῃ

μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Ναυπλίας ταρχήν, τοῖς μὲν λέγων, ὅτι ἡ Ἀντιβασιλεία ἤθελε νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς Δυτικὴν, τοῖς δὲ, εἰς Προτεσταντικὴν. Ὅτι δὲ ὁ κακώτερος οὗτος μοναχὸς ὑπεκινεῖτο ἄλλοθεν εἰς τοῦτο, περὶ τούτου δὲν εἶχε κάμμیان ἀμφιβολίαν ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ἀλλὰ διετάχθη παρ' αὐτοῦ, ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ ἀσεβὴς οὗτος μοναχὸς καθίστανεν ὑποπτα τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν γινόμενα, δὲν ἐφείδετο καὶ ἐμοῦ· διότι συνέπραττον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου, καὶ ἡ σύμπραξις μου αὕτη ἐθεωρεῖτο ἀσέβεια παρὰ τοῦ ἀληθῶς ἀσεβοῦς! Ἀλλὰ — πρᾶγμα παράδοξον! — ἀσεβεῖς κυριεύονται ὑπὸ εὐσεβοῦς ζήλου, καὶ καθιστάνουσιν ἄλλους ἀσεβεῖς! καὶ ὅσῳ ἀσεβέστεροι εἶναι, τόσῳ εὐσεβέστεροι δεικνύονται. Ἄν ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος μοναχὸς εὕρισκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗτου ἐκυρίευσε καὶ ἄλλους κατὰ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ εὐσεβεῖς, ὁ θεῖος ζήλος, τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἤθελε διαρρήγνυει καὶ αὐτὸς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ κατὰ τῆς ἑτεροδοξίας - καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ν. Βάμβα καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων; Ὅποιου συνεργάτου ἐστερηθῆσαν οἱ νέοι Ἰουδαῖοι ζηλωταί!

Ὁ δὲ Ῥηθύμις ἔλαβε μὲν μέρος μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων εἰς τὰ κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην τοῦ Ἰουλίου γεγονότα· ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἐπὶ σκοπῷ ἀντενεργείας καὶ ἀντιπράξεως. Ἀλλ' ὅτι καὶ οὗτος ὑπεκινεῖτο εἰς τοῦτο ἄλλοθεν, ἐπροδίδετο ἀφ' ἑαυτοῦ. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶχε φανῆ ἑξαίφνης εἰς Ναυπλίαν, ὡς θεὸς ἐκ μηχανῆς, ἐπίσκοπός τις, πρῶτον μὲν Ἀδριανουπόλεως, πρόσφυξ δὲ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, παρ' ἧς ἀπηλάμβανε καὶ ἀδρανὴν σύνταξιν (Κ). Πρὸς τοῦτον ὠχειώθη παρ' αὐτοῦ ὁ Ῥηθύμις· ἀλλ' ὅποιανδήποτε καὶ ἂν ἔλαβε παρ' ἐκείνου κατήχησιν, τί ἐδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ ἄνθρωπος ξένος

καὶ πάροικος ἐναντίον τῆς κοινῆς θελήσεως καὶ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κλήρου; Μὴ ἐπιτυχῶν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κατακρίνη τὰ ἤδη γεγονότα· καὶ, καθὼς ὁ Προκόπιος Δενδρινὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς δὲν ἐφείδεται καὶ ἐμοῦ ὡς ἀσεβοῦς, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ἀλλ' ὅ,τι ὁ παραχοποιὸς ἐκεῖνος μοναχὸς ἔπραξε κατὰ διαταγὴν, ἔπραξεν οὕτως ἐκουσίως, εὐθὺς δηλαδὴ μετὰ τὴν λαμπρὰν κατάστασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίας ὁ πρῶην Ἀδριανουπόλεως, καὶ ᾤχετο ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς λαμπρὸν τροπαιὸν τὸν Ῥηθύμνης! Ἀνεχώρησαν δ' εὐθὺς ἐξ Ἑλλάδος οἱ δύο εὐσεβέστατοι ἐπίσκοποι, ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀπὸ τῆς δυσσεβείας αὐτῆς! Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀδριανουπόλεως, καὶ ὁ Ῥηθύμνης, καὶ ὁ Δενδρινὸς, φθάσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγένοντο κήρυκες τῆς δυσσεβείας τῆς Ἑλλάδος· διότι διεκηρύχθη ἡ ἐκκλησία αὐτῆς αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος· καὶ εὐθὺς ἐφάνη ἐν Κωνσταντινουπόλει χειρόγραφος ἐπίκρισις τοῦ Β. Διατάγματος, δι' οὗ διεκηρύττετο αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐκίρυττον οἱ εἰρημένοι κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀκρόασις δὲν εὔρισκον· διότι ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἦτον τότε ὁ συνετὸς Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου· ὅστις, ἀντὶ νὰ λυπηθῇ, ἐχάρη μεγάλως διὰ τὴν περὶ ἐκκλησίας πρᾶξιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἔκτοτε ἐδείχθη ὅ,τι ἔμελλε νὰ συμβῇ μετὰ χρόνον, ἄλλου ἀντὶ τοῦ Κωνσταντίου ἀρχιεπισκοπεύοντος.

Καὶ ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος λοιπὸν γινομένη ἐπιβουλὴ καὶ ἡ κατὰ Ἑλλήνων γινομένη διαβολὴ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους γενομένης διακηρύξεως αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτητοῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος· καὶ πᾶς φρόνιμος Ἕλληνα καταλαμβάνει ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ χωρὶς τινος· ἄλλης ἐξηγήσεως

τ' ἀληθινὰ τοῦτω αἴτια καὶ τέλη. Ἐκποτε λοιπὸν χρονολο-
 γεῖται κυρίως καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ γινομένη διαβολὴ καὶ συκο-
 φαντία ὡς ἑτεροδόξου καὶ κακοδόξου, καὶ εἶναι καθαρὰ πολι-
 τικὴ ῥαδιουργία. Ἀλλὰ μέχρι τινὸς ἐγένετο αὕτη μετὰ τινος
 συστολῆς· ὅτι τὰ πράγματα αὐτὰ ὑπεργύρευον τὴν συστο-
 λήν· ἀπὸ πότε δὲ ἤρχισε νὰ ἐνεργῆται ἀσυστόλως, ἡ διήγησις
 θέλει δεῖξει. Ἀλλ' οὔτε καθ' ὃ ἔλαβον μέρος εἰς τὰ περὶ ἐκ-
 κλησίας τότε γεγονότα ἐδειξά τι ἑτεροδόξον ἢ κακοδόξον,
 οὔτε ὡς γραμματεὺς τόσα ἔτη παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ, καὶ ἡ
 εἰλικρινὴς ἐκθεσις τῶν ἀπὸ τότε μέχρι τῆς 20 Νοεμβρίου
 τοῦ 1839 ἔτους διατρεξάντων θέλει δεῖξει γυμνὴν τὴν
 ἀλήθειαν. Ἀλλὰ πρὶν προχωρήσω περαιτέρω, ὀφείλω νὰ ὁμο-
 λογήσω ὅτι, ὑποῖαν γνώμην εἶχον τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833
 ἔτους περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς πατρίδος μου, τὴν αὐτὴν ἔχω
 καὶ τὴν σήμερον· καὶ ὅ,τι ἐρρόνουν τότε ἠρθὸν καὶ δίκαιον,
 φρονῶ καὶ σήμερον. Ὅ,τι λοιπὸν ἐγένετο τότε καὶ ὅπως ἐγέν-
 ετο, ἐγένετο ὀρθότατα, καὶ δὲν ἀντιβαίνει κατ' οὐδὲν οὔτε
 εἰς τὰ δόγματα οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολι-
 κῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, πειθομένη
 εἰς ἄλλων συμβουλὰς, θελήσῃ νὰ καταστρέψῃ τὸ λαμπρὸν
 ἐκεῖνο καὶ ἑνδοξὸν ἔργον, θέλει αἰσθῆσθαι ἀμέσως τὰ ὀλέθρια
 τῆς καταστροφῆς ταύτης ἀποτελέσματα. Ἡ αὐτονομία καὶ
 ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τῆς αὐτο-
 νομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐπικρατείας, καὶ πᾶσα κατ'
 ἐκείνης ἄμεσος ἢ ἔμμεσος προσβολὴ εἶναι προσβολὴ κατὰ
 ταύτης. Καὶ μικρὰ ἀφορμὴ ἂν δοθῇ ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυ-
 βερνήσεως, τὸ πᾶν καταστρέφεται. Ἄς αἰτηθῇ π. χ. ἡ ἀνα-
 γνῶρισις αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτήτου τῆς ἐκκλησίας τοῦ
 Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως, καὶ θέλει γνωρίσει παρευθὺς ἡ Ἑλληνικὴ

Κυβέρνησις εἰς ὃν ἔπεσε λαβύρινθον. Ὅστις κατακρίνει τὰ κατὰ τὴν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους καλῶς ὡς κακῶς γεγονότα εἶναι ἐχθρὸς τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· καὶ ὅστις συμβουλεύει τὴν δῆθεν κανονικὴν καὶ τακτικὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν, θέλει τὸν ὄλεθρον τῆς Ἑλλάδος. « Ἐάν τις, λέγει ὁ Κύριος Μάουρερ, πρὸς χάριν τῆς » θεωρίας, νομίζῃ κακὸν τὸ ἤδη γεγονός, ἀφ' οὗ ἔγεινεν, ἅς » ἐπανεέλθῃ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία πάλιν εἰς τὸν κόλπον τοῦ » Ἀβραάμ — ὑπὸ τὸ κνουῦτον! καὶ ἅς ἀρχίσῃ ἔπειτα, ἀκριβῶς » κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς τύπους, τὰς διαπραγματεύσεις! » Ἀλλ' ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν θέλω ζήσει, νὰ ἴδω τὴν ἀνέξ- » αρτησίαν (emancipation) τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, » ἴσως ὅμως ἴδω ἄλλο τι!! » (4)

(α) Τομ. Β' Σελ. 155.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΞΕΘΕΣΑ εἰς πλάτος τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους γεγονότα· ἐξέθεσα καὶ τὸ ὁποῖον ἔλαβον καὶ ἐγὼ μέρος εἰς αὐτὰ· καὶ ἐπειδὴ τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀθῶα καὶ δὲν περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τίποτε ἑτερόδοξον, ἢ κηκόδοξον, δὲν δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ κατακριθῶ διὰ τὸ ὁποῖον ἔλαβον εἰς αὐτὰ μέρος· διότι, ἂν κατακριθῶ ἐγὼ δι' αὐτὰ, κατακρίνεται ὁ κληρὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ γνώμην τοῦ ὁποῖου κυριωτέρως διεκηρύχθη αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ὁ κληρὸς ἐνόμιζεν ἐναντίαν τῶν ἱερῶν δογμάτων ἢ τῶν κανόνων τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τὴν πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἤθελεν ἀποδεχθῆ αὐτὴν βεβαιότατα, καὶ ἀνθρώπους διελθόντας διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος δὲν ἐδύνατο τίποτε νὰ κατατρυμάξῃ ἢ νὰ διασεισῇ ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν φρονήματος. Εἷς καὶ μόνος ἐκ τῶν κατεχόντων ἐν Ἑλλάδι ἐπισκοπὰς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπισκόπων ἔδειξεν, ὡς εἶπον, ἐναντίαν τινὰ γνώμην εἰς τὰ γινόμενα — ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ρέοντος καὶ Πραστοῦ Διονύσιος· ἀλλὰ δεχθεὶς ἔπειτα τὴν ἐπισκοπὴν Κυνουρίας καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1835 ἔτους τὴν προεδρίαν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἔδωκε διὰ τούτου καὶ αὐτὸς τὴν πλήρη καὶ τελείαν αὐτοῦ συγκατάθεσιν εἰς τὰ τότε γεγονότα. Ἄν ὁ ἄνθρωπος — καὶ ἄνθρωπος ἐπίσημος ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς ὅλη αὐτοῦ ἡ διαγωγὴ καὶ πολιτεία μαρτυρεῖ — ἐφρόνει ἐν τελείᾳ συνειδήσει κακὰ τὰ τότε γεγονότα,

ἤθελε πράξει καὶ αὐτὸς ὅ,τι ἔπραξεν ὁ ἐπίσκοπος Ῥιθύμνης, διὰ νὰ μὴν ἐλέγχηται ἀπὸ τοῦ συνειδότος, διότι ἔλαβε μέρος εἰς πράγματα ὅλως ἐναντία τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· καὶ κἀνεὶς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἔδειξεν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι συγκατατίθεται εἰς τὰ τότε γεγονότα, διὰ νὰ συνεργήσῃ ἔπειτα εἰς ἀνατροπὴν αὐτῶν· διότι εἷς, οὐδεὶς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους περὶ ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων δὲν περιέχουν ἐν ἑαυτοῖς οὔτε μακρόθεν ἐμφαίνουσι τι ἐναντίον τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, δὲν δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ κατακριθῶ διὰ τὸ ὅποιον ἔλαβον εἰς αὐτὰ μέρος· καὶ ὅσοι μὲ κατέκριναν ἢ μὲ κατακρίνουσι δι' αὐτὸ, ἔδειξαν καὶ δεικνύουσιν ἐσχάτην κακίαν καὶ κακοήθειαν. Μέλη τῆς πρώτης ἱερᾶς Συνόδου ἀπεδείχθησαν ὁ μακαρίτης ἤδη Κορινθίας Κύριλλος, ὁ Βοιωτίας Παΐσιος, ὁ Θήρας Ζαχαρίας, ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος, καὶ ὁ τὰ στίγματα τῶν ὁποίων ὑπέφερον ἐν εἰρκτῇ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος βασάνων εἰσέτι φέρων ἐπίσκοπος Μεσσήνης Ἰωσήφ, καὶ συμπληρωματικὰ αὐτῆς μέλη ὁ Κυκλάδων Ἄνθιμος καὶ ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος. Ἄλλ' ἂν τὰ μὲν πράγματα, τὰ κατὰ τὸν Ἰούλιον δηλαδὴ γεγονότα, ἦσαν καθ' ἑαυτὰ ἅγια καὶ ἱερά, ἐγὼ δὲ ἤμην ὑποπτος κατὰ τι κατὰ τὴν ὀρθοδοξίαν μου, ἤθελον μὲ δεχθῆναι τοιοῦτοι σεβαστοὶ ἄνδρες γραμματεῖα ἀποδεικνύμενον παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ; Ἄλλ' ὅχι μόνον δεκτὸς παρ' αὐτῶν ἐγενόμην τότε ὡς ὀρθόδοξος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὀρθόδοξος θεωρούμενος — διότι καὶ τοιοῦτος ἤμην — συνεργαζόμενος μετ' αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς τοιοῦτος συνεργάσθη καὶ μετὰ τῶν ἐν μέρει διαδόχων αὐτῶν, ἐπὶ δύο δηλαδὴ περιόδων τῆς ἱερᾶς Συνόδου· καὶ καθ' ὅσον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἐκατηγορήθη παρὰ τινος εἴτε ὡς ἀσεβῆς εἴτε ὡς ἑτερόδοξος ἢ κακὸδοξος. Πότε πρῶτον ἤρχι-

σαν κακόβουλοί τινές και κακοήθεις να με προσβάλλωσιν
 άγωνύμως και πλαγίως ως έτεροδόξουντα και έτεροφρονοῦντα,
 κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἢ Νοέμβριον τοῦ 1835 ἔτους, ὅτε
 ἐγένετο ἡ τρίτη ἀλλαγὴ τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου.
 Ἀλλ' ὅτι οἱ χρηστοὶ οὗτοι ἄνθρωποι δὲν ἐκινουῦντο ἀφ' ἑαυ-
 τῶν εἰς τὴν ἀνόσιον ταύτην προσβολὴν τῆς τιμῆς και τῆς
 ὑπολήψεώς μου, δῆλον ἀφ' ἑαυτοῦ· διότι, ἂν ἤμην τοιοῦτος,
 ὁποῖος διεβαλλόμην τότε, ἤμην βέβαια τοιοῦτος και πρὸ τῆς
 ἐποχῆς ἐκείνης· διαμιάς δὲν ἐδείχθην ἄλλος ἢ ὁποῖος ἤμην
 πρότερον, οὔτ' ἐδυναμίην νὰ κρύψω τὸ ἀληθινόν μου φρόνημα
 εἰς τόσον χρόνον. Καὶ ὅμως οἱ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι διάβολοι και
 συκοφάνται μου, καίτοι ζῶντες ἐν Ἑλλάδι, ἐσιώπων τόσον
 χρόνον, και ἄφιναν ἀνέλεγκτον τὸν ὁποῖον ἤρχισαν διαμιάς
 νὰ ὑβρίζωσι και συκοφαντῶσιν ἀναισγύντως ὡς Δουθηρό-
 φρονα και Καλουινόφρονα! Ἦσαν λοιπὸν ἑτεροκίνητοι και ἑτε-
 ρόγλωσσοι, και ὁ τόσος θρησκευτικὸς αὐτῶν ζῆλος εἶχεν ἀλ-
 λαχοῦ τὴν ρίζαν του! Ἀλλὰ και ἀφ' οὔτου ἤρχισαν τοιοῦτοι
 μοχθηροὶ ἄνθρωποι νὰ με προσβάλλωσιν ὡς ἑτερόφρονα, ἐγὼ
 ἔμενον παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ γραμματεὺς, και ἔμενον παρ'
 αὐτῇ τοιοῦτος, ὡς ὀρθόδοξος και ὢν και θεωρούμενος. Ἄν αἱ
 ἀναιδεῖς κατ' ἐμοῦ συκοφανταὶ ἐπιστεύοντο ὡς ἀληθεῖς, οὔτε
 ἡ ἱερὰ Σύνοδος οὔτε ἡ Κυβέρνησις μ' ἠνείχοντο πλέον. Ἀλλ'
 ἐξ οὔτου ἤρχισεν ἡ εἰς ἐμέ γινομένη διαβολὴ και συκοφαντία,
 ἀνεφάνη ἐν ταύτῳ καί τι σύμπτωμα ἄλλης διαβολῆς και συ-
 κοφαντίας, και ἡ διαβολὴ και συκοφαντία αὕτη εἶχε σκοπὸν
 ἐκτεταμένον και ὀλεθριώτατον. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο δρᾶμα
 ἐγὼ ἤμην ἀπλοῦν ἐπεισόδιον· διότι ἀπαιτεῖτο και ὁ ἐδωκός
 μου ἠθικὸς ὄλεθρος δι' ἄλλους λόγους, και λόγους πολιτικούς,
 και ὄχι θρησκευτικούς· ἡ θρησκεία ἦτον πρόσχημα και εἰς τὸ
 μέγα δρᾶμα και εἰς τὸ ἐπεισόδιον! Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ

τις ὅτι, ὅ,τι λέγω, στηρίζεται εἰς τὸν ἀέρα, θέλω ἐκθέσει καὶ ἀναπτύξει κατὰ σειράν τὰ ἀπὸ τότε πράγματα, καὶ ἐξ αὐτῶν ἄς κρίνῃ ὁ κόσμος, ἂν τῶντι ὑπάρχη ἢ δὲν ὑπάρχη ὅ,τι διατείνομαι.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους διεκηρύχθη αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1834 ἔτους ἀφίκετο ἐκ Ῥωσσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος Κύριος Κωνσταντῖνος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτε ἐξερχόμενος ἢ ἐνδοξος Ἑλληνικῆ ἐπανάστασις, εὐρέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσφυγὼν ἐκ Σμύρνης διὰ τὰ μετὰξὺ αὐτοῦ σχολαρχοῦντος ἐκεῖ καὶ τῶν Σμυρναίων διατρέξαντα, ὡς γνωστὸν ἤδη ἔκτοτε, καὶ διασωθεὶς ἐκεῖθεν διὰ ἱγενναιοτάτης συνδρομῆς τοῦ ἐντιμότητου Κυρίου Κυριακοῦ Κουμπάρη, κατέφυγε καὶ αὐτὸς εἰς Ὀδησσὸν (Δ)· καὶ ἔκτοτε διέμενεν ἐν Ῥωσίᾳ, ἀδρανὴ συνταξίν ἀπολαμβάνων, μήτε Ἑλλάδα ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀγωνιζομένην καὶ κινδυνεύουσαν ἐνθυμούμενος, μήτε πατρίδος ἐπιθυμῶν· διότι εὖρεν ἐκ περιστάσεως πατρίδα μεγάλην, ἰσχυράν καὶ πλουσίαν, καὶ μικρὰς, ἀδυνάτου καὶ πτωχῆς — ἂν ποτε ἀνεκτᾶτο καὶ αὕτη! — δὲν εἶχε χρεῖαν. Ἄλλ' ἐξαίφνης ἐφάνη καὶ αὐτὸς, ὡς ἄλλος Θεὸς ἐκ μηχανῆς, εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ὅσοι μὲν κρίνουσιν ἐπιπολαίως καὶ περὶ προσώπων καὶ περὶ πραγμάτων, ἐχάρησαν ἰδόντες ἐν Ἑλλάδι ἄνθρωπον ἐπὶ σοφίᾳ μεγάλη καὶ πολυειδεῖ παιδείᾳ κλειζόμενον· διότι ἠλπίζον ὅτι, πολιτογραφούμενος Ἕλληνα, ἤθελε διαχύσει καὶ εἰς αὐτὴν τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ φῶτα· ἀλλ' ὅσοι κρίνουσι κατὰ βάθος, εἶχον ἄλλην περὶ αὐτοῦ δόξαν, καὶ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν γεγομένην ἀφίξιν αὐτοῦ δὲν ἐθεώρησαν παντελῶς

ἀθῶαν καὶ ἄσκοπον· καὶ ὅσοι μάλιστα τούτων ἐγνώριζον τὸν ἄνθρωπον ἀκριβέστερον ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐκ Σεβέρων, καὶ μάλιστα ἐκ Συμύνης, ἐθεώρησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀριζίν αὐτοῦ, ὡς ξένου καὶ παροίκου, κακὸν οἰωνόν. Ἐπειδὴ δὲ ἀρίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς Ῥώσσοι, ἐφροβοῦντο μάλιστα πολλοὶ φρόνιμοι, μὴ εἰς τέλος δώσῃ ἀφορμὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἑαυτοῦ διαγωγῆς καὶ πολιτείας εἰς τὸ νὰ ἐκκλησθῆ ἀποστολῆ ἢ ἀριζία αὐτοῦ, καὶ κατακριθῶσιν ἀδίκως ἄνθρωποι μηδὲν ἔνεχόμενοι. Προσωπικῶς δὲν ἐγνώριζον τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' οὕτ' ἐπιθυμίαν εἶχον εἰς τὸ νὰ τὸν γνωρίσω· διότι ἐξ ὧν ἐγνώριζον καὶ ἐγὼ περὶ αὐτοῦ, ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶχον τόσον καλὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην. Ἀλλὰ καὶ οὕτω φρονῶν περὶ αὐτοῦ, πάλιν δὲν ἠθέλησα νὰ δημοσιεύσω διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τίποτε τῶν ὧν μοὶ ἀπεστάλησαν παρὰ γνωρίμων ἀνδρῶν ἐκ Ῥωσσίας, ὀλίγον πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀριζείας αὐτοῦ, ἐπιτηδὲς εἰς δημοσίευσιν· διότι δὲν ἐπεθύμουν τὴν βλάβην τοῦ χαρκατῆρος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πολλῶ περισσότερον, διότι δὲν ἐπίστευον ἐντελῶς εἰς τὰ περὶ αὐτοῦ γραφόμενα· καὶ ἔπειτα ἔτρεφον πάντοτε μικρὰν τινα ἐλπίδα, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ καιροῦ δύναται νὰ φέρῃ καὶ εἰς τὸ ἦθος αὐτοῦ μεταβολήν. Ἄν τότε ἐδημοσίευσον ὅ,τι πρὸς τοῦτο ἔλαβον, δὲν ἠθελεν ἀπορεῖ ὁ κόσμος διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι διαγωγὴν αὐτοῦ καὶ πολιτείαν.

Ἡ Κυβέρνησις μετέβη τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Ἀθήνας, καὶ ἡ Ναυπλία δὲν παρεῖχε πλέον εὐάρεστον τι εἰς τὸν συνειθισμένον εἰς τὸν μέγαν κόσμον ἄνθρωπον· ἀλλ' ὁ εἰς τὸν βίον τῶν μεγάλων πόλεων συνειθισμένος ἐξ οἰκονόμων γενεαλογούμενος Οἰκονόμος ἔμενεν εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Ναυπλίας, προσποιούμενος ἐρημικὴν ζωὴν, ὁ φιλήσυχος!

Ἀλλὰ πᾶς τις ἐγνώριζε, πόθεν κυρίως προήρχετο ἡ τόση φιλήσυχος διάθεσις τοῦ μηδέποτε ἀσπασαμένου τὴν ἰσυχίαν. Αἱ τότε πολιτικαὶ τῆς Ἑλλάδος περιστάσεις δὲν ἦσαν ἀρμύδιαι εἰς τὸ ὁποῖον ἔμελλεν ὁ ἄνθρωπος νὰ διατρέξῃ στάδιον καὶ ἂν ἐπὶ ἐναντίων περιστάσεων ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἐπιχειρήσῃ τι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, ἤθελε προδοθῆ ἀμέσως, καὶ προδοθεὶς ἤθελεν ἀποτύχει τοῦ σκοποῦ ἐκ προοιμίων, καὶ ἀποτυγχάνων εἰς τὴν ἀρχὴν, ἔπρεπε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ φρόνησις λοιπὸν ὑπηγόρευεν ὑπόκρισιν, οἰκονομίαν τῶν περιστάσεων, καὶ πολλὴν προσοχὴν. Καὶ τὸ παραμικρὸν πρὸ καιροῦ φανερόν ἐπιχείρημα ἐπρόδιδε τὸ πᾶν, καὶ τὸ πᾶν κατέστρεφεν. Ἐν τούτῳ ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ κατατρίβηται ὁ χρόνος εἰς μάτην· τὸ στάδιον ἔπρεπε νὰ προπαρασκευάζεται καὶ μακρόθεν εἰς τὸν σταδιοδρόμον. Διὸ καὶ ἐρημικὸν διάγων ἐν Ναυπλίᾳ βίον ὁ Οἰκονόμος, δὲν ἐδύνατο ὄλως νὰ κρυφθῆ, καὶ ἐπρόδιδεν, ὅτι καιρὸν ἀρμόδιον ἐπρόσμενεν εἰς τὸ νὰ δειχθῆ ὁποῖος ἀληθῶς εἶναι, καὶ πρὸς τί ἀληθῶς ἀφίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὡς ξένος καὶ πάροικος διέμενεν εἰς αὐτήν. Τὰ πάντα κατέκρινε, καὶ τίποτε δὲν εὔρισκεν ὑρῆν καὶ καλῶς ἔχον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὠμολόγουν καὶ τότε ἀκόμη οἱ πλησιάζοντες εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ τὰ κυριώτερα θέματα τῆς ὑμιλίας αὐτοῦ ἦσαν ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ παιδεία· καὶ τὰ προαυλήματα ἐκεῖνα δὲν ἄφιναν εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον κάμψιν ἀμφιστολίαν περὶ τῶν ἀληθινῶν αὐτοῦ σκοπῶν, ἐὰν μεταβληθῶσιν αἱ πολιτικαὶ τῆς Ἑλλάδος περιστάσεις.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1834 ἔτους ἔφθασεν εἰς Ναυπλίαν ὁ αἰδεσιμώτατος Οἰκονόμος, καὶ τὸν Νοέμβριον ἐπεχείρησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἱεροκῆρυξ ἐπικαλούμενος Γερμανὸς ἐκδοσὶν ἐκκλησιαστικῆς ἐφημερίδος, τῆς *Εὐαγγελικῆς* μὲν λεγομένης, ἀλλὰ πᾶν ἄλλο πραγματικῶς οὔσης ἢ

Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος. Ἄνθρωπος πάντα ἀμαθής, στερη-
 μένος πάσης γνώσεως, μὴ εἰδὼς οὐδ' ὀρθογραφεῖν, δὲν ἦτον
 βέβαια πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἱκανὸς καὶ κατάλληλος· καὶ ὑπὸ
 τοιοῦτου ἰδιώτου ἀνθρώπου ἐκδιδομένη ἐκκλησιαστικὴ ἐφημε-
 ρὶς ἔμελλε νὰ φέρῃ καταισχύντην καὶ βλάβην εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 καὶ νὰ προξενήσῃ σκάνδαλα, γινομένη διὰ τὴν ἀμάθειαν τοῦ
 ἐπιχειρητοῦ ὄργανον ἄλλων πονηρῶν ἀνθρώπων. Ἐπροτράπη
 ὁ ἄνθρωπος παρὰ φρονίμων ἀνδρῶν εἰς ἀποχὴν ἀπὸ τοιοῦτου
 ἔργου· ἀλλ' ἐρεθιζόμενος, ὡς φαίνεται, παρ' ἄλλων πονη-
 ρῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων, δὲν ἠθέλησε νὰ ἰδώσῃ ἀκρόασις
 εἰς τὰς φρονίμους προτροπὰς.

Ἐπεχείρησε λοιπὸν ὁ ἱσάγγελος μοναχὸς τὴν ἐκδοσιν τῆς
 Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος· ἀλλὰ μὴ ἠξέυρων νὰ γράψῃ τι ἀφ'
 ἑαυτοῦ, ἐπροσκάλει τὸν τυχόντα, κληρικὸν καὶ λαϊκὸν, εἰς
 σύμπραξιν καὶ συνεργασίαν· ἐτόλμησε δὲ νὰ προσκαλέσῃ καὶ
 ἐμὲ συνεργάτην· ἀλλ' ἀποστρεφόμενος πᾶσαν πρὸς τοιοῦτους
 ἀνθρώπους σχέσιν, ἀπέβαλον καταφρονήτικῶς τὴν πρόσκλη-
 σιν. Τοῦτο, καὶ ἡ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένην ἐφη-
 μερίδα παντελῆς καταφρόνησίς μου, ἠρέθισαν, ὡς φαίνεται,
 ἔκτοτε τὴν εὐερέθιστον ὀρθοδοξίαν καὶ εὐσέβειαν τοῦ ἐπι-
 γείου ἀγγέλου! Ἄλλ' ἂν καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ δεχθῶ τὴν τι-
 μὴν τοῦ συνεργάτου τοῦ Κυρίου Γερμανοῦ, ἂν καὶ κατεφρό-
 νουν καὶ ἐγὼ, ὡς κατεφρόνουσι καὶ ὅλοι οἱ φρόνιμοι Ἕλληνες,
 κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ, καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Εὐαγγελικὴν του Σάλ-
 πιγγα, δὲν ἐδείχθη ὁμῶς καὶ ἐναντίος οὔτε αὐτοῦ οὔτε αὐ-
 τῆς· καὶ ἐν ᾧ ἐδυνάμην νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συ-
 νόδου τὸν Μάρτιον τοῦ 1835 ἔτους παρ' αὐτοῦ ζητηθεῖσαν
 σύστασιν αὐτῆς (α), ἐγὼ ἐξεναντίας συνέδραμον εἰς τοῦτο.

(α) Ἰδ. Εὐαγγ. Σάλπιγ. Ἀριθ. 21 ἀπὸ 7 Ἀπριλ. τοῦ 1835 ἔτους.

Ἄλλ' ὁ κατ' ἀρχὰς εἰς μετέκδοσιν κυριωτέρως πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκδεδομένων βιβλίων, εἰς ἔκδοσιν βιβλίων ἀνεκδότων, καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλο πρὸ πολλοῦ ἔχων τις γεγραμμένον ἔδιδεν εἰς αὐτόν, εὐαρεστούμενος, καὶ ἀπὸ πάσης πολεμικῆς ἀπέχων Γερμανός, ἐγένετο διαμιᾶς πολεμικώτατος! Ἀὐτὸς ἀρκεῖ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ τέλους καὶ ἐξ ἀμαθοῦς πολυμαθέστατος, καὶ διὰ τῆς μαγικῆς ράβδου τοῦ κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους σοφοῦς σοφωτάτου Οἰκονόμου μετεβλήθη ἐξαίφνης ἐσχάτως ὄχι μόνον εἰς δεινὸν Ἕλληνα, ἀλλὰ καὶ εἰς Λατῖνον! Τεράστια!

Ἡ μεταβολὴ τῆς Εὐαγγελικῆς λεγομένης Σάλπιγγος εἰς πολεμικὴν συνέβη ἐπὶ τῆς ἐκ Ναυπλίας εἰς Ἀθήνας μετακομίσεως αὐτῆς. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1835 ἔτους ἐγένετο ἡ μετακόμισις τῆς Σάλπιγγος, καὶ τὸν Ὀκτώβριον ἤρχισεν αὕτη νὰ διασαλπίζῃ Λουθηρανισμὸν καὶ Καλουίνισμὸν ἐν Ἑλλάδι! Πᾶς φρόνιμος, γνωρίζων τὰ κύρια τῆς τοιαύτης μεταβολῆς αἷτια, ἐγνώριζε καὶ τὰ τέλη αὐτῆς, καὶ ἐπρόβλεπεν εἰς τί ἐμελλε νὰ καταντήσῃ εἰς τέλος τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ τί ἐδύνατο νὰ πρῆξῃ εἰς τὸ νὰ προλάβῃ τὸ κακὸν εἰς τὴν ἀρχήν; Νόμος περὶ ἐλευθεροτυπίας ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος δὲν διακρίνει ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ γῆς. Ὑπὸ τοῦ νόμου λοιπὸν τούτου προστατεύομενος καὶ ὁ Γερμανός, ὡς ἄνθρωπος μόνον θεωρούμενος, ἐξηκολούθει τὸ ἔργον του. Ὅτι δὲ, γενομένης τοιαύτης εἰς τὴν Σάλπιγγα μεταβολῆς, εἰς ἐκ τῶν δι' αὐτῆς τῆς ἐφημερίδος προσβλήθησομένων ἐμελλον νὰ ἦμαι καὶ ἐγὼ, τὸ προεῖδον, ἀφ' οὗ ἔμαθον ὑπὸ τίνων κυριωτέρως διετηρεῖτο καὶ διευθύνετο αὕτη.

Πρῶτον δὲ ἤρχισεν ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος Γερμανός — καὶ Γερμανὸν λέγων ἐννοῶ πάντοτε τοὺς δι' αὐτοῦ τοῦ ἀμαθεστάτου μοναχοῦ λαλοῦντας καὶ ἐνεργοῦντας

πολυμαθείς — να υπαινιγτήται ἐμὲ ἀνωνύμως γράφοντα εἰς τὴν Ἀθηνῶν, καὶ ὅ,τι ἄρθρον ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ τινος ἀντικειμένου πραγματευόμενον, ὅσον ἄθλιον καὶ ἂν ἦτον καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, εἰς ἐμὲ ἀπεδίδετο, καὶ ἀνωνύμως προσεβαλλόμεν. Οἱ συντάκται τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος ἦσαν κατὰ συνείδησιν πεπεισμένοι, ὅτι τὰ παρ' αὐτῶν εἰς ἐμὲ ἀποδιδόμενα ἄρθρα τῆς Ἀθηνῶν δὲν ἦσαν ἔργα ἐδικά μου, καθὼς καὶ τῶντι δὲν ἦσαν· ἀλλ' ἦσαν ἐν ταύτῳ καὶ πεπεισμένοι ὅτι, συχνάκις ἐπαναλαμβάνοντες τὴν αὐτὴν διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν, θέλουσι φθάσει εἰς τέλος ὅπου σκοπεύουσι· διότι καὶ τὸ προφανέστατον ψεῦδος, πολλάκις ἐπαναλαμβάνόμενον, καὶ παρὰ πολλῶν στηριζόμενον, πιστεύεται εἰς τέλος ὡς ἀλήθεια. Ἐγνώριζον κάλλιστα, ποῦ ἔτεινεν ἡ πονηροτάτη διαβολὴ καὶ συκοφαντία· ἀλλὰ τί ἔπρεπε νὰ πράξω; νὰ ἐνάξω ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοὺς διαβάλλοντας καὶ συκοφαντοῦντάς με; τοῦτο ἔκρινον ἄπρεπον καὶ ἀνοίκειον εἰς τὸν χαρακτῆρά μου· νὰ γράψω εἰς ἀνασκευὴν τοῦ ψεύδους; ἐκίνουν τὴν ἀνάγκην. Ἐπροτίμησα λοιπὸν τὴν σιωπὴν, ἐπαναπαυόμενος εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ συνειδότος μου, καὶ εἰς τὴν περὶ ἐμοῦ καλὴν ὑπόληψιν τῶν φρονίμων καὶ δικαίων Ἑλλήνων.

Πολλάκις λοιπὸν ἐφλυάρησε κατ' ἐμοῦ ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ, καὶ πολλάκις μὲ προσέβαλε, ποτὲ μὲν ὑπαινιγτομένη με, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ ἐπώνυμόν μου ἀναφερομένη, καὶ ἄλλοτε ὀνομασι, καὶ ὡς Λουθηρανὸν καὶ ὡς Καλουϊνιανὸν ἀναισχύντως μὲ διέσυρεν· ἀλλὰ προφανέστατα ψευδομένη ἐγίνετο γελοία, καὶ δὲν ἐπιστεύετο παρ' οὐδενὸς ἐν Ἑλλάδι, ὅπου τόσα ἔτη ζῶν εἶμαι γνωστότατος καὶ κατὰ τὸ θρησκευτικὸν καὶ κατὰ τὸ πολιτικὸν φρόνημά μου, καὶ καθὼς κατὰ τὸ πρῶτον πιστότατος εἰς τὴν ἐκκλησίαν μου, οὕτω κατὰ δεύτερον πιστότατος εἰς τὴν πατρίδα μου.

Ὁ δὲ οἰκονόμος, διαμένων κατὰ πάντα πιθανὸν λόγον ἐξ ἀνάγκης ἐν Ναυπλίᾳ, ἐθεώρει ἑαυτὸν οἰονεὶ δέσμιον, καὶ δὲν ἐβλεπε τὴν ὥραν τῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἀπολύσεώς του. Ἐπαρυσιάζετο ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, περιεσκέπτετο τὰ πράγματα, καὶ πάλιν ἐπανήρχετο εἰς τὴν φυλακὴν του. Ἐδήμη γόρει ἐν Ναυπλίᾳ καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, καὶ κατὰ τῶν σχολείων αὐτῆς· ἀλλὰ μόναι αἱ δημηγορίαι δὲν ἦσαν ἱκαναί· αὐταὶ ἠκούοντο μόνον παρ' ὀλίγων, καὶ εἰς ὀλίγους ἐνήργουν· διὸ καὶ βραδέως ἔφερον πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν· πρὸς ταχυτέραν τοῦτου ἐπιτυχίαν ἦτον χρεῖα ἄλλης ἐνεργείας· ἦτον χρεῖα πράξεως ἐπισημοτέρας. Ἀνησυχῶν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐζήτει κατὰ πάντα τρόπον ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ εἰσαγάγῃ ἑαυτὸν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἀλλ' εἰς τὸ ὑποῖον ἔμελλε νὰ διατρέξῃ στάδιον ἀπαιτεῖτο καὶ κατάλληλος ἀφορμὴ εἰς εἰσαγωγὴν· ἀπαιτεῖτο ἀφορμὴ σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν· διότι ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐκκλησία ἔμελλον νὰ ἦναι ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὸν σκοπὸν. Ἀλλ' ὅ,τι ἐζητεῖτο, εὐρέθη!

Ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1835 μελετωμένης ἀλλαγῆς τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὸν νόμον, ἐγράφησαν περὶ τούτου ἄρθρα κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ἐφημερίδας. Ἀλλ' οἱ περὶ παντὸς ἀντικειμένου ἀνεξαιρέτως γράφοντες ἐμπίπτουσι συχνάκις εἰς σφάλματα· διότι ἡ πανεπιστημοσύνη εἶναι πρᾶγμα δυσκολώτατον, ἂν ὄχι ἀδύνατον. Καὶ οἱ γράψαντες λοιπὸν τότε τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος θέματος ἄρθρα ἔπεσον εἰς σφάλματα. Ὁ λόγος ἦτον, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, καὶ περὶ πρεσβυτέρων ὡς μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου· ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς τῶν ἄρθρων, ἀντὶ νὰ φέρωσι τὸν ῥητὸν περὶ τούτου νόμον λέγοντα· «Ὁ πρόεδρος καὶ οἱ σύμβουλοι θέλουν λαμβάνεσθαι ἐκ μόνων μητροπολιτῶν,

» ἀρχιεπισκόπων ἢ ἐπισκόπων, οἱ δὲ πάρεδροι ἐκ πρεσβυτέρων ἢ ἱερομονάχων » (α), καὶ νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν κατὰ τοῦτο ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, αὐτοὶ ἐξεφράσθησαν ἄλλως πῶς, καὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀφορμὴν ζητοῦντας πονηροὺς εἰς τὸ νὰ ὑψώσωσι τὴν φωνήν, ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῶν ἄρθρων εἶναι *Πρεσβυτεριαοὶ!* Καὶ ἰδοὺ μία ἀφορμὴ ἀξιώλογος εἰς τὸν οἰκονόμον! Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔγραψε καὶ ὁ πρωτοσύγκελλος Κύριος Εὐγένιος Διογενίδης, ὅτι οἱ ΠΕ κανόνες τῶν Ἀποστόλων δὲν εἶναι τῶν Ἀποστόλων. Ἰδοὺ καὶ ἄλλη ἀφορμὴ! Περὶ τούτων λοιπὸν τῶν δύο ἀντικειμένων ἀποφασίζει ἀμέσως νὰ γράψῃ ὁ ἀφορμὴν ζητῶν εἰς τὸ νὰ γράψῃ οἰκονόμος. *Πρεσβυτεριανῶν* ὄνομα ἀκούει, καὶ παρατρέχει τοιαύτην ἀφορμὴν; Καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐγένετο ἐμμέσως εἰσηγητὴς τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τὰς ἐφημερίδας, εὔρεν ἐπὶ γῆς ὅ,τι ἐζήτηε εἰς τὸν οὐρανόν! Ἀλλ' οἱ γράψαντες τότε κατὰ τῶν ἄρθρων τῆς Ἀθηνᾶς καὶ εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σάλπιγγα καὶ εἰς πολιτικὰς ἐφημερίδας, ὡς ἄρθρων Πρεσβυτεριανῶν, ἦτον γνωστὸν τίνων μαθηταὶ ἦσαν, παρὰ τίνων ἐμπνέοντο, καὶ πρὸς τί ἔτεινον κατὰ πονηρὰς εἰσηγήσεις.

Ἀποφασίζει λοιπὸν ἀμέσως ὁ οἰκονόμος νὰ γράψῃ περὶ τῶν δύο εἰρημένων ἀντικειμένων, καὶ νὰ συστήσῃ ἑαυτὸν ὄχι μόνον ὡς ὀρθόδοξον καὶ εὐσεβῆ, ἀλλὰ καὶ ὡς προστάτην τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ', ὡς φαίνεται, δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐξ ἄρθρων ἐφημερίδων εἰς τὴν συγγραφὴν. Τί πράττει λοιπὸν; Πλάττει *διαβρυλλουμένην πρό τινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν αἵρεσιν τῶν λεγομένων Πρεσβυτερι-*

(α) Ἰδ. Β. Διάταγμα ἀπὸ 23 Ἰουλίου τοῦ 1833 ἐτους ἐν τῇ Β. ἐφημερίδι Ἀριθ. 28.

αἰῶν! Πλάττει τὸν Κύριον Γ. Α. Κ. ἀκούοντα περὶ αὐτῆς, καὶ, ὑπὸ εὐσεβοῦς φιλομαθείας κινούμενον, ἐρωτῶντα αὐτὸν περὶ τῆς αἰρέσεως ταύτης, καὶ θέλοντα, ἵνα μάθῃ μετ' ἀκριβείας πότε τὸ πρῶτον ἀνεφάνησαν οὗτοι οἱ Πρεσβυτερώνημοι εἰς τὸν κόσμον, καὶ πῶς ὑπὸ τῆς εὐσεβείας διαλύονται τὰ προβλήματα τῆς κατ' αὐτοὺς ἑτεροδοξίας! Καὶ ὑπουργεῖ τὴν φιλόθεον αὐτοῦ ἔφρασιν! Τὸ θέμα δὲν ἦτον ἀδιάφορον, καὶ τὸ πλάσμα πονηρότατον· καὶ ὅστις ἀνέγνωσε μετὰ τινος προσοχῆς τὴν ἀπάντησιν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ πλάσματος, δὲν ἐβράδυνε νὰ γνωρίσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ προαγωνίσματος ἐκείνου· ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ γνωρίσῃ ἐν ταύτῳ ἔξ αὐτοῦ καὶ ὁποῖος ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ ἀγὼν, εἰς τί ἔμελλε νὰ τείνῃ, καὶ εἰς τί ἔμελλε νὰ καταντήσῃ εἰς τέλος.

Πρότινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν διεθρυσλεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ αἵρεσις τῶν Πρεσβυτεριανῶν, καὶ ὁμως οἱ Ἕλληνες οὔτ' ἤκουσαν οὔτ' ἐγνώρισαν τοιοῦτόν τι. Παράξενον πρᾶγμα! Ἀλλ' ὅσον ὀλίγοι καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν οἱ ὀλίγοι τινὲς ἐνιαυτοί, δὲν εἶναι βέβαια ὁ 1833 καὶ ὁ 1834 ἐνιαυτός· ἀλλ' ἀναβαίνουσι καὶ εἰς τὴν Καποδιστριακὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἂς εἴπωσιν οἱ σφόδρα Καποδιστριανοί, ἂν ἠκούσθῃ ποτὲ τοιοῦτόν τι διαθρύλλημα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἦτον λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ἐκ Ρωσσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ φίλος καὶ Θεοφιλῆς ἀνὴρ Γ. Α. Κ., ν' ἀνακαλύψῃ τὴν αἵρεσιν, νὰ ζητήσῃ γνώμην περὶ αὐτῆς παρὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου οἰκονόμου, νὰ γράψῃ οὗτος περὶ αὐτῆς, καὶ τότε πρῶτον ν' ἀκούσωσιν οἱ Ἕλληνες ὅτι πρότινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν διεθρυσλεῖτο εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα! Ἀλλ' ἂν ὁ φίλος καὶ Θεοφιλῆς ἀνὴρ δὲν ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα; ἀλλ' ἂν ὁ οἰκονόμος δὲν ἤρχετο εἰς αὐτὴν κατόπιν αὐτοῦ; ὦ! τότε οἱ Ἕλληνες ἤθελον ἀγνοεῖ ἕως σήμερον τὸ πρῶ-

τόσων ἐνιαυτῶν διαθρυλλούμενον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα! Πόσον βαρεῖς τὴν ἀκοὴν εἴμεθα οἱ δυστυχεῖς! Ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ὀξύτητα τῆς ἀκοῆς τοῦ φίλου καὶ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς Γ. Α. Κ.! Ἀλλ' ἂν οὗτος ἤκουσέ ποτε τῶντι περὶ τοιούτου τινὸς διαθρυλλήματος, καὶ τῶντι ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ γνώμην περὶ αὐτοῦ, πῶς δὲν ἐξίτηται ταύτην παρ' ἄλλου τινὸς πεπαιδευμένου Ἑλλήνου κληρικοῦ; Δὲν ἐγνώριζε τάχα κανένα, ἔχοντα τὴν σοφίαν καὶ πολυμάθειαν τοῦ νεοπλάσου θεολόγου; Ἀλλ', ὡς φαίνεται, οὔτε ὁ φίλος καὶ θεόφιλος ἀνὴρ ἤκουσέ ποτε περὶ τοιούτου τινὸς διαθρυλλήματος· διότι δὲν ὑπῆρχε τοιοῦτόν τι οὔτε ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος ἐπροσκλήθη, νομίζω, εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας, καὶ τὸ πᾶν εἶναι πλάσμα πρὸς πονηρότατον σκοπὸν, ὡς ἕκαστος φρόνιμος Ἕλληνα ἐγνώρισε τοῦτο ἔκτοτε, καὶ ὅστις τότε ἀμφίβαλλε περὶ τούτου, ἐπληροφορήθη ὕστερον περὶ αὐτοῦ.

Ἐρωτηθεὶς λοιπὸν — ὡς πλάττει δηλαδὴ ἑαυτὸν ἐρωτώμενον — ὁ οἰκονόμος παρὰ τοῦ φίλου καὶ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς Γ. Α. Κ. περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸ τινῶν ὀλίγων ἐνιαυτῶν διαθρυλληθείσης αἰρέσεως τῶν λεγόμενων Πρεσβυτεριανῶν, ἔσπευσε δρομαίως εἰς τὴν ἀπάντησιν, καὶ αὕτη εἶναι ἡ διζβόητος Ἐπιστολιμαία Διατριβὴ (α). Ἀλλ' ὅσον προσεκτικῶς καὶ ἂν ἐβάδισεν ἐν τῷ συρράμματι τούτῳ ὁ συρράπτις, ἔδειξεν ὁμως ἐν αὐτῷ προφανέστατα, ὁποῖος ἔμελλε νὰ γενῆ, καὶ πρὸς τί ἔμελλεν εὐζωνος νὰ τρέξῃ, ὅταν εὐρῆ ἀρμοδιωτέρας περιστάσεις. Ἐν τῷ συρράμματι αὐτῷ, τοῦ ὁποίου μὲν ἡ κακὴ κεφαλὴ καὶ ἡ χειροτέρα οὐρὰ

Ἐ (α) Περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς ἐκκλησίας βαθμῶν Ἐπιστολιμαία Διατριβή, ἐν ἧ καὶ περὶ τῆς γενικότητος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κωνσταντίνου, τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἐν Ναυπλίᾳ αὐλά. Σελ. 360.

εἶναι ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα, ἔθεσεν ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθο-
δοξότατος χριστιανὸς τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς λαμπρᾶς οἰκο-
δομῆς, εἰς τελειοποίησιν τῆς ὁποίας ἔμελλον κατόπιν ὡς ἐκ
συνθήκης νὰ συνεισφέρωσιν, ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ θαυμαστοῦ ἀρ-
χιτέκτονος, καὶ ἄλλοι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τῆς Ἑλλάδος, καὶ
νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν τοιαύτην, ὑποίαν βλέπομεν αὐτὴν
σήμερον.

Ἀλλ' ὅτι ὁ οἰκονόμος δὲν εἶχεν εἰλικρινῆ σκοπὸν εἰς τὴν
συρροφὴν καὶ δημοσίευσιν τῆς Ἐπιστολιμαίας Διατριβῆς,
πρόδηλον ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς·
Ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος ἂν καὶ ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Τούρκου,
μεταξὺ ὅμως ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν
Ῥωσσίαν, ἐγένετο ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ Ῥώσσο, καὶ ἀδραν Ῥωσ-
σικὴν σύνταξιν ἀπολαμβάνει, καὶ εἰς τὴν κατὰ τὴν Ῥωσσίαν
χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἰδιαίτερος ἀνήκει. Ἀλλὰ περὶ τῆς
δευτέρας τῶν δύο ὑποθέσεων τοῦ συρράμματος αὐτοῦ, ἴτοι
περὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ τῶν ἀποστολικῶν δια-
ταγῶν, ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία φρονεῖ ἄλλως ἢ ὡς
φρονεῖ καὶ γράφει αὐτὸς περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' ἤθελε τολμήσει
ποτέ νὰ γράψῃ ἐν Ἑλλάδι ἄλλως ἢ ὡς φρονεῖ ἢ ἐκκλησία
ἐκεῖνη περὶ αὐτῶν; Ὅτι ὁ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία
φρονεῖ καὶ δοξάζει καὶ περὶ τῶν κανόνων καὶ τῶν διαταγῶν
τῶν ἀποστόλων ἄλλως ἢ ὡς φρονεῖ καὶ δοξάζει ἢ ἐν Ἑλ-
λάδι· εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος οἰκονόμος, ἰδοὺ ἢ
ἀπόδειξις:

Ὁ πρῶτος καὶ μόνος τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας θεολόγος,
Θεοφάνης ὁ Προκοποβίκης, κατατάττει τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος
κανόνας εἰς τ' ἀπόκρυφα συγγράμματα, καὶ λέγει περὶ αὐ-
τῶν «*Canones apostolici a nemine in canonem recepti
fuerunt praeter Damascenum.*» Ἦτοι «*Τοὺς ἀποστολι-*

κούς κανόνες οὐδείς παρεδέχθη εἰς τὸν κανόνα ἐκτὸς τοῦ Δαμασκηνῶ. » « In magno quidem apud Patres fuerunt pretio: ced et de numero ipsorum magna est dissentio; et quod vel unus eorum, numero postremus, verubus (ut cum Hieronymo loquar) obnoxius est, jam ante vidimus. » Ἦτοι « Ἦσαν ὁμως ἐν μεγάλῃ τιμῇ παρὰ τοῖς Πατράσιν· ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν μεγάλη ὑπάρχει ἡ διαφωνία, καὶ εἰς αὐτῶν, ὁ τὸν ἀριθμὸν ἔσχατος, τοῖς ὀβελοῖς (ἵνα μετὰ τοῦ Ἱερωνύμου εἶπω) ὑπόκειται, ὡς ἤδη εἶδομεν. » (α) Καὶ τί λέγει ἐν τοῖς προηγουμένοις; Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν βιβλίων τῶν Μακκαθαίων, καὶ ταῦτα κατατάττει ὁ Προκοποβίκης ἐν τοῖς ἀποκρύφοις δι' οὓς φέρει περὶ τούτου λόγους. Ἀλλ' ἐν τῷ ΠΕ ἀποστολικῷ κανόνι καταλέγονται ἐν τοῖς κανονικοῖς τρία βιβλία τῶν Μακκαθαίων, καὶ ὁ Προκοποβίκης λέγει περὶ τοῦ κανόνος τούτου: « Ὁ κανὼν οὗτος δὲν εἶναι οὐδαμῶς (minime) ἀποστολικὸς, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ καὶ εἶναι καὶ νομίζονται ἄδηλοι. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύω ἐν συντόμῳ: α) Ὁ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐπιμελέστατος παρατηρητὴς Ἱερώνυμος οὐδεμίαν ποιεῖται μνειάν τῶν κανόνων αὐτῶν. β) Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος, καὶ τόσοι πατέρες, ὡς εἶδομεν, δὲν ἤθελον ἐκτρέπεσθαι ἀπὸ τῆς γνώμης αὐτῶν, ἐὰν ἐνόμιζον αὐτοὺς ἀποστολικούς. γ) Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κανὼν μέμνηται καὶ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τὸ ὑποῖον πάντες συμφωνοῦσιν ὅτι ἐγράφη μετὰ τὸν θάνατον ὅλων τῶν ἀποστόλων, καὶ εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Βελλαρμῖνος, ὡς ἠκούσαμεν αὐτὸν ἀνωτέρω. δ) Κατὰ τὸν κανόνα αὐτὸν τίθενται ἐν τοῖς κανονικοῖς βι-

(α) Θ. Προκοποβ. Τμ. Α. Σελ. 234.

βλίοις καὶ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κλήμεντος, καὶ αἱ διατάγαι τοῦ Κλήμεντος, ἐν ὀκτὼ βιβλίοις διαλαμβάνονται, καὶ τρίτον βιβλίον τῶν Μακκαβαίων, καὶ τοῦτο δὲν θέλει ἐγκρίνει πάντως καὶ αὐτὸς ὁ Βελλαρμῖνος. Ἐντεῦθεν καὶ αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι τοὺς κανόνας τούτους ἔχουσι ψευδεπιγράφους καὶ ὑποβολιμαίους εἴτε ὅλους εἴτε τινὰς, καὶ ὀνομαστὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος κανόνα.» (α).

Ἐν τοῖς ἀποκρύφοις καταλέγων τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Εἰρηναῖος Φαλκρούκης, λέγει καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ Πέ ἀποστολικοῦ κανόνος: « *Nec obstat, quod canon dictus Apostolicus ponat eam in canone; nam et ipse iste canon SUPPOSITITIUS est.* » Ἦτοι « Καὶ οὐδὲν ἐμπόδιον, ὅτι ὁ λεγόμενος Ἀποστολικὸς κανὼν τίθησιν αὐτὴν (τὴν ἱστορίαν τῶν Μακκαβαίων) ἐν τῷ κανόνι· διότι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κανὼν εἶναι ὙΠΟΒΟΛΙΜΑΪΟΣ. » (β) Καὶ ὅπου ἀλλαγῶ ἐν τοῖς δογματικοῖς συγγράμμασι τῶν Ῥώσων θεολόγων ὁ λόγος περὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ἀναφέρονται οὗτοι πάντοτε ὑπὸ τὸ « οἱ λεγόμενοι ἀποστολικοὶ κανόνες. »

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία φρονεῖ καὶ δοξάζει καὶ γράφει οὕτω περὶ τῶν κανόνων αὐτῶν, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος θέλει αὐτοὺς ἐν Ἑλλάδι ὄχι μόνον γνησίους, ἀλλὰ καὶ θεοπνεύστους, ὡς τὰ λοιπὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν συγγράμματα, καὶ ἅς ἀναγνώσῃ ὅστις θέλει τὴν διαβόητον Ἐπιτολιμαίαν Διατριβὴν. (γ) Ἄλλ' ἂν ὁ

(α) Θ. Προκοπῶ. Τομ. Α. Σελ. 184.

(β) Τόμ. Α. Σελ. 27.

(γ) Σελ. 173 ὑποσημειώνει ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος ξυρράπτης: « Ἐπόρησάν τινες τῶν νεωτέρων λέγοντες « Ἄν οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες εἰσὶ γνήσιοι, διὰ τί μὴ καὶ τούτους ἡ ἐκκλησία συνηρίθμησε μετὰ τῶν

ἄνθρωπος ἦτον εἰλικρινής, ἂν εἰλικρινῶς ἐφρόνει, ὅπως γράφει, καὶ εἰλικρινῶς ἔγραφεν ἐν τῇ Ἐπιστολιμαίᾳ Διατριβῇ, πῶς δὲν ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ἀπὸ τῶν πολλῶ ἀρχαιοτέρων δογματικῶν συγγραμμάτων τῆς κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας εἰς ὑπεράσπισιν καὶ προστασίαν τῆς γνησιότητος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων; πῶς δὲν ἔγραφεν ἐν Ῥωσσίᾳ ὅ,τι ἔγραψεν ἐν Ἑλλάδι; Ἐφοβεῖτο τάχα μὴ, ἐλέγχων καὶ προσβάλλων τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην, πάθῃ κακῶς; Ἀλλ' ἰδοὺ πλαγίως ἐλέγχει καὶ προσβάλλει αὐτήν, καὶ ὅμως δὲν τιμωρεῖται οὔτε ἐκκλησιαστικῶς οὔτε πολιτικῶς! Δὲν ἦτον λοιπὸν ὁ φόβος, ὅστις ἐμπόδιζεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ δείξῃ ἐν Ῥωσσίᾳ τὸν ὁποῖον δεικνύει ἐν Ἑλλάδι εὐσεβῆ ζῆλον· ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι ἔχει ἄλλον σκοπὸν, καὶ γνωρίζομεν τοῦτον.

κανονικῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης; » — Ἀπαντῶμεν· Πρῶτον εἰ θεῖοι Πατέρες ἔταξαν ἐν τῷ Κανόνι τὰς κυρίως λεγομένας θεοπνεύστους βίβλους τῆς θείας Γραφῆς, τὰς τε προφητικὰς καὶ τὰς ἀποστολικὰς, αἵτινες πιστεύονται λόγῳ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑπηγορευμένοι καὶ κατὰ νόημα καὶ κατὰ λέξιν « μέχρι ἐνὸς ἰῶτα καὶ κεραίας μιᾶς » (Χρυσοστ. Τομ. Ε. 699. Τομ. Η. σελ. 64.) Τῶν δὲ θείων Κανόνων τὸ νόημα μόνον ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐμπνευσθέντες εἰ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, ἠρμήνευσαν ἔπειτ' ἀφ' ἑαυτῶν, προσθέντες τὰς λέξεις ἐλευθέρως ἅμα καὶ ἀπλανῶς, διὰ τῆς θείας ἐλλάμψεως φωτιζόμενοι καὶ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐκφράσεως. Ὅθεν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ Κανόνες καλοῦνται θεοπνεύστοι. (βλ. τῆς Καρχηδ. Συνόδ. Ἐπιστ. πρὸς Κελεστ. καὶ ἀλλοῦ) καὶ οὐδὲ μετὰ τῶν ἐνδιαθῆκων ἐτάχθησαν Γραφῶν, καὶ ἂν ἴσῃν τούτων ἔχουσι δύναμιν πρὸς σωτηρίαν, ὡς εἰς αὐτὰς ἐπιστηριζόμενοι, καὶ ὑφ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ὑπηγορευμένοι. Δεύτερον· Αὐτὸς ὁ ΠῚ Ἀποστολικὸς Κανὼν (ὁ πάντων ἀρχαιοτάτος τῶν, ὅσοι κανονίζουσι τὰς ἐνδιαθῆκους βίβλους τῆς Γραφῆς) καταλέγων τὰς Ἀποστολικὰς συγγραφάς, αὐτοὺς τοὺς Κανόνας ἀπεισιώπησε. Τοῦτον ἠκολούθησεν ὕστερον καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος εἰς τὸν Κανονισμὸν τῶν ἐνδιαθῆκων βιβλίων τῆς Γραφῆς, τάξασα μόνον τὰς αὐτογράφους τῶν ἁγίων Ἀποστόλων συγγραφάς. Ἀλλὰ μὴ παρὰ τοῦτο κατεκρίθησαν οἱ Κανόνες ὡς ἀκανόνιστοι καὶ ἀνίσχυροι; Ἄπαγε! κ. τ. λ. κ. τ. λ. »

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπλάσθη ἡ διαθρυλλουμένη ἐν Ἑλλάδι αἵρεσις τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν, καὶ ἐγράφη ἡ Ἐπισταλιμαία διατριβή. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπλάσθη κατόπιν καὶ ἡ νεόμωρος ἢ νεοελληνικὴ ἐκκλησία, καὶ ἐγράφη ἡ Ἐπικρίσις, ὡς θέλουμεν ἰδεῖ ἀκολούθως.

Ἀλλ' ἀφ' ὅπου ἔγραψε περὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων ὁ πρωτοσύγκελλος Εὐγένιος Διογενίδης, καὶ ἔπαθεν ὅ,τι ἔπαθε τότε διὰ τοῦτο (α), κανεὶς δὲν ἔγραψε περὶ αὐτῶν οὔτε ὡς περὶ γνησίων οὔτε ὡς περὶ νόθων. Καὶ ὅμως ὁ εὐσεβέστατος οἰκονόμος γράφει καὶ ἐν τῇ Ἐπικρίσει Σελ. 365 κατὰ τῶν κατὰ τὴν κακὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ῥαδιουργούντων ἐν Ἑλλάδι νεόμωρον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν «*Τοὺς Ἀποστολικοὺς Κανόνας ὡς νόθους καὶ ψευδεπιγράφους συκοφαντεῖτε.*» Ἀλλὰ ποῖος, αἰδεσιμώτατε οἰκονόμε, μετὰ τὸν Διογενίδην ἔγραψε κατὰ τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων; ποῖος ἐσυκοφάντησεν αὐτοὺς ἐν Ἑλλάδι ὡς νόθους καὶ ψευδεπιγράφους; Οὐδεὶς! Τίς δὲν βλέπει λοιπὸν καὶ ἐκ τούτου τὴν πονηρίαν καὶ κακίαν τοῦ ἀνθρώπου;— Ἀλλ' ὅπως γράφει ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος περὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ἐδύνατο νὰ γράψῃ Ἕλληνα, καὶ ὄχι Ῥώσσο. Ῥώσσο γράφων περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν, γράφει κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλησίας, θελούσης αὐτοὺς νόθους καὶ ψευδεπιγράφους ἐν τοῖς δογματικοῖς αὐτῆς συγγράμμασι, καὶ τοῦτο ἔπαθεν ὁ πολυμαθέστατος θεολόγος! Κατ' αὐτῆς λοιπὸν γράφει ὁ μέγας τὴν σοφίαν ἀνὴρ, καὶ ὄχι κατὰ τοῦ Διογενίδου, ὄχι κατὰ τοῦ Βάμβα, ὄχι κατ' ἄλλου τινός. Καὶ ἰδοὺ ἡρωϊκὸν κατόρθωμα! Δὲν εἶναι λοιπὸν διὰ τοῦτο ἄξιος σταυροῦ;—

(α) Ἰδ. Εὐαγγ. Σαλπικ. Περιόδ. Β'. Ἀριθ. 2.

Ἀλλὰ μόλις ἐδημοσιεύθη ἡ διαβόητος Ἐπιστολιμαία Δια-
 τριβή, καὶ εὐθὺς ὁ καθαρὸς οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς
 Τουρκίας ἤρχισε νὰ θολόνηται. Πυκνὰ καὶ μέλανα νέφη ἐγει-
 ρόμενα ἐπρομήνυον βαρύτετον χειμῶνα. Ὁ φρόνιμος καὶ συνε-
 τὸς Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Σιναίου ἀπεβλήθη ἀπὸ τῆς πατριαρ-
 χίας· διότι ἴσως σεβόμενος ἑαυτὸν δὲν κατεδέχετο νὰ περι-
 πλεχθῆ εἰς ὅ,τι ἔβλαπτε καὶ τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὸν
 ὁποῖον κατεῖχεν ὑψηλὸν βαθμὸν εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῆς ὀρθο-
 δόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Διεδέχθη δὲ τοῦτον πρὸς και-
 ρὸν ἄλλος Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Τουρνόβου, καὶ μετὰ τινὰς
 μῆνας ὁ ἀπὸ Σεβέρων Γρηγόριος, ὁ ἀπὸ τοῦ 1834 ἔτους μέ-
 χρι τοῦδε πατριαρχεύων. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος λέγεται φρόνιμος
 καὶ ἀγαθός, καὶ ὅτι κακαὶ συμβουλαὶ καὶ προτροπαὶ παρέσυραν
 αὐτὸν εἰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι κατεσπίλωσαν τὸν χαρακτῆρα
 αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔτε πολλὴν φρόνησιν οὔτε πολλὴν ἀγαθότητα
 ἔδειξεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἂν δὲν ἦτον ἐκ φύσεως δεκτικὸς
 κακῶν συμβουλῶν καὶ προτροπῶν, δὲν ἐπέιθετο τόσο ἀκρί-
 τως εἰς τοιαύτας. Εἶναι λοιπὸν, κατὰ τὴν κοινοτέραν γνώμην,
 φιλόδοξος καὶ φίλαρχος, καὶ διὰ νὰ μὴ στερηθῆ τῆς πατρι-
 αρχίας ἐγένετο ὄργανον ἄλλων, πρὸς ἄλλα τέλη ἀφορώντων
 εἰς ἃς παρέσυραν αὐτὸν πράξεις. Ἐπίβουλοι τῆς κοινῆς ἡσυ-
 χίας καὶ εὐταξίας, πρὸς ἴδια αὐτῶν τέλη ἀποβλέποντες, ἔπλα-
 σαν ἐπιβουλευσμένην παρά τε ἀλλογενῶν καὶ ἑτεροδόξων,
 καὶ παρ' ἀργυρωνίτων ὁμογενῶν καὶ ὁμοδόξων, τὴν ὀρθοδο-
 ξίαν, καὶ αὐτὴν τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, ὅχι
 ἀπλῶς πολεμουμένην πανταχόθεν, ἀλλ' εὐρισκομένην ἤδη παρ'
 αὐτὴν τὴν ἄκρην τοῦ κρημνοῦ, καὶ ἐμεταχειρίσθησαν καὶ
 αὐτὸν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον ὄργανα εἰς θορυβοποιίαν.
 Καταχθόνιον ἐπινόημα! Περιβλέπουσι κύκλωθεν οἱ φρόνιμοι
 ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Τουρκίᾳ·

ἀλλὰ δὲν βλέπουσιν οὐτ' ἀλλογενεῖς οὔτε ἑμογενεῖς ἔχθρους, εἴτε ἐκ παρατάξεως πολεμοῦντας, εἴτε κρυφίως ἐπιβουλεύον-
τας τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν·
καὶ ἀποροῦσι μὲν κατὰ πρῶτον διὰ τὰς περὶ τοιούτου κακοῦ
γινόμενας κατακραυγὰς, δὲν βραδύνουσιν ὅμως νὰ γνωρίσωσι
τὸ ἀληθινὸν αὐτῶν τέλος, εἰκάζοντες τοὺς εἰς τόσας κραυγὰς
ὑποκινοῦντας τοὺς κραυγάζοντας. Οἱ δ' ἑτεροκίνητοι κραυγα-
σταὶ ἤρχισαν μὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ 1835 ἔτους, ὡς ἀνω-
τέρω ἐδείχθη, νὰ κραυγάζωσιν, ἀλλὰ μετὰ τινος συστολῆς·
ἤρχισαν δὲ νὰ διαρρήγνυονται κραυγάζοντες ἀπ' ἀρχῆς τοῦ
1836 ἔτους, καὶ ἔκτοτε ὄχι μόνον δὲν ἔπαυσαν, ἀλλὰ καὶ
αὐξάνουσι τὰς κραυγὰς, καὶ τότε θέλουσι παύσει, ὅταν οἱ
κινήσαντες αὐτοὺς εἰς τὰς κραυγὰς φθάσωσιν εἰς τὸ κύριον
τούτων τέλος.

Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ αἷτια, ἐξ ὧν λαβόντες κατὰ τὸ φαι-
νόμενον ἀφορμὴν οἱ ἀημιουργοὶ τοῦ περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθο-
δοξίας καὶ τῆς ὀρθόδοξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πλάσματος,
καταταράττουσι τὸ πᾶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους; ἢ μετὰ-
φρασις τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν,
ἢ μετὰφρασις τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτο-
τύπου κειμένου, ἢ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ παρουσία καὶ
διατριβὴ ἱεραποστόλων, τὰ παρ' ἀπεσταλμένων ἀπὸ ξένων
ἐταιρειῶν ἐντισὶ πόλεσι διατηρούμενα σχολεῖα, καὶ τὰ παρ'
ἑτεροδόξων ἐκδιδόμενα βιβλία. Ταῦτα εἶναι τὰ αἷτια τοῦ τό-
σου θορύβου, τῆς τόσης ταραχῆς· ἀλλ' ἂν ἔχωνται τινος ἀλη-
θείας ἢ ὄχι, τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει κατόπιν ἰδιαιτέρως.
Διὰ τὰ αἷτια λοιπὸν ταῦτα κατεπείσθησαν ὅ,τε ἀρχιεπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ περὶ αὐτὸν σύνοδος· εἰς πονηρὰς
καὶ δολίαις εἰσηγήσεσι εἰς τὸ νὰ ἐμβάλωσιν εἰς κίνδυνον
τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόληψιν καὶ νὰ κινήσωσιν ὅλον τὸν ὄρ-

θόδοξον κόσμον εἰς ἀπορίαν καὶ ἔκστασιν διὰ τριῶν ἀλλεπαλλήλων ἐγγράφων, εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδεδομένων.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1836 ἔτους ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον ἐπίσημον συνοδικὸν ἐγγράφον· καὶ τὸ ἐγγράφον τοῦτο εἶναι τόσῳ περιεργώτερον, καθ' ὅσον προδίδει προφανέστατα τὸν ὑπὸ τὸ πλάσμα κρυπτόμενον σκοπὸν τοῦ τόσου θηρύβου. Ὅ,τι ἐν τῇ Ἐπιστολιμαίᾳ Διατριβῇ λέγεται *διαθρυλλοῦμενον*, τοῦτο παριστάνεται ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐγγράφῳ ὡς ἔδω ὑπάρχον καὶ ἐπαπειλοῦν παντελεῆ τῆς ὀρθοδοξίας ὄλεθρον! Ἀλλὰ τίς δὲν βλέπει ἐνταῦθα οἷονεῖ τινα συνεννόησιν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν; Τίς δὲν βλέπει ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πονηρὸν πνεῦμα κινοῦν καὶ ἐνεργοῦν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ; Τίς δὲν βλέπει τὸ αὐτὸ γαλκεῖον τῆς καταχρονίου ραδιουργίας εἰς διατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας; Εἰς τὴν Ἑλλάδα διαθρυλλεῖται πρὸ τινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν ἡ αἵρεσις τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν παριστάνεται ἡ Δουθτροκαλουϊνικὴ αἵρεσις ἐνεργοῦσα εἰς βλάβην τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὅ,τι λοιπὸν ἐδῶ μόνον διαθρυλλεῖται, γίνεται ἐκεῖ ἔργον! Ἀλλὰ καιρίως ἐπλήγημεν τὴν καρδίαν, λέγουσιν οἱ ὑπογράφοντες τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνωτέρω συνοδικὸν ἐγγράφον, ἰδόντες παρ' ἐλπίδα τὴν πνευματικὴν τοῦ ποιμνίου κατάστασιν. — Πλῆθος ἑτεροδόξων καὶ διεφθαρμένων ἢ ἀργυρωνήτων ὁμοεθνῶν, οἵτινες ἠνωμένοι ἀγωνίζονται νὰ διαφθείρωσι τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ νὰ σπείρωσι τὴν κακοδοξίαν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς. Διδάσκαλοι διεφθαρμένοι καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ κατὰ τὰ ἥθη βιβλιάρια ἑτερόθρησκα καὶ πλήρη αἰρέσεων πανταχοῦ εὐρισκόμενα καὶ κυκλοφοροῦντα πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν τῶν πι:

στῶν! (α) Ἄλλ' ἂν τὸ κακὸν τοῦτο ὑπῆρχε τῳόντι, ὑπῆρχε βέβαια καὶ πρὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1836 ἔτους· ἀλλ' οἱ προκάτοχοι τοῦ Γρηγορίου οὐτ' ἀνεκάλυψαν τοιοῦτόν τι, οὐτ' ἐνήργησάν τι εἰς ἀπάντησιν τοῦ τόσου κακοῦ, καὶ τοῦτο εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις, ὅτι δὲν ὑπῆρχε τι. Ὁ Γρηγόριος λέγει ἐν αὐτῷ τῷ ἐγγράφῳ §. 2. « Οἱ ἡμέτεροι προκάτοχοι ἰδόντες τὸν κίνδυνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ὀρθοδοξία εὗρίσκετο, ἤρξαντο μὲν νὰ λαμβάνωσι μέτρα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κακὸν καθ' ἐκάστην γιγαντιαίως προχωρεῖ καὶ φθείρει, ἐστοχάσθημεν ἀναγκαιῶς, ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσι μέτρα δραστηριώτερα καὶ τακτικώτερα κ.τ.λ. » Ἄλλα δὲν εἶναι ἀληθινόν, ὅτι οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἰδὸν κίνδυνόν τινα τῆς ὀρθοδοξίας· ἂν ἔβλεπον τοιοῦτόν τι, ἤθελον λάβει βέβαια καὶ μέτρα εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· τὸ χρέος τοῦτο ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς τὰ ἱερὰ αὐτῶν καθήκοντα. Ὁ πρῶην Σιναίου ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντῖος εἶναι γνωστὸς ἐπὶ φρονήσει, συνέσει καὶ παιδείᾳ· ἀλλ' εἶναι γνωστὸς καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ καὶ ἀληθινῷ ζήλῳ τῆς καθαρότητος καὶ ἀκεραιότητος τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' αὐτὸς ἔγραφεν ἐν ἔτει 1829 πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ὁ Γρηγόριος παριστάνει ἐπιβούλους τῆς ὀρθοδοξίας· τί δὲ, καὶ πῶς, καὶ περὶ τίνος ἔγραφε τότε ὁ Κωνσταντῖος θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν. Ἄλλ' αὐτὸς ἐν ἔτει 1830 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀρχιεπισκόπευσε τέσσαρα περίπου ἔτη. Ἄλλ' ἂν ἔβλεπεν ἐπιβουλήν παρ' ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρὰ διεφθαρμένων ἢ ἀργυρωνήτων ὁμοεθνῶν γινομένην εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, δὲν ἤθελε φροντίσει κατὰ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καθήκοντα περὶ ἀπαντήσεως τοῦ κακοῦ; Ἄλλ' ἂν ὁ Κωνσταντῖος ἐγνώριζε μὲν τὴν ἐπιβουλήν, ἀδιαφόρει δὲ

(α) Ἰδ. Εὐαγγελ. Σάλπιγ. Περιοδ. Β', Ἀριθ. 3.

περὶ ἀπαντήσεως αὐτῆς, πῶς αὐτὸς ὁ κατὰ τὸν οἰκονόμον εἰς τοιοῦτους καιροὺς θεόθεν τετηρημένος, καὶ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεῦων παραγιώτατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος ὁ 5' δὲν ἐλάμβανεν εὐθὺς ἀναβάς εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως δραστήρια μέτρα εἰς ἀπάντησιν τοῦ κακοῦ; πῶς ἀσῆκε τὸ κακὸν νὰ προχωρῆ καὶ νὰ φθείρῃ δύο περίπου ἔτη; Ἄλλ', ὡς φαίνεται, τὸν φεβρουάριον τοῦ 1836 ἐπροτράπη ἢ διετάχθη εἰς τὸ νὰ λάβῃ μέτρα δραστηριώτερα καὶ ταχτικώτερα εἰς ἀπάντησιν κακοῦ φθείροντος πρὸ τόσοῦ καιροῦ· διότι περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἴσως ἐπλασε καὶ ἡ ῥαδιουργία τὴν ἐπιβουλὴν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ ἐπενόησε τὸ νὰ μεταχειρισθῆ καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν μέσον εἰς ἐπιτυχίαν ἰδίων αὐτῆς σκοπῶν.

Ὅ,τι λοιπὸν ἐγκυμονεῖτο, ἐτέχθη. Καὶ ὅποιον καταχθόνιον τέρας! — Ἄλλ' ὅσον δυσειδὲς εἶναι ἀληθῶς τὸ τέρας τοῦτο, τόσον εὐειδὲς φαίνεται εἰς τὸν κοινὸν λαόν· διότι τὰ περιεκαλύπτοντα αὐτὸ σπάργματα εἶναι λαμπρὰ — ἡ ἱερωτάτη ἡμῶν θρησκεία — καὶ ταῦτα ἐθαμβάνουσιν αὐτόν. Ἄλλ' οἱ φρίκτοι καὶ τὸ ἀλθρινὸν εἶδος βλέπουσι, καὶ τὸν ἀλθρινὸν τοῦ τόκου αὐτοῦ σκοπὸν καθορῶσι. Φρικτὴ ἐπιβουλὴ παρά τε ετεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρ' ἀργυρωτήτων ὁμοεθνῶν κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας γινομένη! Τοῦτο εἶναι τὸ τέρας! Καὶ μόλις τοῦτο τίκτεται, καὶ ἀμέσως οἱ συλλήπτορες αὐτοῦ διδάσκουσι καὶ τὰ μέσα τῆς ἀνατροπῆς αὐτοῦ. Καὶ ποῖα εἶναι ταῦτα; κρότος πολὺς, θόρυβος μέγας, σύστασις ἱερᾶς ἐξετάσεως, παραβιάσις τῆς συνειδήσεως τοῦ χριστιανοῦ, καταδωγμὸς τῆς παιδείας καὶ τῶν πεπαιδευμένων, καταστροφὴ τῶν σχολείων! Ταῦτα ἐκρίθησαν δραστήρια καὶ ταχτικὰ μέσα εἰς ἐξάλειψιν τῆς διαδιδομένης

ἑτεροδοξίας καὶ κακοδοξίας ! Ἄλλ' ὅστις σκέπτεται καὶ κρίνει, δὲν βραδύνει νὰ γνωρίσῃ τὸν ἀληθινὸν ὄλων τούτων σκοπὸν.

Διὰ τοῦ πρώτου λοιπὸν συνοδικοῦ ἐγγράφου καθιστάνεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τ' ὄνομα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιτροπῆς ἱερά τῶνόντι ἐξέτασις, καὶ διατάσσεται πανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ἡ σύστασις τοιαύτης· καὶ ὄχι μόνον τὰ ἤδη ἐκδεδομένα καὶ τὰ ἐκδοθησόμενα βιβλία βάλονται ὑπὸ ἀνίκρισιν, ὄχι μόνον ἡ παιδεία περιορίζεται καὶ καταθλίβεται, ὄχι μόνον οἱ διδάσκαλοι βάλονται ὑπὸ ἐξέτασιν κατὰ τὰ φρονήματα, τὴν διαγωγὴν καὶ τὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ συνείδησις τῶν χριστιανῶν παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀσυνειδήτων ἀνθρώπων ! Ἄλλ' ὅτι, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐτέχθη τὸ τέρας καὶ ἐνεκρίθησαν τὰ μέσα τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ, τὸ κακὸν ἐμελλε νὰ προχωρήσῃ, περὶ τούτου δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀμφιβολία. Διὸ καὶ τὸ πρῶτον συνοδικὸν ἐγγράφον διεδέχθη ἄλλο τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Σμύρνης καὶ πρὸς τοὺς Σμυρναίους ἐκδεδομένον, ἐν ᾧ ζωγραφίζεται ζωηρότατα ὁ κίνδυνος τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ διατάσσονται μέσα εἰς ἀπάντησιν τοῦ κακοῦ (α). Ἄλλ' ὅ,τι προξενεῖ τῶνόντι φρίκην εἰς τὸν ἀληθινὸν ὀρθόδοξον χριστιανὸν εἶναι ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδεδομένη συνοδικὴ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ (β). Ἐν ταύτῃ ἐκτίθεται εἰς πλάτος, εἰς μῆκος καὶ εἰς ὕψος ἡ κατ' ἐπίνοιαν σατανικὴν πλασθεῖσα ἐπιβουλὴ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ ἐκκλησίας, καὶ διατάσσονται αὐστηρῶς τὰ εἰς πρόληψιν καὶ ἐξάλειψιν τοῦ κακοῦ συντείνοντα μέσα. Καὶ ἵποῖα μέσα!— Δυσσεβέστερον τῶνόντι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εὐσεβείας ἐγγράφον οὗτ' ἐξεδόθη ποτὲ παρὰ

(α) Ἰδ. Εὐαγγ. Σαλπγ. Περιόδ. Β'. Ἀριθ. 8.

(β) Ἰδ. Εὐαγγ. Σαλπγ. Περιόδ. Γ'. Ἀριθ. 11.

τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οὐτ' ἀνεγνώσθη. Ὅλαι αἱ εἰς τὴν νῦν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεταφράσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐκκηρύττονται, καταργοῦνται, καὶ αὐστηρῶς ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς χριστιανούς. Δὲν ἐξαιρεῖται τῆς ἀνοσίτου ταύτης καταδίκης καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἔτει 1814 παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πατριάρχου Κυρίλλου ἐγκριθεῖσα τῆς καινῆς Διαθήκης μετάφρασις, οὐδ' αὐτὴ ἡ κατ' ἄδειαν συνοδικὴν παρὰ τοῦ μακαρίτου Ἰλαρίωνος γεγεννημένη. Τύση καταδρομὴ γίνεται τῷ θεῷ λόγῳ! Ἀλλ' ἡ καταδικη ἐκτείνεται ὅχι μόνον εἰς τὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν γεγεννημένης μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς εἰς τὴν Τουρκικὴν, Σερβικὴν, Ἀραβικὴν, Βουλγαρικὴν, Σλαβωνικὴν καὶ ἄλλας τοιαύτας διαλέκτους. Ἀλλ' εἶναι ἄπορον, πῶς δὲν ἐσυμπαλαλήθη ὀνομαστὶ καὶ ἡ εἰς τὴν Ῥωσικὴν γλῶσσαν γεγεννημένη μετάφρασις τῆς ἱερᾶς Γραφῆς; ἢ μήπως συμπαλαμβάνεται αὕτη εἰς τὰς «καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας διαλέκτους;» ἀλλ' αὕτη ἀνχινώσκειται παρὰ τῶν Ῥώσων ἕως σήμερον ἀκωλύτως!

Ἀλλ' ὅ,τι κατ' ἀρχὰς ἐνεργεῖτο καὶ ἐν Ἑλλάδι κεκαλυμμένως πῶς καὶ συνεσταλμένως, τοῦτο ἤρχισε νὰ ἐνεργῆται συστηματικώτερον, τολμηρότερον καὶ θρασύτερον. Ἡ Εὐαγγελικὴ λεγομένη Σάλπιγξ μετεβλήθη ὅλως κατὰ τὸ 1836 ἔτος εἰς πολεμικὴν, καὶ ἀντὶ εὐαγγελικοῦ, καθ' ὃ ἔφερεν ὄνομα, ἐσάλπιζε τὸ πολεμιστήριον. Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυριεῦον πονηρὸν πνεῦμα διεδόθη διαμίας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατ' αὐτὸ ἔγραφον καὶ εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σάλπιγγα οἱ παρ' αὐτοῦ κατασχεθέντες· ὁ δὲ πτωχὸς τῆ παιδείᾳ Γερμανὸς ἐγένετο τυφλὸν ὄργανον τῶν πονηρῶν, πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, προφανῶς ἐπιβουλομένης. Ἴσως ὁ ἄνθρωπος ἦτον ἀμύητος εἰς τὰ μυστήρια τῆς πονηρίας, καὶ ἐνόμιζεν

είλικρινῶς, ὅτι αἱ περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας γινόμεναι κατακραυγαὶ εἶναι εἰλικρινεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο ὄργανον τῶν πονηρῶν ἐξ ἀγνοίας. Ἀλλ' εἴτε μεμυημένος εἴτε ἀμύητος, ἔπραττεν ὅμως τὸ κακόν. Ἐξ ἀναγνώσεως τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγα τοῦ 1836 ἔτους, καὶ θέλει ἰδεῖ ἐν αὐτῇ τὸ κυριεῦον πονηρὸν πνεῦμα, καὶ τὸν ἐπίβουλον αὐτοῦ σκοπόν.

Ἀλλ' ἀφ' οὗτου ἐπλάσθη ἡ κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας γινομένη ἐπιβουλὴ, ἀνεφάνη ἐξαίφνης τόσος καὶ τοιοῦτος θρησκευτικὸς ζήλος, ὅσος καὶ ὅποιος δὲν ὑπῆρχεν ἄλλοτέ ποτε. Καὶ ὑποῖοι ἄνθρωποι ἀνεφάνησαν ἔκτοτε κυριευμένοι ἀπὸ τοῦ ζήλου τούτου; μηδεμίαν θρησκείαν ἔχοντες! Ἐὰν τῶντι εἶχον θρησκείαν, ἤθελον ἔχει καὶ ἔργα, ὑποῖα παραγγέλλει ἡ ἱερά ἡμῶν πίστις· ἀλλὰ τὰ ἔργα τῶν νέων τούτων ζηλωτῶν δὲν διαφέρουσι κατ' οὐδὲν τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἰουδαίων ζηλωτῶν (α). Ἐκτοτε βλέπει τις κληρικούς, κυλιομένους ἀναιδῶς καὶ ἀσυστόλως εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἐσχάτης κακοηθείας, ὑποκρινομένους εὐσέβειαν, καὶ πλήρεις θείου ζήλου γινομένους, ὄχι μόνον κραυγάζοντας κατ' ἄλλων ὡς ἀσεβῶν, ὄχι μόνον διαρρήγνυοντας τὰ ἱμάτια αὐτῶν κατὰ τῶν πλαστῶν ἐπιβούλων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐτοιμους ὄντας εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ. Ἐκτοτε βλέπει τις λαϊκούς, μηδεμίαν πρεσβεύοντας ἀρχὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν, ἀσεβεῖς καὶ κακοῖθεις ἀποδεδειγμένους, κυριευμένους ἐξαίφνης καθ' ὑπόκρισιν ἀπ' ἄκρου θρησκευτικοῦ ζήλου, λαλοῦντας ἀδιακόπως περὶ θρησκείας, καὶ καθιστάνοντας ἄλλους ἀναισχύντως ἀσεβεῖς, ἑτεροδόξους, κακοδόξους. Εἰς τό-

(α) Ἰδ. Περὶ Ζαχαρίου, υἱοῦ Βαραχίου. Σελ. 110-119.

σον ἐμπαιγμὸν κατήντησαν ἔκτοτε καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα!
 Καὶ εἰς τί δὲν μεταβάλλεται ὁ ἄθλιος ἄθροπος, ὅταν σπου-
 δάζῃ περὶ τοῦ ὑλικὸν συμφέρον! ὅποιας ἀσεβείας δὲν γίνεται
 ὄργανον, ὅταν δι' αὐτῆς ἐλπίζῃ τι! Οἱ ὀρόνιμοι ἄνθρωποι δὲν
 ἀπατῶνται ἀπὸ τοιούτων ζήλωτων, ἀπὸ τοιούτων φαρισαίων.
 Ἀλλὰ μήπως τοὺς ὀρόνιμους ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ καλοὶ
 κἀγαθοὶ οὔτοι; —

Ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ γινομένη πολιτικὴ ῥαδιουργία ἐπρο-
 χώρει θρασύτερον εἰς τὴν διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν καὶ ἐν
 αὐτῇ τῇ πατρίδι μου, ὅπου εἶμαι ἀπὸ τότεων ἤδη ἔτων γνωστὸς,
 καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τ' ὄνομά μου διεσύρετο πανταχοῦ
 ἀσυνειδήτως. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων,
 ἐγὼ ὄχι μόνον διέμενον παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ γραμματεὺς,
 ἀλλὰ τὴν 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1837 ἔτους ἀπεδείχθη καὶ
 καθηγητὴς τῆς ἱερᾶς θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθω-
 νος, καὶ τὴν 14 τοῦ Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπεκυρώθη
 τοιοῦτος (M) Ἄλλ' ἂν τῶντι ἤμην, ὅποιος διεβαλλόμην παρὰ
 μοχθηρῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος
 καὶ κατὰ ποικίλους ἄλλους τρόπους, ἤθελον διαμένει γραμ-
 ματεὺς παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ; ἤθελον ἀποδειχθῆ καὶ κα-
 θηγητὴς τῆς θεολογίας; Καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις τῆρῃ τὸ θρη-
 σκευτικὸν μου ὄρονμα, ἡ ἱερὰ ὅμως Σύνοδος δὲν ἐδύνατο νὰ τὸ
 ἀγνοῇ; καὶ ἂν μ' ἐγνώριζεν ἄλλον ἢ ὅποιον ἐδείκνυον ἐγὼ
 ἐμαυτὸν, ἢ ἂν ἐπίστευεν ἀληθεῖς τὰς κατ' ἐμοῦ φλυαρίας,
 ἤθελε μὲ ὑποφέρει γραμματεῖοντα παρ' αὐτῇ; ἤθελε μὲ ὑπο-
 φέρει ἀποδεικνύμενον καὶ καθηγητὴν τῆς θεολογίας; Ἀλλ'
 ἡ κατ' ἐμοῦ ῥαδιουργία ἐγένετο ἔτι μᾶλλον θρασυτέρα καὶ
 ἀναιδεστέρα ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1837 ἔτους, καὶ
 πολλῶ περισσότερον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ
 ἔτους. Συχνάκις ἐπανελαμβάνετο ἔκτοτε καὶ ἡ ἀπὸ τῆς θέ-

σειως τοῦ γραμματέως παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ ἀποβολή μου· ἐξέταζον ἑμαυτὸν, καὶ δὲν εὕρισκον ἄλλην τῆς κατ' ἐμοῦ πλεκομένης ἐπιβουλῆς αἰτίαν παρ' ὅτι ἴσως ἐθεωρούμην πρόσκομμα εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν πολιτικῶν ἐχθρῶν μου. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐπανελαμβάνετο ἔκτοτε ἢ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀποβολή μου, οὐδέποτε ὕμῳς ἐζητήθη αὕτη ὡς ἑτεροδόξου ἢ κακοδόξου· ἂν ὡς τοιούτου ἐζητεῖτο ἢ ἀποβολή μου, καὶ ἐπιτυχῶς βεβαιότατα, Ἀλλ' ἡ ἀσυνειδήσια τῶν ἐχθρῶν μου δὲν εἶχε φθάσει εἰσέτι εἰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὲ διαβάλη καὶ ὡς ἑτεροδόξον ἢ κακοδόξον!

Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1837 καὶ ὁ ὡς δέσμιον θεωρῶν ἑαυτὸν ἐν Ναυπλίᾳ οἰκονόμος, οἶονεὶ ἀπολυθεὶς τῶν δεσμῶν, ἐπήδησεν ἐκεῖθεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας· διότι ἐνόμισεν ἴσως ἀρμόδιον πλέον τὸν καιρὸν εἰς δραστηριωτέραν ἐνέργειαν· καὶ ὅστις ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐθεώρησεν ἄσκοπον τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιξίν αὐτοῦ, καὶ ὑπενόει μὲν πρότερον τοὺς ἀθηναίους τῆς μεταξὺ ἡμῶν ὡς ξένου καὶ παροίκου παρουσίας καὶ διατριβῆς αὐτοῦ σκοποὺς, ἐγνώρισεν δὲ αὐτοὺς ἔπειτα καὶ ἐκ τῆς Ἐπιστολιμαίας Διατριβῆς, θεωρῶν καὶ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει γινόμενα, καὶ βλέπων τὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γινομένων συγγένειαν καὶ ὡς ἐκ συνθήκης συνεννόησιν πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος, δὲν ἐδίσταζε πλέον περὶ τῆς προσεγγιζούσης ἐντελοῦς τῶν σκοπῶν ἐκείνων ἐκπληρώσεως. Ἀλλ' ὁ ἱεροκῆρυξ Γερμανὸς, φωραθεὶς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως παρεκτρεπόμενος τῶν καθηκόντων ὡς ἐκδότης τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος, ἀπεπέμφθη κατὰ γνώμην τῆς ἱερᾶς Συνόδου τὸν Νοέμβριον τοῦ 1836 ἔτους εἰς τὴν κατὰ τὴν Σκίαθον μονήν, καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ ἔμενον ἄφωνος. Ἀλλὰ κατὰ γνώμην πάλιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐπανερχεται εἰς Ἀθήνας ὁ Γερμανὸς, καὶ τὴν 18 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ

1837 ἔτους ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἐφημερίδος (α). ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει ἐν ταύτῳ καὶ τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα, καὶ τόσῳ ἐντονώτερον, ὅσῳ ἀσφαλέστεραι ἦσαν πλέον αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν βαίνων διεσάλπιζεν ὁ χρηστός ἱεροκῆρυξ. Ἡ ἐπιβουλὴ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας, οἱ ἑτεροδόξοι ἀλλογενεῖς, οἱ ἀργυρώνητοι ὁμογενεῖς, αἱ μεταφράσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν κ.τ.τ. ἦσαν τὸ κυριώτερον θέμα ὄλων σχεδὸν τῶν ἄρθρων τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος.

Ἀλλὰ μόλις ἐπάτησεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεολογούμενος οἰκονόμος, καὶ εὐθύς ἤρξατο νὰ δημηγορῇ πρὸς τοὺς πλησιάζοντας εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ δημηγορῇ καθ' ἃ ἐδημηγόρει καὶ ἐν Ναυπλίᾳ θέματα, ὡς ὠμολόγουν αὐτοῖ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἀκροαταί· ἀλλ' εὐθύς καὶ ὁ πρέδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ὁ ἐπίσκοπος Κυκουρίας Διονύσιος, οἰκειώθη πρὸς αὐτὸν παραπολύ· οἰκειώθη πρὸς αὐτὸν κατόπιν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σελλασίας Θεοδώρητος· καὶ εὐθύς ἐπαρατηρήθη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ μαντεῖον τῶν εἰς αὐτὸν προσοικειωμένων μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Ἀλλ' ἐπαρατηρήθη ἐν ταύτῳ ἕκτοτε καὶ μεταβολὴ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σώματος. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν, καὶ δὲν εἶναι ἀπόκρυφον. Οἱ ἐν ἔτει 1834 παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ μακαρίτου Κορινθίου συγχωρηθέντες βαθμοὶ τῆς συγγενείας ἀπηγορεύθησαν ἐκ νέου· οἱ μικτοὶ γάμοι ἀπηγορεύθησαν· τὸ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν βάπτισμα νηπίων γονέων ἑτεροδόξων δὲν ἐσυγχωρεῖτο πλέον· ἢ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην κηδεῖα νεκρῶν ἑτεροδόξων ἐθεωρεῖτο μεγίστη ἀσέβεια· καὶ εἰς τὰ ἀπλούστατα καὶ ἀθωότατα ἀνε-

(α) Ἰδ. Εὐαγγ. Σάλπιγ. Περιοδ. Β'. ἀρθ. 16. Σελ. 97 καὶ Σελ. 129.

καλύπτετο ἀσέβεια καὶ ἑτεροδοξία, καὶ ἀμέσως ἐζητεῖτο ἡ τιμωρία τοῦ νομιζομένου ἀσεβοῦς καὶ ἑτεροδόξου· ὄχι μόνον τὰ ἐπιβλαβῆ τῶντι, παρ' ἑτεροδόξων ἐκδεδομένα, βιβλία, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀθώοτατα, καὶ αὐταὶ αἱ μεταφράσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐθεωροῦντο ὀλέθρια κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας· τὸ κατὰ τῶν ἑτεροδόξων μῖσος ἐδείκνυτο θρασύτερον καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις· ὁ Οἶψαλμὸς ἀπηγορεύθη ἀπὸ τοῦ νὰ ψάλληται ἐν ταῖς πολιτικαῖς τελεταῖς, ὡς ἀνγχομένος εἰς τὸν Χριστόν· καὶ δὲν ἦτον πλέον σεβαστὸν οὐδ' ὅ,τι πᾶς Ἕλληνα ὀφείλει κατὰ ἱερὸν χρέος νὰ σέβηται. Τὸ πνεῦμα τοῦτο δὲν μοι ἤρεσκε· ἀλλὰ τί ἐδυνάμην νὰ πράξω; ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους ἤμην πάντῃ ξένος παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ μόνον κατὰ τ' ὄνομα ἤμην γραμματεὺς παρ' αὐτῇ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενος, ἂν καὶ ἡ φρόνησις ὑπηγόρευε προσοχὴν, μετριότητα καὶ οἰκονομίαν, πάλιν δὲν ἐπρόδωκα ποτέ τὸν χαρακτῆρά μου. Τὸ ὑπουργημά μου μοι ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς γνώμης, καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ δὲν κατεδεχόμην νὰ προδώσω· καὶ ἂν πολὺ δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐνεργήσω· οἷότι δὲν εἰσακούομην· εἶχον ὅμως τὸ συνειδὸς μου ἐλεύθερον ἀπὸ τοῦ ἐλέγχου. Ἀλλ' ἐγνώριζον πλέον, ὅτι ἤμην βαρὺς καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος μου, καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι μου· ἐγνώριζον, ὅτι ἐλέγετο περὶ ἐμοῦ δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ, καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου· δὲν ἐλέγετο ὁμως καὶ ὅτι ἀσεβής ἐστὶν ἡ ἑτεροδοξία ἢ κακόδοξος.

Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις, ὅσον ἦσαν ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν ἐχθρῶν μου, τόσον ἦσαν αὐταὶ κατ' ἐμοῦ, πάλιν δὲν ἔκρινα εὐλογον νὰ σιωπήσω περιπλέον· καὶ ἂν περισσότερόν

τι δὲν ἐδύναμην νὰ πράξω, τοῦλάχιστον ἡ τιμὴ μου ἀπὴρεί τὸ νὰ δεῖξω, ὅτι ζῶ, καὶ νὰ δεῖξω τοῦτο πρὸς οὓς ἔπρεπε νὰ τὸ δεῖξω. Τί μ' ἔβλαπτεν ὁ σαλπικτῆς Γερμανός; Τί μ' ἔβλαπτον ὅσοι ἔγραφον κατ' ἐμοῦ εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σάλπιγγα, παρασυρόμενοι ἐξ ἀπάτης; Μὴ ἔβλαπτον ὅμως ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐν γνώσει ἐγένοντο ὄργανα τῆς κατ' ἐμοῦ πολιτικῆς ἐραδιοργάνου, καὶ ἐκίνουν ἄλλους ἀνοήτους κατ' ἐμοῦ. Καὶ τούτους ἔπρεπε νὰ μαστιγώσω· καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου τὸν συρράπτῃν τῆς δικαιοσύνης Ἐπιστολιμαίας Διατριβῆς· διότι οὗτος διὰ τοῦ συρράμματος αὐτοῦ ἐγένετο, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ὁ πρῶτος εἰσηγητῆς τῆς ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, παρὰ τε ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρ' ὁμοδόξων ἀργυρωνήτων ὁμογενῶν γινομένης, καὶ ἔδωκε τὴν πρῶτην ἀφορμὴν εἰς τὰς περὶ τούτου ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ συρράμματος ἐκείνου, γινομένης κατακραυγῆς. Τοῦτον λοιπὸν βάλλων, ἔβαλλον κατ' εὐθείαν ὅπου ἔπρεπε νὰ βάλω. Ὅθεν λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σάλπιγγι (α) περὶ Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου ὑπομνηματικῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἔγραψα τὸ περὶ Ζαχαρίου, υἱοῦ Βαραχίου, πονημάτιον. Ἐμαστίγωσα σκληρῶς ἐν τῷ πονηματίῳ τούτῳ τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενον οἰκονόμον· διότι καὶ σκληρῶς ἔπρεπε νὰ μαστιγωθῆ ἄνθρωπος, ὅστις οὐδέποτε ἠσπάσατο τὴν ἡσυχίαν. Ἄλλ' ἔμαστίγωσα ἐν ταύτῳ καὶ ἄλλους φανεροὺς καὶ ἀποκρύφους ἐχθροὺς μου, καὶ ἐθεάτρισα τοὺς ἀσεβεῖς φαρισαίους καὶ ζηλωτάς· ἐσπούδασα δὲ καὶ νὰ συστειλω ὀπίσω τὴν ἐσχάτην κακίαν καὶ κακοήθειαν τῶν ἀπὸ τινος χρόνου διαβαλλόντων καὶ ἐμὲ ἀσυνειδήτως ὡς ἑτεροδόξον καὶ κακὸδόξον,

(α) Περιοδ. Β'. Ἀριθ. 19.

καὶ ἐδίδαξα αὐτοὺς, ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἦναι τοῦ λοιποῦ σωφρονέστεροι καὶ δικαιοῦτεροι· διότι, μὴ ὄν τοιοῦτος, ὅποιος διαβάλλομαι καὶ συκοφαντοῦμαι, θέλω μαστιγῶσάί με πάλιν σκληρότερα τοὺς διαβόλους καὶ συκοφάντας μου. Ἄλλ' ὅ,τι ὤφειλον ν' ἀναπτύξω καὶ ἐξηγήσω σαφέστερον, ἐπερίλαβον εἰς μίαν μόνην ὑποσημείωσιν Σελ. ΙΙΒ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὀλίγον τοῦτο ἦτον ἱκανὸν νὰ διδάξῃ τοὺς ῥαδιούργους, ὅτι οἱ ἀληθινοὶ τῆς ῥαδιουργίας αὐτῶν σκοποὶ δὲν εἶναι πλέον ἀπόκρυφοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡξεύρω, ὅτι τὸ περὶ Ζαχαρίου, υἱοῦ Βαραχίου, πονημάτιον ἦτον ἀληθινὸν τοῦ Ζαχαρίου δρέπαρον, καὶ κατεθέρισε τὰ σπλάγχνα πολλῶν· ἀλλὰ κατεθέρισε πρὸ παντὸς ἄλλου τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ τοῦ οἰκονόμου. Ὁ δοκησίσοφος οὗτος πρεσβύτερος, ἐξετασθεὶς καὶ ἀναπτυχθεὶς ἐν αὐτῷ, ὤφθη κενὸς σοφίας καὶ πολυμαθείας καὶ κρίσεως! Ἡ βλάβη αὕτη δὲν ἦτον μικρὰ εἰς τὸν μέγαν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ νομιζόμενον· διότι ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ νὰ στολίζεται ὡς ὁ κηλοῦς τοῦ Αἰσώπου· καὶ ἤλπιζον ὅτι, μαστιγωθεὶς τήσον σκληρῶς ὁ ἄνθρωπος, θέλει συσταλῆ ὀπωσοῦν. Ματαίᾳ ἐλπίς! Παρουσιάζεται λοιπὸν πάλιν εἰς τὸ κοινόν· ἀλλὰ παρουσιάζεται κρυμμένος ὑπὸ τῷ δυσῶδις τοῦ σαλπικτοῦ Γερμανοῦ ῥάσον, ὡς οἱ μισθοῦντες ἄλλους πρὸς δολοφονίαν θρασύδειλοι. Ἀλλ' ἐδύνατό ποτε νὰ κρυφθῆ ὑπὸ τὴν ἀποδεδειγμένην τοῦ Γερμανοῦ ἀμάθειαν καὶ ἀσοφίαν τὴν σοφίᾳ, τὴν πολυμαθείᾳ; Ἐγνώρισα λοιπὸν ἐκ τῶν ὧτων τὸν ἀληθινὸν συγγραφέα τῆς εἰς τὸ περὶ Ζαχαρίου πονημάτιόν μου ἀπαντήσεως (α), καὶ εἰς αὐτὸν ἀντέταξα τὸν *Ψευδώνυμον Γερμανόν*. Ἀλλ' ἡ νέα πληγὴ ἦτον καιριωτέρα τῆς πρώτης· καὶ εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον τοιαύτης πληγῆς ἦτον χρεῖα. Εἶχον εἰπεῖ εἰς τὸ τέλος

(α) Ἰδ. Ἐναγγ. Σαλπικ. Περιοδ. Γ', ἀριθ. 6.

τοῦ πρὸς Ζαχαρίου πονηματίου μου ὅτι, ὅστις δὴ πειτε καὶ ἂν
 θελήσῃ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ὃ, τι ἔγραψα, παρακαλεῖται νὰ μὴ
 κρούσῃ χορδὴν ἀσεβείας, ἑτεροδοξίας καὶ κακοδοξίας· ἀλλ' ὁ
 οἰκονόμος δὲν ἠρέσθη εἰς τὸ νὰ μὲ παραστήσῃ ὑπερόπτην
 καὶ καταφρονητὴν τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας Πατέρων, ἀλλ'
 ἠθέλησε πλαγίως νὰ μὲ παραστήσῃ εἰς τὸν κότυμον ὄλον καὶ
 ὡς σχέσιν ἔχοντα πρὸς ἑτεροδόξους, καὶ συμπράττοντα αὐτοῖς
 εἰς τοὺς, κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς ὑμόφρονας αὐτοῦ, ἐπιβούλους
 σκοποὺς τούτων. Καὶ πόθεν ἐκινήθη εἰς τοῦτο ὁ εὐσεβέστατος
 καὶ ὀρθοδοξότατος ἐν Ἑλλάδι οἰκονόμος; ἐξ ἀπλουστάτου καὶ
 ἀθωοτάτου πράγματος, τοῦ διπλοῦ ἀριθμοῦ ἑνὸς κεφαλαίου
 τοῦ προφήτου Ἰερεμίου! Ἀλλὰ λάκκον ὄρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν
 αὐτὸν, καὶ ἐνέπεσεν εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο· ἐπέστρεψεν ὁ
 πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ κα-
 τέβη ἡ ἀδικία αὐτοῦ! Ἐμαστιγώθη τόσον σκληρῶς καὶ διὰ
 τὴν ὁποίαν μοὶ προσῆψεν ὑπεροψίαν καὶ καταφρόνησιν τῶν θεί-
 ων Πατέρων καὶ διὰ τὸ δόλιον « Ἰσὼς ἀπορήσεις προσέτι,
 » ἀναγνώσττα, βλέπων εἰς τὴν Ἰερεμίου παραπομπὴν ἑνὸς καὶ
 » τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου διπλοῦς ἀριθμοῦς, ἕνα τὸν λγ', καὶ ἄλ-
 » λον διὰ μέσου (κς'). Μάθε λοιπὸν ὅτι ὁ μὲν πρῶτος ἐγρά-
 » φη κατὰ τῶν Ὁ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰς συνήθεις ἐκδόσεις
 » διὰ τοὺς ἀπλοῦς καὶ χυδαίους ἡμᾶς, ὁ δὲ δεύτερος ἐγράφη
 » σκεπαυτὰ καὶ μυστικὰ (κς') διὰ τοὺς ἀδελφοὺς, κατὰ
 » τὴν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ νεοελληνικὴν μετάφρασιν, ἀρτίως
 » ἐκδοθεῖσαν ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπὶ χρησταῖς
 » ἐλπίσι, διὰ μίαν Νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν!! » Τόσον σκλη-
 ρῶς ἐμαστιγώθη διὰ ταῦτα ὁ ἐπίβουλος πῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπο-
 λήψεώς μου, ὥστε θέλει αἰσθάνεσθαι τὸν πόνον, ἐν ὅσῳ ζῆ (α).
 Ἐμαστιγώσα σκληρῶς τὸν Οἰκονόμον ἐν τῷ Ψευδωνύμῳ

(α) Ἰδ. Ψευδωνυμ. Γερμ., Σελ. 21—33, καὶ Σελ. 62—68.

Γερμανῶ· ἀλλ' ἔκρουσα ἐν αὐτῷ καὶ χορδὴν, τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελον κρούσει ποτέ· διότι ποτέ δὲν ἤθελον νὰ δώσω ἀφορμὴν τινὰ εἰς σκάνδαλον· ἐὰν δὲν ἔβλεπον ἐπιβουλευομένην καὶ τὴν πατρίδα μου διὰ τῶν περι ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας γινομένων θορύβων καὶ κρότων (α). Ἄν ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διεκηρύχθη ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἄλλης ὀμοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τὸ διοικητικὸν αὐτῆς μέρος, δὲν ἀπεχωρίσθη ὅμως διὰ τοῦτο ἀπὸ καμμιας, ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τὸ δογματικὸν. Φρονεῖ λοιπὸν καὶ δοξάζει αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐφρόνει καὶ ἐδόξαζεν ὑποκειμένη ἄλλοτε ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ θέλει φρονεῖ καὶ δοξάζει οὕτως, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ οὔτε ἀλλογενῆς ἑτερόδοξος οὔτε ὁμογενῆς· κακῆδοξος δύναται ποτε νὰ ἐπιβουλεύσῃ τὴν ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν· διότι ὑπάρχουσι καὶ νόμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀσφαλίζοντες πάντοθεν καὶ τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος τόσα ἔτη πολεμήσαντες δὲν προδίδουσιν ἐλεύθεροι, αὐτόνομοι καὶ ἀνεξάρτητοι ὅ,τι δὲν ἐπρόδωκαν δοῦλοι· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ἔχουσι χρεῖαν οὔτε προτροπῆς οὔτε κηδεμογίας ξένης. Καὶ ἂν οἱ αὐτοχειροτόνητοι προστάται τῆς ὀρ-

(α) Νομίζω ὅτι εἰς τὸν πρ' ἐμοῦ ἐν τῷ Ψευδωνύμῳ Γερμανῶ γεγονότα ἔλεγχον τῆς κατὰ τὸ μυστήριον τοῦ θείου βαπτίσματος ἑτεροδοξίας τῆς κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας ἀναφέρεται ὅ,τι λέγει ὁ δημιουργὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι ῥαδιουργουμένης νεοελληνικῆς ἐκκλησίας « Ἐξυβρίζετε, τέλος, καὶ εἰς ἄλλας περικλειεῖς καὶ ἐπ' εὐσεβείᾳ γνωριμωτάτας ἀδελφὰς ἐκκλησίας, ἐξυφαίνοντες βλασφημίας σοφιστικάς, καὶ δείξεις τὰς αὐτὰς τερατώδους ἀμαθείας καὶ πονηρᾶς καὶ σαπρᾶς. Οὕτω συγκρούετε τὰς ἐκκλησίας, καὶ σκανδαλίζετε τὰς ψυχὰς τῶν ἀπανταχοῦ ὁμοπίστων ἀδελφῶν. » Ἐπίκρις. Σελ. 329. Καὶ ἂν ὁ,τι νομίζω ἀληθεύη, παρακαλῶ ταπεινῶς τὸν μέγαν οἰκονόμον, νὰ καταδεχθῇ ν' ἀνασκευάσῃ καὶ ν' ἀποδείξῃ ψευδῆ ὅσα ἐκεῖ εἶπαν.

θοδοξίας και τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας και εἰς αὐτὴν τὴν αὐτόνομον και ἀνεξάρτητον Ἑλλάδα δὲν ὑπέκρυπτον πονηρότατον και δολιιώτατον σκοπὸν ὑφ' ὅσα φλυαροῦσι και γράφουσι και ἐνεργοῦσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας και τῆς ἐκκλησίας, γνωρίζοντες τὸ κατὰ τὴν θρησκείαν και τὴν ἐκκλησίαν ἀδιάσειστον πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ἔπρεπε νὰ μὲνωσι κατὰ πάντα ἡσυχοι και ἀφρόντιστοι περὶ αὐτῶν. (α)

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Ψευδωνύμου Γερμανοῦ ἐθρασύνθη ἔτι μᾶλλον ἢ κατ' ἐμοῦ γινομένη ραδιουργία· ἡ διαβολὴ και συκοφαντία ἐγένετο ἀκράτητος· και ἐλέγετο κοινῶς ὅτι ἐνεργεῖτο ἐπιμόνως ἢ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμ-

(α) Ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι στερεοὶ και ἀδιάσειστοι εἰς τὴν ἐαυτῶν πίστιν, και ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν προκόπτει παρ' ἑτεροδόξων ἐνεργουμένη ἑτεροδιδασκαλία, ὁμολογεῖ και αὐτὸς ὁ εὐσεβέστατος συγγραφεὺς τῆς Ἐπιστ. Διατριβῆς λέγων, προσημαζόμενος περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαθρυλλουμένης αἰρέσεως τῶν Πρεσβυτεριανῶν, « Ἐπαινῶ σευ δὲ συγγρόνως και τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρίας, ἧτις τὰ τιαῦτα ξενήκουστα θρυλλήματα θεωρεῖ πάντα μάταια και ἀνεμώλια, μηδὲν ἔλωσ ρίζωμα δυνάμενα λαβεῖν εἰς τὰς ἀγαθὰς και περὶ τὴν πάτριον ὀρθοδοξίαν διὰ πολλῶν αἰώνων και θλίψεων δεδοκιμασμένας τῶν Ἑλλήνων ψυχὰς, και πεπυρωμένας « ὡς πυρῦται τὸ ἀργύριον. » Τὰ τιαῦτα πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀλλόφυλα διδάγματα και σὺ, φίλε μου, γνωρίζεις, ὁμοιάζουσιν ἐξωτικὰ φυτὰ, τῶν ἐπίκει τὰ ξυλώδη και σαθρὰ και κακογόνα σπέρματα οὔτε στέγει, οὔτε τρέφει ἢ μόνον περὶ τὴν εὐσεβείαν ζώφυτος γῆ τῆς Ἑλλάδος· ἢ, ἂν θέλῃς, ὁμοιάζουσι τραχὺν ἀερίλιθον, μαῦρον γέννημα συγκρούσεως ἀλληλομαχούντων στοιχείων, ἢ και ἄλλο τέρας δύσμορφον και κακόπλαστον, τὸ ἐπικῖον βίαιός τις ἄνεμος, ἐξωθεν ποθεν συναρπάσας, ἐξεσφενδόνησεν εἰς τὴν ἀμόλυτον και λαμπρὰν τῆς ὀρθοδοξίας καθέδραν Ἑλλάδα, ὡς αὐτόγλυφον τάχα και διοπετὲς παλλάδιον. Ἀλλὰ βλέπεις και τὼς Ἕλληνας, πόσον ἀπτόητοι και σταθεροὶ θεωροῦσι τοῦτο τὸ πρόσπτωμα, και πῶς οἱ γενναῖοι τῆς ὀρθοδοξίας υἱοὶ, μηδὲν βραδύναντες, ἐπαίρουσι τὸ τερατόμορφον τοῦτο πλάσμα, και ρίπτουσιν εὐθὺς εἰς τὸ Κυνόσαργες, ἔπου και οἱ πάλαι πατέρες αὐτῶν ἐξετίνασσαν τὰ νόθα και σκίτια γεννήματα. » Καὶ ὅμως ὁ ταῦτα τότε γράφων ἐπλασεν ὑστερον και νεόμορφον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν ἐν Ἑλλάδι παρ' Ἑλλήνων ραδιουργουμένην !

ματέως παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ ἀποβολή μου. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον ἦτον ἱκανὸν νὰ δείξῃ προφανέστατα, ὅτι ἡ κατ' ἐμοῦ γινομένη ραδιούργια εἶναι πολιτικὴ. Οὐδεὶς λόγος καὶ τότε κατ' ἐμοῦ ὡς ἑτεροδόξου ἢ κακοδόξου. Οὐδεὶς λόγος κατ' ἐμοῦ ὡς ἐπιβουλεύοντος εἴτε ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἴτε ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἔθνους μου. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ὑπάρχει καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1838 ἔτους δὲν δύναται νὰ πλασθῇ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1839; —

Ἀλλ' ὅσον καιρίως καὶ ἂν ἐπροσβλήθῃ διὰ τοῦ Ψευδωνύμου Γερμανοῦ ὀλόκληρον σύστημα· ὅσον καιρίως καὶ ἂν ἐπληρωθῇ δι' αὐτοῦ καὶ ἡ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, πάλιν δὲν ἐτόλμησεν οὕτως, εἴτε ἐκ φρονήσεως ἰδίας εἴτε δι' ἄλλην τινὰ μυστηριώδη αἰτίαν, οὔτε καὶ νὰ γρύξῃ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα. Ἀλλ' ἂν ἐσιώπησεν ὁ μέγας οἰκονόμος, δὲν ἐσιώπησεν ὅμως ἡ ἰσάγγελος Γερμανός, δὲν ἐσιώπησαν δηλαδὴ οἱ ὑπὸ τ' ὄνομα τοῦ ἀγραμμάτου Γερμανοῦ γράφοντες καὶ ἐνεργοῦντες γραμματισμένοι μαθηταὶ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου. Εἰς τὸν Ἀριθ. 11 τῆς Γ' περιόδου τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος, τὸν ἀπὸ 3ῆ Ἰουνίου τοῦ 1838 ἔτους, ἀνέγνωσα τότε εἰδοποιήσιν τινά. Οἱ εἰδοποιοὶ ἀποδίδουσιν εἰς ἐμὲ μυρία ὅσα εἶδη, καὶ μοὶ ἐπισωρεύουσιν ὅσας ὕβρεις δύνανται νὰ προφέρωσιν ἀνάγωγοι καὶ κακόβουλοι ἄνθρωποι. Ἀλλ' ἂν ὁ ἄθλιος Γερμανός δὲν ἐντρέπετο νὰ δανεῖσῃ τ' ὄνομά του εἰς τοιαύτας ὕβρεις, εἰς τοιαύτας ψευδολογίας, δὲν ἐντρέποντο, δὲν ἐσεβάζοντο καὶ ἑαυτοὺς οἱ τοιαῦτα γράφοντες; ἢ μήπως ἐνόμιζον οἱ εἰδοποιοὶ ὅτι, γράφοντες ὑπὸ ξένον ὄνομα δὲν ὀφείλουσιν εἰς ἑαυτοὺς σέβας; Εἶναι λυπηρὸν τφόντι ἢ τόσῃ ἀναίδεια, καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἂν ἐξακολουθήσῃ τὸ κακὸν τοῦτο καὶ περιπλέον, ὡς ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1835!

Ἄλλ' ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰδοποιήσῃ κατ' ἐμοῦ ἀναιδῶς λεγομένων κινεῖ τῶντι πρὸ παντός ἄλλου τὸν τίμιον καὶ δίκαιον Ἕλληνα εἰς μεγίστην ἀγανάκτησιν εἶναι τὸ ἐξῆς: « Ἐγὼ εἶμι ὁ Γερμανὸς ὁ ἱεροκῆρυξ, λογιώτατε Φαρμακίδι, τὸν ὅποιον ἔχουσας καὶ σὺ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως πολλαχίς ἀντικρούοντα τὰς κατὰ τῆς ἐκκλησίας ψευδοδιδασκαλίας τῶν τότε ὁμοφρόνων σου. Ἐγὼ εἶμι ὁ Γερμανὸς, λογιώτατε, ὅστις ἀντέστην κατὰ πρόσωπον πολλαχίς καὶ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς ἄλλους ὁμόφρονάς σου, ὑπερασπιζόμενος τὰς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. » Τῶντι μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων πασῶν ἡ ἀναίδεια! Ἄν οἱ εἰδοποιοὶ δὲν κατείχοντο παραπολὺ ἀπὸ τῆς νόσου ταύτης δὲν ἤθελον πλάττει καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ψευδοδιδασκαλίας κατὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐμὲ ὁμόφρονα τῶν τότε ψευδοδιδασκάλων, καὶ τὸν ἄθλιον Γερμανὸν ἀντικρούοντα τὰς ψευδοδιδασκαλίας ἐκείνας! Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ψευδοδιδασκαλίαι κατὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλλάδα! Καὶ ὅμως οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, κληρικὸς ἢ λαϊκός, ἔχουσε ποτε τοιοῦτόν τι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, καὶ πρῶτην φοράν μαθηάνομεν τοῦτο ὅλοι τῶρα παρὰ τῶν ἀληθινῶν τῶντι ψευδοδιδασκάλων. Ὅτῳ ἔτη ἐπολεμήσαμεν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, καὶ οὐδὲ μίαν στιγμὴν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας· καὶ διὰ τί; διότι τῆς πατρίδος ἐστερήθημεν, καὶ ἐπολεμοῦμεν εἰς ἀνάγκησιν αὐτῆς· ἡ πίστις ἡμῶν ἐπιβουλεύετο παρὰ τῶν ἀπίστων, καὶ ἐπολεμοῦμεν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς· ἡ δὲ ὀρθοδοξία οὐτ' ἐπεβουλεύθη οὐτ' ἐπολεμήθη παρὰ τινος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐνδόξου ἡμῶν ἀγῶνος, διὰ νὰ λάβῃ χρεῖαν τῆς προστασίας τοῦ Γερμανοῦ· καὶ ἂν ποτε ἤθελεν ἐπιβουλευθῆ ἢ πολεμηθῆ αὕτη, εἶχε βεβαιότατα ἄλλους παρὰ τὸν ἀμαθῆ

καὶ ἀπαίδευτον μοναχὸν Γερμανὸν προστάτας καὶ προμάχους. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐπεβουλεύθη ἢ ἐπολεμήθη ποτὲ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος ἢ ὀρθοδοξία· ἀλλ' οὐδ' ἔρις ἢ φιλονεικία τις ἐκινήθη ἢ ἰχθύσθη ποτὲ περὶ πίστεως. Αἱ περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατακραυγαὶ εἶναι νέον ἐπινόημα, καὶ ἐπινόημα σατανικόν. Ποῦ εὔρηκε λοιπὸν τοὺς οὓς τότε ἀντέκρουεν ὁμόφρονάς μου ψευδοδιδασκάλους ὁ σήμερον ὡς ἄλλος Δογκιχῶτος πρὸς ἐκείνους ὡς πρὸς τοὺς ἀνεμομύλους ἀντιμαχόμενος παρουσιαζόμενος ἐπὶ σκηνῆς μεγαλόσχημος Γερμανός; Καὶ πότε ἄλλοτε ἀντέστη ὁ νῦν ἥρως οὗτος τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ πρόσωπον, καὶ πολλάκις μάλιστα, καὶ εἰς ἐμέ, καὶ εἰς ἄλλους ὁμόφρονάς μου, ὑπερασπιζόμενος τὰς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως; Καὶ πότε ἐπροσβλήθησαν παρὰ τινος Ἑλλήνου αἱ ἀλήθειαι τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ εἶχον χρεῖαν ὑπερμάχου τοῦ Γερμανοῦ; Ὅστις δὲν αἰδεῖται οὔτε ἑαυτὸν οὔτε ἄλλους, εἴτε αἰδесиμώτατος, εἴτε πανοσιώτατος, εἴτε πανιερώτατος ἢ παναριώτατος λέγεται, δὲν εἶναι οὔτε αἰδέσιμος, οὔτε ὄσιος, οὔτε ἱερός ἢ ἅγιος, ἀλλ' ἀναιδής, ἀνόσιος, ἀνίερος καὶ ἀναγής, καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ εἰδοποιοί!

Ὅς δ' οὗτ' ἐρυθρίαν εἶδεν οὔτε δεδιέναι,
τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδεΐας φέρει.

Ἄλλ' ἄς μάθωσιν οἱ εἰδοποιοί· ἄς μάθῃ ὅλος ὁ κόσμος, ὅτι ὁ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὁμόφρων τῶν τότε ψευδοδιδασκάλων ἀπεδείχθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1823 ἔτους ἔφορος τῆς παιδείας ὡς ὀρθόδοξος, καὶ ὡς ὀρθόδοξος ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1824—25 ὀρθόδοξον θεολογίαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Κέρκυραν ἀκαδημίᾳ. Καὶ ἰδοὺ πόσον ἀληθεύουσιν οἱ διάβολοι καὶ συκοφάνται μου!

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Οἱ γράψαντες τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ μέρει εἰδοποίησιν ἠπιέλουσι εἰς τέλος, ὅτι ἤθελον κάμει ἀναίρεσιν τῶν δύο λιβέλλων τῆς ἑτεροδιδασκαλίας μου, ἀπαντῶντες κατὰ περίοδον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς τὰ σοφισματά μου, καθὼς ἐποίησαν καὶ εἰς τοὺς προτέρους μου λιβέλλους τοὺς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ τὴν ἀναίρεσιν ταύτην ἔμελλον νὰ ἐκδώσωσι εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον, καὶ ἐπροσκάλουν ὅλον τὸν ὀρθόδοξον κόσμον εἰς λογικὴν καὶ χρηματικὴν συνδρομὴν· ἀλλ' εἴτε ἐκ φρονήσεως, εἴτε ἐκ διαταγῆς τινος, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἄγνωστον εἰς ἐμὲ, δὲν ἐφύλαξαν τὸν λόγον τῶν. Ἀλλὰ μετὰ ἓνα ἔτι ἀριθμὸν ἔπαυσε καὶ αὕτη ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ, καὶ ἔπαυσεν ἀποσαλπίζουσα κατ' ἐμοῦ τὰς τελευταίας λουδορίας. Ἀλλὰ τὴν πολύτιμον ταύτην ζημίαν ἀνεπλήρωσεν εὐθὺς ἄλλη ἔφημερίς πολιτικὴ — ὁ Αἰὼν. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος κυριευομένη καὶ ἡ ἔφημερίς αὕτη διεκηρύχθη ἀμέσως προστάτις τῆς δῆθεν πολεμουμένης καὶ ἐπιβουλευομένης ὀρθοδοξίας καὶ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· καὶ εἴτε μεμυημένα εἰς τὰ μυστήρια τῆς πονηρίας εἴτε ἀμύητος, πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος ἔτεινε καὶ αὕτη σκοπόν. Ἀλλ' ὅσω περισσότερο ἐπλησίαζεν ἡ πονηρία πρὸς ὃν κυρίως ἔσπευδε σκοπόν, τόσο δραστηριώτερον ἐνήργει. Τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄργανα τῆς ραδιουργίας διεκήρυξαν ἤδη τὸν πόλεμον, καὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου τούτου ἤρχισαν νὰ φαίνωνται πανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας. Τὰ βιβλία καίονται πανταχοῦ, καὶ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν κακοδό-

ζων βιβλίων ἀφανίζονται βιβλιοθήκαι (α)· σχολεῖα κλείονται, καὶ διδάσκαλοι τίμιοι καὶ ἐνάρετοι ἀποβάλλονται ὡς ὑποποιοὶ ἑτεροδοξίας· ἐπιτροπαὶ συνιστῶνται πανταχοῦ εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγμάτων τῆς καταχθονίου ἐπινοίας, καὶ ἐφορεύουσιν εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν στεναζόντων χριστιανῶν. Καὶ ὅλα ταῦτα γίνονται ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἱερωτάτης θρησκείας! Εἰς τὴν κακοήθειαν

(α) Ἀσιβέστερον κατὰ τοῦτο ὄργανον τῆς καταχθονίου ραδιουργίας εἰδείχθη, καθ' ὅσον ἤξεύρομεν ἐκ τῶν ἐφημερίδων, ὃ ἀπὸ Ῥηθύμνης Ἰωαννίνων ἐπίσκοπος Ἰωαννίκος. Ἡ ἀσέβεια τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐπροχώρησεν εἰς τόσον, ὥστε παρῆδωκεν, ὡς ἔμαθον, εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν τοῦ Κυρίου Γ. Γενναδίου, καὶ τὴν κατὰ πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως παρ' ἐμοῦ συνεργασθεῖσαν καὶ δαπάνη αὐτῆς πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐν ἔτει 1837 ἐκδόθεισαν Ἑλληνικὴν Χρηστομάθειαν· διότι καὶ τ' ὄνομα μόνον Φαρμακίδης εἶναι ἐλέθριον εἰς τὴν ὁμοδοξίαν! Κύριε, ἀπάλλαξον τὸν λαόν σου ἀπὸ τοιούτων ποιμένων!

Ὁ ἐπίσκοπος Ῥηθύμνης, ἀπεδράς ἐξ ἀνάγκης ἐκ Κρήτης, προσέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καθ' ἣν δὲ χρόνον εὕρισκετο εἰς Σύρον, ἐτελεύτησεν ὁ παρά πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ θάνατον τιμώμενος ἀρχιμανδρίτης Ἄνθιμος Γαζής. Ὅλοι οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἐθρήνησαν τὸν μακαρίτην, καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὸν δίκαιον ἔπαινον διὰ τοῦ κοινοφελέστατου τοῦ ἀνδρὸς πόνους, καὶ κυχθήσαν, ν' ἀναδειχθῶσι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι κοινοφελεῖς εἰς τὸ ἔθνος ἄνδρες. Μόνος ὁ εὐσεβέστατος ἐπίσκοπος εἰδείξεν ἀσέβειαν εἰς τὸν νεκρόν. Ἐπὶ τῆς κηδείας αὐτοῦ εἶπε λόγον ἄλογον, βάσκανον καὶ ἀλόγιστον τῆς περιστάσεως, τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως· διότι ὁ μακαρίτης ἦτον ἀνὴρ πεπαιδευμένος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἦεν, κατὰ τὴν ἄλογον λογικὴν τοῦ βαναύσου ἐπισκόπου, ἀσεβῆς καὶ κακόδοξος! (Ἰδ. Γεν. Ἐφημ. Ἀριθ. 96 τοῦ 1828 ἔτους.) Μεταβὰς δὲ ἐκ Σύρου εἰς Λίγιναν δὲν ἐβίωσε τόσον εὐσεβῶς καὶ θεαρεστῶς, καθ' ἣν δηλαδὴ εἰ φρόνιμοι ἄνθρωποι ἀποδίδουσιν εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔννοιαν, κατὰ δὲ τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Ῥηθύμνης καὶ τῶν ὁμίων αὐτῶ ἀποδιδομένην εἰς αὐτὰ ἔννοιαν, εὐσεβέστατα καὶ θεαρεστότατα· διότι τοιοῦτου βίου καὶ χαρακτῆρος ἄνθρωποι ἤξεύρουσι νὰ συμβιβάζωσιν ἄριστὰ ὅ,τι εὐτε ἡ ἱερὰ ἡμῶν πίστις, οὕτε ἡ ἡλικία, οὕτε ὁ ὀρθὸς λόγος δύνανται νὰ συμβιβάσωσιν.

ἐξοκέλλει ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος, ὥστε βεβηλόνει ἀσυνειδήτως καὶ αὐτὸ τὸ ἱερώτατον, καὶ τὸ καθιστάνει ἀσεβῶς μέσον ἀνοσιώτατον.

Τοιαῦτα γίνονται κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν καὶ γνωρίζουσι μὲν καὶ οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες φρόνιμοι ἄνθρωποι, πόθεν καὶ πρὸς τί γίνονται τόσα καὶ τόσα κακὰ δι' ἀνύπαρκτον αἰτίαν· ἀλλὰ τολμῶσι νὰ ἐκφωνήσωσι τὴν ἀλήθειαν; Ὁ ἀπὸ τῶν πανιερωτάτων δεσποτῶν φόβος καὶ τρόμος εἶναι τόσος, ὥστε κἀνεὶς δὲν τολμᾷ ἀκινδύνως νὰ λαλήσῃ κατὰ τῶν γινομένων, καὶ ὑποφέρουσι ταῦτα στενάζοντες οἱ χριστιανοί. Εἶναι ἀξιοδάκρυτος τῶν ἡμετέρων ἡ κατάσταση τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἀδελφῶν ἡμῶν! Ἀλλ' ἐν ᾧ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν θύουσι καὶ ἀπολύουσι τὰ ὄργανα τῆς κακίας καὶ πονηρίας ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διατηρήσεως καθαρᾶς τῆς ὀρθοδοξίας, τί γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα; Ξένος καὶ πάροικος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, πλάττει πάλιν ὅ,τι εἰς κἀνεὸς Ἕλληνας δὲν ἀνέβη κεφαλὴν — *Νεοελληνικὴν ἢ νεόμορφον ἐκκλησίαν!!!* Δὲν ἔφθανε τὸ περὶ τοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα διαθρυλλήματος τῆς αἵρέσεως τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν πλάσμα. Δὲν ἔφθανε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει δημιουργημὰ τῆς παρά τε ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρ' ὁμοδόξων ἀργυρωνήτων ὁμοειδῶν ἐνεργοιμένης φρικτῆς ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Δὲν ἔφθانون οἱ περὶ τῶν πλασμάτων τούτων τόσοι κρότοι καὶ θόρυβοι. Ἔπρεπε νὰ πλασθῇ ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ νεόμορφος ἢ νεοελληνικὴ ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι! Χωρὶς ταύτης τὸ ἔργον ἦτον, ὡς φαίνεται, ἀτελές. Ὡς ἀπόλλοιτο οἱ τοιαῦτα ῥέζοντες!

Καὶ πόθεν λαμβάνει τὴν πρώτην ἀφορμὴν ὁ αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος εἰς πλάσμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ πο-

λυμήχανος σατανᾶς δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ; ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν *ιερῶν Γραφῶν*! Ἄν ἡ μετάφρασις τῶν *ιερῶν Γραφῶν* ἦναι καλὸν ἢ κακόν, ἂν ἦναι συγχωρητὸν ἢ ἀσυγχωρητὸν, ἄλλος ὁ λόγος τούτου· ἀλλὰ τὸ νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ ταύτης νεόμορφον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν, ὁποῖαν διαθέσιν ψυχῆς ἀποδεικνύει τοῦτο; ὁποῖαν πονηρίαν καὶ δολιότητα προδίδει; ὁποῖαν κακίαν καὶ κακοθήειαν φανερόνει; Ἀλλὰ διὰ τὸ παμπήνηρον τοῦτο ἐπινόημα ἐμαστιγώθη γενναίως παρὰ τοῦ Κυρίου Ν. Βάμβα ὁ ἐν Ἑλλάδι εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος οἰκονόμος διὰ τῆς *Περὶ τῆς νεοελληνικῆς ἐκκλησίας*, τὴν ὁποῖαν ὁ αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος *Κωσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων* συμπεραίνει ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν *ιερῶν Γραφῶν*, συντόμου ἀπαντήσεως, καὶ πᾶς φρόνιμος ἄνθρωπος ἐπίστευεν ὀρθῶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος, αἰδούμενος πλέον ἑαυτὸν, δὲν ἤθελε τολμήσῃ οὔτε κἂν νὰ γρύξῃ εἰς ἀπάντησιν. Μάταιαι ἐλπίδες! Ἐὰν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐπλασε νέαν ἐκκλησίαν ἐν Ἑλλάδι, ἤθελε σιωπήσῃ ἐλεγχόμενος παρὰ τοῦ Κυρίου Βάμβα διὰ τὸ κακόβουλον πλάσμα; Ἐγραψε λοιπὸν πάλιν ὁ αἰδεσιμώτατος; καὶ τόσῳ θρασύτερον καὶ ἀναιδέστερον, ὅσῳ πλησιέστερος ἐγένετο πρὸς τὸν κύριον τῶν πλασμάτων καὶ τῶν διὰ ταῦτα γινομένων θορύβων καὶ κρότων σκοπόν. Ἀλλ' ἀφείς ἐμὲ τὸν διὰ τοῦ *Ψευδωνύμου Γερμανοῦ* ὡς διὰ τῆς ἀστραγαλωτῆς μάστιγος κατακίσαντα ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα· διότι δὲν συνέφερεν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τὸν *Ψευδώνυμον Γερμανὸν* ἀπάντησις· ἀφείς ἐμὲ, ὥρμησεν ὡς λύκος λυσσῶν πρὸς τὸν Κύριον Βάμβαν, καὶ εἰς τὰς εἰκησιτέσσαρας τῆς ἀπαντήσεως τούτου σελίδας ἀντέταξεν αὐτὸς τριακοσίας καὶ ἐξηκονταοκτώ!!! Ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τοιούτους παραλογισμούς, εἰς τοιαῦτα ἄτοπα, εἰς τοιαύ-

τας βλασφημίας, ὥστε θέλει μετανοεῖ διὰ τοῦ· διότι ἀφεί-
 τὸν λογισμὸν ἠκολούθησε τὸ ἀλόγῳ πάθει, ἢ μᾶλλον διότι
 ὑπήκουσεν εἰς τὰς ὑφηγήσεις τοῦ φίλου καὶ οἰκείου του δια-
 βόλου. Ἄς ἔχη ὀλίγην ὑπομονήν, καὶ θέλει μάθει ἐξ ὧν
 θέλει πάθει τὸ νὰ ᾔναι τοῦ λοιποῦ φρονιμώτερος καὶ δικαιο-
 τερος, καὶ νὰ σέβηται τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν σέβηται ἑαυτὸν,
 ὅταν γράφῃ δημοσίως καὶ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι:

Ἀχιλίων στυμάτων,

Ἀλέγου τ' ἀφροσύνης,

Τὸ τέλος δυστυχία.

Ἄλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ὁποῖον ἀντέταξεν εἰς τὴν σύντομον
 τοῦ Κυρίου Βάμβα ἀπάντησιν σύγγραμμα ὁ αἰδεσιμώτατος
 πρεσβύτερος; ἢ Ἐπίκρισις! (α) Καὶ εἰς σύντομον ἀπάντησιν
 τὴσον ὀγκῶδες σύγγραμμα! Αἰτία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τοιαύτην
 συγγραφὴν, καὶ ἢ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀφορμὴ δὲν ἦτον τόσον
 μεγάλη, ὥστε νὰ συγγραφῇ τοσοῦτου ὄγκου βιβλίον· ἀλλ' ὅς-
 τις πονηρεύεται, πλάττει καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς αἰτίαν, καὶ τὴν
 ὑπάρχουσαν μικρὰν ἀφορμὴν μεγαλύνει. Δὲν ἔπλασεν αὐτὸς
 πρό τινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν διαθρυλλουμένην εἰς τὴν Ἑλλάδα
 τὴν αἵρεσιν τῶν λεγομένων Προσβυτεριανῶν; Δὲν συνέρραψεν
 αὐτὸς κατὰ τοῦ ἰδίου πλάσματος 360 σελίδας; Ἄλλὰ συγ-
 χρόνως ἐπλάσθη καὶ ἄλλο τι μεγαλῆτερον: Πανταγόθεν πο-
 λεμουμένη καὶ ἐπιβουλεωμένη ἡ ὀρθοδοξία καὶ ἡ ὀρθόδοξος
 ἐκκλησία! Ἦτον δύσκολον πλέον νὰ πλασθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
 Νεοελληνικὴ ἐκκλησία; Καὶ τί δὲν πλάττεται, ὅταν πονη-
 ρὸς καὶ ὀόλιος σκοπὸς ἀπαιτῇ πλάσματι! Ἐπλάσθη λοιπὸν

(α) Ἐπίκρισις εἰς τὴν περὶ Νεοελληνικῆς ἐκκλησίας σύντομον ἀπάν-
 τησιν τοῦ σεφλογιωτάτου διδασκάλου Κυρίου Νεοφύτου Βάμβα ὑπὸ τοῦ
 πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἀθήνησιν αἰωλ' . Σελ. 368.

ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ νεόμορφος ἡ νεοελληνικὴ ἐκκλησία, καὶ διὰ τὸ πλάσμα τοῦτο συνεγράφησαν 368 σελίδες! Ἀλλὰ τὸ πλάσμα τοῦτο ἔπρεπε γὰρ στολίσῃ καὶ καλλύνῃ ὁ πλάστης, διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὸ πιθανὸν εἰς τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους κυρίως γίνονται καὶ τὰ πλάσματα καὶ οἱ διὰ ταῦτα κρότοι καὶ θόρυβοι· οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι δὲν ἀπαντῶνται εὐκόλως. Τί πράττει λοιπὸν ὁ αἰδεσιμώτατος, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σκοπὴν τούτου; Τρέχει ὡς μαινόμενος τῶντι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀρπάζει ὅ,τι εὕρισκει ἔμπροσθέν του, μεταπλάττει, διαστρέφει καὶ παραμορφώνει πᾶν ὅ,τι εὕρισκει, καὶ τὸ προσάπτει ὅπως τύχη εἰς συναρμολογίαν τοῦ παντός, παραλογίζεται, ψεύδεται, βλασφημεῖ, καὶ ὅ,τι πᾶς ἄλλος δὲν τολμᾷ ποτὲ νὰ πράξῃ, πράττει αὐτὸς ἀναισχύντως, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς ὃν προέθετο εἰς ἑαυτὸν πονηρὸν σκοπὸν. Ἀλλὰ λαμβάνει διὰ τοῦτο ἀλλαχού τὰ ἐπίχειρα τῆς τόσης κακίας ὁ αἰδεσιμώτατος, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θέλει βλασφημεῖ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνώμην πρόθετο εἰς τὸ νὰ πολιτευθῇ ἐν αὐτῇ ὡς ἐπολιτεύθη. Τόσον σκληρῶς τιμωρεῖται ἡ κακία εἰς τὴν Ἑλλάδα! Οὐαὶ εἰς τὸν πονηρευόμενον ἐν αὐτῇ!

Ἄλλ' ἂν καὶ ἡ Ἐπίκρισις, τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο τέρας τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ, τὸ ἐπισημότερον τοῦτο τῆς κακονοίας καὶ κακοβουλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀλογίας, τῆς ἀκρισίας, τῆς ψευδολογίας, τῆς ἀντιφάσεως, τῆς ἀταξίας, τῆς ἀληθινῆς βαττολογίας, καὶ ὅλων ὁμοῦ τῶν κακιῶν ταμεῖον, συνεγράφη παρὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου οἰκονόμου (α) κυρίως κατὰ

(α) Λέγω συνεγράφη, καὶ ὄχι συνεγράφη, παρὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου οἰκονόμου· διότι συνεγράφη τῷ ὄντι, καὶ δὲν συνεγράφη ὅλη ἡ Ἐπίκρισις παρ' αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν καὶ ἡ Ἐπίκρισις ὅ,τι καὶ ἡ Ἐπιστολμακία Διατριβή—

τοῦ Κυρίου Βάμβα, δὲν ἐλησμονήθην ὁμῶς ἐν αὐτῇ καὶ ἐγώ.
 Ἀναμασσᾶ καὶ ἐν τῇ Ἐπικρίσει ὁ αἰδεσιμώτατος ὅ,τι ὑπὸ τὸ
 δυσῶδες τοῦ ἱσαγγέλου Γερμανοῦ ῥάσον ἀπαντῶν εἰς τὸ περι
 Ζαχαρίου πονημάτιον εἶπε καὶ περὶ τῆς, κατ' αὐτὸν, παρ'
 ἐμοῦ πρὸς τοὺς θεοὺς τῆς ἐκκλησίας Πατέρας δευχθείσης

διπλατὸν σύρραμμα καὶ ὄχι σύγγραμμα· διότι καὶ εἰς τῶν δύο τὴν κα-
 τασκευὴν συνεισέφερον δύο. Ὁ εἰς τούτων, ἦτοι ὁ ἐν Ἀθήναις, δύναται καὶ νᾶ
 ἐρκισθῆ, ὅτι εἰς τὸ ἀπὸ Σελ. 133—315 μέρος τῆς Ἐπικρίσεως τόσον μέρος
 ἔχει, ὅσον ὁ ἀπλὸς ἀντιγραφεὺς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλον τὸ σύρραμμα ἐμελλε νᾶ
 φέρη, τ' ὄνομα αὐτοῦ μόνου, μετέβληεν ἀντιγράφων ὁ σαρξ καὶ πολυμα-
 θὴς οἰκονόμος τὴν φράσιν τοῦ συναργάτου εἰς τὴν ἐδικτὴν του (τὴν ἑωρινὴν
 διπλατὴν, τὴν ὅποιαν ἐπλασεν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἰς τούτο παρὰ τοῦ Γεωρ-
 γίου Ἀθνασίου μαθήματα, παρ' ᾧ ἐγεύθη καὶ τοῦ ἀπαρεμφοῦτου
 καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν ἰδύτητα. [Ἰδ. Βενθμ. Σελ. 16.), καὶ ἐδῶ
 καὶ ἐκεῖ ἔκαμε καὶ τινὰς ἄλλας μεταβολάς. Κατὰ τούτο λοιπὸν διαφέρει ὁ
 ψευδωνύμος οἰκονόμος τοῦ ψευδωνύμου Γερμανοῦ. Ἄλλ' ἔστιν προσοχὴν
 καὶ ἂν ἐδῶκεν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀντιγραφῆς μεταβολὴν, πάλιν τὸν διέφυγον τινὰ,
 π.χ. Βεῤῥοιαῖοι Σελ. 125, καὶ Βεῤῥοιεῖς Σελ. 218, ἔπω τὸ διπλῶν ρ
 εἶναι στολισμῶ χάριν! Ἀναμορρωταὶ καὶ Μεταῤῥυθμιεῖσαι κ.τ.λ. Ἄλλὰ
 τὸ παραδεξότατον εἶναι ὅτι ὁ πτωχὸς ἐπικριτὴς δὲν ἤθευρε ὡς καὶ νᾶ κρύψῃ
 ὅ,τι ἐπραξέ! Πρῶτον ἐπαρτυσιάσθη εἰς τὸν κόσμον ὡς ΜΟΝΟΣ ξυγγραφεὺς
 τῆς Ἐπικρίσεως, καὶ ἔπειτα ἐπρομηθεύθη, καὶ ἀκόμη προμηθεύεται
 τὰ ὅποια ἐν αὐτῇ ἀναφέρει, κρίνει, ἐγκρίνει, κατακρίνει: συγγράμματα, διπλα-
 τὴν πρῶτον διεσάλπισεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἐπολέμησε, καὶ διὰ λαμπρῶν
 ὄπλων, καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ἐπρομηθεύθη τὰ ὅποια διεσάλπισεν ὅτι ἐμετα-
 χειρίσθη κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ὄπλα! Παρὰδῶξεν καὶ παρὰξενον! Ἄφ' ὅτου
 ἐξεδόθη ἡ διαθήκη τῆς Ἐπικρίσεως ἕως σήμερον μετακομιζομένη μακρόθεν ἐκ τῶν
 συγγραφεῶν, τοὺς ὁποίους λέγει ὅτι ἤδη ἐμεταχειρίσθη εἰς τὴν ξυρραφὴν.
 Καὶ ἅμα ἤκουσεν, ὅτι ἐγὼ γράφω κατὰ τῆς ἀναντιρρήτου παρὰ τοῖς ἀμα-
 θῆσι νομιζομένης Ἐπικρίσεως, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του καὶ εἰς τὰ ὅποια
 ἐγὼ προμηθεύομαι συγγράμματα, καὶ προμηθεύεται καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά. Ἄλ-
 λά καὶ ὅλου τοῦ κόσμου τὰ συγγράμματα ἂν προμηθευθῆ, δύο μόνον δὲν
 δύναται ποτὲ νᾶ εὐρῆ — τὸν Ὀρθὸν Λόγον καὶ τὴν Ἀλήθειαν· καὶ
 τούτων στερούμενος, εἰς μάτην καὶ κοπιᾷ καὶ δαπανᾷ. Ἄς μοὶ πιστεῖσῃ
 κατὰ τούτο· διότι λαλῶ εἰλικρινῶς.

ὑπεροφίας καὶ καταφρονήσεως καὶ περὶ τοῦ διπλοῦ ἀριθμοῦ ἐνός κεφαλαίου τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. Ἀναμασσᾶ δὲ καὶ ὅ,τι εἶπον κατ' ἐμοῦ διὰ τοῦ Γερμανοῦ οἱ *Εἰδοποιοί*. Ἀλλὰ ταῦτ' ἀναμασσῶν δὲν σπουδάζει νὰ μὲ καταστήσῃ ὑποπτον εἰς τὸν κόσμον κατὰ τὴν ὀρθοδοξίαν μου; Καὶ τούτου στοχαζόμενος, ὁποῖαν διάθεσιν ψυχῆς φανερόναι; καὶ τοιουτοτρόπως ἐπιβουλεύων τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου, ὁποῖων μαστίγων εἶναι ἄξιος; Καὶ ὁποῖος εὐσεβῆς καὶ ὀρθόδοξος θέλει νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν κόσμον ἄλλον ἀσεβῆ καὶ ἑτερόδοξον!

Ἀλλ' ὅτι ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος πρὸς ἄλλον παρὰ τὸν φημιόμενον σκοπὸν συνέρραψε καὶ τὴν Ἐπίκρισιν, περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλει κἀνεὶς φρόνιμος Ἕλλην. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ἡ ὀρθοδοξία εἶναι κτῆμα κοινὸν ὅλων τῶν τέκνων τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· καὶ ὁποιοῦδήποτε γένους ἄνθρωπος, εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν ἀνήκων, ὀφείλει νὰ μάχηται ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας του, καὶ νὰ προσκατεύῃ αὐτὴν παρ' ὑποιοῦδήποτε προσβαλλομένην. Ἐάν τῶντι ἐπροσβάλλετο καὶ ἐπεβουλεύετο ἡ ὀρθοδοξία εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχε πᾶν δίκαιον καὶ ὁ οἰκονόμος, ἂν καὶ ξένος καὶ πάροικος ἐν αὐτῇ, νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν καὶ κατὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀλλυγενῶν καὶ κατὰ τῶν ἀργυρωνήτων ὁμογενῶν, ἐπιβουλεύόντων τὸ κοινὸν κτῆμα. Ἀλλὰ τὸ νὰ πλάττη πρότινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν διαθρυλλουμένην εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν αἵρεσιν τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν, καὶ νὰ γράφῃ κατ' αὐτῆς· τὸ νὰ πλάττη νεόμορφον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ νὰ θορυβοποιῇ τόσον δι' αὐτὴν, εἶναι ταῦτα ἀθῶα; εἶναι εἰλικρινῆ; Καὶ ὁ πλέον ἀδιάφορος κατὰ τὴν θρησκείαν Ἕλλην δὲν ὑποφέρει προσβολὴν καὶ ἐπιβουλὴν τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας του, καὶ ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ ἐθνικὴν ὁμῶς φιλοτιμίαν· καὶ ἂν τις ᾔθεε

λέν ὑποπτεύσει τι κακόν, ἤθελε σιωπήσει; Ἀλλὰ κάνεις οὔτε διαθρυλλομένην εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν αἴρεσιν τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν ἤκουσέ ποτε, οὔτε νεόμορφον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν εἶδεν ἢ ἤκουσε ραδιουργουμένην. Ἀλλ' ἀπέκειτο, ὡς φαίνεται, εἰς ξένον καὶ πάρισκον, μόλις πατήσαντα τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἀνακάλυψις τοῦ ἐν αὐτῇ πρό τινῶν ὀλίγων ἐνικυτῶν ἐμφολεύοντος κακοῦ! Εἰς αὐτὸν ἀπέκειτο καὶ ἡ ἀνακάλυψις ραδιουργουμένης ἐν αὐτῇ νεομόρφου ἢ νεοελληνικῆς ἐκκλησίας! Ἄλλοις ταῦτα, ἄγχι οἰκονόμε, μὴ ἡμῖν! Καὶ ἡ Ἐπιστολιμαῖα λοιπὸν Διατριβή, καὶ ἡ Ἐπίκρισις δὲν συνεῤῥάφησαν εἰλικρινῶς. Καὶ ἂν ἄλλος πιστεύῃ εἰλικρίνειαν εἰς τὰ συῤῥάμματα ταῦτα, ἂν ἄλλος πιστεύῃ εἰλικρινῆ τὸν τόσον ζῆλον, τὸν τόσον κρότον καὶ θόρυβον περὶ πραγμάτων ἀνυπάρκτων, ἐγὼ ὅμως οὔτε πιστεύω, οὔτε δύναιμι νὰ πιστεύσω τοιαύτην εἰλικρίνειαν, καὶ εἶμαι καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς πεπεισμένος περὶ τῆς πονηρίας.

Ἐν τῷ πρώτῳ συῤῥάμματι, ἦτοι τῇ Ἐπιστολιμαίᾳ Διατριβῇ, δὲν πολεμεῖ, ὡς εἶδομεν, τὸν εἰπόντα νόθους τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας Διογενίδην ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὄχι τὸν Βάμβαν, πολεμεῖ καὶ ἐν τῇ Ἐπίκρισει. Τοῦτο φαίνεται ἄπορον, καὶ ὅμως εἶναι ἀληθέστατον, ὡς εὐθὺς θέλει φανῆ. Ἀλλ' ἤθελε τολμήσει ποτὲ Ῥώσσις νὰ γράψῃ κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλησίας; οὐδέποτε! Πῶς λοιπὸν ἐτόλμησε νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ αἰδεσιμώτατος; Ἠγνόει, ὅτι κατὰ τοῦ Κυρίου Βάμβα γράφων γράφει κατὰ τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας; ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Τόσον σοφός, τόσον πολυμαθής, τόσον δεινὸς θεολόγος ἤθελεν ἀγνοεῖ ποτε ὅ,τι γνωρίζει ὅλος ὁ κόσμος; Ἀλλὰ διὰ ν' ἀπο-

δειχθῆ ἀναντιρρήτως καὶ ἐκ τῆς Ἐπικρίσεως ὁ πονηρὸς καὶ δόλιος σκοπὸς, ἐξετάζω ἐνταῦθα ἐν συντόμῳ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον.

Τί πραγματεύεται κυρίως ἐν τῇ Ἐπικρίσει ὁ σοφὸς καὶ πολυμαθὴς Θεολόγος; τρία τινὰ, καὶ ταῦτα εἶναι Α) ὅτι αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ δὲν πρέπει νὰ μεταφράζωνται εἰς ἡν λαλοῦμεν τὴν σήμερον Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρῶτον· διότι ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ αὐτὴ, καὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ καταλαμβάνονται καὶ τὴν σήμερον παρὰ τοῦ λαοῦ εἰς ἡν εἶναι γραμμέναι γλῶσσαν καὶ δεύτερον· διότι διὰ τῆς μεταφράσεως ταπεινοῦνται καὶ βεβηλόγονται αἱ ἱεραὶ Γραφαί. Καὶ διὰ ταῦτα εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα μετάφρασις αὐτῶν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ τῆ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. Β') ὅτι ἡ παρὰ τῶν Ὁ διερμηνέων ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γεγεννημένη μετάφρασις τῆς παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἡ μόνη ἀκριβὴς, ἡ μόνη πιστὴ, ὡς κατ' ἔμπνευσιν θείαν γεγεννημένη, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι προτιμότερα καὶ αὐτοῦ τοῦ σημερινοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Ἐπομένως πᾶσ' ἄλλη ἐκ τούτου μετάφρασις εἶναι ἀπαράδεκτος παρὰ τῆ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ. Γ') ὅτι τὸ νῦν σωζόμενον πρωτότυπον Ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι πάντῃ διεφθαρμένον, καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι πλέον αὐτὸ ἡ Ἑβραϊκὴ ἀλήθεια, ὡς ἦτον πρὸ τῆς διαφθορᾶς, ἤτοι πρὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'.

Ταῦτα κυριωτέρως πραγματεύεται ἐν τῇ Ἐπικρίσει ἡ ξυνωρὶς τῶν συρραπτῶν καὶ ἐπειδὴ αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ μεταφράζονται εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπειδὴ γίνεται καὶ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης νέα μετάφρασις ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Ἑβραϊκοῦ κειμένου· ἄρα ραδιοῦργεῖται ἐν Ἑλλάδι νεόμορφος ἢ νεοελληνι-

κή ἐκκλησία! ἄρα ἐμφωλεύει ἐν Ἑλλάδι ἑτεροδοξία καὶ κακοδοξία! Ἀλλ' ὅ,τι ἐξάγει ἐκ τούτων ἡ ξυγκρίς τῶν συρράπτων τῆς θαυμασίας Ἐπικρίσεως, δὲν δύναται νὰ ἐξάξῃ καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ὁ μὲν οἰκονόμος εἶναι μέλος ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1821 ἔτους, ὁ δὲ ἕτερος συρράπτης καὶ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς αὐτήν· καὶ δὲν ἐξάγει αὕτη ἐκ τούτων ὅ,τι ἐξάγουσιν οἱ συρράπτται τῆς Ἐπικρίσεως· διότι δὲν φρονεῖ περὶ τῶν ἀνωτέρω τριῶν ἀντικειμένων τῆς πραγματείας, ὅπως φρονεῖ ὁ παρούσιάζόμενος εἰς τὸν κόσμον μόνος ἡσυγγραφεὺς τῆς Ἐπικρίσεως. Ἀλλὰ μὴ φρονούσης τῆς Ῥωσσιτικῆς ἐκκλησίας, ὅπως φρονεῖ αὐτὸς, καὶ φρονούσης κακῶς, μὴ φρονούσης, ὅπως φρονεῖ αὐτὸς, πῶς αὐτὸς ὁ περισσότερον τῶν ἀρχαίων Ἰουδαίων ζηλωτῶν ζηλωτῆς οἰκονόμος δὲν ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ἐκ τῶν δογματικῶν αὐτῆς συγγραμμάτων εἰς ἔλεγχον καὶ διόρθωσιν αὐτῆς; Τοῦτο ὄφειλε νὰ πράξῃ ὁ αἰδεσιμώτατος, ἐὰν εἶχε τῶνθεον ζῆλον. Ἀλλὰ μὴ πράξας ὅ,τι ὄφειλε νὰ πράξῃ, καὶ ἐλέγχων ἐν Ἑλλάδι ὡς κακὸν ὅ,τι ἐνέκρινεν ἐν Ῥωσσίᾳ ὡς καλόν, εἶναι εἰλικρινής; Καὶ ἂν ἐν Ῥωσσίᾳ διατρέβων, σεβόμενος τὴν τοπικὴν ἐκκλησίαν, δὲν ἔγραφε κατ' αὐτῆς, κακῶς φρονούσης περὶ ᾧ αὐτὸς ἐφρόνει ὀρθῶς, δὲν ὄφειλε σέβας πρὸς αὐτήν, καὶ μακρὰν τῆς Ῥωσσίας ζῶν, ἐν ᾧ τρέφεται καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῆς; Καὶ δὲν ἤξευρεν, ὅτι ἐκ φυλλαδίου εἰκοσιτεσσάρων σελίδων λαμβάνων ἀφορμὴν καὶ γράφων 368 σελίδας κατὰ τοῦ Κυρίου Βάμβας, τίσας σελίδας ἔγραφε κατὰ τῆς Ῥωσσιτικῆς ἐκκλησίας; Καὶ δὲν ἤξευρεν ὅτι, κατακρίνων καὶ ὑβρίζων ἐκεῖνον, ὑβρίζε καὶ κατέκρινε ταύτην; Καὶ δὲν ἤξευρεν ὅτι, ἂν ὁ Κύριος Βάμβας ἀρκῆται εἰς τὸ νὰ καταφρονῇ τὸν ὑβριστὴν του, ἡ ἐκκλησία ἐκεῖνη δὲν ὑποφέρει ὑβριν; Πῶς λοιπὸν ἐτόλμησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ γράψῃ κατὰ τῆς Ῥωσσιτικῆς ἐκκλησίας; ἐν τούτῳ ἡ πονηρία!

Ἄλλ' ἴσως ὑσοὶ δὲν ἀνέγνωσαν τὰ δογματικὰ συγγράμματα τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας μὲ ἐκλάβωσι ψευδόμενον, λέγοντα ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐκείνη δὲν φρονεῖ, ὅπως φρονεῖ ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος περὶ ὧν οὗτος πραγματεύεται ἐν τῇ Ἐπικρίσει. Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ πᾶσα ὑπόνοια ψεύδους. Καὶ ἰδοὺ πῶς γράφουσιν οἱ θεολόγοι τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας ἐν τοῖς δογματικοῖς αὐτῶν συγγράμμασι περὶ ὧν πραγματεύεται ἐν τῇ Ἐπικρίσει ὁ οἰκονόμος τριῶν, ὡς ἀνωτέρω, ἀντικειμένων.

Α) Θεοφάνης ὁ Προκοποβίτικος γράφει ὀλόκληρον Κεφάλαιον « *An liceat S. Scripturan linguis vernaculis exponere, et legendam laicis permittere?* » Ἦτοι « *Ἄν συγχωρῆται τὸ νὰ μεταφράζηται ἡ ἅγια Γραφή εἰς τὰς κοινὰς γλώσσας, καὶ ἂν ἐπιτρέπηται εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἢ ἀνάγνωσις αὐτῆς;* » (α) Ἀντιτάττει δὲ τὸ Κεφάλαιον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς εἰς τοὺς Δυτικούς, ἀπαγορεύοντας καὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ πολεμεῖ κατ' ἐξοχὴν τὸν Ἰησουΐτην Βελλαρμίνον· ἀποδεικνύει δὲ εἰς πλάτος ἕκ τε τῶν Γραφῶν αὐτῶν, ἕκ τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ ἕκ τῆς πράξεώς αὐτῆς, ὅτι αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ πρέπει καὶ νὰ μεταφράζωνται εἰς τὰς κοινὰς γλώσσας, καὶ παρὰ πάντων τῶν λαϊκῶν ἀκωλύτως καὶ χωρὶς τινος περιορισμοῦ ν' ἀναγινώσκωνται. Καὶ ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου εὐθὺς ἐν προοιμίῳ: « Μετὰ σφυδρότητος ἀμφισβητεῖται, « Ἄν συγχωρῆται ἡ Ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ, τοῦ Λατινικοῦ, ἢ ἄλλου ὁποιοῦδήποτε ἀγνώστου ἰδιώματος μετάφρασις τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ εἰς ἑκάστου ἔθνους τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τὴν γνωστὴν καὶ κοινὴν καὶ, τὸ ὁποῖον εἶναι συγ-

(α) Θ. Προκοποβ. Τομ. Α. Σελ. 236—261. Εἰρην. Φαλκ. Τομ. Α. Σελ. 31—36.

γενές τούτω, ἂν συγχωρῆται ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἱερωμένους καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας ἀδιαφόρως τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τοὺς λεγομένους λαϊκούς. » Καὶ δὲν βλέπω, εἰς τίνα δύνανται νὰ φανῆ δύσκολος ἢ εἰς τοῦτο ἀπάντησις. Ὅθεν οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ τοιοῦτόν τι ζήτημα μέχρις αὐτῶν σχεδὸν τῶν χρόνων τοῦ Βελλαρμίνου· διότι τίς ἐδύνατό ποτε ν' ἀμφιβάλλῃ, ἔάν δὲν ἦτον ἀπὸ τῆς ἐναντίας γνώμης προκατειλημμένος, ὅτι ἡ πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους παρὰ Θεοῦ ἀποσταλεῖσα ἐπιστολὴ συγχωρεῖται, μᾶλλον δὲ ὀφείλεται ν' ἀναγινώσκηται παρὰ πάντων; Ἀλλ' οἱ τὸ σκότος ἀγαπῶντες Δυτικῶι, ἐν οἷς ἐξέχει, ὡς ἄλλος Γολιάθ, ὁ Ἰησοῦίτης οὔτος, ἐπειδὴ παρετήρησαν, ὅτι τὰ ὁποῖα ὑπερεπαινοῦντες πιπράσκουσι παράνομα τέλη, μόνον ἐν τῷ σκότει δύνανται νὰ καλύπτωσι τὴν ἑαυτῶν κακίαν καὶ νὰ πωλῶνται· ἔάν δὲ προαχθῶσιν εἰς τὸ φῶς τῶν θείων χρησμῶν, παρευθὺς θέλουσι φανῆ ὁποῖα ὑπάρχουσιν, ἀφαρπάξουσι ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ φῶς αὐτό, διὰ νὰ εὐρίσκωσιν ἀγοραστὰς. Ἀλλ' οἱ ἀληθινοὶ τῆς ἀληθείας κήρυκες δὲν ἔχουσι χρείαν τούτων τῶν κρησφυγέτων καὶ δόλων. Καὶ τοῦτο εἶναι ὅ,τι περὶ ἀμφοτέρων εἶπεν ὁ Κύριος (Ἰωαν. Γ', 20. 21.) « Πᾶς ὁ φυλακισμένος, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα. » Καὶ τοῦτο εἶναι πάντως τὸ αἷτιον ταύτης αὐτῶν τῆς ὑπεκφυγῆς. Διότι, ἂν καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν δύνανται νὰ λανθάνωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πεπαιδευμένων ἀνθρώπων, ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ὁποίων οὔτε δύνανται, οὔτε τολμῶσι νὰ ἐκβάλωσι τὰς Γραφάς, ὀλίγην ὁμῶς ζημίαν φοβοῦνται ἐκ τούτου εἰς ἑαυτοὺς, ἔάν μόνον λανθάνωσι τοὺς ἀπλοῦς· καὶ ἐπειδὴ οὔτοι

ἀποτελοῦσι τὸν μέγιστον ἀριθμὸν, πιστεύουσιν, ὅτι ἀπὸ τούτων δύνανται νὰ ἔχωσιν, ὡς καὶ τῶντι ἔχουσιν, ἰκανὸν πλοῦτον. Προτείνουσιν ὅμως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν τοῦτον ἄλλας, παρὰ τὰς ὑποίας ἔχουσιν ἐν νῶ, εὐπρεπεῖς αἰτίας, σπουδάζουσι δηλαδὴ ν' ἀποκρύπτωσιν αὐτὰ τὰ σκότη. »

Ἄλλὰ κρίνω περιττὸν νὰ μεταφράσω καὶ ἐκδώσω ἐνταῦθα ὀλόκληρον τὸ Κεφάλαιον. Τοῦτο γίνεται ἀλλαχοῦ· ἀρκεῖ δὲ νὰ εἶπω ὅτι, ὅσα καὶ ὅποια ἐπιχειρήματα φέρει ὁ Δυτικὸς Ἰησοῦίτης Βελλαρμῖνος ἐναντίον τῆς εἰς τὰς κοινὰς γλώσσας μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ τῆς παρὰ τῶν λαϊκῶν ἀναγνώσεως αὐτῶν, τὰ αὐτὰ φέρει καὶ ὁ ἄλλος Βελλαρμῖνος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, καὶ καταστρέφει ὁ Προκοπιεύκης, καθὼς καὶ ὅσα φέρει ἐκεῖνος περὶ τῆς ἀσαφείας αὐτῶν, τὰ αὐτὰ φέρει καὶ οὗτος. Παράξενος συντυχία φρονεῖ λοιπὸν καὶ ἐπάναγκες δοξάζει ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία, ὅτι αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ πρέπει νὰ μεταφράζωνται εἰς ὅλων τῶν ἔθνῶν τὰς γλώσσας, καὶ παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν πρέπει ν' ἀναγινώσκωνται· καὶ ἐπειδὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦίτης Βελλαρμῖνος ὅτι, ἐπειδὴ αἱ γλώσσαι μεταβάλλονται καθ' ἕκαστον σχεδὸν αἰῶνα, ἄρα καθ' ἕκαστον αἰῶνα ἀπαιτοῦνται καὶ νέαι ἐκδόσεις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐπιφέρει αὕτη εἰς ταῦτα « Ἐὰν οὕτω μεταβληθῇ ἡ γλῶσσα, ὥστε νὰ κατασταθῇ διόλου ἄλλη, καὶ ὁ λαὸς δὲν δύναται πλέον νὰ κατανοήσῃ κατ' οὐδένα τρόπον τὴν προτέραν, οὐδὲν ἐμποδίζει τὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην μετάφρασιν τῶν Γραφῶν. Ἐὰν δὲ ἄλλως συμβαίη, οὐδεμίαν ἀνάγκη τούτου. » Οὕτω δὲ φρονοῦσα περὶ τούτου ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία, μετέφρασε τὰς ἱεράς Γραφάς καὶ εἰς ἣν λαλοῦσι τὴν σήμερον οἱ Ῥῶσσοι γλῶσσαν· διότι ἡ ἀρχαία Σλαυονικὴ γλῶσσα εἶναι πλέον ἀκατάληπτος εἰς

τὸν λαόν. Ἄλλ' ὁ κατὰ τὴν γλῶσσαν *μόνον* Ἕλληνα Βελαρμῖνος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, καὶ κρώζει καὶ γράφει πάντα ἐναντία τοῦ φρονήματος τῆς κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας. Ἄρα κατ' αὐτῆς γράφει. Ἄλλ' ἤθελε τολμήσει νὰ γράψῃ κατ' αὐτῆς, ἐὰν ἦτον εἰλικρινῆς ἐν τῇ Ἐπικρίσει; — Ἄς ἴδωμεν τὸ δεύτερον.

Β') Καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία φρονεῖ, ὅτι ἡ Π. Γ. μετεφράσθη παρ' ἑβδόμηκοντα ἑρμηνευτῶν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (α). Ἀλλὰ φρονεῖ ἐν ταύτῳ καὶ ὅτι δὲν μετεφράσθησαν τότε ὅλα τ' ἀπαρτίζοντα αὐτὴν βιβλία, ἀλλὰ μόνον τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως. Φρονεῖ δὲ προσέτι καὶ ὅτι ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής, καὶ ὅτι διεφθάρη πρὸ πολλοῦ. Ὁ Προκοποβίχης φέρει (Τομ. Α. Σελ. 523) ῥῆσιν ἐκ τοῦ Ἡσαίου Κεφ. ΕΓ'. 7-9 κατὰ τὴν *Vulgatam* καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου κειμένου παρὰ τοῦ Τρεμελλίου καὶ τοῦ Ἰουνίου γενομένην Λατινικὴν μετάφρασιν τῆς Π. Δ', ἐν ἔτει 1579 τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον ἐν ἔτει 1590 ἐκδεδομένην, οὕτω: « *Miserationes Jehovae memorabo etc. Et dixit: Vere populus meus sunt: in omni angustia eorum non affecit eos angustia, sed Angelus faciei servavit eos; dilectione sua et clementia sua ipse vindicavit eos; et imponens eos sibi ipse baiulavit eos omnibus diebus seculi etc.* » Θέλει δὲ ν' ἀποδείξῃ καὶ ἐκ τούτου τὰ τρία τῆς θεότητος πρόσωπα καὶ λέγει ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος *Jehovae* ἐκφράζεται ὁ Πατήρ, διὰ τοῦ *Angelus faciei* ὁ Υἱός, καὶ διὰ τοῦ Ῥήματος αὐτοῦ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τούτου φέρει πολλὰς μαρτυρίας ἐκ τε τῶν ἱερῶν

(α) Θ. Προκοπ. Τομ. Α. Σελ. 43. Βίβλιν. Φάλα. Τομ. Α. Σελ. 8.

Γραφῶν καὶ ἐκ τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἐν τέλει λέγει Σελ. 533: « Ἐν μόνον (καὶ τοῦτο μοὶ φαίνεται σπουδαιότατον) πρέπει νὰ σημειωθῆ καὶ μνημονευθῆ. Τὸ χωρίον τοῦ Ἡσαίου, εἰς ἐξήγησιν τοῦ ὁποίου ἐφέρομεν τόσας μαρτυρίας, ἱκανὰς ὄχι μόνον πρὸς χριστιανοὺς ἐναντιουμένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀντίρρησιν καὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων, τὸ χωρίον, λέγομεν, τοῦ Ἡσαίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑβδομήκοντα διερμηνέων ἔχει ἄλλως ἢ ὡς ἀνεφέρομεν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ καὶ ἐκ τῆς Vulgatae, ἤτοι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον: « οὐ πρέσβυς, οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτοὺς, διὰ τὴν ἀγαπᾶν αὐτοὺς καὶ φείδεσθαι αὐτῶν κ. τ. λ. » Ἀλλὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, ὡς μὲν ῥήματα, φαίνονται ὅτι ἔχουσι νόημα διάφορον τοῦ τῆς Κοινῆς ἐκδόσεως καὶ τῆς παρὰ τοῦ Ἰουνίου καὶ τοῦ Τρεμελλίου ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ γεγενημένης· οὔτε δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι διεφθαρμένη· διότι οὕτως ἀνέγνωσε καὶ ὁ Ἀθανάσιος Τόμ. Α. Σελ. 347 ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολῇ περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρὸ τοῦ Ἀθανασίου ὁ Κυπριανός. Lib. II. testimoniorum adversus Judaeos p. 321. Ἀλλ' ἐναντία δὲν εἶναι ἡ ἐκδοσις τῶν Ἑβδομήκοντα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν πηγὴν· ἀλλὰ μᾶλλον ἀναπτύσσει τὸ πρᾶγμα· δηλαδὴ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ λέγεται ὁ ἄγγελος *servator populi*· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα, ἀρνούμενοι ὅτι ὁ ἄγγελος ἦτον ὁ σωτὴρ, δὲν θέλουσιν ἄλλο εἰμὴ ὅτι ὁ ἄγγελος ἐκεῖνος δὲν ἦτον ἄγγελος ἀπλοῦς, δὲν ἦτον ἄγγελος κτιστός. Ἐννόουν λοιπὸν ὅποιος ἦτον ὁ ἄγγελος ἐκεῖνος, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔλεγον περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. φαίνεται δὲ ὅτι μετέφρασαν οὕτω, διὰ νὰ μὴ συμφωνήσωσι τοῖς ἔθνικοις, πρὸς οὓς ἠρμήνευον, περὶ τῆς πολυθείας. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἡμετέρα ἀπάντησις. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡσαίαν ὑπομνήμασιν αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ

τάς δύο ἀναγνώσεις· διότι ἐν δυοῖ στήλαις διέταξε τὴν ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν καὶ τὴν τῶν Ο΄ διερμηνέων· ἀλλὰ δὲν ἐπιφέρει κάμμίαν κρίσιν περὶ τῆς τόσης διαφορᾶς, δὲν σημειώνει κάμμίαν αἰτίαν. Ἀλλ' ἂν τις δὲν εὐαρεστῆται εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπάντησιν, γινωσκέτω ὅμως ὅτι ἡ ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀνάγνωσις εἶναι ἡ ἀληθεστάτη (*sciat tamen lectionem ex hebraeo esse verissimam*)· διότι καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὡς εἴπομεν, οὕτω μεταφράζει, καὶ ὅλοι οἱ νεώτεροι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης διδάσκαλοι οὕτως ἀναγινώσκουσιν. Εἰς δὲ τὴν κατὰ τοὺς Ο΄ μετάφρασιν δὲν πρέπει ν' ἀπορρίμωμεν τόσην βαρύτητα, ὥστε νὰ προτιμηθῇ αὕτη τῆς ἙΒΡΑΪΚῆΣ ἈΛΗΘΕΪΑΣ (*Versioni autem juxta Septuaginta non tantum tribuendum est, ut hebraicae veritati praeferatur*). Διότι πρῶτον Ἰώσηπος ὁ Φλαύιος, καὶ ἀρχαιότατος καὶ ἐπὶ παιδείᾳ δοκιμώτατος Ἰουδαῖος, ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν ἑαυτοῦ ἱστοριῶν περὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιότητος, ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ Ο΄ διερμηνεῖς δὲν μετέφρασαν ἐπὶ Πτολεμαίου ὅλην τὴν παλαιὰν Διαθήκην, οὔτε ὅλα τὰ βιβλία, ἀλλὰ μόνον τὰ νομικὰ, τούτέστι ΜΟΝΗΝ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΤΕΥΧΟΝ. Ἐὰν δὲ τοῦτο ᾖ ψευδές, εἶναι ἄπορον τῶντι, πῶς τοιοῦτος ἀνὴρ, καὶ ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τῆς ἡλικίας τοῦ Πτολεμαίου ἀπέχων, πάντως ὅλων τῶν καθ' ἡμᾶς θεολόγων ἀρχαιότερος (διότι ἤκμαζεν ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτον καὶ αὐτὸς ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ, καὶ μέγα μέρος τῆς συμφορᾶς), ἦτον ποτὲ δυνατὸν ἢ ν' ἀγνοῇ περὶ τοιοῦτου πράγματος ἢ ἀσυλλογίστως νὰ ἐφρασθῇ. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔγῃ τὸ πρᾶγμα, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ τῶν Ο΄ ἔκδοσις ἦτον διεφθαρμένη ἐν πολλοῖς χωρίοις πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀθανασίου (*jam ante Athanasii tempora editionem Septuaginta multis in locis*

corruptam fuisse), ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἱερώνυμος ἐν τῷ προλόγῳ εἰς τὰ Παραλειπούμενα καὶ εἰς τὸν Ἔσδραν, καὶ ἀλλαγῶ συγνάκισ. Ὡσαύτως καὶ ὁ Αὐγουστίνος Lib. XV. de Civitate Dei Cap. XIII., ὅπου ἀπαριθμεῖ πολλὰς τῆς μεταφράσεως ταύτης διαφωνίας ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς πηγῆς, καὶ ἀποδίδει τὸ σφάλμα εἰς ἐκεῖνον τὸν γραφέα, ὅστις πρῶτος ἀντέγραψεν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πτολεμαίου. Καθὼς λοιπὸν καὶ πολλὰ ἄλλα χωρία, οὕτω καὶ τοῦτο τοῦ Ἡσαίου, (ἂν καὶ οὕτως ἀναγινώσκηται παρ' Ἑλλήνων καὶ τινῶν Λατίνων Πατέρων), δὲν δύνανται νὰ βλάψωσι τὴν ἀλήθειαν, περὶ ἧς εἴμεθα βεβαιότατοι. »

Καθὼς δὲ γράφει ἐνταῦθα ὁ Προκοποβίικης περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ, οὕτω γράφει καὶ ὁ Εἰρηναῖος Φαλκοούκης (Τομ. Α. Σελ. 87) εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ Ἡσαίου ρητόν. « Ὁ ἑβραϊκὸς κώδῆξ οὕτω περιέχει τῶντι, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν, καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ Ὁ μετέφρασαν οὕτω διὰ τοὺς ἔθνικοὺς, μὴ λάβωσιν οὗτοι ἐνταῦθα ἀφορμὴν εἰς πλάνην. Τέλος Ἰώσηπος ὁ Φλαύιος ὁμολογεῖ, ὅτι παρὰ τῶν Ὁ διερμηνέων ΜΟΝΟΝ Ἡ ΠΕΝΤΑΤΕΥΧΟΣ μετεφράσθη. Ἡ μετάφρασις λοιπὸν τοῦ Ἡσαίου δὲν πρέπει ἴσως ν' ἀποδοθῆ εἰς αὐτούς. »

Ὁμιλῶν δὲ ὁ Προκοποβίικης περὶ τῶν κανονικῶν καὶ ἀποκρύφων βιβλίων τῆς Π· Δ. λέγει, ὅτι εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθῆρ ὑπάρχουσι καὶ κεφάλαια ἀπόκρυφα, καὶ ὅτι « τ' ἀπόκρυφα ταῦτα κεφάλαια ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκδόσει καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Σλαβονικῇ δὲν εἶναι, ὡς εἰς τὴν Κοινὴν Λατινικὴν, εἰς τὸ τέλος ἐρρίμμενα, ἀλλὰ μετὰ τῶν πρώτων κανονικῶν κεφαλαίων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀναμειγμένα, ὥστε ἀριθμοῦνται Ὁ μόνον κεφάλαια. — Τίς δὲ καὶ πότε ἀνέμιξε ταῦτα οὕτως, δυνάμεθα μόνον νὰ ὑπονοήσωμεν, δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ

ἤξεύρωμεν. Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῶν Ο' διερμηνέων διεφθάρη διαφόρως, καὶ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ γεωσι, ἀλλὰ πάλαι ἦτον διεφθαρμένα. (non semel neque nuper, sed pridem varie corruptam fuisse). Ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος ἡ ἀπόδειξις τούτου. (α) Κατόπιν δὲ τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ τοῦ Ἡσαίου φέρει ὁ Προκοποβίκτης ἄλλο ἐκ τοῦ Ἀγγαίου Β', 4. 5. πάλιν κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον. Ἀλλὰ τὸ ῥητὸν αὐτὸ φέρει καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολῇ (Τομ. Α. Σελ. 355.), ἀλλὰ διάφορον ἢ ὅποιον φέρει αὐτὸ ὁ Προκοποβίκτης. Δέγει λοιπὸν οὕτως περὶ τούτου: « Ὁ Ἀθανάσιος φέρει τὸ κείμενον τοῦτο ἐκ τοῦ Ἀγγαίου ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἐνταῦθα γίνεται μνεῖα μόνον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδαμῶς δὲ τοῦ Υἱοῦ. Οὕτω δηλαδὴ περιεῖχεν ὁ κώδηξ τῶν βιβλίων, τὸν ὅποιον αὐτὸς ἐμεταχειρίζετο. Ἀλλ' ἐκ τούτου ἐν παρόδῳ σημειουμένου εὐκόλως βλέπομεν, πόσον διαφόρως ἦτον τὸ πάλαι ἤδη διεφθαρμένα ἢ ἔκδοσις τῶν Ο' διερμηνέων, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν. » (β)

Καὶ τοιαύτην κρίσιν ἐπιφέρει ὁ Προκοποβίκτης περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' εἰς μύρια τοῦ δογματικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος μέρη. Ἀλλὰ καθὼς κρίνει ὁ πρῶτος καὶ μόνος τῆς κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας θεολόγος Θεοφάνης ὁ Προκοποβίκτης περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', οὕτω κρίνουσι περὶ αὐτῆς καὶ ὅλοι οἱ κατ' αὐτὸν γράψαντες καὶ γράφοντες Ῥῶσσοι θεολόγοι ἐν τοῖς δογματικοῖς αὐτῶν συγγράμμασιν. Οὕτω κρίνει ἄρα περὶ αὐτῆς ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία. Καὶ ὁ σοφὸς, ὁ πολυμαθὴς, ὁ δεινὸς θεολόγος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων

(α) Θ. Προκοποβ. Τομ. Α. Σελ. 191.

(β) Θ. Προκοποβ. Τομ. Α. Σελ. 539.

γενεαλογούμενος οικονόμος δέν δύναται νά προφασισθῆ, ὅτι ἠγνόει τήν κρίσιν ταύτην. Καί ὁμως ἀντί νά λάβῃ ἐκ τῶν δογματικῶν συγγραμμάτων τῆς κατὰ τήν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας ἀφορμὴν εἰς ὑπεράσπισιν καί προστασίαν τῆς ὀρθότητος καί ἀκριβείας τῆς μεταφράσεως τῶν Ο, αὐτός λαμβάνει ἄλλοθεν τοιαύτην. Ἀλλά νομίζω, ὅτι διαφέρει ἡ κρίσις καί τὸ φρόνημα μιᾶς ὁλοκλήρου ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς κρίσεως καί τοῦ φρονήματος ἑνὸς ἀτόμου. Εἶναι λοιπὸν εἰλικρινῆς ἐν τῇ Ἐπικρίσει ;—

Γ') Ὁ ἐξ Οικονόμων γενεαλογούμενος οικονόμος ὑπερεπαινῶν τήν μετάφρασιν τῶν Ο, ὑπερεξευτελίζει τὸ πρωτότυπον Ἑβραϊκὸν κείμενον ὡς πάντῃ διεφθαρμένον. Δέν ἐξετάζω, ἀν καί κατὰ τὸ πρῶτον καί κατὰ τὸ δεύτερον ἔχῃ δίκαιον, ἢ ἄδικον· διότι ὁ σκοπὸς μου δέν εἶναι οὗτος. Λέγω ὅμως ὅτι ἡ κατὰ τήν Ῥωσσίαν ἐκκλησία δέν φρονεῖ καί περὶ τούτου, ὡς φρονεῖ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ, καί ὤφειλε, νομίζω, νά ἠξεύρῃ ὅτι, γράφων καί περὶ αὐτοῦ κατ' ἄλλων, γράφει κατ' αὐτῆς. Καί Θεοφάνης ὁ Προκοποβίτης καί ὄλοι οἱ Ῥῶσσοι θεολόγοι ἐν τῶν δογματικοῖς αὐτῶν συγγράμμασι δέν ἀναφέρουσι τὰ ἐκ τῆς Π.Δ. ῥητὰ οὔτε κατὰ τήν μετάφρασιν τῶν Ο οὔτε κατὰ τήν ἐξ αὐτῆς γενομένην Σλαυονικὴν μετάφρασιν τῆς Π. Δ. , ἀλλὰ κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον κείμενον, καί αὐτὸ θεωροῦσιν ὡς πρώτην καί κυρίαν πηγήν καί μένην ἀλήθειαν. *Hebraicam veritatem* λέγουσι πανταχοῦ! Καί εἶδεν ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης δύο ῥητὰ τῆς Π.Δ. ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀναφερόμενα· εἶδε καί ὅ,τι λέγουσιν οἱ Ῥῶσσοι θεολόγοι περὶ τῆς Ἑβραϊκῆς ἀληθείας· καί ἀν ἤθελον ν' ἀναφέρω εἰς ἀπόδειξιν τοῦ οὐ λέγω πολλὰς μαρτυρίας, ἔπρεπε ν' ἀντιγράψω ὅλα τὰ ἐκ τῆς Π.Δ. κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἀναφερόμενα ῥητὰ, καί νά παραβάλω καὐτα πρὸς τὰ κατὰ τήν μετάφρασιν τῶν Ο, καθὼς καί ὅλα

τὰ χωρία, ὅπου ὁ λόγος περὶ τῆς Ἑβραϊκῆς ἀληθείας. Non utique ex Septuaginta, nec ex Vulgata, sed ex ipso fonte Hebraico disputandum est, λέγει εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἑαυτοῦ δογματικοῦ συγγράμματος ὁ Προκοποβίκης, καὶ κατ' αὐτὸν οἱ λοιποὶ Ῥώσσοι θεολόγοι, ὃ ἔστι λέγει ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία. Ἄλλ' ἀναφέρω μόνον ἐκ τῶν ἀπειρων. τρία παραδείγματα.

ἀ) Γενεσ. ΜΘ'. 10. κατὰ τοὺς Ο': « Οὐκ ἐκλείψει ἀρχὼν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μητρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. » Κατὰ δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν κατὰ τοὺς Ῥώσσους θεολόγους « Non recedet sceptrum a Jehuda, et legislator a femore ejus; donec venerit Schiloh, et (erit) ei obedientia populornm. » (α) Ἀλλὰ παραλείπων ὅσα οὗτοι λέγουσι περὶ τῶν ἄλλων τοῦ ῥητοῦ λέξεων, ἀναφέρω μόνον ὅ,τι λέγουσι περὶ τοῦ ὀνόματος Σιλῶ. « Ἐρχεται εἰς σκέψιν αὐτὸ τ' ὄνομα Σιλῶ (Schiloh). Διάφοροι ὑπάρχουσι περὶ τῆς σημασίας τούτου γινῶμαι. ἀ) Ἡ Κοινή (Vulgatus) μεταφράζει missus ἢ mittendus ἤτοι ἀποσταλμένος ἢ ἀποσταλτέος· διότι νομίζει, ὅτι ἡ λέξις Schiloh εἶναι παρεφθαρμένη, ἀντὶ τῆς ὁποίας πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ Schiloah παρὰ τὸ schalah, ἀπέστειλεν· ἀλλὰ μικρὰ φροντίζομεν περὶ τοῦ κύρους τῆς Κοινῆς, καὶ διὰ τοῦτο μόνον, διότι δοξάζει ὅτι ἡ φωνὴ Schiloh εἶναι παρεφθαρμένη· διότι πῶς καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἦτον δυνατὸν νὰ παραφθαρῇ παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐν ᾧ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων τοῦ ἔθνους αὐτοῦ διδασκάλων πολλοὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὁ λόγος ἐνταῦθα εἶναι περὶ τοῦ Μεσσίου; β') Οἱ ὁ διερμηνεῖς μετέφρασαν οὕτω « τὰ ἀποκείμενα αὐτῶ, » ἢ ὡς ἐν ἄλλοις κώδιξιν ἀναγι-

(α) Θ. Προκοποβ, Τομ. Γ'. Σελ. 107. Βίρηναιος Φαλε. Τομ. Α. Σελ. 402.

νώσκειται « ᾧ ἀπόκειται ». Ἀλλ' εἰς τοῦτο, ὡς βλέπεις, δὲν ὑπάρχει κἀνὲν νόημα (nullus sensus est). Τινὲς δὲ ὑπονοοῦσιν, ὅτι οἱ Ὁ ἐξέφρασαν τὴν φωνὴν Schiloh κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ ὁ Χαλδαῖος· ὁ δὲ Χαλδαῖος μεταφράζει οὕτω « donec veniat Messias, cujus est regnum, » ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, οὗτινος ἐστὶν ἡ βασιλεία. Τιοιούτῳν τι πιθανῶς ἠθέλησαν νὰ εἴπωσι καὶ οἱ Ὁ, « ἕως ἂν ἔλθῃ δηλαδὴ ὁ Χριστός, ᾧ ἀπόκειται ἡ βασιλεία. » Ἀλλ' αὕτη ἡ ἰστορία ἐρμηνεία ἐκολοβώθη ὑστερώτερον. γ') Ἐπίσημος εἶναι, ἵνα παραλείπωμεν πολλὰς ἄλλας γνώμας, ἢ γνώμη ἐκείνων, οἵτινες ἐρμηνεύουσι τὴν λέξιν Schiloh διὰ τοῦ « υἱὸς αὐτοῦ, » καὶ ἀναφέρονται κατὰ τοῦτο εἰς τὸ συγγενὲς ὄνομα *schliah*, *secundina* (χόριον .) Δευτερ. ΚΗ, 57. — — — δ') Τελευταῖον ὄχι ὑλιγώτερον ἐπίσημος, μᾶλλον δὲ πικρῶν τῶν ἄλλων γνώμῶν προτιμότερα εἶναι ἡ γνώμη ἐκείνων, οἵτινες παράγουσι τ' ὄνομα *Schiloh* ἀπὸ τοῦ *schalah*, τοῦ σημαίνοντος ἡσυχος — εἰρηρικός ἦν. Καὶ εἶναι λοιπὸν τὸ *Schiloh* ὁ ἡσυχιοποιός, ὁ εἰρηνοποιός, ὁ σωτήρ. Ὅτι δὲ ὁ εἰρηνοποιός οὗτος εἶναι ὁ Μεσσίας, γίνεται δῆλον, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ παραλλήλου χωρίου παρὰ τῷ Ησαΐα Θ', 6., ὅπου ὁ Χριστὸς λέγεται *Sar schalom*, ἄρχων εἰρήνης κ.τ.λ. κ.τ.λ.»

Ἴδου λοιπὸν πῶς ἡ κατὰ τὴν Ῥώσσιαν ἐκκλησία καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον τοῦτο ῥητὸν προτιμᾷ τὸ πρωτότυπον Ἑβραϊκὸν κείμενον ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ, καὶ αὐτὸ ἐξηγεῖ ὡς τὸ μόνον ἀληθινόν. Πῶς λοιπὸν ἐτόλμησεν, ἐν ᾧ οὕτω φρονεῖ ἡ Ῥώσσις ἐκκλησία, νὰ γράψῃ κατὰ τοῦ Κυρίου Βάμβα ὁ Ῥώσσις « Καὶ ὅταν, ᾧ Βάμβα, ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία σου μελωδῆ λαμπρῶς τὸ προφητικὸν τοῦτο λόγιον, ὑμνοῦσα τὴν ἐλπίδα τῶν ἔθνῶν, τὸν Χριστὸν, « ᾧ ἀπόκειται καὶ ᾧ καθέκει ἡ αἰώνιος τῶν πιστῶν βασιλεία, » σὺ τότε μινυρί-

ζων ψιθυρίσιν Ιουδαϊκώτερον τὸ « ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Σιλώ σου;

« Φεῦ τῆς βροτείας, πῆ προβήσεται φρενός;

Τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται;» (α)

Ὁ οἰκονόμος δὲν ἀνέγνωσε βέβαια τ' ὄνομα Σιλώ πρῶτον ἤδη εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ νέαν μετάφρασιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης· ἀνέγνωσεν αὐτὸ πολὺ πρότερον αὐτῆς ἐν τοῖς δογματικοῖς τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ συγγράμμασι καὶ πῶς δὲν ἔφριττε τότε; τάχα δὲν κατείχετο εἰσέτι ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατέχεται ἐν Ἑλλάδι θεῖου ζήλου; Ἴδου εὐσέβεια! Ἴδου ὀρθοδοξία! Καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία δὲν ψιθυρίζει μιτυρίζουσα, ἀλλὰ τρανῆ τῆ φωνῆ κηρύττει Ἰουδαϊκώτερον « ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Σιλώ! » Ἄλλ' ὁ ὀρθοδοξότατος οἰκονόμος, πολλῶ τῶ ζήλῳ φερόμενος, κινδυνεύει, καὶ τοὶ Ῥῶσσοι, ν' ἀποδείξῃ τὴν κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίαν κακόδοξον ἢ ἑτερόδοξον· διότι, ἂν ἡ ἐκκλησία τοῦ Κυρίου Βάμβα, ἥτις μελωδεῖ « ᾧ ἀπόκειται καὶ ᾧ καθήκει, » ᾧ ἵνα ὀρθόδοξος, ἢ ἀποδεχομένη καὶ προστατεύουσα τὸ Σιλώ εἶναι, κατ' ὀρθὸν συμπέρασμα, ἑτερόδοξος! Ἄλλ' ἤθελε τολμήσει ποτὲ νὰ γράψῃ οὕτως, ἐὰν ἦτον εἰλικρινής;

β') Δευτερον. ΑΒ', β. κατὰ τῆς Ὁ « ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ. » κατὰ δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν « κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. » καὶ τοῦτο ἀποδέχεται ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία. « Ἐπεται, λέγει ὁ πρῶτος καὶ μόνος τῆς ἐκκλησίας ταύτης θεολόγος (β), ἔπεται ἤδη περίργον πάντῃ ζήτημα: Ἄν ἐρίστανται καὶ εἰς ἐκάστην πόλιν, εἰς ἕκαστον βασιλεῖον, εἰς ἐκάστην ἐπαρ-

(α) Ἐπικρ. σ. Σελ. 151.

(β) Θ. Πρωκοπ. Τόμ. Β'. Σελ. 67. Εἰρην. Φαλκ. Τόμ. Α. Σελ. 243.

χίαν, εἰς ἕκαστον ἀνθρώπων σύλλογον ἢ τάγμα ἄγγελος πρόεδρος; Ἀφορμὴν δὲ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἔδωκε τὸ χωρὶον τοῦ Δανιὴλ 1, 13, ὅπου ὁ ἄγγελος τοῦ Δανιὴλ λέγει ταῦτα « Ὁ ἄρχων τῆς βασιλείας τῶν Περσῶν εἰστίκει ἐξεναντίας μου εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέραν καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ, εἰς τῶν ἀρχόντων τῶν πρώτων, ἦλθε βοηθῆσαι μοι· ἐγὼ κατελείφθην ἐκεῖ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Περσῶν. » Ἐπειτα αὐτόθι στίχ. 20 λέγει ταῦτα: « Οἶδας, διὰ τί ἦλθον πρὸς σέ; — Καὶ νῦν ἐπιστρέφω τοῦ πολεμῆσαι πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Περσίας· ἕως οὗ δὲ ἐκπορευθῶ, ἰδοὺ ὁ ἄρχων τῆς Ἑλλάδος ἔρχεται. » Ταῦτα εἶναι, ὡς γίνεται δῆλον, θαυμάσια καὶ μυστηριώδη. Τίνες εἶναι οἱ ἀνθιστάμενοι εἰς τὸν ἄγγελον; καὶ πρὸς αὐτὸν πολεμοῦσιν οἱ ἄρχοντες τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος; Ἀλλ' ἐκ τῆς γνώσεως τούτων γίνεται δῆλον, ὅποιον μέρος τοῦ προβεβλημένου ζητήματος πρέπει ν' ἀποδεχθῶμεν. » Τρεῖς γνώμης ἀναφέρει ὁ Προκοποβίχης, καὶ περὶ τῆς τρίτης λέγει: « Ἡ τρίτη γνώμη εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν ἀπεδέχθησαν τινες τῶν Πατέρων, ὡς ὁ Θεοδώρητος εἰς τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα χωρὶον, Γρηγόριος ὁ Πάπας (Lib. XVII moralium. Cap. VII.), καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Λυράνος, ὁ Κορνήλιος Λαπίδης (a Lapide), καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι καὶ δοξάζουσιν, ὅτι διὰ τῶν ἀρχόντων ἐκείνων πρέπει νὰ ἐννοῶνται ἄγγελοι ἀγαθοί, τοὺς ὁποίους ἐπέστησεν ὁ θεὸς εἰς ἕκαστον βασιλείον. » Ἀπαντᾷ ἔπειτα εἰς ἕκαστην τῶν τριῶν γνωμῶν ὁ Προκοποβίχης, καὶ Σελ. 71 λέγει: « Οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους φέρει ὁ Κορνήλιος, εἶναι μηδὲν διότι οἱ τὴν γνώμην ταύτην συμπεραίνοντες Πατέρες ἐξηπατήθησαν ἀπὸ τῆς κακῆς ἢ κακῶς ἐννοηθείσης Πτολεμαϊκῆς μεταφράσεως· διότι Δευτερ' ΛΒ', ὃ ἀναγινώσκειται οὕτω κατὰ τοὺς Ὅ: « ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ. » Τοῦτο ἐνόμισαν οἱ Πατέρες οὕτως ἐκληπτίον, ὡς ἂν

ἀπέδειξεν ὁ θεὸς τακτοὺς ἀγγέλους εἰς ἐπιμέλειαν τῶν ἐθνῶν, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τῶν παρῆδρων ἔστησε καὶ τὰ ὄρια τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, καὶ αὐτὴ ἡ Κοινή ἔχουσι «κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ.» Καὶ ὅτι οὕτω πάντως πρέπει γ' ἀναγινώσκηται, ἀποδεικνύει ἡ συνάφεια τοῦ λόγου, καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· δηλαδὴ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Βεριαμίν, τοῦ Ζαβουλὼν καὶ τῶν ἄλλων ἦτον διηρημέρος ὁ λαὸς εἰς δώδεκα φυλὰς, καὶ τοῦτο δὲν λανθάνει οὐδ' αὐτὰ τὰ παιδία. » Ἀλλ' ἂν τοῦτο δὲν λανθάνη οὐδ' αὐτὰ τὰ παιδία, κατὰ τὸν Ῥώσσον θεολόγον, ἐδύνατό ποτε νὰ λανθάνη τὸν σοφόν, τὸν πολυμαθῆ οἰκονόμον, τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενον; Καὶ ἂν ὁ Θεολόγος δὲν ἐγνώριζε τοῦτο ἄλλοθεν, ἐγνώριζεν αὐτὸ βεβαιότατα ἐκ τῶν δογματικῶν τῆς ἐκκλησίας του συγγραμμάτων. Καὶ ὁμοίως ἐτόλμησε νὰ γράψῃ καὶ ὁμοίως ἡ καλὴ μετάφρασις διδάσκει τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἐννοεῖν τὴν Γραφικὴν ῥῆσιν κατὰ τὰς βλασφημίας παρανοίας τῶν σταυρωτῶν Ἰουδαίων! » (α) Ἀλλὰ ταῦτα λέγων ποῖον κατακρίνει; ποῖον ὑβρίζει; τὸν Κύριον Βάμβαν ἢ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν; Οἱ ἐννοοῦτες τὴν Γραφικὴν ῥῆσιν κατὰ τὰς βλασφημίας παρανοίας τῶν σταυρωτῶν Ἰουδαίων εἶναι οἱ Ῥώσσοι θεολόγοι. Ἄρα οὗτοι, κατὰ τὸν ὀρθοδοξότατον οἰκονόμον, δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι! Ἀλλ' ἤθελε τολμήσει νὰ γράψῃ οὕτως, ἂν δὲν εἶχε πονηρὸν σκοπόν;

γ') Ψαλ. Β'. 12. κατὰ μὲν τοὺς Ὁ « δράξασθε παιδείας. » κατὰ δὲ τὸ ἑβραϊκὸν « Φιλήσατε τὸν υἱόν. » Καὶ ἰδοὺ τί λέγουσι καὶ περὶ τούτου οἱ Ῥώσσοι θεολόγοι (6) « Τὸ δεῦτερον ἐπιχειρήμα λαμβάνεται ἐκ τοῦ Ψαλμ Β', 12.

(α) Επικρισ. Σελ. 153.

(6) Θ. Πρακοπῆ. Τομ. Α. Σελ. 685. Βίβλ. Φαλκ. Τομ. Α. Σελ. 103.

« *Osculamini filium, ut non irascatur, et pereatis in via. — Beati omnes, qui confidunt in eo.* » Ὁὕτως ἐραγινώσκειται ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ πηγῇ, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς Ὁ καὶ τὴν Κοινὴν ἀναγινώσκειται « *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus.* » Ἀντὶ τοῦ δρά-
 ξασθε παιδείας, ὁ Ἑβραῖος ἀναγινώσκει « *καταφιλήσατε τὸν υἱόν.* » Ἐπειτὰ ἡ λέξις « *Κύριος* » λείπει ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ· τὸ δὲ « *ἵνα μὴ ὀργισθῇ* » ἀναφέρεται εἰς τὸν Υἱόν, καὶ εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται καὶ τὰ ἀκόλουθα « *Μακάριοι οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτόν.* » Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τῆς τόσοσιν κακῆς καὶ τόσοσιν ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς ἀληθείας ἀπομακρυνομένης ἐρμηνείας; Περὶ τούτου διάφοροι δια-
 φόρως εἰκάζουσιν· ἀλλ' ἀρίστη εἰκασία φαίνεται ἡ τοῦ Ἰησοῦτου Βαλτασάρου ἐν τῇ χειρᾷ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων εἰς τοὺς ψαλμοὺς ἐν ταῖς εἰς τὸν ψαλμὸν τοῦτον σημειώσεσι:
 « *Quodsi conjecturae, λέγει, meo quidem iudicio non improbabili locus sit: fortassis Septuaginta παιδῶν; id est puerum seu filium ex hebraeo transtulerunt, pro quo, ut proclive est fieri, lapsu calami postmodum amanuenses seu librarii substituerunt παιδείαν disciplinam, affinitate nominis decepti.* » Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν συν-
 ἔβη, πρέπει γὰρ ἐμμένωμεν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἀλήθειαν.»

Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς φρονεῖ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία περὶ ὧν πραγματεύεται ἐν τῇ Ἐπικρίσει ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος οἰκονόμος. Ἀλλὰ φρονεῖ αὕτη, ὅπως φρονεῖ αὐ-
 τός; Αὐτὸς δὲν δέχεται μετὰφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἰς ἡν λαλοῦμεν τὴν σήμερον γλῶσσαν, καὶ ἐκεῖνη ὄχι μόνον δέχεται τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Πετροπόλει ἐν ἔτει 1817 τοιαύτην Ἑλληνικὴν μετὰφρασιν. Καὶ ἀποδεχομένη τὴν εἰς ὅλας τὰς νεωτέρας γλώσσας μετὰφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν,

μετέφρασεν αὐτὸς καὶ εἰς ἣν λαλεῖ τὴν σήμερον τὸ Ῥωσσοικὸν ἔθνος γλῶσσαν. Αὐτὸς δὲν δέχεται μετάφρασιν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ, καὶ ἐκείνη δέχεται τοιαύτην. Αὐτὸς φρονεῖ ἀπταιστον καὶ ἀναμάρτητον τὴν μετάφρασιν τῶν Ὁ, καὶ ἐκείνη φρονεῖ περὶ αὐτῆς πάντη διαφόρως· ἐὰν δὲ καλῶς ἢ κακῶς ποιῆ φρονοῦσα οὕτω περὶ αὐτῆς, ἄλλος ὁ λόγος. Αὐτὸς ὑπερεξευτελίζει τὸ νῦν σωζόμενον πρωτότυπον ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς Π. Δ., καὶ ἐκείνη θεωρεῖ αὐτὸ ὡς τὴν μόνην πηγὴν, τὴν μόνην ἀλήθειαν. Ἀλλ' ὅπως φρονεῖ περὶ τούτων ἢ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία, οὕτως ἐφρόνει περὶ αὐτῶν ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος. Ἄν ἐφρόνει περὶ αὐτῶν ἄλλως, ὡς ὀρθόφρων καὶ ὀρθόδοξος αὐτὸς, ἤθελεν ἐλέγξει βεβαιότατα τὴν κατὰ ταῦτα ἑτεροφροσύνην καὶ ἑτεροδοξίαν ἐκείνης. Ἀλλ' ὅπως ἐφρόνει περὶ αὐτῶν ἐν Ῥωσσίᾳ, φρονεῖ καὶ ἐν Ἑλλάδι· διότι δὲν δύναται νὰ ἦναι διπλοῦς ἄνθρωπος· γράφει δὲ ἄλλως ἢ ὡς φρονεῖ· διότι ὁ σκοπὸς, πρὸς ὃν κυρίως καὶ ἀληθῶς γράφει, ἀπαιτεῖ καὶ τοῦτο· ἀλλὰ

Δεινὸν δ' ὅταν τις μὴ φρονῶν, δακῆ φρονεῖν!

Γράφων λοιπὸν ὡς γράφει ἐν τῇ Ἐπικρίσει ὁ πολυμαθέστατος θεολόγος, ὅσας σελίδας ἀντέταξεν εἰς τὴν σύντομον ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου Βάμβα, τόσας ἀντέταξεν εἰς τὰ δογματικὰ συγγράμματα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλησίας. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτον βέβαια τοῦτο· αὐτὸς ἦτον καταχθόνιος. Ἀλλὰ « λάκκον ὤρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν, καὶ ἐνέπεσεν εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο » (α). « Τὰ γὰρ ὑψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος (β)! » Ἄς λάβῃ λοιπὸν παρὰ τῆς Ῥωσσοικῆς ἐκκλησίας τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοιοῦτον ἀγάριστον τέκνον ποιήν· διότι κατὰ τῶν

(α) Ψαλμ. Ζ', 16. 17.

(β) Ῥωμ. 5', 23.

δογματικῶν αὐτῆς συγγραμμάτων καὶ ὕχι κατὰ τῆς συντόμου ἀπαντήσεως τοῦ Κυρίου Βάμβα ἐγράφη ἢ κατάρτος Ἐπίκρισις.

Ἰδοὺ πόθεν ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ οἰκονόμος εἰς τὸ νὰ πλάσῃ ἐν Ἑλλάδι νεόμορφον ἢ νεοελληνικὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ ἄλλους ἐπιβουλεύοντας τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐκκλησίαν! Ἰδοὺ πόθεν ἐκινήθη εἰς τὸ νὰ προξενήσῃ τόσον κρότον καὶ θόρυβον! Ἀλλὰ δὲν εἶναι ταῦτα τὰ παρακινήσαντα αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἀσεβῆ καὶ ἀνόσιον πράξιν αἷτια. Ἄλλα εἶναι ταῦτα. Ἡ διαβόητος Ἐπιστολιμαία Διατριβὴ ἦτον πρόλογος τοῦ μεγάλου δράματος, τῆς παρά τε ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ παρ' ὀμοδόξων ἀργυρώνητων ὁμοεθνῶν κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας γινομένης φρικτῆς ἐπιβουλῆς, καὶ ἡ Ἐπίκρισις εἶναι ὁ ἐπίλογος. Καὶ τὸ καταχθόνιον τοῦτο ἐπινόημα ἔχει σκυπὸν ὑλεθριώτατον, ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ γίνεται ἀναντίρρητον. Ἄς κρίνῃ λοιπὸν ὁ ἀπαθὴς καὶ δίκαιος ἀναγνώστης περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ τόσο ὀρθοσκευτικοῦ ζήλου τοῦ ξένου καὶ παροίκου ἐν Ἑλλάδι οἰκονόμου! Δὲν εἶναι εἰλικρινὴς ὁ ζήλος οὗτος· ἐπροδόθη ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τὸ παράφορον πολίτευμα τοῦ ζηλωτοῦ· καὶ ἂν ὁ ζηλωτὴς ἦναι τωόντι ἀπόστολος, ὡς παρά πολλῶν ἐκλαμβάνεται, χειροτέραν ἐκλογὴν δὲν ἐδύναντο νὰ πράξωσιν οἱ ἀποστολεῖς!

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΜΟΛΙΣ εἶγε δημοσιευθῆ ἐν Ἑλλάδι ἡ Ἐπιστολιμαία Διατριβὴ τοῦ ἐξ Οἰκονόμων οἰκονόμου, καὶ εὐθύς, ὡς εἶδομεν, ἐδημοσιεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1836 ἔτους τὸ συνοδικὸν ἔγγραφον, περὶ οὗ ἐλαλήσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Μόλις ἐκδίδεται ἐν Ἀθήναις ἡ Ἐπίκρισις, καὶ εὐθύς ὡς ἐκ συνθήματος ἐκδίδεται ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιάριον, φέρων ἐπιγραφὴν :

Πρακτικὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας περὶ βαθμολογίας τῶν συνοικεσίων καὶ τῶν ἀναγομένων ὡς πρὸς τὸ ἱερὸν μυστήριον τοῦ γάμου, καὶ ἄλλων τινῶν ἀντικόντων ἰδίᾳ ὡς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Ἑπτανήσου κ. τ. λ. πρὸς γνῶσιν καὶ ὁδηγίαν παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος. Κατὰ τὰ Πατριαρχεῖα αὐθ'.

Παράξενος συντυχία ! Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ βιβλιαρίῳ αὐτῷ ἐπαναλαμβάνονται ὅσα καὶ ὅ,τι διελάμβανον τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους δημοσιευθέντα συνοδικὰ ἔγγραφα· διότι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπει καὶ αὐτό. Ἀλλ' ἀπορεῖ τῶντι ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους ἐπικρατοῦσαν κακόνοιαν καὶ κακοβουλίαν, καὶ λυπεῖται βλέπων καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν παρουσιαζόμενον εἰς τὸν κόσμον ὡς κεφαλὴν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, παρεκτρεπόμενον προφανῶς ἀπὸ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ καθηκόντων, παραδιδόμενον ὅλον εἰς πολιτικὴν ραδιούργιαν, ἀσυμβίβαστον πάντῃ πρὸς θν αὐτὸς φέρει εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν ὑψηλὸν βαθμὸν, καὶ ρυμουλκόμενον κατόπιν αὐτῆς. Ἄν ἐξ ἀρχῆς ἠπατήθη ὁ ἄνθρωπος,

καὶ ἐξ ἀπάτης ἐνέπεσεν εἰς ὅ,τι δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν ὁποῖον φέρει χαρακτῆρα, σκεπτόμενος καθ' ἑαυτὸν ἤθελε γνωρίσει τὴν ἀπάτην, καὶ ἤθελε φροντίσει περὶ διορθώσεως τῆς ἐκ τῆς ἀπάτης ταύτης γινομένης εἰς αὐτὸν ἠθικῆς βλάβης. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐπιμένει ἐν γνώσει εἰς τὸ ὑποῖον ἐξ ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους ἔδειξε φρόνημα, καὶ ἐν ᾧ σύρει ἑαυτὸν εἰς τὸν ὄλεθρον, προστρέβει καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὄνειδος ἀνεξάλειπτον. Δὲν σφάλλει τις ἐὰν εἴπη, ὅτι ἡ σύνοδος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας δὲν ἦτον οὐδέποτε τοιαύτη, ὅποια εἶναι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους, καὶ αὐτ' ἔπραξεν οὐτ' ἐπολιτεύθη ποτέ, ὅπως πολιτεύεται καὶ πράττει αὕτη ἀπὸ τότε. Χωρὶς γὰρ αἰσθάνωνται τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν τῶν πονηρῶν συμβούλων οἱ συγκροτοῦντες αὐτήν, παραδέχονται ἀνεξετάστως τὰς πονηρὰς καὶ δολίκας συμβουλὰς, καὶ ἐκδίδουσι κατ' αὐτὰς ἐγκύκλιον κατόπιν ἐγκυκλίου. Ἐὰν δὲ καὶ γνωρίζωσιν ὅ,τι πράττουσι, καὶ οἰκεία θελήσει πράττωσιν ὅ,τι πράττουσι, τότε δὲν μένει ἄλλο εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον εἰμὴ γὰρ θρηνητὴ τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία, καὶ γὰρ εὐχεται εἰς τοὺς συγκροτοῦντας τὴν σύνοδον αὐτῆς καλὰ τέλη.

Ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος Πρακτικοῖς προσβάλλομαι καὶ ἐγὼ ὀνομαστὶ, καὶ προσβάλλομαι ἀδίκως καὶ παραλόγως μετὰ τόσα ἔτη ὡς καθηγητὴς ποτε τῆς ἱερᾶς θεολογίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Κέρκυραν ἀκαδημίᾳ χρηματίσας, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι καὶ ἡ προσβολὴ αὕτη ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν ἐχθρῶν μου ὡς ὄπλον φόνιον τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεώς μου· καὶ τούτῳ ἴσως εὐπροσώπότερον, καθ' ὅσον ἡ προσβολὴ γίνεται ὄχι παρ' ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ παρὰ συνόδου ὀλοκλήρου, καὶ συνόδου ἐκκλησίας, εἰς ἣν ὑπέκειτο ἕως προχθῆς καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλ-

λάδος. Ὀφείλω λοιπὸν νὰ διασκεδάσω καὶ τὴν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτοῖς γινομένην μοι διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν. Ἄλλ' ἂν καὶ δὲν σέβωμαι ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν σέβονται πρῶτον αὐτοὶ ἑαυτοὺς, δὲν ἐπεθύμουν ὅμως ποτὲ νὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην. Ἀδίκως καὶ παραλόγως προσβάλλομαι· δικαίως καὶ εὐλόγως θέλω προσβάλει· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μοὶ προξενεῖ λύπην· πλὴν ἄς ὄψωνται οἱ αἴτιοι! Ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ ἔλθω εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνου τῶν Πρακτικῶν, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει ἀμέσως εἰς ἐμὲ, ἀναγκαῖον κρίνω νὰ ἐκθέσω ἐν συντόμῳ ὅ,τι περιέχουσι τὰ διαβόητα ταῦτα Πρακτικά, καὶ πόθεν καὶ πῶς ἢ ἐν αὐτοῖς κατ' ἐμοῦ διαβολὴ καὶ συκοφαντία.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας, ἐν ᾧ ἐδύνατο, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, νὰ διακηρυχθῆ ἀφ' ἑαυτῆς αὐτοκέφαλος καὶ ἀνεξάρτητος, ὡς ἔπραξεν ἡ Ἐλληνικὴ, αὐτὴ, εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ τινος ἄλλης αἰτίας, ὑπετάχθη παραλόγως ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ σφάλμα τοῦτο ἦτον μέγα, καὶ ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις ἐμελλεν ἀναγκαίως νὰ αἰσθανθῆ ποτὲ τὰς κακὰς τούτου συνεπείας. Ἀπὸ τοῦ 1817 ἔτους ἀσχυλεῖται ἡ Κυβέρνησις αὕτη εἰς σύνταξιν πολιτικοῦ κώδικος. Ἀλλ' εἰς τὸν πολιτικὸν νόμον ἀξιόλογον τόπον κατέχει, ὡς γνωστὸν, καὶ ὁ γάμος· διότι θεωρεῖται καὶ ὡς πολιτικὸν συνάλλαγμα. Κανονίζων λοιπὸν καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας τὰ κατὰ τὸν γάμον, πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν ἀποβλέπων, συγχωρεῖ, κατὰ τὸ παράδειγμα καὶ ἄλλων ὁμοδόξων καὶ ἑτεροδόξων ἐπικρατειῶν, τοὺς γάμους τῶν ὀρθοδόξων μετὰ ἑτεροδόξων χριστιανῶν, καὶ, κατὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα, μετριάζει καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς συγγενείας· καὶ

εἰς μὲν τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν στήναι ἔσχατον ὅρον τὸν πέμπτον βαθμὸν, εἰς δὲ τὴν ἐξ ἀγχιστείας, τὸν τρίτον, καὶ τὸν δεύτερον εἰς τὴν πνευματικὴν συγγένειαν. Ἀλλὰ πρὶν δημοσιεύσῃ τὸν νόμον ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις, εὐλογον ἔκρινε νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας εἰς τὰς μεταβολὰς ταύτας. Ἀλλ' ὤφειλε νὰ πρίδῃ, ὅτι ἐμελλε ν' ἀποτύχῃ, πρῶτον διὰ τὸ ὅποῖον ἔδειξεν ἡ σύνοδος τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης καθ' ὑπαγόρευσιν σαταρικὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1836 ἔτους ἐπίβουλον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Ἰονίου ἐπικρατείας φρόνημα, καὶ δεύτερον· διότι οἱ συγκροτοῦντες τὴν σύνοδον ἐκείνην, ὅσον καὶ ἂν καταφρονῶσι καὶ ἀσεβῶς κατακατῶσι τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας, ἐν οἷς περὶ αὐτῶν κυρίως ὁ λόγος, πάλιν ἐμελλον νὰ δειχθῶσιν αὐστειροὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν εἰς ἄλλους ἀποβλεπόντων, καὶ ἄλλοθεν ἂν δὲν ἐκινουῦντο εἰς τὴν ἐπίδειξιν ταύτην πρὸς καταφρόνησιν τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως. (N)

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λαβὼν διὰ τοῦ ἐπίτιδες ἀπεσταλμένου Κυρίου Π. Πετρίδου τὴν ἀναφορὰν τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ περὶ τοῦ γάμου μέρος τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ἐπεμψεν αὐτὰ πρὸς τὴν διὰ τῆς κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1836 ἔτους ἐκδεδομένης συνουδικῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς καταστάθεισαν κεντρικὴν πνευματικὴν Ἐπιτροπὴν (α), καὶ διέταξεν αὐτήν, νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τρεῖς ἄλλους φωστῆρας λαϊκοὺς κληρικοὺς, καὶ ὅλοι ὅμοῦ ἐπεξεληθόντες ἐπισταμένως τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα, καὶ ἐγκύψαντες προσεκτικώτερον τοῖς γεγραμμένοις, ἀπαρτήσωσιν αὐτῶ ἐγγράφως, ἐκτιθέμενοι κατὰ μέρος περὶ ἐνὸς ἐκάστου τὴν γνώμην ἀπηκριβωμένως, σαφῶς

(α) Ἰδ. Εὐαγγελ. Σάλπιγ. Περιοδ. Β'. Ἀριθ. 2.

καὶ κακογιαῶς. Ἡ δὲ κεντρικὴ πνευματικὴ Ἐπιτροπὴ, τὸ ταρτάρειον τοῦτο τέρας, λαβοῦσα τὴν πατριαρχικὴν ἀπόδειξιν, ἐπεξήλθε ἐσκεμμένως τὴν παρὰ τῶν Ἰονίων ἀρχῶν πρὸς τὴν Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐμφανισθεῖσαν ἀνυπόγραφον ἀναφορὰν, μετὰ τοῦ περὶ γάμον νομοσχεδίου αὐτῶν, τὰ πρὸς αὐτὴν πεμφθέντα, καὶ ἀπαντῶσα κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῇ, ἐκτίθησιν ἐγγράφως τὴν περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἐν αὐτοῖς πρόσβαλλομένων γνώμην αὐτῆς. Ἄλλ' ἢ γνώμη αὐτῆς εἶναι τοιαύτη, ὅποιαν πᾶς φρόνιμος ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ προσμένη παρὰ τοιούτων ἀνθρώπων. Οἱ ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους ὡς νευρόσπαστον κινεῦντες καὶ διευθύνοντες τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον εὑρισκόν συμφέρον ἴδιον καὶ εἰς τὴν προσβολὴν τῆς ὑπόληψεως τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὴν βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας, καὶ ἤθελον συμβουλεύσει ποτὲ ἄλλην παρ' ἀποφατικὴν καὶ ὑβριστικὴν ἐν ταύτῳ ἀπάντησιν; Ἀνασκευάζονται λοιπὸν — καὶ πῶς ἀνασκευάζονται! — ὅλα τ' ἄρθρα τοῦ νομοσχεδίου, καὶ ἀπορρίπτονται ὅλα αἱ ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ κοινὸν συμφέρον γινόμεναι μεταβολαί, ὡς νεωτερισμοὶ καὶ μεταρρυθμίσεις Λουθηροκαθολικαί!

Ἄλλ' οἱ εὐσεβέστατοι καὶ ὀρθοδοξότατοι κεντρικοὶ πνευματικοὶ ἐπίτροποι δὲν περιορίζονται ἐν τῇ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ κύριον θέμα· ἐνόμισαν ὅτι εὖρον ἀρμοδίαν περίστασιν εἰς ἐπίδειξιν ὅλης αὐτῶν τῆς ἀναιδείας, καὶ ἐφιλοτιμήθησαν παραπολὺ εἰς τοῦτο. Εἶναι μεγίστη τφόντι ἢ κακοήθεια τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν· ἐμβαίνο υσιν εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας· ἐξευτελίζουσι τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς· ἐξυβρίζουσι πόλυιδῶς καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν Κυβέρνησιν του· συκοφαντοῦσι καὶ τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς μαθητάς· παριστάνουσι τὴν Ἰονικὴν

ἐπικράτειαν κλίγουσαν εἰς τὸν Δουθηροκαλβινισμόν, καὶ τὴν ἐπιτόπιον ἐκκλησίαν μορφὴν λαμβάνουσάν. Δουθηροκαλβινικῆς ἐκκλησίας· ἀποκαλοῦσι τὸν περὶ γάμου νόμον Δουθηροκαλβινικὴν μεταρρύθμισιν· θέλουσι τὴν ἐκκλησίαν καθ' ὅλα ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ὅ ἐστιν ἐπικράτειαν ἄλλην ἐν ἐπικρατεία κ.τ.λ., κ.τ.λ. εἶναι φρικταὶ τφόντι αἱ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἐκθέτουσιν ἐν τῇ ἀπαντήσῃ οἱ νέσι Ἰησοῦται, καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἰσχύουσι τοιοῦτοι ἄνθρωποι! Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἰησοῦτων τούτων ἡ κοσμικὴ ἐξουσία εἶναι μηδὲν πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν· οἱ πολιτικοὶ νόμοι εἶναι μηδὲν πρὸς τοὺς κανόνας· νόμος, ἀφορῶν τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἀντικείμενον, σχέσιν ἔχον πρὸς αὐτήν, δὲν ἰσχύει, ἐὰν ἡ ἐκκλησία δὲν ἀποδεχθῇ αὐτὸν νόμον δὲ ἀφορῶντα τὸν γάμον δὲν δύναται ἡ κοσμικὴ ἐξουσία κατ' οὐδένα τρόπον νὰ θέσῃ· ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν, καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι δὲν ἔχουσι ποτέ ἰσχὺν ἀνωτέραν τῶν κανόνων· διότι κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ καὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαὶ εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ ὅστις δὲν πείθεται εἰς ἐκείνους, δὲν πείθεται εἰς ταύτας. Ὅποίαν αὐθάδειαν καὶ ἀναίδειαν δὲν φανερόνει τὸ ἔγγραφον τοῦτο! Κατ' αὐτὸ θέλει τώρα, ὡς φαίνεται, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία νὰ γενῇ ὅ,τι δὲν ἦτον οὐδέποτε. Θέλει τώρα νὰ μιμηθῇ τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν, ὑπότι αὕτη ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ὑποία ἦτον ἄλλοτε· διότι ἐφρονίμευσαν οἱ ἡγεμόνες τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν.

Ἀλλ' ἤθελέ τις ἐκλάβει τὰς ὁποίας θέτει ἐν τῇ ἀπαντήσῃ ἡ πνευματικὴ ἐπιτροπὴ ἀρχὰς, ὡς ἀρχὰς ἀτομικὰς ἀνθρώπων παραφρόνων, ἐὰν δὲν ἔβλεπε τὴν σύνοδον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἀποδεχομένην εὐμενῶς τὴν ἀπάντησιν ὡς ἔνημον καὶ δικαίαν, ἐγκρίνουσαν αὐτήν.

παμφηφεί, ὡς στηριζομένην εἰς τὰς λαμπρὰς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν πανευφύμων ἀποστόλων καὶ τῶν θείων πατέρων τῆς ἁγίας ἡμῶν ἐκκλησίας, καὶ κατὰ τὸ ἐν αὐτῇ πνεῦμα καὶ κατὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀρχὰς καὶ βάσεις ἀπαντῶσαν πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν, καὶ καθ' οὓς φέρει ἐκείνη, ἀλόγους λόγους ἀπορρίπτουσιν καὶ ταύτην τὰς προτάσεις τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης.

Ἄλλ' ὅτι καὶ ἡ κεντρικὴ πνευματικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἤθελε γνωμοδοτήσει περὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐγνωμοδότησεν, ἐὰν δὲν ἐκινεῖτο ἄλλοθεν πρὸς πονηρὸν καὶ δόλιον σκοπὸν, καὶ ἡ σύνοδος δὲν ἐκινήθη οὔτε ἀπὸ ζήλου θρησκευτικοῦ οὔτε ἀπὸ πνεύματος εἰλικρινείας εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐκείνην ἀπάντησιν, πρὸδῆλον ἀφ' ἑαυτοῦ· διότι, ἂν ὅ,τι ἐζήτει ἀπ' αὐτῆς ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐσυμβιβάζετο πρὸς τὴν περὶ γάμου κληρῶν δόξαν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἂν ἡ περὶ τινῶν βαθμῶν συγγενείας συγκατάβασις καὶ ἡ τῶν γάμων τῶν ὀρθοδόξων μετὰ ἑτεροδόξων συγχώρησις ἀντιβαίνωσιν εἰς τὴν δόξαν ταύτην, καὶ ἡ παρμικρὰ ἀπ' αὐτῆς ἐκτροπὴ ἦναι ἀσυγχώρητος κατὰ τὰ θαυμασία Πρακτικὰ, ἔπρεπε ἀναγκαιῶς νὰ φυλάττεται πάντοτε καὶ πανταχοῦ παρὰ πασῶν τῶν ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν ἀπαράβατος καὶ ἡ περὶ γάμου δόξα αὕτη. Ἄλλ' αὕτη δὲν ἐφυλάττετο καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας· διότι καὶ γάμοι ὀρθοδόξων μετὰ ἑτεροδόξων ἐγίνοντο εἰς αὐτὴν, καὶ βαθμοὶ συγγενείας ἀσυγχώρητοι ἐσυγχωροῦντο, καὶ ταῦτα εἶναι πράγματα γνωστότατα. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία, καὶ τοὶ ὁμοδόξοι, καὶ εἰς τοὺς βαθμοὺς τῆς συγγενείας συγκατέβη, καὶ τοὺς γάμους τῶν ὀρθοδόξων μετὰ ἑτεροδόξων ἐσυγχώρησεν. Ἄλλ' ἤθελε πράξει

τοῦτο ἡ ἐκκλησία ἐκείνη, ἐὰν ἐνόμιζεν ὅτι ἀμαρτάνει συγχωροῦσα ὅ,τι συγχωρεῖ; Καὶ ἂν τρώντι παρεκτρέπη κατὰ ταῦτα ἡ ἐκκλησία ἐκείνη ἀπὸ τῆς περὶ γάμου κυρίας καὶ ἀπαραβάτου δόξης τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, πῶς δὲν ἠλέγχθη ποτὲ διὰ ταῦτα παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατρι-αρχικοῦ θρόνου, τῆς μητροπόλεως τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πνευματικῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας, κατὰ τὸν ἐξ Οἰκονόμων οἰκονόμον; πῶς δὲν ἐτιμωρίθη διὰ τὴν παρεκτροπὴν; Ἦτον τάχα ἄγνωστος ἡ πρᾶξις τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης εἰς τὴν Μητέρα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν; ὅχι διότι ὅχι μόνον οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῆς Ῥωσικῆς ἐπικρατείας διαλαμβάνουσι περὶ αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ δογματικὰ τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας συγγράμματα πραγματεύονται περὶ αὐτῶν· περὶ δὲ τῶν μικτῶν γάμων ὑπάρχει μάλιστα καὶ ἰδιαίτερον βιβλίον Ῥωσιστὶ γεγραμμένον. (α) Ἀλλ' ἂν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἡ Μητέρα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, παρείδεν ἐν σιωπῇ τὴν τόσον ἀρχαίαν ἐκείνην τῆς ἐκκλησίας παρεκτροπὴν, πῶς θέλει ἐλέγξει ἄλλην ἐκκλησίαν ἀκολουθοῦσαν τῷ παραδείγματι ἐκείνης; Καὶ τί ἄλλο ἐζήτει ἀπ' αὐτῆς ἡ Ἴονικὴ Κυβέρνησις παρ' ὅ,τι οὔτε ἠλέγχθη ποτὲ οὔτε ἐτιμωρίθη παρ' αὐτῆς συγχωρημένον ἐν Ῥωσσίᾳ; Καὶ ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία ἐσυγχώρησέ τινος βαθμοῦς τῆς συγγενείας καὶ τοῦς μικτοῦς γάμους πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἴονικῆς ἐπικρατείας. Ἀλλ' ὅ,τι συγχωρεῖται εἰς ἐκείνην, διὰ τί δὲν συγχωρεῖται εἰς ταύτην; καὶ ὅ,τι εἰς ἐκείνην δὲν θεωρεῖται Λουθηροκαλβινικὴ μεταρρύθμισις, διὰ τί θεω-

(α) Ἰδ. Θ. Προκοπεβ. Τομ. Γ'. Σελ. 732. 750. Ἐργν. Φαλκ. Τομ. Β'. Σελ. 153. 161. καὶ ἄλλους τοὺς δογματικοὺς συγγραφεῖς. Ἰδ. καὶ Ψευδων. Γερμ. Σελ. 44. 45.

ρεΐται εἰς ταύτην ὡς τοιοῦτον, καὶ ἐκ πραγμάτων ἀπλου-
στάτων ἐξάγονται διαβολικὰ συμπεράσματα; Ἀλλὰ πόσα
καὶ πόσα δὲν θεωροῦνται Λουθηροκαλθινικαὶ μεταρρυθμίσεις
εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἐν ᾗ εἰς τὴν Ἰόνιον ἐπικράτειαν καὶ εἰς τὴν
Ἑλλάδα θεωροῦνται τοιαῦτα! Ἀλλ' ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις
γνωρίζει ἀναμφιβόλως τὴν ἀληθινὴν πηγὴν τῆς τῶς τότες εὐ-
σεβείας, τῆς τῶς τότες ἀκριβείας τῶν ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους συγ-
κροτούντων τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον ἁγίων· γνωρί-
ζει καὶ τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν τῶν τότες κινήσεων καὶ θορύβων
περὶ πραγμάτων ἀνυπάρχτων. Ἀλλ' ἂν ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις
ἐπιμένη καὶ μετὰ τὴν ἄρτησιν τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἐν
Κωνσταντινουπόλει συνόδου εἰς τὸ πρόβλημα τῆς, ἃς παρα-
δεχθῆ εἰς τὸν πολιτικὸν αὐτῆς νόμον ὅ,τι περὶ γάμου συγ-
χωρεῖται εἰς τὴν Ῥωσσίαν· διότι εἰς αὐτὸ ἐδόθη ἕδρα σιω-
πηλῶς πρὸ πολλοῦ ἢ συγκατάθεσις τῆς Μητρὸς πασῶν
τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀλλ' ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος δὲν ἐκινήθη εἰλι-
κρινῶς, οὔτ' εἰλικρινῆ σκοπὸν εἶχεν εἰς τὴν ὑποίαν ἔδωκε
πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν ἀπάντησιν, γίνεται ὀλίγον καὶ
ἐκ τούτου: Ὁ ἦ βαθμὸς τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας εἶναι πρὸ
πολλῶν ἕδη αἰῶνων συγχωρημένος· ἀλλὰ καὶ ὁ Ζ' ἐσυγ-
χωρήθη πρὸ πολλοῦ διὰ συνοδικοῦ τόμου. Ταῦτα εἶναι γνωστὰ
ὄχι μόνον εἰς τοὺς συγκροτούντας τὴν σήμερον τὴν ἐν Κων-
σταντινουπόλει σύνοδον ἁγίους, ὅσον ἀμαθεῖς καὶ ἂν ᾖναι
οὔτοι, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα κληρικὸν καὶ εἰς πάντα λαϊκόν.
Ἀλλ' οἱ πνευματώτατοι καὶ οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἐσυγχώ-
ρησαν πολλάκις ἐπὶ λόγῳ συγκαταθέσεως καὶ οἰκονομίας διὰ
χρημάτων καὶ αὐτοὶ τὸν 5' βαθμὸν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας
ὑπέχουσι δὲ παραδείγματα συγχωρήσεως καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ
Ἐ βαθμοῦ. Ἀλλ' ὅ,τι συγχωρεῖται διὰ χρημάτων, διὰ τί

δὲν συγχωρεῖται χωρὶς χρημάτων; τὰ χρήματα τάχα ἀγιάζουσι τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ βέβηλον; Ταῦτα γνωρίζουσα καὶ ἡ ἱερά Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐσυγχώρησε τὸν 5' βαθμὸν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας ἐν ἔτει 1834, καὶ τινὰς ἄλλους βαθμοὺς τῶν ἄλλων συγγενειῶν, τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ, τῇ ὑποῖα ἐσυγχώρησαν ἄλλοι τὸν Ζ' καὶ Η' βαθμὸν καὶ οἱ συγχωρήσαντες τοῦτο ἦσαν πολλῶ ἐυσεβέστεροι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικῶν. Ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅλην τὴν αὐστηρότητα καὶ ἀκρίβειαν πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν καὶ λαβοῦσα ἐκ τοῦ προβλήματος αὐτῆς ἀφορμὴν ἐξέδωκεν ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου τοῦ 1839 ἔτους νέον τόμον περὶ συνοικεσιῶν, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Η' ἐξ αἵματος βαθμοῦ καὶ ἄλλων πρῶτον συγχωρημένων βαθμῶν!

Ἀλλ' ἂν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικοὶ ἄγιοι δὲν ἤθελον νὰ συγχωρήσωσι τοὺς βαθμοὺς, τῶν ὑποίων ἐζήτει τὴν συγχώρησιν ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις· διότι ἡ συγχώρησις αὕτη ἀντέβαινεν εἰς τὴν εἰλικρινῆ κῦτῶν εὐσεβείαν· διὰ τί ἀπηγόρευσαν καὶ τοὺς ἤδη πρὸ πολλοῦ συγχωρημένους βαθμοὺς; Τί σημαίνει ἡ εἰς τὸν νέον περὶ συνοικεσιῶν τόμον ἀπαγόρευσις βαθμῶν πρὸ πολλοῦ συγχωρημένων; Ἦσαν τάχα ὑλιγώτερον αὐτῶν ὀρθόδοξοι καὶ εὐσεβεῖς οἱ συγκαταβάντες καὶ συγχωρήσαντες ἄλλοτε τοὺς βαθμοὺς αὐτούς; Ἀλλ' ὅ,τι ἔπραξαν ἄλλοτε ἄλλοι, ἤθελον πράξῃ καὶ οἱ συγκρουοῦντες τῇ σήμερον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἐὰν οὗτοι δὲν ἐκινουῦντο ἄλλοθεν εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκαν πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν ἀπάντησιν. Εἰς τὴν εὐσεβείαν, ὀρθοδοξίαν καὶ κανονικὴν ἀκρίβειαν τοῦ προέδου τῆς ἱεράς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἐπισκόπου Κυκουρίας Κυροῦ Διονυσίου,

θὲν φθάνει ποτὲ ἡ εὐσέβεια, ἡ ὀρθοδοξία καὶ ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια τοῦ προέδρου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, Κυροῦ Γρηγορίου τοῦ 5'· καὶ ὁμοῦς ἐκείνη μὲν ἀπηγόρευσε ἐκ νέου πρὸς κοινὸν σκάνδαλον τῶν χριστιανῶν τὸν πρότερον συγχωρηθέντα 5' βαθμὸν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας, αὕτη δὲ ἐπρωχώρησε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Η'. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τοὺς βαθμοὺς τῶν ἄλλων συγγενειῶν. Ἐπραξε λοιπὸν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, ὅχι ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πράξῃ, ἀλλ' ὅ,τι διετάχθη παρὰ τῶν κινούντων καὶ διευθυνόντων αὐτὴν νὰ πράξῃ, διὰ νὰ προξενήσῃ σκάνδαλα εἰς τὴν Ἰονικὴν ἐπικράτειαν. Ὅστις θέλει, ἀς πείθεται εἰς τοιαύτην σύνοδον!

Ἄλλ' εἶναι ἄξιός ἀναγνώσεως ὅλος ὁ περὶ συνοικεσιῶν νέος τόμος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου καὶ διὰ τὸν ἐν αὐτῷ ἐνδεικνύμενον θρησκευτικὸν ζῆλον καὶ διὰ τὴν ὀρθὴν λογικὴν. Εἰς ποίους ἀνθρώπους κατήντησεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία! Ἴδου δὲ ὁ περὶ βαθμῶν τῆς συγγενείας ὅρος: « Ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες ὀρίζομεθα ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, ἵνα ἡ περὶ τῶν γάμων ἀρχαιοτάτη καὶ θεοδίδακτος, καὶ δι' ἱερῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ πατριαρχικῶν τόμων καὶ ἀποφάσεων ἐπικυρωθεῖσα, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπικρατοῦσα καὶ ἐμπολιτευομένη διάταξις, ὑπάρχῃ ἀπαραποιήτως διενεργουμένη, καὶ φυλαττομένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ διηγεκὲς διασώζῃται ἀπαραχάρακτος, καὶ οἱ περὶ βαθμολογίας τῶν γάμων κανόνες, καὶ ἱερὰ διατυπώσεις, πάσης ἐνδεχομένης ἀνάγκης αἰωνίως ἐπικρατῶσιν ἰσχύοντες. Μόνον γὰρ τίμιον γάμον γνωρίζομεν καὶ ἀποδεχόμεθα τὸν ἔννομον, καὶ κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας τῶν θείων Πατέρων ἡμῶν συναπτόμενον, καὶ ὡς ῥίζαν ἀγαθὴν, καὶ ὑποβάθραν γένους τιμίου καὶ εὐσεβοῦς

« λογιζόμεθα, ὅπου δηλονότι ἡ συγγενική βαθμολογία ἀκρι-
 « ῶς καὶ ἀπαραποιήτως φυλάττεται, ἦτοι εἰς μὲν τὴν ἐξ
 « αἵματος συγγένειαν μέχρι τοῦ ὀγδοῦ βαθμοῦ· εἰς δὲ
 « τὴν ἐξ ἀγχιστείας μέχρι τοῦ ἕκτου, καὶ εἰς τὴν ἐκ
 « τριγενείας μέχρι τοῦ τετάρτου· ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου βα-
 « πτίσματος ὀρίζεται κατὰ βάθος ὁ ὀγδοος, κατὰ τὴν
 « ἐξ αἵματος βαθμολογίαν ὅτι ἡ κατὰ πνεῦμα οἰκειότης μεί-
 « ζων τῆς κατὰ σάρκα. Καὶ οὗτοι ἔσονται οἱ ἔσχατοι ὅροι
 « τῆς ἀκωλύτου τῶν νομίμων συνοικεσίων τελέσεως κ.τ.λ. »
 Ταῦτα ὀρίζονται ἐν ἁγίῳ Πνεύματι οἱ ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει συνοδικοί, καὶ γνωστοποιούσι τὰ ὀριζόμενα πρὸς κοινὴν
 τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων διαθεβαίουσιν, ὡς ἂν ἔχωσιν
 ἐπὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐξουσίαν. Ἀλλ'
 ἐν ᾧ ὑπέγραψον ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τὴν εἰς τὸ διηγεῖς
 τήρησιν τῶν ὀριζομένων, ἐβουλεύοντο ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἀσεβῆ
 ἀθέτησιν καὶ παράθεσιν αὐτῶν. Ἐὸ μυροδὸν πνεῦμα Σίμωνος
 τοῦ μάγου ἰσχύει παρ' αὐτοῖς περισσώτερον τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος, καὶ φρικτὸν ἐμπόριον, φρικτὴ καπιλαία θέλει γίνεσθαι
 κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ
 νέου τόμου καὶ εἰς τὰ συνοικέσια, καθὼς γίνεται καὶ εἰς τὴν
 χειροτονίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἱερά. Ἐν πνεύματι τοῦ Σίμωνος
 χειροτονοῦνται καὶ προβιβάζονται, καὶ δύνανται νὰ ποιμάνωσιν
 ἐν ἁγίῳ Πνεύματι; Ἀλλὰ ποῦ οἱ συγχωροῦντες τὸν Ζ' καὶ Ἢ
 βαθμὸν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας προγενέστεροι συνοδικοί
 τόμοι; ποῦ αἱ συγχωροῦσαι ἄλλων συγγενειῶν βαθμοὺς συνο-
 δικαὶ ἀποφάσεις; Ὅλα ἰθευτήθησαν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ
 τῶν, τὴ πλείστον μέρος, εἰ Πνεῦμα ἁγίον ἐστὶν μὴ ἀκου-
 σάντων! Καὶ ταῦτα ὅλα γίνονται πρὸς ὕβριν, καταφρόνησιν
 καὶ βλάβην τῆς Ἰουδικῆς ἐπικρατείας διὰ πονηρὰ τέλη!

Τὰ Πρακτικὰ ταῦτα εἶναι κατὰ πολλοὺς λόγους ἀναγνώ-

φειώς ἄξια, καὶ συνιστῶμεν παραπολὺ τὴν ἀνάγκωσιν αὐτῶν ἰδικιτέριως εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὸ ἐλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον Ἑλληνικὸν ἔθνος· καὶ ἂν ἀρέσωσιν εἰς αὐτοὺς αἱ ἐν αὐτοῖς τιθέμεναι ἀρχαί, ἃς ἐπαναφέρωσιν ἐκ νέου τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν κατὰ τὴν εὐχὴν καὶ συμβουλὴν φίλων τινῶν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας. Ἐὰν ἀρέσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ κινεῖν καὶ διευθύνον τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον πονηρὸν πνεῦμα· ἐὰν ἀρέσῃ εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν γινομένη ὕβρις καὶ καταφρόνισις, ἰδοὺ ἡ Κωνσταντινούπολις! — Ἄλλ' ἔρχομαι ἤδη εἰς ὃ, τι ἀποβλέπει ἀμέτῳ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος Πρακτικοῖς.

Ἡ πάντῃ ἀπόκεντρος τοῦ πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ κεντρικὴ πνευματικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἐλησμόνησε καὶ ἐμὲ εἰς τὴν ὁποῖαν γράφει πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον ἀπάντησιν. Καὶ πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ λησμονηθῶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐνεργεῖ καὶ κατ' ἐμοῦ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει; Παρὰ τῶν αὐτῶν ἐγένετο καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ σγέδιον καὶ τῆς κοινῆς καὶ τῆς μερικῆς ἐπιβουλῆς. Ἀμφοτέρωθεν λοιπὸν συγχρόνως ἔπρεπε νὰ ἐνεργῆται τοῦτο, διὰ νὰ φθάσῃ ἐπιτυχέστερον εἰς τὸν σκοπὸν. Ἀλλ' ὡς τίς προσβάλλομαι ἐν τοῖς διχόδοις Πρακτικοῖς; ὡς καθηγητὴς πρῶτε τῆς θεολογίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Κέρκυραν ἀκαδημίᾳ γραμματίστας! Καὶ προσβάλλομαι ὡς τριούτος μετὰ τόσα ἔτη! καὶ πρὸ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τότε ἦσαν τὸ πλεῖστον μέρος ὡς μὴ ὄντες!

Σελ. 99, λαλοῦντες περὶ τῆς ἐν Κερκύρα ἀκαδημίας λέγου-

αι περί ἐμοῦ οἱ κεντρικοὶ πνευματικοὶ Ἐπίτροποι. Ὁ πρῶτος
 • συζητήεις Διδάσκαλος τῆς Θεολογίας, εἰς τοιοῦτον περίφημον
 • Φροντιστήριον, ἐστάθη ὁ περιβόητος Θ. Φαρμακίδης, τοῦ
 • ὁποῦ τοῦ λαμπρὸν ὄνομα ἔγεινεν ἔτι λαμπρότερον ἐν τῶν ἑρ-
 • γων, ὅσας ἀφ' οὗ διὰ πολλοὺς χρόνους ἐξετέλεσεν ἀξίως καὶ
 • εὐαρέσως τὸ ὑπουργημά του, κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν κρατούν-
 • των, καὶ μισθωσάντων αὐτὸν, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἑλλάδα,
 • διὰ νὰ μὴν ὑστερήσῃ καὶ ἐκεῖνον τὸν Ὀρθόδοξον λαόν, ἀπὸ
 • τὰ θαυμάσια φῶτα τῆς σοφίας του. Τὸν διεδέχθη ὁ ἐνδοξος
 • Βάμβας, τοῦ ὁποῦ ἡ φήμη, καὶ οἱ ἀγῶνες εἶναι πολλοὶ καὶ
 • μεγάλοι τὴν σήμερον, καὶ ὅσας ἔκτοτε ἠραύρωσε τὴν δόξαν
 • τοῦ προκατόχου του, καὶ ἐφάνη κατὰ πάντα ἀξιώτερος καὶ
 • πλέον εὐάρεστος εἰς τὸ ἀξιέπαινον ὑπουργημά του. Ἀπὸ
 • τοιούτους συφωτάτους καὶ πεφωτισμένους Διδασκάλους
 • ἐξῆλθον μαθηταὶ ὡς τὸν Δημήτριον Ἰσουκαλάν καὶ
 • Ἀ. Μπαγιατῆν, οἵτινες εἶναι πολλὰ γνωστοὶ εἰς τὴν ἡμετέ-
 • ραν σεβασμίαν Ὁμήγυριν, καὶ οἱ τοιούτοι μαθηταὶ κατεπόν-
 • τισαν ὅλον τὸ Ἰόνιον Κράτος κ.τ.λ. » Τοιαῦτα γράφουσι περὶ
 ἐμοῦ ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων, ἐκτὸς τοῦ ἀπὸ Ρηθύμνης Ἰωαν-
 νίνων ἐπισκόπου Ἰωαννικίου, ἄλλον προσωπικῶς δὲν γνωρίζω.
 Ἀλλὰ τί πρῶτον, τί δ' ὕστατον πρέπει νὰ θαυμάσῃ τις εἰς τὰ
 γραφόμενα! τὴν ψευδολογίαν; τὴν ἀναίδειαν; τὴν καχοίθειαν;
 τὴν κακίαν; Ἀλλὰ θέλουν θεατρισθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ
 τοιοῦτοτρόπως γράφοντες, διὰ νὰ μάθωσιν ἄλλοι τὸνλάχιστον
 τὸ νὰ σέβωνται ὁπωσοῦν ἑαυτούς. Ἀλλ', ὡς μανθάνω, τὸ κυριώ-
 τερον κινοῦν καὶ διευθύνον καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην καὶ τὸν
 ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν περὶ τοῦτον
 σύνοδον εἶναι Κεφαλλήν τις, Εὐσέβιος Παρὰς ὀνομαζόμενος,
 ὄργανον ὄλων, ὡς λέγεται, πονηρᾶς πολιτικῆς. Ὁ ἄνθρωπος
 οὗτος, ἀποτυχῶν τῶν ὧν ἐπεθύμει ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι,

προσέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εὗρεν ἐκεῖ ἀμέσως ἀρίστην ὑποδοχὴν· διότι οἱ τοιαύτης ἠθικῆς ἄνθρωποι καὶ εὐδοκιμοῦσι καὶ ἀγαπῶνται καὶ τιμῶνται καὶ εὐκόλως προβιβάζονται ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ὅσω μάλιστα κακοηθέστερος εἶναι τις, τόσω προτιμότερος· μόνος ὁ ἐνάρετος καὶ ἀληθῶς πεπαιδευμένος δὲν εὐδοκιμεῖ. Δυσαρεστημένος δὲ ἀναχωρήσας ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος ὁ ἱεροδιδάσκαλος Εὐσέβιος, ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄργανον ἄλλων πρὸς βλάβην τῆς πατρίδος του ἐπ' ἐλπίδι ἰδίας αὐτοῦ ἀνταμοιβῆς, καὶ ὅτι θέλει ἀνταμειφθῆ πλουσίως διὰ τὴν ἐντιμὸν του ὑπηρεσίαν δὲν εἶναι κάμμία ἀμφιβολία· ὀγλήγορα ἴσως ἀκούσωμεν καὶ τὸν ἀσεβῆ Εὐσέβιον ἀρχιεπίσκοπον καὶ μητροπολίτην! Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος ὑποβολεὺς καὶ τῆς πρὸς τὴν σύνοδον ἀπαντήσεως τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τῆς ἀπαντήσεως τῆς συνόδου πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἑπτανήσου συνδικτικῆς ἐπιστολῆς· διότι ἄλλος παρ' αὐτὸν δὲν ἐδύνατο νὰ γράψῃ τοιαῦτα, ὅποια διαλαμβάνουσι τὰ περιῶν ὁ λόγος ἔγγραφα.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν σατανικὴν τῆς κεντρικῆς πνευματικῆς Ἐπιτροπῆς γνώμην γράφει καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου πρὸς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς ἐν Κερκύρα ἀκαδημίας καὶ τῶν εἰς αὐτὴν διδάξαντων καὶ μαθητευσάντων.

Σελ. 141. « Εἰς τοῦτο τὸ τέλος [εἰς τὴν κατάστασιν δηλαδὴ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας τῆς Ἑπτανήσου εἰς Λουθηροκαθηνικήν] ἀποβλέπει βεβαίως ἢ ὡς δέλεαρ προβαλλομένη τε καὶ διενεργουμένη ἀμισθὶ ἐκπαίδευσις τῆς ὀρθοδόξου νεολαίας· αἱ δώρεαὶ τῶν βιβλιαρίων, καὶ αἱ τῶν διαφόρων ὑπόπτων Διδασκάλων ὑπουλοὶ διδασκαλίαι. » Καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἑπτανήσου Σελ. 166. « Ἀντ' αὐτῶν δὲ [τῶν ἀπαιδευτῶν] προάγονται, καὶ προσατεύονται, καὶ ὑπουργήματα

ἐμπιστεύονται νεόφυτοί τινες ἱερεῖς ἀλαζόνες, καὶ πολιτεῖαν ἐμφαίνοντες ἄστατον, ὑποπτοὶ τὴν εὐσέβειαν, ἵνα μὴ εἴπωμεν, παντελῶς καταφρονηταὶ τῶν πατροπαραδότων ἐθίμων, οἷα δὴ μαθητεύσαντες εἰς σπουδαστήρια διαβεβλημένα, καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς φήμης τῶν ὀρθοφρονούντων Ἐπτανησίων κατακρινόμενα, καὶ ὑπὸ διδασκάλους, οὐχ ὅπως ἀμφιβαλλομένοις τὰ φρονήματα, ἀλλὰ καὶ φανεροῖς ἐχθροῖς τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας. » Καὶ πάλιν Σελ. 172. « Ἐν ᾧ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους ὅλοι σχεδὸν οἱ νέοι ἱερεῖς, οἱ ἐκ τῶν ὑπόπτων φροντιστηρίων ἐξερχόμενοι, ἀπόζουσι κακοδοξίῳν, ὡς πεποτισμένοι μὲ θολερὰ νάματα ἑτεροδιδασκαλιῶν, κατὰ τὴν κοινὴν πληροφορίαν τῶν ὀρθοφρονούντων Ἐπτανησίων κ. τ. λ. » Καὶ Σελ. 174. « Πρέπει νὰ ᾔσθε προσεκτικοὶ, καὶ δύσκολοι, καὶ ἄκαμπτοι εἰς τὸ νὰ χειροτονῆτε ὑπόπτους, ὅσοι δηλαδὴ — — — ὑπὸ διδασκάλων ἐπαιδευθήσαν ὑπόπτων. » Καὶ ποῖοι καὶ ὅποιοι εἶναι οἱ οὕτω γράφοντες; ἄνθρωποι τὸ πλεῖστον μέρος ἀμαθεῖς καὶ ὅλως ἀπαιδευτοὶ, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦντες τὴν παιδείαν προτιμῶσι καὶ συνιστῶσιν εἰς τὴν Ἐπτάνησον τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ κλήρου (α). ἄνθρωποι ἀνάγωγοι, ἄνθρωποι τρώοντι

(α) Εἶναι περίεργος ἡ παρὰ τῶν ἀγίων συνοδικῶν γινομένη τῆς ἀπαιδευσίας τοῦ κλήρου δικαιολογία. « Ἐάν, λέγουσι Σελ. 171, οἱ χειροτονοῦμενοι ἀμοιρῶσι παιδείας, καὶ μαθήσεων, τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται ὡς ἀπαραίτητως ἀναγκαῖον εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς ἱερεῖς καὶ μάλιστα τῶν χωρίων ἐπειδὴ μὴτε οἱ ἱεροὶ Κανόνες, μὴτε οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας θεσπίζουσι τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τὴν παιδείαν τῶν ἱερωμένων ἐκ τοῦ ἐναντίου μάλιστα βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ προετίμησεν ὄχι εὐγενεῖς κατὰ σάρκα, μὴτε πεπαιδευμένους τὸν κόσμον, μὴτε ἰσχυροὺς καὶ δεινοὺς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην πολιτικὴν, ἀλλὰ τὰ μωρὰ καὶ ἀμαθῆ καὶ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ἵνα τοὺς σοφοὺς κατασιχύνη, καὶ καταργήσῃ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ αἰῶνος. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, καὶ τοσοῦτοι ἀποστολικοὶ ἄνδρες, καὶ θαύματαυργοὶ ἱεράρχαι. — Ἄρ-

ἀλαζόνες καὶ πολιτείαν ἐμφερίσιτες ἄστατον, κάρτελες καταφρονηταὶ καὶ αὐτῶν τῶν ἱερῶν δογμάτων, πολλῶ δὴ μᾶλλον τῶν πατροπαράδοτων ἐθίμων καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἄνθρωποι, μήτε χριστιανισμόν γνωρίζοντες, ὡς μηδὲως διδαχθέντες τὴν χριστιανικὴν πίστιν, μήτε Χριστὸν πιστεύοντες, ὡς ἐκ τῶν ἔργων ἀποδεικνύονται· Θεὸν ὁμολογοῦντες εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούμενοι. Ἄν ἐσέβοντο ὀλί-

καὶ οἱ εἰς τὴν ἱερωσύνην προαγόμενοι νὰ ᾔναι ἱεροπρεπεῖς καὶ κόσμιοι τὸ πολιτευμα, ἐνάρετοι, θεοσεβεῖς, καὶ ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ νὰ γνωρίζωσι ἔρῳς τὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἔχοντες αὐτὰ ἐγγεγραμμένα εἰς τὴν καρδίαν τῶν διὰ τῆς μελέτης, καὶ συνεθισμένα διὰ τῆς πράξεως. — Τὸ δὲ νὰ ἀπαιτῶνται οἱ ἱερωμένοι ἀρεύκτως σοφοὶ ὄναι, εἶναι ἐπινοησά ὑπόλοιπος καὶ σοφισματικῆ τῶν κατὰ τῆς ἐρῳδοξίας δολιωμένων κτλ. ἢ Τί πρῶτον, τί δ' ὕστατον νὰ θαυμάσῃ τις καὶ ἐνταῦθα! τὴν ἀλογίαν ἢ τὴν ἀκρωσίαν; τὴν ἀσεβῆ ἐξήγησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν θείων ῥητῶν ἢ τὴν ὕβριν καὶ συκοφαντίαν τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας; τὴν ἀντίφασιν ἢ τὴν ἀναιδέϊαν; Ἀλλὰ τί δύναται τις νὰ προσμένῃ ἐξ ἀνθρώπων, ὧν

οἱ μὲν ἐξ ἀρότρων ἤλιω κεκαυμένοι,
οἱ δ' ἐκ δουλλῆς καὶ σμινύης παννιμέρου,
ἄλλοι δὲ κώπην ἢ στρατὸν λελαιπότες,
ἀντλον πνέοντες ἢ τὸ σῶμ' ἐστιγμένοι,
ἄλλοι δὲ τεχνῶν ἐμπύρων τὴν ἀσφάλτην
οὐπω τελείως σαρκὸς ἐκνευιμμένοι,
μαστιγίαί τε, καὶ μυλώνιον ἄζια (α).

ἀνέβησαν ὅπου οὐδ' ὠνευρῶθησάν ποτε; Ἄν αὐτοὶ ᾔσαν ἐπωσρῶν πεπαιδευμένοι, ᾔθελον ἐπιποθεῖ τὴν παιδείαν εἰς ὅλον ἐν γένει τὸν κλῆρον τῆς ἐρῳδοξοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἴσως πραγματευθῶμεν ἄλλαχού· καθ' ὅσον δ' ἀποβλέπει τοὺς μὴ θέλοντας τὴν παιδείαν εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς ἱερεῖς, καὶ μάλιστα τῶν χωρίων, παραπίμπομεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τοῦ προχείρου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Περί ἱερωσύνης λόγου τοῦ θείου Χρυσοστόμου, καὶ μάλιστα τοῦ Δ' αὐτοῦ βιβλίου, καὶ τοῦ Εἰς ἑαυτὴν καὶ περὶ ἐπισκόπων ποιήματος Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

(α) Γρηγορ. Ναζιανζ. Εὐκν. φῶμ. σιχ. 156 καὶ ἐξῆς.

γον ἑαυτοῦς, ὠφείλον νὰ ἦναι προσεκτικώτεροι εἰς τὰς πληροφορίας τῶν ὀρθογροηούτων Ἐπτανησίων, ὡς τοῦ Εὐσεβίου Πανᾶ καὶ τῶν τοιούτων, καὶ κατὰ τοιαύτας πληροφορίας νὰ μὴ ψεύδωνται δημοσίως, παριστάνοντες ὑπόπτους κατὰ τὴν ὀρθοδοξίαν ἀνθρώπων μηδαμῶς παρεκτραπέντας ἀπ' αὐτῆς. — Ἀλλ' ἂς ἔλθω εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀδίκως καὶ παραλόγως προσβάλλομένης τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς μου, ὡς καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας βραχύν τινα χρόνον εἰς τὴν κατὰ τὴν Κέρκυραν ἀκαδημίαν χρηματίσαντος.

Εἶναι ἀληθές, ἀληθέστατον, ὅτι πρῶτος τῆς Θεολογίας διδάκταλος εἰς τὴν νεοσύστατον Ἴονικὴν ἀκαδημίαν ἐσυστάθην ἐγώ· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ἀληθέστατον, ὅτι ἐγὼ ἐπὶ τῇ ὀκτῶ μόνον μῆνι εἰδίδαξα ἐν αὐτῇ Θεολογίαν, καὶ ἐν μόνον μᾶθημα, τὴν δογματικὴν· καὶ δοὺς ἔπειτα τὴν παραίτησίν μου, ὡς καὶ προηγουμένως εἶπον, ἀνεχώρησα ἐκ Κερκύρας εἰς τὴν πατρίδα μου. Διάδοχός μου δὲ ἐγένετο ὁ ἱερομόναχος Κύριος Κ. Τυπάλδος Κεφαλλην· ἀλλ' ὁποῖον κατεστάθη ὑπ' αὐτὸν τὸ φροντιστήριον ἐκείνο μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησίν μου, καὶ ὅποιοι μαθηταὶ ἐξῆλθον ἐξ αὐτοῦ, ἀγνοῶ· ἡ περὶ τούτου ἀπολογία ἀνίκει εἰς τὸν διάδοχόν μου, καὶ ὄχι εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ μόνον ἀπολογούμενος κτρίπτω ἐκ προσιμίων ψεύστας καὶ συκοφάντας ἀναιδεστάτους τοὺς γράφοντες καὶ ὑπογράφοντες κατ' ἑμοῦ τοιαύτην ἀναιδῆ κατηγορίαν, καὶ ἡ ἐπομένη εἰλικρινὴς διήγησις θέλει μὲ δικαίωσει κατὰ τοῦτο ἐντελῶς.

Ὁ γνωστότατος ἐπὶ φιλελληνισμῷ κόμης τοῦ Γυιλφόρδου συνέλαβε πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὴν ἰδέαν περὶ συστάσεως ἀκαδημίας εἰς τὴν Ἴονικὴν ἐπικράτειαν· καὶ ἐξελέξατο μὲν καὶ ἄλλους διδασκάλους, ἐξελέξατο δὲ, ὡς προεβ-

πον, καὶ ἐμὲ, ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας τότε διατρίβοντα. Διὰ
 δαπάνης αὐτοῦ διδασκόμενος εἰς Γόττιγγαν, ἀνεχώρησα ἐκεῖ-
 θεν, εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος ὑπακούσας. Λαβὼν δὲ καὶ
 ἐν αὐτῇ διατρίβων ἐκ νέου πρόσκλησιν, μετέβην εἰς Κέρκυραν
 εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὁποίας εἶχον δώσει ἱερᾶς ὑποσχέσεως.
 Ὅτε δὲ πρῶτον ἀπεφάσισα ν' ἀναδεχθῶ διδασκαλικὴν θεολο-
 γικὴν καθέδραν εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συσταθῇ ἀκαδημίαν,
 συνωμολόγησα ῥητῶς καὶ περὶ τῶν ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων
 ἀνεδεχόμεν τὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρχεν ἡ
 δογματικὴ θεολογία. Ἄλλ' ὅ,τι ἐγὼ δὲν ὑπεσχέθην ποτὲ νὰ
 διδάξω, εἰς τοῦτο ὑπεχρεώθην παρευθὺς· διότι ὁ αἰόδιμος
 Θεμελιωτῆς τῆς ἀκαδημίας φθάς ἔδωκε περὶ τούτου ὑπόσχεσιν
 εἰς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἐπέμενεν εἰς τοῦτο. Ἐλύπηθην
 διὰ τοῦτο· διότι ἤμην πάντῃ ἀπαρασκευάστος εἰς τὸ ἀντι-
 κείμενον αὐτό, οὔτε τ' ἀναγκαῖα βιβλία εἶχον πρὸς τοῦτο, καὶ
 δὲν ἤθελον νὰ γενῶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταγελαστος. Ὡστε ἀπε-
 φάσισα ν' ἀναχωρήσω ἐκεῖθεν παρευθὺς· ἀλλ' ἐνδοῦς εἰς φίλων
 προτροπὰς, διέμεινα· ἐζήτησα ὅμως προθεσμίαν εἰς προπαρα-
 σκευὴν, καὶ εἰς τοῦτο ἐδαπάνησα ὅλον τὸν χρόνον τοῦ πρώ-
 του ἔτους ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀκαδημίας. Ἄλλ' ὀφείλω
 νὰ ὑμολογήσω δημοσίως καὶ παῖα συγγράμματα ἐμεταχει-
 ρίσθην εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ δογματικοῦ μου μαθήματος.
 Ταῦτα δὲν ἴσαν ἄλλα παρὰ τὸ θεολογικὸν σύγγραμμά τοῦ
 Ρώσσου Θ. Πρυκοποβίκου, καὶ δύο ἐπιτομαὶ αὐτοῦ, καὶ οὐ-
 δὲν ἕτερον· καὶ μάρτυρες πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὰ τὰ ἐπι-
 σωζόμενα χειρόγραφα μου, τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτὰ ἐκεῖνα, τὰ
 ὁποῖα τότε ἐμεταχειρίσθην. Ταῦτα καὶ μόννα τὰ συγγράμ-
 ματα ἐμεταχειρίσθην καὶ κατ' ἐκεῖνα μόνον δὲν ἠκολούθησα
 κατόπιν τῶν ὁδηγῶν μου ὡς τυφλός, εἰς τὰ ὁποῖα παρεκ-
 τρέποντο αὐτοὶ ἀπὸ τῶν ὀρθῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας

δογμάτων. Ἐδίδαξα δὲ θεολογίαν τὸ δεύτερον ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀκαδημίας ἔτος, καὶ διήρκεσε τὸ δογματικὸν μου μάθημά ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ μῆνας, καὶ μετὰ τοῦτο ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν. Ἴδου λοιπὸν τί ἐδίδαξα ἐν Κερκύρα, πόθεν κατεσκεύασα τὸ μάθημά μου, καὶ εἰς πόσον διήρκεσεν ἡ θεολογική μου διδασκαλία. Ψεύδονται λοιπὸν ἀναιδέστατα οἱ λέγοντες καὶ γράφοντες, ὅτι ἐξετέλεσα ΔΙΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ἀξίως καὶ εὐαρέστως τὸ ὑπουργημά μου κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν κρατούντων καὶ μισθωσάντων με. Ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες οἱ συκοφάνται μου δὲν ὑβρίζουσιν ἐμὲ μόνον· ὑβρίζουσι καὶ τὸν πρῶτον θεμελιωτὴν τῆς ἐν Κερκύρα ἀκαδημίας· ὑβρίζουσι τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν· ὑβρίζουσι τὸν ἱερὸν τῆς Κερκύρας κλῆρον, καὶ αὐτοὺς τοὺς μαθητάς μου, τοὺς ὑπολοὺς ἀγαπῶ καὶ τιμῶ καὶ σήμερον, καὶ ὀφείλω διὰ ταῦτα νὰ ἐξηγηθῶ πλατύτερον.

Ὅλοι οἱ Κερκυραῖοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος κόμης τοῦ Γυιλφόρδου, ἐκ τέκνου τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἐγένετο, νέος ἔτι ὢν, διὰ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος τέκνον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπομένως ἦτον χριστιανὸς ὀρθόδοξος, καὶ ὀρθόδοξος πολλῶ ὀρθοδόξοτερος τῶν νῦν κατηγέρων αὐτοῦ, καὶ τοιοῦτος ἐτελεύτησεν. Ἐξ ἰδίης λοιπὸν πληροφορίας καὶ πεποιθήσεως μεταβὰς εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, δὲν ἐδύνατο νὰ συμπράττη καὶ συνεργῆ εἰς διάδοσιν τῆς ἑτεροδοξίας δι' ὧν ἐξελέξατο ὀρθοδόξων διδασκάλων· τὸ ἐναντίον μάλιστα δύναται τις νὰ εἴπῃ· γενόμενος αὐτὸς προσήλυτος, ἐπεθύμει νὰ ἐλκύσῃ καὶ ἄλλους ἑτεροδόξους εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ὡς ὀρθόδοξον χριστιανὸν, ἐφημερεύοντα ἐν Βιέννῃ ὀκτὼ περίπου ἔτη, ἐξελέξατο καὶ ἐμὲ διδάσκαλον, καὶ ποτὲ δὲν ἔλαβε περὶ ἐμοῦ καὶ μικρὰν τινα ὑποψίαν ἑτεροδοξίας· ἂν ἐλάμβανε τοιαύτην περὶ ἐμοῦ ὑπο-

ψίαν, δὲν μ' ἔκλεγεν ἐξ ἀρχῆς, ἢ ἀπατηθεὶς μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, πληροφρονηθεὶς δ' ἔπειτα περὶ τῆς ἑτεροδοξίας μου, δὲν μ' ἐπροσκάλει ἐκ νέου ἐξ Ἑλλάδος· διότι δὲν ἐπεθύμει βεβαιότατα νὰ καταστρέψῃ ὁ ἴδιος τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του. Ὁ μακαροῖτης ἐνήργει καὶ ἔπραττεν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, καὶ ἐδαπάνησεν τὰ ἴδια αὐτοῦ χρήματα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἰς τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ βοήθειαν χρεωστοῦσι τὴν σήμερον τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ὑπαρξίν τόσοι ἀξιόλογοι καὶ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἄνδρες, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐκπρέπουσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ὡς διδάσκαλοι, καὶ ὡς δικασταί, καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ὑπουργήματα, καὶ κἀνεῖς αὐτῶν, καθ' ὅσον γνωρίζω, δὲν κατέχει τὸ ὑπουργηματὶοῦ ἀναξίως. Εἶναι λοιπὸν ἀσεβέστατος ὅστις τολμᾷ νὰ προφέρῃ πικρὸν λόγον κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ἢ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν σκοποῦς δουλίους καὶ ἐπιβούλους εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀκαδημίας. Ἐὰν δὲ αὐτὸς δὲν ἐπεμελεῖτο τόσον σπουδαίως περὶ συστάσεως ἀκαδημίας εἰς τὴν Ἴονικὴν ἐπικράτειαν, ἀμφιβάλλω, ἂν ἤθελε συσταθῆ ποτε τοιαύτη, καὶ ὅσοι ἐπαιδεύθησιν εἰς τὸ ὁποῖον τόσον ἀσεβῶς ἐξυβρίζουσιν οἱ ἱεροὶ ἐπικριταὶ παιδευτήριον ἐκεῖνο, ὡς κακὸν καὶ ὀλέθριον. Ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς συστάσεως, ἤθελον μείνει χωρὶς αὐτοῦ ἀπαίδευτοι. Ἀλλ' ἂν ταῦτα ἀγνωῶσιν οἱ τυφλῶς ὑπογράψαντες ὅτι ὑπηγόρευσαν εἰς αὐτοῦς ἀληθῶς πονηροὶ καὶ δόλιοι, ὁ ἀσεβὴς ὅμως Εὐσέβιος, ὡς Ἑπτανήσιος, δὲν ἐδύνατο ν' ἀγνοῇ καὶ τὰ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ παιδευτηρίου ἐκείνου, καὶ τὸν εἰλικρινέστατον τῆς συστάσεως αὐτοῦ σκοπὸν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ προελθοῦσαν τύσιν ὠφέλειαν· καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς αἰδῆται ὑπὸ ἑαυτὸν, καὶ ἔχη συνείδησιν, δὲν δύναται νὰ κρύψῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλ' ἂν ἡ ἀκαδημία ἐκεῖνη ἐσυστάθη κυρίως δι' ἐπιμε-

λίας τοῦ ἀριδίου κόμητος τοῦ Γουλιφόρδου, διέτρεπτο ὁμῶς
 δαπάνη τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰονικὴ ἐπι-
 κράτεια ἐξ ὀρθοδόξων σύγκειται, καὶ ἡ Κυβέρνησις αὐτῆς
 ἐξ ὀρθοδόξων συνίσταται. Ὅθεν καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολο-
 γίας, ἂν ἐκκλήθῃ κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ μακαρίτου κό-
 μητος, ἦτον ὁμῶς ὡς τοιοῦτος μισθωτὸς τῆς ἐξ ὀρθοδόξων
 συρισταμένης Ἰονικῆς Κυβερνήσεως· καὶ ἂν ἦτον ἐτερόδο-
 ξος, ὡς παρὰ μοχθηρῶν ἀνθρώπων διαβάλλεται καὶ συκο-
 φαντεῖται, οὔτε δεκτὸς ἐγίνετο, οὔτε μισθὸν ἐλάμβανεν. Ἀλ-
 λ' ἂς ὑποθέσωμεν πρὸς χάριν τῶν συκοφαντῶν μου, ὅτι οἱ
 κρατοῦντες καὶ μισθώσαντές με ἦσαν ἐτερόδοξοι· δὲν ἦσαν
 τάχα ἄλλοι ὀρθόδοξοι ἐν Κερκύρα οὔτε κληρικοὶ οὔτε λαϊ-
 κοὶ, διὰ νὰ γνωρίσωσι τὸν ἐτερόδοξον τῆς Θεολογίας καθηγη-
 τὴν; δὲν ἦτον ὀρθόδοξος ὁ ἐκ Ρογῶν τότε μητροπολίτης
 Κερκύρας Μακάριος; πάντες ἐξέκλιναν καὶ ἠχρειώθησαν
 τὴν ὀρθοδοξίαν; Ἀλλ' οὔτε ἄλλος τις, κληρικὸς ἢ λαϊκὸς,
 ὑπώπτευσέ ποτε κακὸν περὶ τοῦ τότε διδασκάλου τῆς Θεο-
 λογίας, οὔτ' αὐτὸς ὁ μακαρίτης ἤδη μητροπολίτης Κερκύρας
 Μακάριος ἔλαβέ ποτε περὶ αὐτοῦ κακὴν ὑπόψιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ
 ἐκεῖνος δὲν ζῆ πλέον, διὰ νὰ δώσῃ περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαν,
 δύναται ἀντ' ἐκείνου νὰ ὑμολογήσῃ ἐν συνειδήσει ὁ νῦν σεβα-
 σμιώτατος μητροπολίτης Κερκύρας Κύριος Χρύσανθος, ἐφη-
 μέριος τότε ὢν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, τὴν ἐπιλε-
 γομένην ἰῶν ξένων, ἂν ὀρθόδοξον ἢ ἐτερόδοξον ἐγνώρισε
 τὸν τότε θεολόγον, ἢ ἂν ἤκουσέ ποτε περὶ ἐτεροδοξίας καὶ ἐτε-
 ροδιδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἐγνώρισεν αὐτὸν καλῶς· διότι καὶ
 σχέσιν φιλικὴν εἶχε πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰς τὴν ὑποίαν αὐτὸς τό-
 τε ἐφημέρευεν ἐκκλησίαν συνήθως συνεπροσπύχετο. Ἀλλ' ἐπὶ
 τῆς θεολογικῆς μου ἐκείνης διδασκαλίας ἐχειροτονήθησαν
 ἐπίσκοποι εἰς ὅλας τὰς νήσους τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας

καὶ ὅλοι σχεδὸν ἤλθον εἰς Κερκύραν, ὅπου ἐχειροτονήθη καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κυθήρων ὅλους ἐγνώρισα, καὶ ὅλοι μ' ἐγνώρισαν, καὶ μ' ἐγνώρισαν ὀρθόδοξον, καὶ ὄχι ἑτερόδοξον. Ἐπειτα δὲν ἐδίδασκον ἐν γωνίᾳ καὶ παραθύρῳ ἡμῶν διδασκαλός, καὶ ἐδίδασκον παρρησία, καὶ ἐκτὸς τῶν μαθητῶν μου, ἤρχοντο συχνάκις καὶ ἀκροαταί. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κύριοι μαθηταί μου ἦσαν τὸ πλεῖστον μέρος πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, καὶ ὅλοι αὐτοὶ, ἂν ζῶσιν ὅλοι, θέλουσιν ἀπορτήσει ἐξάπαντος, ἐλέποντες τὸν τότε ὀρθόδοξον διδάσκαλόν των ὡς ἑτερόδοξον μετὰ τόσα ἔτη ἐξυβριζόμενον καὶ ἐν Κερκύρᾳ διδάσκοντα!

Ἀλλ' εὐρίσκουσιν οἱ συκοφάνται μου ἐπιλήψιμον καὶ τὸν ὁποῖον διδάσκων ἐν Κερκύρᾳ ἐλάμβανον μισθὸν, καὶ καθ' ὃν ἐκφράζονται τρόπον μὲ καθιστάνουσι μισθωτὸν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ὀρθοδοξίας τῆς ἐκκλησίας μου. Ἀλλὰ τοῦτο ἐμφαίνει ἐσχάτην κακίαν καὶ κακοήθειαν, καὶ ἄλλοι παρὰ τοιούτου φαρμάματος ἀνθρώπους δὲν ἐδύνατό ποτε νὰ ἐξοκείλωσιν εἰς τοσαύτην ἀναίδειαν. Ἀλλ' ὀφείλω κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν νὰ ὑμολογήσω δημοσίως πρὸς τιμὴν μου, ὅτι οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ ἐμισθώθην εἴτε πρὸς βλάβην τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας μου εἴτε πρὸς ἄλλο ἄτιμον ἔργον. Καὶ ἂς μάθωσι τοῦτο οἱ κηρύττοντές με ἄτιμον μισθωτόν. Τιοῦτός δὲ μισθωτὸς ἡμῶν ἐν Κερκύρᾳ, ὁποῖος ἡμῶν καὶ εἶμαι καὶ ἐν τῇ πατρίδι μου, καὶ ὅποιοι εἶναι ὅλοι καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη οἱ ὑπῆρέταί τοῦ δημοσίου.

Συμπεραίνων λοιπὸν λέγω Ἄ ὅτι ἀνεχώρησα ἐξ' Ἰδρας τὴν 13 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1823 ἔτους καὶ ἔφθασα εἰς Κερκύραν τὴν 23 τοῦ Νοεμβρίου, καὶ κατ' ἀρχάς τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1825 ἀνεχώρησα ἐκείθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλος λοιπὸν ὁ χρόνος, ὃν διέτριψα ἐν Κερκύρᾳ, εἶναι δεκαοκτὼ μόρον μῆνες,

καὶ θεολογίαν δογματικὴν ἐδίδαξα μόνον ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ μῆνας. Ψεύδονται ἄρα προφανέστατα οἱ συκοφάνται μου λέγοντες, ὅτι ἐξετέλεσα τὸ ὑπουργημὰ μου ΔΙΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ. Β' ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Κερκύρα ἀκαδημίας ἦτον εἰλικρινῆς, εἰλικρινέστατος, ἢ κοινὴ ὠφέλεια τῶν Ἑπτανησίων πρῶτον, καὶ ἔπειτα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ λυποῦμαι, ὅτι ὀλίγον ἐδυνήθην νὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν θεοφιλῆ καὶ φιλάνθρωπον τούτον σκοπὸν τῶν θεμελιωτῶν καὶ διατηρητῶν αὐτῆς ἦτοι τῶν κρατούντων καὶ μισθωσάντων με· καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς θεμελιωτῆς οὐτ' εἶχεν οὐτ' ἔθεσέ ποτε οὐτ' ἐδύνατό ποτε νὰ θέσῃ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆς πονηρὸν καὶ ἐπίβουλον σκοπὸν. Γ' ὅτι οἱ κρατοῦντες ἦσαν αὐτῇ ἢ Ἰονικῇ Κυβέρνησις, ἐξ ὀρθοδόξων συνισταμένη χριστιανῶν, καὶ αὐτῇ ἐμίσθωσε καὶ τὸν μισθὸν ἔδιδεν εἰς τοὺς διδασκάλους. Δ' ὅτι ὁ καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐδίδαξεν ἐν Κερκύρα ὀρθόδοξον δογματικὴν ὡς ὀρθόδοξος· διὸ καὶ κανεὶς οὔτε κληρικὸς οὔτε λαϊκὸς ὑπόπτευσεν αὐτὸν ὡς ἑτεροδόξον ἢ ἐξέφρασε ποτε φανερώς ἢ κρυφίως ὑποψίαν τινὰ περὶ ἑτεροδοξίας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας αὐτοῦ. Ἡ ἐπιβουλὴ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, παρά τε ἀλλογενῶν ἑτεροδόξων καὶ παρ' ἀργυρωνήτων ὁμογενῶν καὶ ὁμοδόξων γινομένη, εἶναι νέον ἐπιπόνημα, καὶ ἐπιπόνημα καταχθόνιον, καὶ ἔχει πονηρότατον καὶ δολιώτατον σκοπὸν, πρὸς ὃν γίνονται τύσοι κρότοι καὶ θόρυβοι παρ' ἀνθρώπων μοχθηρῶν, ἀνθρώπων κεκαυτηριασμένων τὴν συνείδησιν. Ἐν ἔτει 1824 καὶ 1825, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον διέτριβον ἐν Κερκύρα, οὔτε λόγος περὶ τοιοῦτου τινὸς ἐγένετο, οὔτε ὑπόψια τις τοιαύτη ὑπῆρχεν. Ἴδου λοιπὸν καθ' ὅλα ψευδόμενοι καὶ αὐτόχρημα συκοφάνται καὶ διάβολοι οἱ χρηστοὶ κεντρικοὶ πνευματικοὶ ἐπίτροποι!

Ἄλλ' οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνθρωποι δὲν μὲ συκοφαντοῦσι μόνον

ὡς καθηγητὴν τῆς θεολογίας ἐν Κερκύρα· εὐρίσκουσι καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι διαγωγὴν καὶ πολιτείαν μου ἐπιλήψιμον. « Ἀνεχώρησε, λέγουσιν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὰ μὴ στερήσῃ καὶ ἐκείνον τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ἀπὸ τὰ θαυμάσια φῶτα τῆς σοφίας του. » Ποτὲ δὲν ἐκαυχῆθην ἐπὶ σοφίᾳ, οὔτε σοφός καὶ πολυμαθὴς ἦκον· ἀπὸ τίνος, οὔτε δέχομαι παρά τινος διδόμενον εἰς ἐμὲ ὅ,τι δὲν ἔχω. Τῆς σοφίας μου τὰ φῶτα δὲν εἶναι θυμαῖα· ἡ χάρις αὐτῆ ἐδόθη εἰς τοὺς ἀσεβεῖς Εὐσεβίους καὶ τοὺς κατ' αὐτόν, καὶ εἰς τοὺς ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογουμένους οἰκονόμους, καὶ ὅχι εἰς τοὺς ἐξ ἀπλῶν γεωργῶν καταγομημένους, ὁποῖος εἶμαι ἐγὼ· ἐμάθην δὲ καὶ ἐγὼ ἐκ περιστάσεως· ὀλίγα γράμματα· ἀλλὰ τούτῳ δὲν ἔκλυον ποτὲ κακὴν χρεῖαν, ὡς ἐμεταχειρίσθησαν καὶ μεταχειρίζονται ἄλλοι μεγαλῶνομοι τὰ ὁποῖα ἐμάθον πολλὰ γράμματα. Κάπητος τῆς παιδείας δὲν ἔγεινα ποτὲ, οὔτε τὰ γράμματα καὶ τὰ μαθήματα καπηλεύων, ἠθέλησα ποτὲ νὰ θησαυρίσω χρήματα ἢ νὰ κατακοσμήσω τὸ στήθος μου· οὔτε ἄλλος ἐδείχθην ποτὲ εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν γραμμάτων ἢ ὑποῖος ἐδείχθην πάντοτε διὰ τῶν πραγμάτων· διότι ἀποστρέφουμαι καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀγωγῆς τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὸν κοικίλον μετασχηματισμόν. Ἄλλοι ὑποκρίνονται ὅ,τι ἀληθῶς δὲν εἶναι· ἄλλοι μετασχηματίζονται εἰς ἄγγελον φωτός, διάβολοι σκοτεινοὶ ἀληθῶς ὄντες· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ἐφελκύουσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν κοινὴν ἀποστροφήν. Ἄλλ' ἐπανελθὼν ἐκ Κερκύρας εἰς τὴν πατρίδα μου ἐξιστόρησα ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅ,τι ἔπραξα· οὔτε ἀπὸ καθ' ἑδρας ἐδίδαξα, οὔτε ἀπ' ἄμβωνος ἐκήρυξα, οὔτε συνέγραψα εἴτε πρὸς φωτισμόν· εἴτε πρὸς σκοτισμόν τῶν συμπολιτῶν μου κατὰ τὴν θρησκείαν. Πόθεν λοιπὸν κινούμενοι λέγουσιν εἰρωνικῶς καὶ γλευαστικῶς οἱ ἀναιδέστατοι συκοφάνται μου, ὅτι ἀνεχώρησα ἐκ Κερκύρας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ

να μὴ στερήσω καὶ ἐκεῖνον τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ἀπὸ τῆς θαυμάσια φῶτα τῆς σοφίας μου; Καὶ τί ἔπραξα ἐκ Κερκύρας ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα μου εἰς βλάβην τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων ἀποβλέπον; Καὶ ἂν ἔπραττον τοιοῦτόν τι, δὲν ἤθελον γνωρίζει αὐτὸ οἱ συμπολίται μου μᾶλλον ἢ οἱ κακοθίεις συκοφάνται μου;

Ἐγείνε, λέγουσιν οἱ συκοφάνται μου, τὸ λαμπρὸν ὄνομά μου ἔτι λαμπρότερον ἐκ τῶν ἔργων. Ψεύδονται καὶ κατὰ τοῦτο. Τ' ὄνομά μου πολὺ λαμπρὸν δὲν ἦτόν, οὔτε περισσό-τερον ἐλαμπύνθη· ἐάν δὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκ Κερκύρας ἀναχωρήσεώς μου ἔργα μου συνέτεινόν κατὰ τι εἰς λαμπρυσμὸν τοῦ ὀνόματός μου, τοῦτο μοὶ φέρει τιμὴν καὶ ὄχι ἀτιμίαν· διότι ἀπέβλεπον εἰς τὸ συμφέρον καὶ τῆς πατρίδος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας μου. Τοῦτο λέγει τὸ συνειδός μου, καὶ τοῦτο δὲν διστάζω νὰ πιστεύσω, ὅτι λέγουσι καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι Ἕλληνες. Οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων μ' ἐγνώρισεν ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἑτεροδοξοῦντα ἢ ἑτεροδιδασκαλοῦντα· ἀλλ' ὀρθόδοξον χριστιανὸν, εἰλικρινῆ πολίτην, τρίμιον ἄνθρωπον. Ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας μου ἐκοπίασα καὶ ἐγὼ κατὰ τι. Συνέπραξα καθ' ὅσον ἐδυνάμην εἰς τὴν καλὴν αὐτῆς κατάστασιν, καὶ εἰς τίποτε δὲν μ' ἐλέγχει τὸ συνειδός μου ὅτι ἔπραξα ἢ συνέπραξα κατ' αὐτῆς.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄπορον, πῶς ἄνθρωποι, ὅποιοι ὁ ποτὲ Πρωθύμνης καὶ ὁ Εὐσέβιος Πανάς, ἔγραψαν καὶ ὑπέγραψαν ἀνάσχυτον κατ' ἐμοῦ κατηγορίαν· διότι οὔτε ὠφελῶντι οὔτε βλάπτονται εἰς τὴν κοινὴν ὑπόληψιν ψευδόμενοι, διαβάλλοντες καὶ συκοφαντοῦντες ἄνθρωπον ἀθῶον. Εἶναι ὅμως ἄπορον, πῶς πατριάρχαι, ἀρχιεπίσκοποι, μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι, πεισθέντες εἰς πονηρῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων πληροφορίας, παριστάνουσι τοὺς ἐν τῷ κατὰ τὴν Κέρκυραν

φροντιστηρίω παιδευομένους τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν, διδασκομένους κακοδοξίαν παρ' ὑπόπτων διδασκάλων ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς πρώτης καταστάσεως. Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι τὸ ἀναμάρτητον τῷ θεῷ μόνον ἐδόθη· εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία δὲν ἀποδίδει εἰς κανένα ἄνθρωπον τὸ θεῖον τοῦτο προτέρημα· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθινόν, ὅτι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι σκέπτονται, ὅταν λαλῶσι, καὶ πολλῶ περισσότερον, ὅταν γράφωσιν· ὅτι κρίνουσι καὶ ἐξετάζουσιν ἀκριβῶς ὅ,τι γράφουσιν αὐτοὶ, ἢ ὑπογράφουσι τι παρ' ἄλλου γεγραμμένον· καὶ εἰς ὅσω ὑψηλότερον βαθμὸν ἵσταται τις, τόσω προσεκτικώτερος ὀφείλει νὰ ᾖ· διότι καὶ τὸ ἀμάρτημα εἶναι μεγαλύτερον. Ὅστις ψεύδεται δημοσίως, καὶ δημοσίως ἐλέγχεται ψευδόμενος, ἐρυθριᾷ καὶ ἐντρέπεται. Ἐρυθριῶσι βέβαια καὶ ἐντρέπονται καὶ οἱ παρ' ἐπιβούλων τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπολήψεως ἐχθρῶν ἀπατιθέοντες καὶ καταλέξαντες καὶ ἐμὲ εἰς τοὺς ἐν Κερκύρα χρηματίσαντας ὑπόπτους καὶ ὑπόουλους διδασκάλους, (ἂν ποτε ἐχρημάτισαν τῶντι τοιοῦτοι!) ἐλεγχόμενοι παρ' ἐμοῦ δημοσίως ψευδόμενοι· ἀλλ' ἐγὼ δὲν πταίω κατὰ τοῦτο. Ὅτι δὲ ἐγὼ ἀληθεύω καὶ αὐτοὶ ψεύδονται προφανέστατα, ἀπεδείχθη λαμπρότατα. Ἄλλ' ἂν τις ἀκόμῃ ἀμφιβάλλῃ, παρατέμπω αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὴν Κέρκυραν, καὶ ἐπικαλοῦμαι μάρτυρας ὅλους τοὺς ἐκεῖ γνωρίσαντάς με κληρικούς καὶ λαϊκούς, καὶ ὡς χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ τίμιοι ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ πράξωσιν ἄλλως εἰμὴ νὰ ὁμολογήσωσιν ἐν συνειδήσει τὴν ἀλήθειαν. Νομίζω λοιπὸν φρόνιμον, δίκαιον καὶ τίμιον, ὅτι ἡ ἐξ' ἡμῶν σύνοδος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὑπόληψιν δὲν ἔπρεπε νὰ δίδῃ τόσον εὐκόλως πίστιν εἰς ὅσα πονηροὶ καὶ δόλιοι ἄνθρωποι φλυαροῦσιν ἀπὸ τινος χρόνου κατ' ἐμοῦ· διότι ἔπρεπε νὰ ἠξεύρῃ, ὅτι οἱ χρηστοὶ οὕτω καὶ

ἡρθόδοξοι καὶ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι πλάττουσι κατ' ἐμοῦ ἑτεροδοξίαν καὶ κακοδοξίαν, ἀπὸ πολιτικῶν σκοπῶν κινούμενοι.

Ἴδού λοιπὸν ψευδέστατα καὶ προφανέστατα συκοφαντία τὰ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς κατ' ἐμοῦ γραφόμενα· ἀλλ' ἐντρέπονται τάχα οἱ ταῦτα γράψαντες καὶ ὑπογράψαντες; ἐντρέπονται καὶ οἱ τὰ ἐν αὐτοῖς κατ' ἐμοῦ λεγόμενα ὡς ὕλην κατηγορίας καὶ διαβολῆς μεταχειρισθέντες; ἀμφιβάλλω. Ὅστις γνωρίζει αἰδῶ, δὲν ψεύδεται δημοσίως, δὲν συκοφαντεῖ, δὲν διαβάλλει· διότι φοβεῖται, μὴ φωραθῆ ψεύστης καὶ συκοφάντης καὶ διάβολος, καὶ στιγματισθῆ ὡς τοιοῦτος δημοσίως· μόνος δ' ἀναιδῆς, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐλεγχόμενος ψεύστης καὶ συκοφάντης, δὲν ἔχει τίποτε τὸ νὰ θρασυνθῆ εἰς τόσον, ὥστε νὰ θελήσῃ νὰ κηρύξῃ ψεύστην καὶ συκοφάντην αὐτὸν τὸν ἀποδεικνύοντα αὐτὸν τοιοῦτον. Ἄλλ' ἂν τολμῶσιν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑτεροκίνητοι καὶ ἑτερόγλωσσοι ἐχθροί μου, ἄς ἀνσκευάσωσι τὰ πράγματα, καὶ ὄχι λόγια· Ἄλλ' εἰς τ' ἀνωτέρω ἀξιόλογα Πρακτικά τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας εὐλογον κρίνω νὰ συνάψω καὶ ἐν ἄλλο ἔγγραφο τοῦ, κατὰ τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενον οἰκονόμον, εἰς τοιούτους καιροὺς θεύθεν τετηρημένου, καὶ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος παραγιωτάτου καὶ Οἰκοιμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ 5'. διότι προσβάλλομαι καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν μου.

Ὁ Κύριος Ν. Βάμβας εἶπεν εἰς τὴν ὁποίαν ἐν ἔτει 1836 ἐξέδωκε σύντομον Ἀπάντησιν ὅτι « εἰς τῶν μεταφρασῶν (τῆς Π. Δ. ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ) εἶναι καὶ ὁ ἱερομόναχος Κύριος Κ. Τυπάλδος, διδάσκαλος τῆς Θεολογίας εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Κερκύρας. ». Τοῦτο ἐπέπραξεν, ὡς φαίνεται, τὸν Κύριον Τυπάλδον. Ἄλλ' ἂν ὅ,τι εἶπεν ὁ Κύριος Βάμβας.

ἦτον ψευδές, ὡφείλει ὁ Κύριος Τυπάλδος ν' ἀναιρέσῃ αὐτὸ δημοσίως, ἐὰν ἐνόμιζεν ὅτι βλάπτεται διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ ἢ ὑπόληψις του. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται καὶ λέγεται καὶ βεβαιοῦται, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθές, δὲν ἐτόλμησε ν' ἀναιρέσῃ δημοσίως ὅ,τι δημοσίως εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Κύριος Βάμβας. Τί ἔπραξε λοιπόν; ἔγραψεν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους πρὸς τὸν τὰ πάντα κινοῦντα καὶ ἐνεργοῦντα ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' ἄς λαμβάνει ἀλλοθεν ἐμπνεύσεις, τὸν παμφοίλιτατον αὐτοῦ φίλον καὶ ἀδελφόν, τὸν κατ' ἀντιφρασιν Εὐσέβιον, καὶ ἀπελογοῖτο δι' αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς αὐτὸν τὸν ἀθῶον ἀδίκως προσγινομένης συκοφαντίας. Ὁ δὲ παμφοίλιτατος αὐτοῦ φίλος καὶ ἀδελφὸς μετέφρασε τὴν ἰταλιεστὶ γεγραμμένην ἐπιστολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐκόντως ταύτην καὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην, καὶ οὗτος, φαίνεται, ἦτον ὁ κύριος αὐτῆς σκοπός. Ὁ δὲ παναγιώτατος ἐπέισθη ἀμέσως εἰς τὰ γραφόμενα, καὶ τῷ εὐκολιότερον, κατ' ὅσον συντεγέθει ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ὑδηγὸς καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ Εὐσέβιος, καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀπαντήσῃ αὐτὸς πρὸς τὸν χρηστὸν Θεολόγον, καὶ τοῦτο γίνεται ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου τοῦ 1838 ἔτους. Ὅθεν γράφει πρὸς αὐτὸν ὁ παναγιώτατος, καὶ εὐθὺς προοιμιαζόμενος λέγει:

« Μ' ἄκραν εὐχαρίστησιν ἀνεγνώσαμεν τὴν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους γεγραμμένην ἐπιστολὴν σου καὶ διευθυνομένην πρὸς τὸν ἱεροδιδάσκαλον Κύριον Εὐσέβιον, ἰδόντες ἐν αὐτῇ τὴν εὐπειθειαν καὶ ἀφοσιώσιν σου πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον εὐχαριτήθημεν· διότι διαμαρτυρεῖς ἐν αὐτῇ, ὅτι εἶσαι πολλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς νᾶ ἔχης διὰ συναδελφόν τὸν Βάμβαν καὶ ἀπὸ τοῦ νᾶ μετέχης ἢ νᾶ βοηθῆς ἢ πλάγιως ἢ κατ' εὐθεῖαν ἢ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα ἢ καὶ μὲ αὐτὴν τὴν σιωπὴν τὴν διάδοσιν τῶν Λουθηροκαλλευσιστῶν εἰς τὸ εὐσεβές καὶ ὀρθόδοξον κράτος τῆς Ἑπτανήσου.

— Πλὴν μεγάλως ἐλυπήθημεν, ὅταν κατηγορήθη ἐπισήμως ἀπ' αὐτὸν καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς ἱερᾶς Θεολογίας τῆς Ἰονικῆς ἀκαδημίας ὡς συμμέτοχος τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος· ἀλλ' αἱ πληροφορίαι τοῦ Κ. Εὐσεβίου εἰς τὸ γράμμα σου πρὸς αὐτὸν διευθυνόμενον μᾶς ἐπαρτεγόρησαν, καὶ σὲ ἀπίλλαξαν ἀπὸ τοῦτον τὴν ἀνύπαρκτον μῶμον κ. τ. λ. » Ἴδου πῶς κερδαίνει, ὅστις γράφει μυστικὰ καὶ σκεπαστὰ πρὸς τὸν Εὐσέβιον καὶ δηλογοεῖ δι' αὐτοῦ εὐπείθειαν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν παναγιώτατον! Ὁ δὲ παναγιώτατος δὲν διστάζει οὐδαμῶς, ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς Θεολογίας εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Κερκύρας δὲν μετέχει τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράσεως τῆς Π. Δ. καὶ ὅτι ἀδίκως ἐκατηγορήθη παρὰ τοῦ Κυρίου Βάμβα! Καὶ πρέπει νὰ διστάζη, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος μεταφραστὴς λέγει, ὅτι δὲν μεταφράζει, καὶ συνηγορεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ Εὐσέβιος;

Ἀλλὰ πρὸς τ' ἀνωτέρω δὲν ἤξεύρομεν πῶς νὰ συμφοιτάσωμεν τὰ ἐξῆς τοῦ παναγιωτάτου ῥήματα « Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλεις παραιτηθῆν ἀπὸ κάθε ἔργου ἢ κλίσημα ὑποπτον, καὶ ἀπὸ κάθε μετάφρασιν εἰς τὸ ἀπ.λοῦν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, ἀφοῦ κοινῇ ψήφῳ τοιαῦται μεταφράσεις ἀπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, καθὼς ἴδες σαφῶς εἰς τὴν ἡμετέραν ἐγκύκλιον κ. τ. λ. » Ἄρα ἔπραξεν ὁ θεολόγος ἔργον ἢ κλίσημα ὑποπτον! Ἄρα μετέφρασε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἀπ.λοῦν τὴν ἱερὰν Γραφήν! Πῶς λοιπὸν ἀδίκως ἐκατηγορήθη παρὰ τοῦ Κυρίου Βάμβα; Πλὴν ἡ αὐτοῦ Παναγιότης ἐπέισθη εἰς τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ!

Πεισθεὶς λοιπὸν ἀμέσως ὁ παναγιώτατος εἰς τὰ παρὰ τοῦ Θεολόγου πρὸς τὸν νέον Δομένικον γραφόμενα, δίδει εἰς τὸν γράφοντα τὴν παναγίαν αὐτοῦ εὐχὴν καὶ εὐλογίαν, καὶ υπογράφει, ὅτι πρὸς αὐτὸν γράφει ὁ ἐπίβουλος τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπολήψεως Εὐσέβιος. Καὶ τί γράφει οὗτος; ὅτι ἀναμ-

φιβόλως ὑπηγόρευσαν εἰς αὐτόν οἱ μεταχειριζόμενοι αὐτὸν ὄργανον εἰς διασπορὰν σκανδάλων μεταξύ τῶν Ἑπτανησίων, εἰς παροργισμὸν αὐτῶν κατὰ τῶν προστατῶν τῆς Ἰονικῆς ἐπικρατείας ὡς ἐπιβουλευόντων τὴν Ὀρθογίαν αὐτῶν, εἰς ἐξυθρισιν καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὡς ἀδιαφορούντων εἰς τοῦτο, εἰς ἀπειλὴν αὐτῶν διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην κ. τ. λ. Ἀλλὰ τὸ περιεργώτερον ἐν τῇ ἀπαντήσει τοῦ παναγιωτάτου εἶναι τὸ ἐξῆς: « Ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ »
 » εὐπέθεια καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν ἐκκλησίαν κάμνει τοὺς
 » λαοὺς ἐναρέτους, ὑπηκούς, φρονίμους καὶ εὐαγῶγους εἰς
 » τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, καθὼς καὶ ἐξεναντίας ἢ ἀποστασία
 » ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καταφρόνησις καὶ ἡ παρακοῆ πρὸς τὴν
 » ἐκκλησίαν προξενεῖ τὰς ἀνταρσίας, τοὺς ἐμφυλίους πολέ-
 » μους καὶ ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Καλῶς ἐγνώ-
 » ρισε καὶ ἐκυτάλαβε ταύτην τὴν λαμπρὰν καὶ οὐράριον
 » ἀλήθειαν καὶ ἡ Διοίκησις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειται ἡ
 » Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία. Αὐτὴ ἡ Διοίκησις, φρονίμως
 » προσφερομένη, δὲν ἐπεμβῆκε ποτὲ εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας,
 » καὶ δὲν τὴν ἀφῆρσε κἀνὲν ἀπὸ τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα
 » τὴν ἐχάρισεν ὁ οὐράριος ταύτης Σωτὴρ· μάλιστα ἐπα-
 » γρυπνεῖ ἀόκνως εἰς τὸ γὰ ἐκτελῶνται πιστῶς τὰ πατρο-
 » παράδοτα ἔθιμα καὶ δόγματα τῶν ὀρθοδόξων, καὶ γὰ
 » φυλάττεται ἡ σεμνότης, ἡ σωφροσύνη, ἡ εὐταξία, ἡ ἀ-
 » ρετή, καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς διδάσκει αὐτὸ τὸ ἱερόν Εὐαγ-
 » γέλιον. Πᾶς ὀρθόδοξος δὲν πρέπει γὰ παύη ἀπὸ τοῦ
 » γὰ εὐχαριστῆ ὀλοψύχως τὸν Πατέρα τῶν φώτων, ὅς-
 » τις ἐνέπνευσε τοιαύτας φιλοφρόνους διαθέσεις εἰς τὴν
 » ἡμετέραν Διοίκησιν περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μας.
 » Ἡ ἐνταῦθα Διοίκησις οὐ μόνον δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὰ
 » τῆς ἐκκλησίας, οὐ μόνον προστατεύει ἀληθῶς, εὐλιχε-

» γῶς, γνησίως καὶ ἐμπράκτως τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον
 » θρησκείαν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις εἶναι καὶ πάντοτε ἔτοι-
 » μος γὰ δῶση πᾶσαν ἐλευθερίαν, συνδρομὴν καὶ βοήθει-
 » ἀν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν
 » αὐτοῖς καθηκόντων. Μάρτυρες εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλ-
 » λων καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς εἰδοποιήσεως περὶ τῆς ἐκκλη-
 » σιαστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῆς ἐγκυκλίου, τὰ ὑποῖα ἐξε-
 » δώκαμεν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας.
 » Ὁ κραταίος Μονάρχης, ὅστις ἐνδόξως καὶ εὐκλεῶς
 » τὴν σήμερον βασιλεύει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δὲν
 » παύει ἀπὸ τοῦ γὰ εὐεργετῆ καὶ γὰ φιλοφρογῆ μυ-
 » ριοτρόπως τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ ὀρθοδόξου καὶ
 » γὰ ἀναεδόγη τὰ παλαιὰ τῆς ἐκκλησίας μας προνό-
 » μια, καὶ γὰ μᾶς χαρίζη ὁσημέραι νέα, καθὼς φα-
 » νεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐσώκλειστον ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον
 » ἐσχάτως ἤδη ἐπιδαψιλεύεται πρὸς ἡμᾶς, ὅπερ καὶ
 » σοι ἀποστέλλεται πρὸς πνευματικὴν εὐφροσύνην καὶ
 » οἰκοδομὴν τῆς Ἐπιταρῆσου ἐκκλησίας. Ἐὰν τοιαῦ-
 » τα προνόμια χαρίζη πρὸς ἡμᾶς ἢ εὐμένεια τῆς ἡμε-
 » τέρας Διοικήσεως, ἐὰν νομίζη θάσιν οὐσιώδη καὶ ἀκλό-
 » νητον τῆς πολιτικῆς τῆς, γὰ μὴν ἐπεμβαίνη ποτὲ εἰς τὰ τῆς
 » ἡμετέρας ἐκκλησίας, πολλῶ μᾶλλον ἐλπίζομεν, ὅτι θέλει
 » κάμει τοῦτο ἢ προστατεύουσα δύναμις τοῦ Ἰονικοῦ κράτους
 » κ. τ. λ. Ἰδοὺ πῶς γράφει ὁ κατὰ τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεα-
 » λογούμενον οἰκονόμον εἰς τοιοῦτους καιροὺς θεόθεν τετη-
 » ρημένος, καὶ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεῦων ἐλέω Θεοῦ φα-
 » ναγιώτατος καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ
 » ς'! Ἀλλ' ἄς εἶπη πᾶς ὀρθόδοξος χριστιανός, ἂν ἡ γλῶσσα
 » αὕτη ἦναι γλῶσσα πατριάρχου ἢ σεχουϊσλάμου! Ἄν ἐπί-
 » σκοπος χριστιανός γράφῃ ἢ σέχης μωχαμετανός! Ἄν ἡ ἐν

Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία ἦναι ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἢ ἂν δὲν μετεβλήθη, ἀσεβῶς εἰς ἐκκλησίαν τοῦ Μωχαμέτου! Ποτέ πατριάρχης δὲν ἔγραψεν, ὡς γράφει ὁ νῦν πανευκλεῶς πατριαρχεῦων! Οὐδεὶς ἄλλος παρ' αὐτὸν ἐβεβήλωσεν εἰς τόσον καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν! Καὶ ὅσον θρηνοῦμεν τὴν ἐλλεινὴν κατάστασιν τῶν ὑπὸ τοιοῦτον ποιμένα εὐρισκομένων ἀδελφῶν ἡμῶν, τόσον χαίρομεν, ὅτι δὲν ὑποτασσόμεθα ὑπ' αὐτόν· ἐὰν ὑπετασσόμεθα ὑπ' αὐτόν, ἤθελεν ἀποστείλει ὁ παναγιώτατος καὶ πρὸς ἡμᾶς, πρὸς πνευματικὴν ἡμῶν εὐφροσύνην, καὶ οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐσχάτως ἤδη ἐπεδαψιλεύσατο πρὸς αὐτόν ὁ ἀποθανὼν σουλτάνος Μαχμούτης διάταγμα. Πόσων ἀγαθῶν στερούμεθα! Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ δώσωμεν ἀκρόασιν εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ προτροπὰς τῶν καλοθελητῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ νὰ ὑποτάξωμεν ἐκ νέου τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει;

Ἄλλ' ἢ Δύτοῦ Παναγιότης ἦτον κύριος νὰ γράψῃ ὅ,τι ἤθελε, καὶ ἡ Ἰονικὴ Κυβέρνησις ἦτον κυρία νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐνόμιζε συμφέρον εἰς αὐτήν· ἀλλὰ τίς πονηρὸς δαίμων ὤθησε τὴν Ἀ. Π. καὶ εἰς ἀναίσχυντον ψεῦδος καὶ μέλαιναν συκοφαντίαν κατ' ἀνθρώπων πάντα ἀθῶων; « Εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦτο, λέγει ἡ Ἀ. Π. περὶ τῆς ἀκαδημίας τῆς Κερκύρας, μέχρι τοῦδε ὑπῆρχον διδάσκαλοι τῆς θεολογίας προκάτοχοί σου ὁ Φαρμακίδης καὶ ὁ Βάμβας, ἀμπότεροι γνωστοὶ εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ποίων φρονημάτων, διαθέσεων καὶ πολιτείας ἐστάθησαν. — Ἰδοὺ πόσοις διδασκάλους ἐξεύρουσιν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες νὰ ἐκλέγωσι, διὰ νὰ μορφώσωσιν ἀξίους ἱερεῖς ὀρθοδόξους. Οἱ μαθηταὶ τοιούτων διδασκάλων καθεὶς εὐκόλως δύναται νὰ καταλάβῃ ποίας ὠφελείας εἰς τῶν ὀρθοδόξων τὸ πλήρωμα

• ἔμπορῶν νὰ προξενήσωσι κ.τ.λ. • Καὶ ταῦτα γράφει τὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, γέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης! Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἔγραφεν ὁ ἀσεβὴς Εὐσέβιος, καὶ ὑπέγραψε μόνον ὁ Γρηγόριος ἑλεῖο Θεοῦ κ.τ.λ. • ἀλλὰ καὶ ὅστις ὑπογράφει, ὀφείλει νὰ σέβηται ἑαυτὸν, καὶ νὰ προσέχη νὰ μὴ ψεύδῃται. Μόνος ὁ πτωχὸς Ιεροκλήρου Γερμανὸς ὑπέγραψε τυφλοῖς τοῖς ὕμνασιν ὅ,τι ἔγραφον ἄλλοι πονηροὶ καὶ δόλιοι. Ἀλλ' ὁ Γερμανὸς δὲν εἶχε τὴν ἀποδείξην ἢ νὰ στερηθῆ, ἐὰν ἀπεδεικνύετο ψεύστης καὶ συκοφάντης. Ἀλλ' ὁ παναγιώτατος πατριάρχης διαφέρει ἐξ ἧς κατέχει θέσεως πολὺ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ βλάπτεται καιρῶς, ἐὰν ἀποδειχθῆ ψεύστης καὶ συκοφάντης, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ ᾖ προσεκτικώτερος, καὶ νὰ μὴν ὑπογράψῃ ἀσκέπτως ὅ,τι γράφει ὁ ἐπίβουλος τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Ὁ Εὐσέβιος δύναται νὰ γράψῃ ὅ,τι θέλει πρὸς βλάβην τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ἄλλων, καθ' ἃ ἔμπνέεται παρὰ πονηρῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων • ἀλλ' ὁ πατριάρχης δὲν δύναται νὰ ὑπογράψῃ ὅ,τι θέλει ἐκεῖνος.

• Ἀλλ' ἡ Αὐτοῦ Παναγιότης δι' ὧν γράφει κατ' ἐμοῦ ἀδίκως καὶ παραλόγως μοὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ εἶπω πολλὰ κατ' αὐτοῦ • ἀλλὰ σέβομαι τὴν ὁποίαν κατέχει Θεοῖν, ἂν καὶ αὐτὸς δὲν σέβηται τούτην. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ μὴ προκαλέσω αὐτὸν α) εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσῃ δημοσίως, πόθεν γνωρίζει ὅτι ὡς προκατοχὸς τοῦ ἱερολογιωτάτου διδασκάλου τῆς Θεολογίας Κυρίου Κ. Τυπάλδου εἶμαι γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ποίων φρονημάτων, διαθέσεων καὶ πολιτείας ἐστάθην; καὶ β) εἰς τὸ ν' ἀποδείξῃ δημοσίως, ὅποια ἦσαν τὰ φρονήματά μου, αἱ διαθέσεις μου καὶ ἡ πολιτεία μου. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ πράξῃ αὐτὸς τοῦτο, λέγω ἐγώ: Ὅποιων φονημάτων, διαθέσεων καὶ πολιτείας ἐστάθην τῶντι

προκάτοχος λοιπόν τοῦ Κυρίου Τυπάλδου ἐδίδαξεν εἰς τοὺς μαθητάς του, κατὰ τὸν παναγιώτατον, τὰς ἐναντίας ἀρετάς, ἐκείνας δηλαδή, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀποκαθιστάνουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀθανασίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ τὴν δυσφημίαν, τὴν καταδίκην καὶ αὐτὸ τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα! Ἀλλὰ πόθεν ἐγνώρισε τοῦτο ὁ παναγιώτατος; ἀπὸ τῆς διηγήσεως καὶ ὑφηγήσεως τοῦ Εὐσεβίου; Ἀλλ' ἄς μάθῃ ἀπ' ἐμοῦ ὁ παναγιώτατος, ὅτι ὁ Εὐσεβίος ἀσεβεῖ, ψεύδεται προφανέστατα, καὶ συκοφαντεῖ ἀναισχυντότατα. Ἀλλ' ἂν ταύτην τὴν φορὰν, παρασυρθεὶς ἀπὸ σατανικῶν ὑφηγήσεων ὁ παναγιώτατος, ὑπέγραψεν ἀπερισκέπτως, τὸν παρακκλῶ, νὰ γενῆ τοῦ λοιποῦ προσεκτικώτερος· διότι, ἐὰν καὶ ἐγὼ αὐτὸς, ὑπερασπίζων κατὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον τὴν ἀδίκως προσβαλλομένην τιμὴν μου, ἐντρέπωμαι ἐλέγχων αὐτὸν δημοσίως, πόσον θέλει ἐντραπῆ αὐτὸς ἀναγινώσκων! Πόσον θέλει βλαφθῆ ἢ ὑπόληψις αὐτοῦ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην!

Ἀλλ' ὁ παναγιώτατος μοι διδάσκει καὶ ὅτι ἕως τώρα δὲν ἤξευρον· ἀναφέρει καὶ αἰώνιον ἀνάθεμα! Ἀλλ' ἄς μάθῃ ὁ παναγιώτατος, ὅτι οὔτε ἀφορισμὸν οὔτε ἀνάθεμα πτοοῦμαι· διότι πρῶτον δὲν ἔπραξά τι τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς ἄξιον καὶ δεύτερον, διότι ἔμαθον νὰ κρίνω καὶ νὰ διακρίνω καὶ πράγματα καὶ πρόσωπα· μόνος ὁ ἀπλοῦς καὶ ἰδιώτης πτοεῖται τοιαῦτα φέβητρα καὶ ὅταν δὲν πρέπη νὰ τὰ πτοῆται· διότι δὲν γνωρίζει οὔτε τὴν φύσιν οὔτε τὸν σκοπὸν τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ τοῦ ἀναθέματος, οὔτε τὰς περιστάσεις, καὶ ἄς ἐπιβάλλεται τοιαύτη ποινὴ παρὰ τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ προφέρῃ τοῦ λοιποῦ τόσον εὐκόλως ὁ παναγιώτατος, καθὼς καὶ πᾶς πανιερώτατος καὶ θεοφιλέστατος, τὸ ἀνάθεμα, καὶ πολλῶ ὀλιγώτερον τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα, παραπέμπω αὐτὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ λόγου ἐνὸς τῶν προ-

κατόγων του, τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, « Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνεῶτας. » Φέρω δὲ εἰς μνήμην αὐτοῦ καὶ τὸν νόμον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, Διαταξ. ΡΚΓ'. ΚΕΦ. ΙΑ., τὸν λέγοντα « Πᾶσι τοῖς ἐπι-
 « σκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορευόμεν ἀπορρίζειν τινὰ τῆς
 « ἀγίας κοινωνίας, πρὶν ἢ αἰτία δευχθῆ, δι' ἣν οἱ ἐκκλησιασι-
 « κοὶ κανόνες τούτου γίνεσθαι κελεύουσιν. — Ὁ δὲ ἀδίκως
 « τινὰ τῆς ἀγίας κοινωνίας χωρῖσαι τολμήσας, πᾶσι τρόποις
 « ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὑφ' ὃν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς κοινω-
 « νίας, ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκείνος συνίδοι· ἵνα ὕπερ ἀδίκως ἐ-
 « ποίησε, δικαίως ὑπομείη. » Ὅστις λοιπὸν ἀδίκως ἀφορρί-
 ζει ἢ ἀναθεματίζει τινὰ, ἀφορρίζεται ἢ ἀναθεματίζεται αὐτὸς
 δικαίως, καὶ παναγιώτατος ἀν' ἧναι πατριάρχης.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ παναγιωτάτου ἔχομεν ἀνὰ χει-
 ρας χειρόγραφον· διότι δὲν ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου· ἀλλ'
 ὁ παναγιώτατος παραγγέλλει ῥητῶς τὸν Κύριον Τυπάλδον,
 νὰ γνωστοποιήσῃ αὐτὴν πρὸς ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς
 Ἑπτανήσου καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν λοιπὸν κλῆρον, δηλα-
 δὴ καθιστάνει αὐτὴν δημοσίαν, καὶ ὄχι μερικὴν. Τὴν
 δὲ ἀποστολὴν τῆς πρὸς τὸν Κύριον Τυπάλδον ἀπαντήσεως
 ταύτης τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ περὶ οὗ ὁ
 λόγος ἐν αὐτῇ σουλτανικοῦ διατάγματος ἀνεδέχθη ὁ χρυστὸς
 Εὐσέβιος, καὶ ἡ συνοδεύουσα ταῦτα ἐπιστολὴ τούτου εἶναι
 κατὰ πολλοὺς λόγους περίεργος. Ἐξ αὐτῆς φαίνεται πόσον
 ἐπικίνδυνον θέσιν κατέχει παρὰ τῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει
 ἐκκλησία ὁ ἀσεβὴς οὗτος Εὐσέβιος. Ἡ Κεντρικὴ πνευμα-
 τικὴ ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας διευθυντῆς εἶναι αὐτός, εἶναι
 ἀληθῶς, ὡς εἶδομεν ἀλλαχοῦ, ἱερὰ ἐξέτασις inquisitio,
 καὶ αὐτὸς ἐπέχει παρ' αὐτῆ τὸν ὁποῖον ἐπέιχε παρὰ τῶ
 κατ' ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, παρὰ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου

τοῦ Γ' κατασταθέντι sancto officio ὁ μετέπειτα ἁγιασθεὶς
 Δομένικος. Ὁμολογεῖ δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ νέος Δομένικος, ὅτι
 ἔχει ἐνεκα τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαγγέλματός του καὶ
 ἐκτεταμένην ἀνταπόκρισιν καὶ ἀλληλογραφίαν πρὸς ὅλα
 τῶν ὀρθοδόξων τὰ σημαντικώτερα μέρη καὶ ὑποκείμενα.
 ἔχει ἄρα τοιαύτην καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν
 Ἑπτάνησον καὶ ἐν ταύτῃ μὲν εὔρε τὸν Κύριον Τυπάλδον
 ἀξιόλογον ἀνταποκριτὴν ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι κατὰ μὲν τὸ
 φανερὸν εὔρε τὸν ἱεροκέρυκα Γερμανὸν, ὅστις ἐξέδωκε διὰ τῆς
 Εὐαγγελικῆς τοῦ Σάλπιγγος καὶ ὁμιλίας αὐτοῦ κατὰ δὲ
 τὸ ἀπόκρυφον, ἄλλο, νομίζομεν, σημαντικώτερον καὶ καταλ-
 ληλότερον ὑποκείμενον δὲν ἐδύνατο νὰ εὔρῃ παρὰ τὸν ἐξ Οἰ-
 κονόμων γενεαλογούμενον οἰκονόμον. Κατὰ τὴν εὐτέθειαν
 τοῦ κατ' ἀντίφρασιν Εὐσεβίου εὐσεβέστερος αὐτοῦ δὲν εὔρισκε-
 ται ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἂν ὅ,τι ὑποπτεύωμεν ἀληθεύῃ, ἰδοὺ
 ὅποιοι ἄνθρωποι ὑπάρχουσι προστάται καὶ ὑπέρμαχοι τῆς
 ὀρθοδοξίας! Ἰδοὺ ὅποιοι ἄνθρωποι ὁσφραίνονται καὶ μακρόθεν
 ἑτεροδοξίαν καὶ κακοδοξίαν! Ὁ θεὸς φυλάττει πάντα ἄν-
 θρωπον ἀπὸ τοιούτων ἀσεβείστων εὐσεβῶν!

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ.

ΟΤΙ αἰ ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, παρ' ἑτεροδόξων ἀλλογενῶν καὶ ὁμογενῶν τινῶν τούτοις ὁμοφρόνων ἐνεργουμένης, γινόμεναι κατακραυγαί, μηδενὸς ἀληθῶς ὑπάρχοντος αἵτιου, ἔχουσι πονηρὸν ἀπόκρυφον σκοπὸν, περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλει πλέον κανεὶς φρόνιμος Ἕλλην. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπουσι καὶ αἰ παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἐκδοθεῖσαι ἐγκύκλιοι ἐπιστολαί, καὶ περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλει κανεὶς. Δὲν ἀμφιβάλλει δὲ κανεὶς καὶ ὅτι τὸ « περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ τινῶν ὀλίγων ἐνιαυτῶν διαθρολληθείσης αἰρέσεως τῶν λεγομένων Πρεσβυτεριανῶν » πλάσμα, καὶ τὸ διὰ τοῦτο σύρραμμα, ἡ διαβόητος Ἐπιστολιμαία Διατριβή, καὶ τὸ δημιούργημα τῆς νεομόρφου ἢ νεοελληνικῆς ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸ διὰ τοῦτο σύρραμμα, ἡ κακόβουλος Ἐπίκρισις, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀφορῶσι. Καὶ ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουσι καμμίαν γνῶσιν τοιαύτης ὀβλιῶ ἐπιβουλῆς τῆς ἑαυτῶν θρησκείας καὶ ἐκκλησίας, ὁ ξένος καὶ πάροικος ἐν Ἑλλάδι οἰκονόμος διερράγη κραυγάζων, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ῥαδιουργεῖται Νεοελληνική ἢ Νεόμορφος Ἑλληνική ἐκκλησία, παριστάνει τὴν ὀρθοδόξιαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας παρὰ τὸ χεῖλος τῆς ἀπωλείας, τὴν Ἑλλάδα μονονουχὶ ἑτεροδοξοῦσαν καὶ κακοδοξοῦσαν, ἢ μᾶλλον γέμουσαν ἤδη ἑτεροδοξίας καὶ κακοδοξίας, καὶ ἑαυτὸν ἀπὸ Θεοῦ πεμφθέντα σωτῆρα αὐτῆς ἢ ἄλλον

Ἡρακλέα πρὸς καθαρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς κόπρου τῆς ἑτεροδοξίας καὶ κακοδοξίας ἀποσταλέντα, ὁ ὀρθοδοξότατος! ὁ εὐσεβέστατος! Συγκραυγάζουσι δὲ κατ' αὐτὸν καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει πολλοὶ, οἱ μὲν ὡς μεμυημένοι εἰς τὰ μυστήρια τῆς πονηρίας καὶ κακίας, οἱ δὲ ὡς ἑτεροκίνητοι καὶ ἑτερόγλωσσοι. Ἀλλὰ πῶθεν ἔλαβον οἱ κακῆσουλαι καὶ κακῆτροποι ἀφορμὴν κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὸ νὰ πλάσωσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει, καὶ νὰ διαρραγῶσι κραυγάζοντες; Ἐξετάζων τις ὅσα περὶ τοῦ ἡμέματος τούτου ἐγράφησαν, δὲν εὐρίσκει ἄλλας φαινομένας ἀφορμὰς, ὡς καὶ προηγουμένως εἵπομεν, παρὰ τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου κειμένου, τὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ παρουσίαν καὶ διατριβὴν ἱεράποστόλων, τὰ παρ' ἀπεσταλμένων ἀπὸ ξένων ἑταιρειῶν διατηρούμενα σχολεῖα, καὶ τὰ παρ' ἑτεροδόξων ἐκδιδόμενα βιβλία. Ταῦτα εἶναι αἱ φαινόμεναι ἀφορμαί. Ἀλλ' εἶναι περιέργος ἢ ἐξέτασις τῶν ἀφορμῶν τούτων διότι συμβάλλει καὶ αὕτη εἰς τρανώτερον ἀπόδειξιν τῆς πονηρίας καὶ δουλιότητος. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ ταῦτα ἐν συντόμῳ.

Α) Λί λεγόμεναι Βιβλικαὶ ἑταιρεῖαι, ἀναλαβοῦσαι τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν εἰς ὅλων τῶν ἔθνων τὰς γλῶσσας, μετέφρασαν αὐτὰς καὶ εἰς τὴν λαλοῦμεν τὴν σήμερον Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὅχι μόνον δὲν ἐξέλαβε ποτὲ ὡς κακὸν, οὐδ' ὑπώπτευσεν ποτὲ ἐξ αὐτοῦ κακὸν σκοπὸν, ἢ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἐπήγει τὸ ἔργον, καὶ εὐεργέτημα τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν ἐθεώρει καὶ ἔλεγεν. Ἐν ἔτει 1810 ἐξεδόθη ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ καινὴ Διαθήκη εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ ὁ ἀσίδιμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύ-

ριλλος ἐνέκρινεν ἐν ἔτει 1814 τὴν ἔκδοσιν ταύτην, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν παρ' αὐτοῦ ἐγκριθεῖσαν ἔκδοσιν ἐξέδωκεν ἔπειτα ἡ Ῥωσικὴ Βιβλικὴ ἑταιρεία, τὴν μὲν μετάφρασιν ἐν Πετροπόλει ἐν ἔτει 1817, τὸ δὲ πρωτότυπον κείμενον ἐν Μόσχᾳ ἐν ἔτει 1821. « Τὰ βιβλία, τουτέστιν, ἡ *Θεία Γραφή τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης*, καὶ ἡ μὲν παλαιὰ κατὰ τοὺς Ἐξδομήκοντα, ἐκ τοῦ ὡς οἶόν τε ἀκριβῶς ἐκδοθέντος ἀρχαίου Ἀλεξανδρινοῦ χειρογράφου (α), ἡ δὲ καινὴ ἐκ τῆς κατ' ἐπικύρωσιν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου (β) Κυρίλλου ἐκδόσεως ἔτει αὐτῇ γενομένης, ἐξετυπώθη δι' εὐλογίας τῆς ἀγιωτάτης διοικήσεως Συνόδου πασῶν τῶν Ῥωσιῶν παρὰ τῆς κατὰ τὴν Μόσχαν ἱεροβιβλικῆς κοινότητος. » Ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ Κυρίλλου γενομένην ἐγκρίσιν ταύτην οὔτε ἀναγνωρίζει οὔτε τιμᾶ ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος ἐν τῇ διαβολῇ Ἐπικρίσει Σελ. 305=308, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾶ αὐτὴν ἡ κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησία. Ἀλλὰ μὴ ἀναγνωρίζων καὶ τιμῶν αὐτὸς ὅ,τι ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾶ ἐκείνη, δὲν καθυβρίζει αὐτὴν ὁ ὑπομίσθιος Ῥώσσης; καὶ δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ἀξίος μαστιγώσεως διὰ τῆς ἀστραγαλωτῆς μαστιγῆς;

(α) Περὶ τοῦ χειρογράφου τούτου λέγουσιν οἱ ἄθλιοι τῆς ἀθλίας Ἐπικρίσεως συρράπτται Σελ. 179. « Οἱ ἑτεροδόξοι Εὐρωπαῖοι καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Ἀλεξανδρινὸν κώδικα ἐκτυποῦντες, μεταλάσσουσιν ἐν πολλοῖς τὴν ἐν αὐτῷ ἀνέκαθεν διατεταγμένην τῶν βιβλίων σειράν. » Περὶ τούτου ἔμμελλομεν ἀλλαγῆ. Ἀλλ' ἰδοὺ κατὰ τὰς κατ' αὐτὸν παρ' ἑτεροδόξων Εὐρωπαϊῶν γενομένας ἐκδόσεις τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ' ἐκδίδει τὴν Π. Δ. καὶ ἡ Ῥωσικὴ Βιβλικὴ ἑταιρεία!

(β) Ἐπρᾶ, ξηρᾶ λέγεται α τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. » καὶ οὔτε τὸ παναγιώτατος οὔτε τὸ οἰκουμένης προστίθεται. Ἰδοὺ εἰς πῶσον διεφθάρη ὁ κόσμος! Αἱ, καίμενοι οἰκονόμοι, ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενοι, ποτὲ μὴν ἀποθάνητε! Σὺ μόνος ἡξέυρεις νὰ ἑρμαθίζῃς τὰ ἐπίθετα καὶ τοὺς τίτλους!

Ἄλλ' ὁ Κύριλλος ὄχι μόνον τὴν μνησθεῖσαν ἔκδοσιν ἐνέκρινεν, ἀλλὰ κατ' ἄδειαν αὐτοῦ ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1818 νέαν μετάφρασιν τῆς καινῆς Διαθήκης καὶ ὁ μακαρίτης Ἰλαρίων, ὁ ὕστερον μητροπολίτης Τορνόβου, τὸν ὁποῖον ζῶντα ἐκολάκευε χαμερπῶς ἐκ Σμύρνης ὁ νῦν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, καὶ ἀποθανόντα καθυβρίζει. Ἴδιον καὶ τοῦτο ψυχῆς ἀγεννοῦς καὶ διαθέσεως κακῆς. Ἄλλ' ὁ οἰκονόμος δὲν καθυβρίζει τοῦ Ἰλαρίωνος μόνον τὴν μνήμην· καθυβρίζει καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίλλου τὴν μακαρίαν μνήμην! « Πόθεν λοιπόν, λέγει Σελ. 304, κινηθέντες οἱ ἐκδότης τῆς Ἰλαρίωνος μεταφράσεως ἐπέγραψαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τὸ, Ἀδεία ἰτῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας; Ἴδου ἡ αἰτία· Ὅτε τὴν μετάφρασιν εἰργολάβησεν ὁ Ἰλαρίων, ἐπατριάρχευεν ὁ αἰοιδίμος ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος· οὗτος πρῶτος ἔδωκεν ἔγγραφον ἐνδοσιν τῆς εἰς τὸ χυδαῖον ὕφος ἐκδόσεως τῶν Γραφῶν συνάμα μετὰ τοῦ θείου κειμένου· παρεπέλοθῃ δὲ πρὸς τοῦτο διὰ τε μεσιτείας πολλῶν, καὶ διὰ ψυχῆς ἀπλότητα, ἴσως δὲ καὶ ἄλλως ἀπέβλεπεν ὁ μακαρίτης πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀντιτύπων τοῦ συνεκδιδομένου τῇ μεταφράσει θείου κειμένου. » Ἄλλ' οὕτω συνειθίζει νὰ τιμᾷ ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος τοὺς μὴ συμφωνοῦντας αὐτῷ! Πόσα δὲν λέγει κατὰ τοῦ θείου Ἰερωνύμου· διότι δὲν εὐρίσκει αὐτὸν σύμφωνον αὐτῷ! Καὶ πόσα δὲν λέγει ἐκ παχυλῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς διττῶς αἰρετικοῦ, καὶ ὡς Καλουϊνιανοῦ δηλαδὴ, καὶ ὡς Ἀρειανοῦ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ θεωρουμένου Οὐίστωνος (Whiston), καὶ ἐν τῇ Ἐπιστολιμαίᾳ Διατριβῇ καὶ ἐν τῇ Ἐπικρίσει· διότι εὐρίσκει αὐτὸν σύμφωνον αὐτῷ! Τόσον εἶναι δίκαιος!

Ἄλλ' ὅτε εἰργολάβει, κατὰ τὴν σεμνὴν φράσιν τοῦ αἰδεσιμωτάτου, ὁ Ἰλαρίων τὴν μετάφρασιν τῆς καινῆς Διαθήκης

εἰργόλαβει συγχρόνως τοιαύτην καὶ αὐτὸς ὁ ἀπ' ολίγου χρόνου εὐσεβέστατος χριστιανὸς, ὁ νῦν κατ' ἔμπνευσιν σατανικὴν ὄσπονδος ἐχθρὸς τῶν μεταφράσεων, τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τοῦτο ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἰλαρίωνα ἐπιστολὴν (α), τὸν ἀκριθέστατον ταῦτον καθρέπτειν τοῦ ἡθους τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἀλλὰ πῶς ἐνέκρινεν ἐν ἔτει 1818 ὅ,τι κατὰκρίνει ἐν ἔτει 1838; Ἄν ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἦναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κακὸν, ἦτον βέβαια πάντοτε κακὸν· ὁ χρόνος δὲν μετεβάλλει τὸ κακὸν εἰς ἀγαθόν. Ἀλλὰ λαμβάνει ἀλλαγῶν καὶ κατὰ τοῦτο τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας του, ὁ ἀθλῶς!

Ἄλλ' ὅστις μάθη νὰ λαλῇ ψεύματα, δὲν ἠμπορεῖ νὰ λαλήσῃ ποτὲ ἀλήθειαν. Ἐν ἔτει 1819 ἐπατριάρχευσε πάλιν ὁ αἰιδίμος Γρηγόριος· καὶ αὐτοῦ πατριαρχεύοντος μετέβη ἐκ Πετροπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Κύριος Πιγκερτῶν, ἐπίτροπος τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Βιβλικῆς ἐταιρείας, συζημένος παρὰ τοῦ πρίγγιπος Ἀ. Γαλιτσίνου, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐιδίμου Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου, πρὸς τε τὸν τότε Ῥῶσον πρέσβυν καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον. Ὁ Πιγκερτῶν ἐπρότεινεν ἀπὸ μέρους τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Βιβλικῆς ἐταιρείας πρὸς τὸν πατριάρχην τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ ὁ αἰιδίμος Γρηγόριος, ἀνὴρ φρόνιμος, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὸν, καὶ ἐνθερμὸς τῆς πίστεως ζηλωτῆς, προσδοκῶν μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τοὺς χριστιανούς ἐκ τῆς τοιαύτης μεταφράσεως, ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν, καὶ γνώμη κοινῇ ὄχι μόνον τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σιναίου ὄρους Κωνσταντίου, ἀλλὰ καὶ

(α) Ἰδ. Ἀντιπιρ. Σελ. 35 - 37.

τῶν τότε προϋχόντων λαϊκῶν, ἐγένοντο συνθήκαι μεταξύ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἱερογραφικῆς ἐταιρείας Κυρίου Πιγκερτῶνος καὶ τοῦ ἐγγράφως ἀποδειχθέντος ἐπιτρόπου τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰλαρίωνος, περὶ τῆς μεταφράσεως, περὶ τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐκδόσεως αὐτῆς, καὶ περὶ τοῦ τύπου, εἰς ὃν ἐμελλε νὰ γενῆ αὕτη. Κατὰ δὲ τὰς ἐγγράφους συνθήκας, τὰς ὁποίας ἔχω ἀνὰ χεῖρας, ἢ μετάφρασις τῆς Π. Δ. ἐμελλε νὰ γενῆ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο. Καὶ τῶν δύο δὲ ἱερῶν Γραφῶν ἢ μετάφρασις ἐμελλε νὰ ἐκδοθῆ διὰ τοῦ τύπου ἐν τῷ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ διὰ στοιχείων, χαρτίου καὶ μελάνης τῆς ἱερογραφικῆς ἐταιρείας ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐφορείαν τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὸν τύπον ὑπεγράφη ἢ συνθήκη παρὰ τοῦ Κυρίου Πιγκερτῶνος καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου Κυρίου Α. Ἀργυράμμου, ὅστις καὶ ζῆ καὶ διευθύνει εἰσέτι τὸ τυπογραφεῖον ἐκεῖνο, καὶ δύναται νὰ συνομολογήσῃ τοῖς λεγομένοις.

Γενομένων λοιπὸν τῶν συνθηκῶν ἀπεδείχθη ἐγγράφως κατὰ κοινὴν συνοδικὴν γνώμην ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰλαρίων γενικῶς μεταφραστῆς, καὶ αὐτὸς ἐμελλε νὰ συμπαραλάβῃ καὶ ἄλλους συνεργάτας· ἀπεδείχθη δὲ καὶ ἐπιθεωρητὴς τῆς μεταφράσεως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου ὄρους Κωνσταντίας. Ἡ μετάφρασις καὶ τῶν δύο Διαθιγῶν ἔργισεν ἀμέσως καὶ ἐπροχώρει, καὶ ἐγένετο καὶ τοῦ τύπου ἔναρξις· ἀλλ' ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διέκοψε καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον. Ἀπεδέχθη δὲ τότε τόσον προθύμως καὶ ἀφόβως τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν δαπάνη τῆς ἱερογραφικῆς ἐταιρείας ἢ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, καὶ εὐεργέτημα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκέρυττε τὸ ἔργον, καὶ εὐγνωμοσύνην ἐθνικὴν ὠμολόγει πρὸς τὴν ἐταιρείαν· διότι ἦτον ἐλευθέρη, καὶ ἐλευ-

θέρως ἐνήργει· δὲν ἐδούλευεν, ὡς δουλεύει ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους· δὲν ἐκινεῖτο παρ' ἄλλων, ὡς κινεῖται· ἔκτοτε δὲν συνέπραττεν εἰς ἐπιτυχίαν σκοπῶν ξένων, ὡς συμπράττει σήμερον, καὶ κατ' ἄλλων συμφέροντα ἐνεργεῖ, ὡς διατάσσεται παρ' αὐτῶν. Ἡ ἐκκλησίαι τότε ἐδιοικεῖτο παρ' ἄλλων ἀνδρῶν ἢ παρ' ὑποίων διοικεῖται τὴν σήμερον ἀνθρώπων. Εἶχε καὶ τότε ἀμαθεῖς καὶ ἀπαιδεύτους· ἀλλ' εἶχε καὶ πεπαιδευμένους ἀνδρας. Γρηγόριον εἶχε καὶ τότε πρόεδρον τῆς ἱερᾶς Συνόδου, Γρηγόριον ἔχει καὶ τώρα· ἀλλὰ πόση ἢ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου διαφορά! Ἐκεῖνος εἶχε θέλησιν ἰδίαν, καὶ οὗτος ῥυμουλκεῖται κατόπιν θελήσεως ἀλλοτρίας. Ἐκεῖνος δὲν ἐφοβεῖτο ἔξωσιν ἀπὸ τοῦ θρόνου· διότι ἔπραττε κατὰ τὰ ἱερά αὐτοῦ καθήκοντα· καὶ οὕτως τρέμει μὴν ἀποβληθῆ ἀπὸ τοῦ θρόνου, εἰς ὃν ποτὲ δὲν ὠνειρεύθη ν' ἀναβῆ, ὅτε ὑπηρετεῖ παρὰ τῷ ἀγιώτῳ Δέρκων Γρηγορίῳ, καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ πράξῃ ὅ,τι ἂν ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ οἱ διατηροῦντες καὶ κινουῦντες αὐτόν. Ἄλλ' ὅση μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου προέδρου ἢ διαφορά, τόση καὶ μεταξὺ τῆς περὶ ἐκεῖνον καὶ τῆς περὶ τοῦτον Συνόδου. Συγκειμένης ταύτης ἐξ ἀνθρώπων ἀμαθῶν, ἀπαιδευτῶν, ποταπῶν καὶ κατὰ τὴν γέννησιν καὶ κατὰ τὸ φρόνημα, ἐξ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι χρεωστοῦσιν ὅ,τι ἔχουσιν εἰς μόνον τὰς περιστάσεις, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο πρότερον, τί δὲν δύνανται νὰ κατορθώσωσι δι' αὐτῆς οἱ σύροντες αὐτὴν κατόπιν τῆς θελήσεως αὐτῶν; Ὅ,τι θέλουσιν οὗτοι, θέλει καὶ αὐτὴ· ἐπιβουλεύουσιν οὗτοι τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰονικὴν ἐπικράτειαν; προθυμοτάτη καὶ αὕτη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιβουλῆς! Θέλουσιν ἐκεῖνοι πρὸς ἴδια αὐτῶν τέλη, παρόντα καὶ μέλλοντα, τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν τῶν ὑπὸ τὴν Ὄθωμανικὴν ἐξουσίαν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων χρι-

στιανικῶν ἑθνῶν; θέλει ταύτην καὶ αὕτη· καὶ τόσῳ μάλιστα προθυμότερον. καθ' ὅσον φοβοῦνται τὴν παιδείαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀπαιδευτοὶ τρανοὶ ἐκ περιστάσεως ἅγιοι· ἡ ἀπαιδευσία συμφέρει εἰς τοιοῦτους ἀνθρώπους, καὶ ὄχι ἡ παιδεία· ἡ παιδεία εἶναι φῶς, καὶ τὸ φῶς δὲν συμφέρει εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸ σκότος, εἰς ἀπόκρυψιν τῶν κακῶν αὐτῶν ἔργων. « Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα. » (α)

Κατὰ συνθήκην λοιπὸν πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν γεγενημένην γίνεται ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ συνθήκην κατὰ κριντὴν γνώμην τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων ἐπιστήμων ἀνδρῶν, ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν, γεγενημένην, καὶ ὄχι κατ' ἀτομικὴν καὶ μονοπρόσωπον τοῦ πατριάρχου γνώμην, ὡς λέγει ὁ προφανέστατα ψευδόμενος οἰκονόμος· καὶ τοιαύτην θεωρῶν οὗτος τὴν γνώμην ταύτην κηρύττει αὐτὴν ἄκυρον καὶ ἀνίσχυρον. « Οὐδενὸς, λέγει, τῶν παραγιωτάτων πατριαρχῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἡ ἀτομικὴ καὶ μονοπρόσωπος γνώμη οὐδέποτε ἀποτελεῖ τὴν ψῆφον τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας οὔτε ἐν ἄλλοις, οὔτε μάλιστα περὶ πραγμάτων πνευματικῶν ἀνηκόντων εἰς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα· καὶ τὸ πρᾶγμα τοῖς πᾶσιν ἐστὶ γνωστόν. Οὔτε τοῦ Κυρίλλου οὔτε τοῦ Γρηγορίου ἡ ἔκδοσις προσυπεγράφη καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγιωτάτης Συνόδου, τῆς ὁποίας ὑπάρχει πρόεδρος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης·

(α) Ἰωαν. Γ', 20. 21.

ἀμφότεροι δὲ οἱ Πατριάρχαι, ἀφοσιούμενοι κατὰ τινὰ τρόπον τὰς ἐπιβαρούσας μεσιτείας, ἐξέδωκαν μόνον ἰδίαν καὶ ἀτομικὴν ἔνδοσιν, μὴ προηγηθείσης συζητήσεως περὶ τοῦ πράγματος καὶ συνδιασκέψεως Συνοδικῆς. » (α) Ἄλλ' ὅτι ψεύδεται ἀναισχύτως εἰς ταῦτα ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, ἀποδεικνύω εἰς πλάτος ἀλλαγῶν, ὅπου θέλω δημοσιεύσει καὶ τὰ συμφωνητικὰ ἔγγραφα· νῦν δὲ ἀρκοῦμαι εἰς τὸ ν' ἀναφέρω μόνον ἐξ ἰδιογράφου, ἐνυπογράφου καὶ ἐνσφραγίτου ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σιναίου ὄρους Κωνσταντίου καὶ τοῦ πρώην Τερνόβου Ἰλαρίωνος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 2 Ἰουνίου τοῦ 1829 ἔτους, τὴν ὁποίαν ἔχω ἀνὰ χεῖρας πρωτοτύπως, τὰ ἐξῆς: « Ἡμεῖς δὲ, ἅτε διὰ πατριαρχικῶν ἀποδείξεων διορισθέντες **ΚΟΙΝῆ ΓΝΩΜῆ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ** ἐνεργοὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν.— Ὡς πρόσωπον ἐπιφέροντες **ΟΔΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ** εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν διὰ τὰς εἰς χεῖράς μας περὶ αὐτῆς πατριαρχικὰς ἀποδείξεις.— — — Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τοιοῦτον ἦτον τὸ φρόνημα καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Κυρίου Πικερτὸν, **ΕΔΕΧΘΗ ΑΥΤΟ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΠΡΟΥΧΟΝΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΕΞΕΔΟΘΗ ΕΓΓΡΑΦΟΣ ΑΔΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ** περὶ τῆς μεταφράσεως, καὶ οἱ μεταφρασταὶ ἀρεδέχθησαν τὸ ἔργον, καὶ μετέφραζον, **ΚΑΙ ΚΟΙΝῆ ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ** ἐπήρουν τὸν ἀγαθὸν σκοπὸν τῆς ἱερογραφικῆς ἀδελφότητος, καὶ εὐγνωμόνουν. • Τί εἶναι ταῦτα, ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενε οἰκονόμοι; ἀτομικὴν καὶ μονοπρόσωπον γνώμην ἀποδεικνύουσιν, ἢ γνώμην συνοδικὴν καὶ ἐθνικὴν; Εἶχε λοιπὸν κατὰ ταῦτα

(α) Ἐπίκρισ. Σελ. 306.

δικαίωμα ἢ Βιβλικὴ ἐταιρεία νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς παρὰ τοῦ Ἰλαρίωνος γενομένης μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης τὸ « Ἀδεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, » ἢ ὄχι; Ἀλλ' ἂν ὁ Ἰλαρίων δὲν ζῆ πλέον, ζῆ ὁμως ὁ Κωνσταντῖος, ὁ ἀπὸ Σίναίου ἐν ἔτει 1830 γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, καὶ δὲν δύναται ὡς τίμιος ἄνθρωπος ν' ἀναιρέσῃ τὴν ὑπογραφὴν του. Ὑπῆρχε λοιπὸν, ὄχι μόνον συνοδική, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴ γνώμη περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν· τὸ ὁμολογεῖ οἰκουμενικὸς ποτε πατριάρχης· ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη, καὶ ὁμως αὐτὸς λέγει ὅτι ὑπῆρχε, τότε ψεύδεται αὐτός· ἐὰν δὲ αὐτὸς δὲν ψεύδεται, ψεύδεται ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος· ἀλλ' ἂν ἐκεῖνος δὲν ψεύδεται, ψεύδεται οὗτος καὶ ἐν οἷς λέγει περὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου « Οὐδεὶς τῶν μετὰ τὸν ἀειμνηστον Γρηγόριον μέχρι τοῦ 1836 πατριαρχεύσαντων Οἰκουμενικῶν ἀπεδέξατο τὰς ἐκ μονομεροῦς προεκδοθείσας γνώμας τῶν δύο προκατόγων, οὐδ' ἐξέδωκε τούτοις συμφωνον γνώμην ἰδίαν οὐδεὶς, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὔτ' αὐτὸς ὁ σοφώτατος καὶ περικλήης Πατριάρχης Κωνσταντῖος, ὁ ἀπὸ Σίναίου, καθ' οὗ τοσοῦτον ἀσυστόλως ἢ ἀναμορφώτρια μοῦσα διεκήρυξε καὶ ἀγράφως καὶ ἐγγράφως συκοφαντοῦσα τὸν πατριάρχην, ὅτι δῆθεν ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς μεταφρασθείσης Καινῆς Διαθήκης! Πάντες οἶδασι πόσον ἀκριβῶς γνωρίζει, καὶ πόσον ἀποστρυγεῖ κακεῖνος τὸν ἀθέμιτον τῶν τοιούτων μεταφράσεων σκοπὸν. Ὄθεν οὔτε πατριαρχεῶν ἐξέδωκεν ἑνδοσιν περὶ τῶν χυδαϊκῶν Γραφῶν, καὶ ὕστερον προθύμως γνώμην ἐγγραφον κατέβαλε καὶ πλήρη συγκατάθεσιν εἰς τὴν κατὰ τὸ 1836 γενομένην ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀποσκοράχισιν πασῶν (Γρ. πάντων) τῶν τοιούτων χυδαϊκῶν μετ' Ἰταλιωτισμάτων.»

Αἶ, ἄγχι οἰκονόμε ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενε! ἐσυκοφάν-
τισε τὸν Κωνστάντιον ἀσυπόλως ἢ ἀγαμοφώτρια μουσα;
ἀλλὰ παράβαλε ὅσα γράφεις· σὺ περὶ αὐτοῦ πρὸς ὅσα γράφει
αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τότε εἶπέ, ἂν δὲν ἐντρέπῃσαι, ὅτι ἡ
ἀναμνηστώτρια μουσα ἐσυκοφάντησεν αὐτόν. Δὲν ἐξέδωκεν ἔν-
δοσιρ περὶ τῶν χυδαϊκῶν Γραφῶν ὡς πατριάρχης· ἀλλὰ
κατέκρινεν αὐτάς; ἀλλὰ κατεδίωξεν αὐτάς, ὡς ὁ νῦν πανευ-
κλεῶς πατριαρχεύων; Καὶ πῶς ἐδύνατο νὰ κατακρίνη καὶ
νὰ καταδίωξη ὡς πατριάρχης ὅ,τι ὡς ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου
ὄρους ἐνέκρινεν ἀπὸ τοῦ 1819 ἕως τοῦ 1829 ἔτους; καὶ πῶς
ἐδύνατο ἐν συνειδήσει νὰ κατακρίνη ὡς κακὸν ὅ,τι ἐν συνειδή-
σει ἐνέκρινεν ἀγαθὸν καὶ θεάρεστον; Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἐκ τῶν
μεταφράσεων τῶν ἱερῶν Γραφῶν προερχομένου ἀπείρου κακοῦ
ἀπέχειτο εἰς τὸν νῦν πανευκλεῶς πατριαρχεύοντα· διότι αὐτὸς
εὐρέθη ἔτοιμος εἰς τὸ νὰ γενῆ ὄργανον τοῦ σατανᾶ. Ὁ Κων-
στάντιος δὲν ἐνέκρινε μόνον τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύ-
που γινομένην μετάφρασιν τῆς Π. Δ, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ἐκ
τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ μετάφρασιν αὐτῆς, ὅχι τὴν με-
τάφρασιν τῆς καινῆς Διαθήκης· καὶ οὗτ' ἐδύνατο νὰ πράξη
τοιούτῳν τι καὶ ὡς ὀρθόδοξος καὶ εὐσεβὴς χριστιανὸς καὶ ὡς
τίμιος ἄνθρωπος· διότι συνειργάσθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μετά-
φρασιν κατὰ τὰς περὶ ταύτης συνθήκας. Ἡξεύρει δὲ ὁ αἰδε-
σιμώτατος ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, διὰ τί
κατέκρινε καὶ ὁ Κωνστάντιος ἐν ἔτει 1836 ὅ,τι ἐνέκρινεν ἐν
ἔτει 1829, ἐν δηλαδὴ ἔτος πρὸ τῆς πατριαρχίας του; Ἡξεύρει
διὰ τί ὕστερον προθύμως γνώμην ἔγγραφον κατέβαλε
κ. τ. λ.; διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων! διὰ τὸν φόβον τῶν
εὐσεβεστάτων ἑτεροκινήτων καὶ ἑτερογλώσσων Φαρισαίων!
Καὶ τοῦτο προεῖδε καὶ προλέγει ὁ δυστυχὴς ἐν τῇ ἐπιστολῇ
του, ὡς θέλει φανεῖ ἄλλοτε. Ἄν δὲν ἔπραττεν ὅ,τι ἐναντίον

τῆς συνειδήσεώς του ἔπραξεν, ἤθελε προσαγορευθῆ καὶ αὐτὸς Λουθηρανὸς, Καλουϊνιατὸς, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐξεῦρεν ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους ὁ σατανᾶς πρὸς κατατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας, πρὸς βλάβην τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεως ἀθῶων ἀνθρώπων.

Ἄλλ' εἶπον ὅτι, κατὰ τὴν συνθήκην, ἡ μετάφρασις τῆς Π. Δ. ἔπρεπε νὰ γενῆ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐγένετο, καὶ παρεδόθη εἰς τὴν ἱερογραφικὴν ἐταιρείαν, διὰ νὰ ἐκδοθῆ διὰ τοῦ τύπου· ἀλλ' ἡ ἐταιρεία διὰ λόγους ἄλλους ἔκρινε εὐλογον νὰ μεταφράσῃ τὴν Π. Δ. ἀμέσως ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Τοῦτο δὲ μαθόντες ὁ,τε Κωνσταντῖος καὶ ὁ Ἰλαρίων ἐξ ἐπιστολῆς ἐπιτρόπου τῆς ἱερογραφικῆς ἐταιρείας, ἀπαντῶσι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐκθέτουσι τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν θέλει γενῆ δεκτὴ ἡ μετάφρασις αὕτη, καὶ ἐπιμένουσιν ἐν ὀνόματι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς ἀντιπρόσωποι εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, κατὰ τ' ἀνωτέρω, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς γραπτῆς συνθήκης καὶ κατὰ τοῦτο. Ἄλλ' ὅ,τι ἀνέφερον ἀνωτέρω, καὶ ἀναφέρω ἐνταῦθα ἐκ τῆς πρωτοτύπου ἐπιστολῆς τοῦ Κωνσταντῖου καὶ τοῦ Ἰλαρίωνος, ὁμολογεῖ καὶ ἀλλαγῶ ὁ πρῶτος, ἂν καὶ ἐν πολλοῖς παραλλάττῃ οὕτως τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐκ τῆς παραβολῆς τῆς πρωτοτύπου ἐπιστολῆς, ἐκδοθησομένης, πρὸς τὸ ἐκτυπον θέλει φανῆ ἄλλοτε.

Εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένην ποτὲ Ἐθνικὴν ἑφημερίδα Ἀριθ. 29 καὶ ἀπὸ 24 Ἰανουαρίου τοῦ 1835 ἔτους ὑπάρχει ἐπιστολὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 15 Νοεμβρίου 1834 γεγραμμένη, καὶ παρὰ Ἰωσήφ Νικοδήμου ὑπογεγραμμένη. Εἶναι δὲ, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἐμμέσως ἀληθινὸς αὐτῆς πατὴρ, ἀγτὸς ὁ ἀπὸ Σιναίου ὕστερον πατριάρχης Κωνσταν-

τινουπόλεως Κωνσταντίος (α), αὐτὸς δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅστις συνυπογράφει μετὰ τοῦ Ἰλαρίωνος καὶ τὴν ὁποίαν ἔχω ἀνὰ χειρός σου πρωτότυπον ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας γίνεται μνεία καὶ ἐν αὐτῇ: « Τοὺς λόγους αὐτοὺς, λέγει, ἡμεῖς εἰς πλάτος ἀνεφέρκαμεν πρὸς αὐτὴν τὴν ἱερογραφικὴν ἀδελφότητα δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν σταλείσης ἐν ἔτει 1829 εἰς πρεσβύτερόν τινα τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας. » Ἄλλ' ἂν καὶ, ὡς εἶπον, ἐν πολλοῖς παραλλάττει ἐν αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν ὁ Κωνσταντίος, ὁμολογεῖ ὅμως καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ τὰς ἐν ἔτει 1819 γενομένας περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν συνθήκας, λέγων, ὅτι « ὁ λόγος ἦτον νὰ μεταφρασθῶσιν ἅπαντα τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ὅσα ἀποδέχεται καὶ τιμᾷ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, ἀκέραια καὶ ἀπερίτμητα, ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν ἑβδομηκοντα εἰς τὸ ἀπλοῦν Ἑλληνικόν » - ὅτι « ὡς τοιοῦτον καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὸ πρόβλημα

(α) Ὅ,τι δὲν φέρει πολλὴν τιμὴν εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Κωνσταντίου εἶναι ὅ,τι λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ περὶ τοῦ Κυρίου Ν. Βάμβα. « Καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον (τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν τῆς Π' Δ.) ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ Ἀγγλικόν χροσίον· ἐπειδὴ κέρδει καὶ σοφία δέδεται ». ἤρμοξε τοῦτο εἰς ἄνθρωπον, ὅστις καὶ ἐμισθώθη καὶ τὸν μισθὸν ἀπέλαβεν ἀπὸ τῆς ἱερογραφικῆς ἀδελφότητος δι' οὗς κατέβαλεν εἰς τὴν μετάφρασιν κόπους; Ἄλλ' ἂν ὁ μισθὸς τοῦ Κυρίου Βάμβα ἦναι αἰσχρὸν διὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν, δὲν εἶναι αἰσχρὸν καὶ ὁ μισθὸς τοῦ Κωνσταντίου διὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετάφρασιν; μήπως τὸ Ἑβραϊκὸν μόνον περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὰ αἰσχρῶν;

Ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος εὕρισκε καὶ χάριν εἰς ὅ,τι δὲν φέρει πολλὴν τιμὴν εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Κωνσταντίου. « Ὅθεν λέγει Σελ. 2 τῆς Ἐπικρίσεως, καὶ χαριεντίζεται ἡ ἐπιστολὴ παρωδῶσα τὸ τοῦ Πινδάρου « κέρδει καὶ σοφία δέδεται. » Ἄλλ' ὅ,τι συγχωρεῖται εἰς τοῦτον, δὲν συγχωρεῖται εἰς ἐκεῖνον.

Ὅτι δὲ οἱ μεταφρασταὶ Κωνσταντίου καὶ Ἰλαρίων ἀπέλαβον τὸν μισθὸν τῶν κόπων των, ὁμολογεῖ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν μισθὸν αὐτόν. Ἰδ. Ἐθν. ἔφημ. τοῦ 1835 Ἀπρ. 45.

τοῦ Κυρίου Πνευματικῶν ἐδέχθη αὐτὸ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐξεδύθη ἔγγραφος ἄδεια περὶ τῆς μεταφράσεως· μεταφράσται ἀνεδέχθησαν τὸ ἔργον· καὶ τοῦτο τελειωθὲν καὶ παρ' αὐτῶν ἐπεξεργασθὲν ἐστάλη εἰς τὴν ἱερογραφικὴν ἀδελφότητα, ἵνα ἐκείνη φροντίσῃ περὶ τῆς τυπώσεως του κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς θεάρεστον αὐτῆς πρόθεσιν· ὅτι « ἂν ἡ ἱερογραφικὴ ἀδελφότης ἐκδώσῃ τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα (μετὰ τῆς εἰς τὸ ἀπλοῦν Ἑλληνικὸν μεταφράσεως, κατὰ τὴν πρωτότυπον ἐπιστολὴν) κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας, εὐεργετῇ τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανοὺς κατὰ τὸν ἀγαθὸν σκοπὸν τῆς, καὶ κοινῶς θέλουσιν εὐγνωμονήσει. » Ἴδού λοιπὸν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, γεγραμμένης παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου μετὰ τὴν πατριαρχίαν αὐτοῦ, καὶ αἰ συνθήκαι, καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν παρὰ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἔγγραφος συνοδικὴ ἄδεια περὶ τῆς μεταφράσεως ταύτης! Περὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης γράφει ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος ἐν Σελ. 188 τῆς Ἐπιχρίσεως: « Γνωστὴ περιφέρεται ἐκδοθεῖσα ἢ πρὸς τὴν ἱερογραφικὴν ἀδελφότητα πρὸ ὀκτώ ἡδὴ ἐτῶν ἀποσταλεῖσα πατριαρχικὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπάτησις, δι' ἧς ἀνεκήρυξε τρανῶς διαμαρτυρούμενος πρὸς πάντας ὁ παναγιώτατος Πατριάρχης, ὅτι « ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ δεχθῇ μετάφρασιν ἄλλην παρὰ τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα. » Καὶ παραπέμπει Βλ. Ἐθνικ. ἔφημερ. ἀριθ. 29. παράρτημ. Σελ. 5. τοῦ 1835. Ἀλλ' ἂν ὁ παναγιώτατος Πατριάρχης διαμαρτύρηται κατὰ τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράσεως τῆς Π. Δ., διαμαρτύρεται κατὰ τῶν μεταφράσεων τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐν γένει; διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Ἑλληνικοῦ κειμένου μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης; διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἐκ τῆς μετα-

φράσεως τῶν Ὁ μεταφράσεως τῆς Π. Διαθήκης; οὐδαμῶς ! Ὡστε καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου κειμένου μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι παραδεκτὴ παρὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ μετάφρασις τῆς Π. Διαθήκης δὲν ἀποβάλλεται κατὰ τ' ἀνωτέρω. Τί λοιπὸν φλυαρεῖ ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος; διὰ τί κατακρίνει αὐτὸς ὅ,τι δέχεται ἡ ἐκκλησία; διὰ τί κρώζει τόσο, καὶ τὸ πᾶν ἀναστατόνει; διὰ τί κρώζουσι κατ' αὐτὸν ἄλλοι; ἑτερόγλωσσοι καὶ ἑτεροκέφαλοι;

Εἶδομεν λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων καὶ ὅτι, ἂν ἡ ἱερογραφικὴ ἑταιρεία, ἐμμένουσα εἰς τὰς γραπτὰς συνθήκας, ἤθελεν ἐκδώσει διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ μετάφρασιν τῆς Π. Δ., ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἤθελε δεχθῆ ταύτην· ἀλλ' ὁ πάντοτε ἀναισχύντως ψευδόμενος καὶ μηδέποτε ἀληθεύων ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος γράφει ἐν Σελ. 94 τῆς Ἐπικρίσεως: « Ὅθεν οὐδὲ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης χυδαιοελληνικὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου, οὔτ' (ἂν εἴπῃς) ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ὁ, ὅπως δὴποτε γενομένην οὐδέποτε ἀπεδέξατο, οὐδ' ἀποδέχεται πώποτε ἡ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία. » Ἀλλὰ δὲν ψεύδεται ἀναισχύντως, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ὁ ἄνθρωπος; Ἄν, κατὰ τὸν μῆτε ἑαυτὸν μῆτε τὸν κόσμον ὅλον αἰδούμενον αἰδεσιμώτατον οἰκονόμον, ἡ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία οὔτ' ἀπεδέχετο, οὔτ' ἀποδέχεται, οὔτ' ἀποδέχεται πώποτε οὔτ' (ἂν εἴπῃς) ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ὁ κειμένου μετάφρασιν τῆς Π. Διαθήκης, πῶς συγκατετίθετο ἐν ἔτει 1819 εἰς τοιαύτην μετάφρασιν; πῶς συνέθετε συνθήκας πρὸς ἑταιρείαν ἐξ ἑτεροδόξων συνισταμένην περὶ τοιαύτης μεταφράσεως; πῶς ἐξέδιδεν ἑγγραφοῦν ἄδεια εἰς τοῦτο; Μήπως ἡ ἐκκλησία τότε δὲν ἦτον ὀρθόδοξος; Τί ἄλλο παρὰ τοῦτο

ἐξάγεται ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ ἀσεβεστάτου προστάτου τῆς ὀρθοδοξίας; Τί λέγει ὁ αἰδεσιμώτατος; οἱ ὑπὲρ πίστεως μαρτυρήσαντες Γρηγόριοι, Κύριλλοι, καὶ ὁ λοιπὸς τῶν σεβασμιωτάτων ἐκείνων ἀνδρῶν χορὸς, δὲν ἦσαν ὀρθόδοξοι; ὦ τῆς ἀναιδεΐας! ὦ τῆς ἀσεβεστάτης ἐξυβρίσεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας! Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὅστις διεκηρύχθη αὐτοχειροτόνιτος προστάτης τῆς ὀρθοδοξίας! Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὅστις τολμᾷ νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς ἑαυτὸν ὅ,τι ἔλεγε περιέαυτοῦ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός! « Δεινὸν γε, ὅτι μηδεὶς ἔτι πιστεύεται πιστὸς εἶναι· μηδὲ τὴν ἀρετὴν ἄτεχνος καὶ σκηνῆς ἐλεύθερος, μηδ' ἂν σφύδρα ἦ τὴν ψυχὴν ἐρρώμενος καὶ γνήσιος εἰς εὐσέβειαν, ἀλλ' ὁ μὲν καὶ φανερῶς κακὸς (καλεῖται), ὁ δὲ πλάσμα καὶ χρῶμα ἔχει τὴν ἐπιείκειαν, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ κ.τ.λ.» (α) Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὅστις παραβάλλει ἑαυτὸν πρὸς τὸν Φιλόξενον! (β)

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ οἰκονόμος καθυβρίζει τὴν μακαρίαν μνήμην τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τολμᾷ ἔπειτα νὰ γράφῃ: « Ἄλγεῖς, ὦ Βάμβα, διὰ τὸν ἐπώδυνον καὶ μαρτυρικὸν τοῦ αἰοιδίου Γρηγορίου θάνατον; Πρόσθετες καὶ τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει Πατριάρχην Κύριλλον ὁμοίως κάκεινον θανατωθέντα. Ἀρίθμει καὶ τοὺς συνοδικούς, καὶ τοσοῦτους ἄλλους μακαρίους Ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, καὶ μοναχοὺς, καὶ ἄλλους ἐπιστήμους μάρτυρας τῆς εὐσεβείας, οἵτινες ἔπεσαν αἰοιδίμα καὶ ἀθῶα θύματα, σφαγιασθέντα ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας! κ.τ.λ.» (γ) Ἀλλὰ δὲν ἀπετέλουν αὐτοὶ οὗτοι τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ὅτε αὕτη συγκατετέθη καὶ συνθήκας ἐποιήσατο περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν; Πῶς λοιπὸν λέγει ὁ ἀσεβέστατος, ὅτι ἡ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέξετο, οὐδ' ἀποδέχεται πώποτε μετάφρασιν τῆς Π. Δ.

(α) Ἰδ. Ἐπικρισ. Σελ. 14. — (β) Ἀὐτοθ. Σελ. 25. — (γ) Ἰδ. Ἐπικρισ. Σελ. 326.

οὐτ' (ἀν εἰπης) ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ὁ κείμενου; Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν τότε δὲν ἦτον ὀρθόδοξος! Ὁ Κωνσταντῆς δὲν εἶναι ὀρθόδοξος! ὀρθόδοξοι μόνον εἶναι οἱ καυχώμενοι εἰς τὴν παρὰ τοῦ σουλτάνου Μαχμούτη προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας! Ἄλλ', ὦ μακάριαι ψυχαὶ τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Κυρίλλου, τοῦ Ἐφέσου Διονυσίου, τοῦ Δέσκων Γρηγορίου καὶ τῶν λοιπῶν ἱερομαρτύρων! μὴ ταρναχθῆτε, ἐὰν ὑβρίζησθε ὡς κακόδοξοι παρ' ὀργάνου τοῦ σατανᾶ! Ἐγνωρίσατε ζῶντες καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ ἦθος, καὶ τὸ θεησκευτικὸν φρόνημα, καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ νῦν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογουμένου οἰκονόμου! Μὴ ταράττησθε λοιπὸν, ἐὰν καλῆσθε κακόδοξοι παρ' ἀνθρώπου, δικασθέντος παρ' ὑμῶν ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ κακοδοξίᾳ, καὶ ἐνώπιον ὑμῶν ὑπολογίσαντος ἑαυτὸν κύνα τεθνηκότα, καὶ παρ' ὑμῶν ζητήσαντος τὴν ἑαυτοῦ ἀνάστασιν!

Κατὰ τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενον οἰκονόμον οἱ συντιθέντες περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἦσαν βέβαια κακόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, καὶ διότι ἐποίησαντο συνθήκας πρὸς ἑτεροδόξους. Ἐτερόδοξοι εἶναι κατ' αὐτὸν καὶ ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Ἰλαρίων, καὶ τόσῳ μάλιστα περισσότερον οὗτοι, καθ' ὅσον ὄχι μόνον εἰργάσθησαν καὶ συνειργάσθησαν εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ εὐεργέτημα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀναγνωρίζουσι τὸ ἔργον, διὸ καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν ἱερογραφικὴν ἑταιρείαν αἰωνία εὐγνωμοσύνη. « Ἄν, λέγουσιν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω ἐπιστολῇ, ἂν ἡ ἱερογραφικὴ ἀδελφότης θελήσῃ νὰ ἐκδώσῃ τὴν μετάφρασιν τῶν ἑβδομήκοντα μετὰ τῆς εἰς τὸ ἀπ.λοῦν 'Ε.λ.ληνικὸν μεταφράσεως κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνθήκας Εὐεργετεί τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανούς κατὰ τὸν ἀγαθὸν σκοπὸν τῆς, ΚΑΙ ΚΟΙΝῆ ΠΑΝΤΕΣ

ΘΕΛΟΜΕΝ ΕΥΓΝΩΜΟΝΗΣΕΙ ΕΙΣ ΑΙΩΝΑ. » Όλοι λοιπόν οί συγκατατιθέντες και συνθέντες και συμπράξαντες εις την μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἦσαν ἑτερόδοξοι και κακόδοξοι· και ὀρθόδοξοι εἶναι οἱ νῦν συγκροτοῦντες τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον· διότι οὗτοι, ἀποροῦντες και αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πῶς ἀνέβησαν ὅπου οὔτε ὠνευρέυθησαν ν' ἀναβῶσιν, ἐνδίδουσιν ἐτοιμότητα εις πᾶσαν πονηρὰν ὑφήγησιν, και παρσύρονται ὡς παράσειροι ἵπποι ὅπου σύρυσιν αὐτοὺς οἱ πονηρευόμενοι. Ἄν ἦσαν ἄλλοι ἢ ὑποῖοι εἶναι, ἤθελον σέβεσθαι τὴν μακαρίαν μνήμην τῶν προκατόχων τῶν, και δὲν ἤθελον ἀποκρίνεται και καταδιώκει και κατακαίει ὡς ἔργον ἀσεβῆς, ὅ,τι οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ἐνέκριναν ὡς εὐσεβῆς. Ὁ μακαρίτης Δέρκων Γρηγόριος ἦτον, νομιζομεν τοῦλάχιστον, ὀλίγον τι φρονιμώτερος τοῦ τότε ὑπερέτου του, τοῦ εις τοιοῦτους καιροὺς θεύθεν τετηρημένου, και νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος παραγιωτάτου και οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ς', και ὡς φρόνιμος, ἔπραττεν ἐν γνώσει ὅ,τι ἔπραττεν. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ γνωστὸς ἐπὶ φρονήσει και παιδείᾳ και ἀρετῇ ἐνέκρινεν ὅ,τι κατακρίνει ὁ τότε ὑπερέτης αὐτοῦ. Και διὰ τί οὗτος κατακρίνει αὐτό; διότι βλέπεται ἀληθῶς ἡ ὀρθοδοξία; ὄχι· ἀλλὰ διότι τὸ θέλουσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὑποῖοι βεβηλοῦντες ἀσεβῶς τὴν θρησκείαν, μεταχειρίζονται και αὐτὴν, ὅπου εὐρίσκουσι τοιαῦτα ὄργανα, ὑποῖοι εἶναι τὴν σήμερον οἱ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν διατελοῦντες ἐπίσκοποι, ὡς μέσον εις τὸ νὰ φθάσωσιν ὅπου βουλεύονται. Και ἐκ τούτου τὰ τέσσα ἐγκώμια, τὰ τέσσα θυμιάματα πρὸς τοὺς μεταβλόντας τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εις ἐκκλησίαν τοῦ Μωγαμέτου! (α)

(α) Καὶ ὁ ἐκ τῆς ἐν Ναυπλίᾳ συνδιατριβῆς τοῦ διδασκάλου οἰκονόμου τοῦ γενεαλογουμένου ἐξ Οἰκονόμων ἀξίως μαθητῆς Κύριος Ζ. Μαθᾶς πλῆκει

Ἄλλ' ὅτι ἄλλοτε ἦτον ἀγαθόν, ὀσιον καὶ εὐσεβές, ἐγένετο διαμιάς κακόν, ἀνόσιον καὶ ἀσεβές· διότι οὕτως θέλωσιν οἱ νῦν ἑτεροκίνητοι ἅγιοι. Αἱ ἱερογραφικαὶ ἑταιρεῖαι ὠνομάζοντο ἄλλοτε παρ' ὀρθοδόξων ἀδελφότητες, καὶ τώρα καλεῖται τις ζῶν, ἐὰν εἴπῃ καλὸν λόγον περὶ αὐτῶν! Ἄλλοτε ἐθεωροῦντο αὐταὶ πρὸς ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον καὶ θεάρεστον σκοπὸν ἐνεργοῦσαι, καὶ τώρα θεωροῦνται ὡς ἑταιρεῖαι δαιμόνων! Ἄλλοτε ἀπεδέχετο ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ὡς κοινωφελές καὶ σωτήριον ἔργον, καὶ τώρα θεωρεῖται αὕτη ὡς πάντων τῶν κακῶν αἴτιον, καὶ παραδίδεται εἰς τὸ πῦρ! Ἄλλοτε συνιστᾶτο ἡ ἀνάγνωσις τῶν μεταφρασμένων ἱερῶν Γραφῶν, (α) καὶ τώρα καίονται καὶ αἱ Γραφαὶ καὶ οἱ ἀναγνώσται αὐτῶν! ὦ ἦθη! ὦ καιροί!

Ἄλλ' εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ βιβλικῆς ἑταιρείας Πιγκερτῶν μετέβη ἐκ Πετροπόλεως εἰς

ἐν τῷ ἱστορικῷ κατάλογῳ τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαμπρῶν ἐγκρίσεων εἰς τὸν Γρηγόριον τὸν ε' καὶ διότι « ἴψωθεν ἐν ἰσχυρῇ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ φωνήν. Συγκαλεῖ πάντας τοὺς ἱεροὺς ποιμένους εἰς ἀνίστακτον ἐπιταγρῶν καὶ προσηλὴν πρὸς ἐκπύρωσιν τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν καθικόντων. Συνέστησεν εὐσεβῆ σοφῶν ἐπιτροπὴν, ἐπιστατοῦσαν εἰς τὴν πᾶτριον καὶ ἀκραιφνῆ τοῦ θεοῦ λόγου διδασκαλίαν, καὶ μετὰ ζήλου πολλοῦ καὶ πνευματικῆς συνέσεως διοικεῖ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ διατηρῶν τὰ λογικὰ τῆς εἰσεως Ποίμνης πρόβατα ἀμολύοντα καὶ ἀνεπηρέαστα, ὡς ἄξιοι διάδοχοι τῶν ἐμωνύμων Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων. Ζῆθε εἰς πολλὰ ἔτη, Πανάγιώτατε Δέσποτα! » Ἰππηγόρευε δευτεροῦς ὁ εὐσεβὴς οἰκονόμος καὶ ἔγραψεν ὁ Μαθᾶ! « Μ' ἔποιον δάκρυον κηθήσης, λέγει ὁ κοινὸς λόγος, τίτοις γράμματα θά μάθεις! »

(α) ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας βιβλιᾶριον, ἐκδομὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1818 ἐκ τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ἐπιγεγραμμένον « Ἀπανθίσματα ἐκ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Νῦν πρῶτον τυπικῶς ἐκδοθέντα παρὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἑταιρείας τῶν θρησκευτικῶν προσημάτων. »

Κωνσταντινούπολιν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς τοῦ πρίγγιπος Ἀ. Γαλιτσίνου κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Πόθεν καὶ διὰ τί; Ὁ αἰοιδίμος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ, περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὸν φωτισμὸν τῶν ὁποίων ἡ θεία πρόνοια ἐνεπίστευσεν εἰς αὐτὸν λαῶν, καὶ προνοῶν ὡς πατὴρ φιλόστοργος καὶ περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων του, θεωρῶν ὡς μέσον συντελεστικιώτατον πρὸς τοῦτο τῶν ἱερῶν Γραφῶν τὴν διάδοσιν καὶ κοινὴν ἀνάγνωσιν, εἰσῆξεν ἐν ἔτει 1813 καὶ εἰς τὴν ἐπικράτειάν του τὰς βιβλικὰς ἐταιρείας. Παρ' αὐτοῦ δὲ τούτου προστχτευόμεναι αὗται, καὶ χρηματικῶς κατ' ἔτος βοηθούμεναι, ἔχουσαι ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῶν τοὺς προκριτοτέρους αὐτοῦ ὑπηκόους ἕκ τε τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν, προώδευον ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν ἐπιστάθην σκοπὸν. Αἱ ἱερὰ Γραφὰ μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τῶν ἐν Ῥωσίᾳ ἔθνῶν τὰς Γλώσσας· μετεφράσθησαν δὲ αὗται καὶ εἰς τὴν λαλοῦσάν τὴν ἡμέραν οἱ Ῥῶσοι γλῶσσαν· διότι ἡ ἀρχαία Σλαυονικὴ γλῶσσα, ἣτις εἶναι γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας, εἶναι εἰς αὐτοῦς πλέον ἀκατάληπτος, ὡς εἰς ἡμᾶς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ, καὶ οὔτε ἐνομισθῆ οὔτε ἀπεκηρύχθη παρὰ τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας ὡς ἐναντία καὶ βέβηλος· διὸ καὶ οὔτε ἀπηγορεύθη οὔτε ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς. Κατηργήθησαν δὲ αἱ Ῥωσικαὶ βιβλικαὶ ἐταιρεῖαι, ὅχι παρὰ τοῦ αἰοιδίμου Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀναισχύντως ψεύδεται καὶ κατὰ τοῦτο ὁ κατ' οὐδὲν ἀληθεύων ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, καθυβρίζων οὕτω καὶ τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνου μνήμην (α), ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ

(α) Ἀλλῶν εἰς πλάτος ἀλλαγῶν καὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μαρτυρῶ καὶ δι' αὐτὸ, ὡς πρέπει, τὸν μὲν αὐτὸν αἰδοῦμενον αἰδεσιμώτατον πρεσβύτερον δι' ὅσα φλυαρῆ ἐν Σελ 309 καὶ 357 τῆς ἀκριτοτάτης Ἐπικρίσεως.

Νικολάου ἐν ἔτει 1826, ἥ διότι ἴσως εὐρέθησαν καὶ μεταξὺ τῶν Ῥώστων κληρικῶν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενοι οἰκονόμοι, καὶ παρέστησαν αὐτὰς εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς κακὰς καὶ ἐπιβλαβεῖς, ἢ δι' ἄλλους λόγους. Ἄλλ' ἂν καὶ κατηργήθησαν αἱ ἐκ Ῥώστων συνιστάμεναι βιβλικαὶ ἑταιρεῖαι, δὲν ἀπηγορεύθησαν ὁμῶς καὶ αἱ ἐξ ἑτεροδόξων. Αἱ ἐκ τοιούτων συνιστάμεναι ἑταιρεῖαι βαδίζουσιν ἡσύχως καὶ ἀταράχως εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐπικράτειαν πρὸς ὃν ἐσυστάθησαν σκοπόν. Ἄλλ' ὅ,τι συγχωρεῖται εἰς τὴν Ῥωσίαν δὲν συγχωρεῖται εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα παρὰ τοῦ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογουμένου οἰκονόμου! Πλὴν θέλει πάθει διὰ τοῦτο τῶν παθῶν του τὸν τάραχον!

Ἴδου λοιπὸν ἡ πρώτη ἀφορμὴ εἰς τ' ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους γινόμενα τόσα καὶ τόσα κρώσματα περὶ ἐπιβουλῆς τῆς Ὀρθοξείας καὶ Ἐκκλησίας, τῆς παρ' ἄλλογενῶν ἑτεροδόξων καὶ ὁμογενῶν ἀργυρωνήτων γινομένης. Ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1835 ἔτους ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν Γραφῶν δὲν ἦτον οὔτε κακὴν οὔτε ἐπιβλαβὴ οὔτε βέβηλόν, ἀλλ' οὔτε ἐπίβουλον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἀπαράδεκτον εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς τοιοῦτον μετεβλήθη διαμειῶς ἐν ἔτει 1836! Ἀλλὰ τίς δὲν βλέπει ἐνταῦθα πονηρίαν καὶ δολιότητα πρὸς ὀλίθριον τέλος; Ἡ πρώτη λοιπὸν ἀφορμὴ δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἀφορμὴ χρησιμεύει ὡς τοιαύτη μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων ἢ ἀληθινὴ ἀφορμὴ εἶναι καταχθόνιον ἐπινόημα. — Ἀλλὰ τὴν μεγαλειότεραν ἀφορμὴν λαμβάνουσιν οἱ παμπόνηροι.

Β') ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράσεως τῆς Π. Δ. Ἄλλ' ὅτι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀφορμὴ, θέλει φανῆ ἐξ ὧν θέλομεν εἰπεῖ. Ἀλλὰ πραγματευόμενος καὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς ἰδιαιτέρον σύγγραμμα κατὰ πλάτος, περιορίζομαι ἐδῶ εἰς ὀλίγα.

τοῦ 1835 ἔτους ἐξ Ἀθηνῶν ὅτι « Κανονικὴ μετάφρασις
 » τῆς Π. Διαθήκης εἶναι καὶ λέγεται ἡ ἀνέκαθεν παρὰ τῆ
 » Ἀνατολικῆ ἐκκλησίᾳ μόνῃ μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα,
 » καὶ αὐτὴ ἀναγινώσκεται εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὴ εἶναι
 » καὶ εἰς χρῆσιν τοῦ κλήρου, τῆς νεολαίας, καὶ ἐν γένει τοῦ
 » λαοῦ, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ διδα-
 » σκαλίαν.— Πᾶσα ἄλλη μετάφρασις τῆς Π. Διαθήκης εἴτε
 » ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ εἴτε ἐξ ἄλλης γλώσσης, ἀποδοκιμάζεται
 » εἰς τὴν ἀνωτέρω χρῆσιν, καὶ κηρύττεται ἀκανόνιστος καὶ
 » ἀπαράδεκτος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν. » Ταῦτα διε-
 κήρυξαν τὰ τότε συγκροτοῦντα τὴν ἱερὰν Σύνοδον σεβαστὰ
 μέλη, καὶ ἔδειξαν καὶ κατὰ τοῦτο τὴν αὐτὴν φρόνησιν, ἣτις
 ᾠδήγει τὸ σεβαστὸν αὐτὸ σῶμα καὶ εἰς πάντα ἐπὶ τῆς προ-
 εδρίας τοῦ μακαρίτου Κορινθίου Κυρίλλου. Οὔτε τὴν μετά-
 φρασιν ἐν γένει κατέκριναν, οὔτε τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐν γένει
 ἀπηγόρευσαν, οὔτε τοὺς μεταφραστὰς ὡς ἀντάρτας καὶ ἀπο-
 στατάς ἐθεώρησαν καὶ κατεδίκασαν. Τοιοῦτον πνεῦμα δὲν
 ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι δὲν ἴσχυον τότε καὶ τὰ

« Ταύτην δὲ τὴν ἐκ τῆς Ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς, ὡς διενεμήθη
 εἰς τὸ Κράτος τὸ Ἑλληνικὸν (ἐπὶ κατὰ τὸ 1835) ἐξεκέρυξε τοπικῶς ἢ ἐν
 αὐτῷ διατελοῦσα ὀρθόδοξος ἐκκλησία. — Καὶ πάλιν Σελ. 313
 « Ἀλλ' ἰδοὺ τί διεκέρυξε προλαβόντως ἢ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀρθόδοξος
 ἐκκλησία. » Καὶ Σελ. 314: « Ταῦτα διέταξε πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας
 τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐν αὐτῷ τοπικῇ ἐκκλησίᾳ. » Διὰ τί
 αὐτὰ περιγραφαί αὐταί; διότι δὲν ἀναγνωρίζει ἱερὰν Σύνοδον ἐν Ἑλλάδι!
 Καὶ διὰ τί; διότι φρονεῖ, ὅτι καὶ ἐπρίξεν ἡ ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς
 Ἑλλάδος ἀπεχωρισθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. « Ἡ ἐν τῇ Ἑλλάδι
 ἐκκλησία φρίσσει, λέγει πῶς, τὸν βίβλον ἀπ' αὐτῆς χωρισμόν. »

Τὴν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζει, ὡς λέγεται,
 τοὺς πέντε, ὡς ἐκ πέντε μελῶν συγχιμείνην. Καὶ ἂν τοῦτο ἦναι ἀλη-
 θές, ὁ πρέσβος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ὁ ἐπίσκοπος Κυκουρίας Διονύσιος, δι'
 αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνον, ἂν τῶντι ἐφρίνει Ἑλληνικῶς, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχη
 σχέσιν τινὰ πρὸς αὐτὴν τὴν καταφρονητὴν τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας. Ἀλλὰ καὶ
 τοὺς πέντε ἂν δὲν ὀνομάζῃ τὴν ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλ-
 λάδος; ὁ ἐκ μισθώματος ῥώσσο; ἐπειδὴ ἀποφεύγει τὸ νὰ προέρη καὶ γράψῃ
 τ' ὄνομα, δεικνύει δὲ τὸ τοῦτο καταφρόνησιν καὶ ὅστις ἀισθάνεται ἐν αὐτῷ
 ἐθνικὴν φιλοτιμίαν δὲν λημβάνει σχέσιν πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον.

ὄργανα τοῦ σκτανᾶ. Καὶ ὅμως ἐκ τῆς μεταφράσεως ταύτης λαμβάνει ἀφορμὴν τὸ πρῶτιστον τούτου ὄργανον, ὃ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος οἰκονόμος, εἰς ἀναστάτῳσιν τοῦ παντός! Κάνεις ἄλλος παρ' αὐτὸν δὲν ἦτον. ἰκανὸς εἰς τὸ νὰ διαστρέψῃ τὰ πάντα, καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς νὰ πλάσῃ ὅ,τι ἔπλασεν εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ἔστησε τρόπαιον, τὴν διαβόητον *Ἐπίκρισιν*. Ἀλλὰ θέλει λάβει διὰ τοῦτο τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας του.

Ἀλλ' ὅ,τι ἔπραξε φρονίμως ἡ ἱερά Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1835 περὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ νέας μεταφράσεως τῆς Π. Διαθήκης, τοῦτο ὤφειλε νὰ πράξῃ κατόπιν αὐτῆς καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος. Ἀλλ' αὐτῇ, ἐτέρωθεν ὑποκινουμένη εἰς ἕξαψιν πυρκαϊᾶς πρὸς πονηρότατα καὶ δολιώτατα τέλη, ἐκδίδει ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐν ἔτει 1836, καὶ, ὡς ἂν εἶχε δικαιοδοσίαν ἐφ' ὅλων τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατευθύνει αὐτὴν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξους, καὶ πανταχοῦ διατάσσει τὸν ἐμπρησμένον ὄχι μόνον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μεταφράσεως, ἀλλ' ἐν γένει πάσης μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ αὐτῆς τῆς παρὰ τοῦ αἰοδύμου πατριάρχου Κυρίλλου ἐγκριθείσης, καὶ παρὰ τῆς κατὰ τὴν Ῥωσσίαν ἐκκλησίας ἀναγνωρισθείσης, ὡς ἀνωτέρω, καὶ αὐτῆς τῆς κατ' ἔγγραφον συνοδικὴν ἄδειαν κατὰ τὰς περὶ τούτου συνθήκας παρὰ τοῦ Ἰλαρίωνος γεγενημένης. Ἀλλ' ὅσον ἀμαθεῖς, ὅσον ἀνόητοι καὶ ἂν ἦσαν οἱ τυγχροτοῦντες ἐν ἔτει 1836 τὴν σύνοδον ταύτην, πῦτὲ δὲν ἤθελον προχωρήσειεις τὴν ἀσέβειαν, ἐὰν δὲν ἐκινουῦντο, ἐὰν δὲν ἠναγκάζοντο εἰς τοιαύτην ἀνόσιον πράξιν ἐτέρωθεν. Ἦθελον σεβασθῆ καὶ τὰ παρὰ τῶν προκατόχων αὐτῶν πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν. γεγονότα· καὶ ὅ,τι δὲν ἔπραξαν

οὐκ ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ ἐκείνων θανάτου διάδοχοι αὐτῶν μέχρι τοῦ νῦν πανευκλεῶς πατριαρχεύοντος, δὲν ἤθελον πράξει αὐτοὶ πρὸς αἰώνιον αὐτῶν αἴσχος. Παραδιδόντες εἰς τὸ πῦρ τὰς ἱερὰς Γραφὰς οἱ λεγόμενοι χριστιανοὶ ἐπίσκοποι δὲν πράττουσιν ἄλλο εἰμὴ ὅ,τι ἔπραζάν ποτε οἱ παρ' Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐπὶ πάντα τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν κατασταθέντες ἐπίσκοποι κατὰ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς (α). Πράττουσιν ὅ,τι ἔπραξεν ὁ Διοκλητιανὸς καὶ κατὰ τῶν δύο Διαθηκῶν (β). Καὶ κατὰ τί διαφέρει τῶν διαταγμάτων τοῦ Ἀντιόχου καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ ἐν ἔτει 1836 ἐκδοθεμένη ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου; Κατὰ τί διαφέρουσιν αὐτῶν αἰκατόπιν αὐτῆς ἀλλεπαλλήλως ἐκδοθεῖσαι; Ἀλλ' ὁ Ἀντιόχος καὶ ὁ Διοκλητιανὸς ἦσαν ἔθνικοι, ἦσαν τύραννοι, καὶ οὗτοι λέγονται χριστιανοὶ καὶ ἐπίσκοποι καὶ προοιμιαζόμενοι εἰς τὸ παραδιδόν. τὰς ἱερὰς Γραφὰς εἰς τὸ πῦρ ἀνόσιον δόγμα ἐφαρμόζουσιν εἰς ἑαυτοὺς ὅ,τι λέγει ὁ Παῦλος Πράξ. Κ', 28. 29. 30. « Προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο

(α) « Καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς βιβλία ἐν χειρὶ ἀγγέλων εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πλεῖστα Ἰουδα, πορευθῆναι ὀπίσω νομίμων ἀλλοτρίων τῆς γῆς.— καὶ ἐπίειπεν ἐπισκόπους ἐπὶ πάντα τὸν λαόν.— Καὶ τα βιβλία τοῦ νόμου, ἃ εὗρον, ἐνεπύρισαν πυρὶ κατασχίσαντες. Καὶ ὅπου εὗρισκετο παρά τινι βιβλίον διαθήκης, καὶ εἴτις συνευδόκει τῷ νόμῳ, τὸ σύγκριμα τοῦ βασιλέως ἐθανάτου αὐτόν.» Ἁ Μακκαβ. Α', 44—57.

(β) « Συντετέλεστοι δὴτα καθ' ἡμᾶς ἅπαντα, ἐπὶ τῶν μὲν προσωπειῶν τοὺς οἴκους ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος αὐτοῖς θεμελίους κατὰρριπτομένους, τὰς δὲ ἐνθέους καὶ ἱερὰς Γραφὰς κατὰ μίσας ἀγορὰς πυρὶ παραδιδόμενας αὐτοῖς ἐπείδημεν ὀφθαλμοῖς.— Ἡπλωτο πανταχόσε βασιλικὰ γράμματα, τὰς μὲν ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος φέρειν, τὰς δὲ Γραφὰς ἀφανεῖς πυρὶ γενέσθαι προστάττοντα.» Εὐσεβ. Ἐκκλησιολογ. Β', 6'.

• ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περι-
 • ποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος κ. τ. λ. » Ἄλλ' ἂν αὐτοὶ
 ἦναι περὶ ὧν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος, εἶναι αὐτοὶ καὶ οἱ πρὸς
 οὓς λέγει ὁ Πέτρος « Ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ
 • Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως·
 • μὴδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μὴδὲ ὡς κατα-
 • κυριεύοντες τῶν κλήρων, ἈΛΛΑ ΤΥΠΟΙ ΓΙΝΟΜΕΝΟΙ
 • ΤΟΥΤ' ΠΟΙΜΝΙΟΥ. » Ἁ Πέτρ. Ε', 2. 3. Ἄλλ' ἡ ἄλογος λο-
 γικὴ τῶν πυρπολιστῶν τῶν ἱερῶν Γραφῶν εὐρίσκει λόγους
 εἰς δικαιολογίαν τῆς ἀνοσίμου πράξεως. « Δὲν παραδίδομεν εἰς
 τὸ πῦρ τὰς ἱεράς Γραφάς, ἀλλὰ τὰς μιὰς, ἥτοι τὰς εἰς
 τὸ ἀπλοῦν γινόμενας μεταφράσεις τῆς ἀγίας Γραφῆς!!! »
 Ἄλλ' εἶπον, καὶ πάλιν λέγω ὅτι, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύ-
 νοδος δὲν ἤθελε πράξει ὅ, τι ἔπραξε πρὸς αἰωνίαν αὐτῆς κατα-
 σχύνην, εἰ δὲν ἐκινεῖτο εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐτέρωθεν.— Ἰδοὺ
 λοιπὸν καὶ ἡ δευτέρα ἀφορμὴ. Ἄλλ' ἄς κρῖνωσιν εἰ φρόνιμοι
 ἄνθρωποι, ἂν καὶ ἡ ἀφορμὴ αὕτη ἦναι ἀφορμὴ εἰς τόσην
 θορυβοποιίαν. Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν καὶ τὴν τρίτην ἀφορμὴν.
 Γ'. Εἰς τὴν Ἑλλάδα μένουσιν ἀπὸ πολλῶν ἴδι, ἐτῶν καὶ
 ἀπόστολοι ξένων ἐταιρειῶν, καὶ διατηροῦσι καὶ σχολεῖα, εἰς
 τὰ ὁποῖα διδάσκονται ὀρθοδόξων χριστιανῶν τέκνα. Λαμ-
 βάνεται λοιπὸν καὶ ἐκ τούτου παρὰ τῶν πσ.μπονίρων ἀφορ-
 μὴ, καὶ διακηρύττονται καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ σχολεῖα
 ὑποπτα, καὶ ἄλλον ὑποκεκρυμμένον παρὰ τὸν φανερόν ἔχον-
 τα σκοπὸν. Καὶ πῶσα δὲν φλυαρεῖ κατὰ τοῦτο ὁ ὑποκεκρυμ-
 μένος δόλιον τρώντι σκοπὸν ἔχων Ζ. Π. Ρ.! (α) Ἄλλ' ἂν
 οἱ λεγόμενοι ἱεραπόστολοι ἦναι τρώντι τοιοῦτοι, ὅπουτοι θεω-

(α) Ἐπιστολὴ περὶ τοῦ τίς ὁ ὑποκεκρυμμένος σκοπὸς τῶν
 εἰς τὴν Ἑλλάδα ἱεραποστόλων τῆς βιβλικῆς ἐταιρείας κ. τ. λ.
 ἢ Παρισίους 1836, καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

ροῦνται καὶ παριστάνονται παρὰ τῶν πονηρῶν ἀπὸ τινος χρόνου, ἦσαν βέβαια τοιοῦτοι ἐξ ἀρχῆς. Ἄλλ' ὁποῖοι θεωροῦνται οὗτοι ἀφ' ὅτου ἐπενοήθη τὸ καταχθόνιον πλάσμα — ἡ ἐπιβουλὴ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας — παρὰ τῶν ὑποκρυπτόντων εἰς τοῦτο ὀλεθρίους σκοποὺς, δὲν ἐθεωροῦντο ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ ὁμολογοῦσι τοῦτο.

Παρὰ τοῦ μακαρίτου Ἀυτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου εἰσήχθησαν, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, αἱ βιβλικαὶ ἐταιρεῖαι εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐπικράτειαν ἐν ἔτει 1813, καὶ μέχρι τοῦ 1826 ἔτους ἦσαν καὶ αὐταὶ καὶ οἱ ἱεραπόστολοι πάντῃ ἀνύποπτοι. Εἰς τὴν Τουρκίαν εἶναι γνωστοὶ οἱ ἱεραπόστολοι, ἂν ὕγι καὶ πρότερον, τούλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1818 ἔτους, καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία δὲν ὑπώπτευσέ τι κακὸν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Οὐλιαμσῶνα εὐμενῶς ἐδέχθη ἐν ἔτει 1818, καὶ τὸν Πιγκερτῶνα ἐν ἔτει 1819, καὶ συνθήκας πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο περὶ μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ ἄλλας οἰκειοτάτας σχέσεις εἶχε πρὸς αὐτούς καὶ πρὸς ἄλλους τοιούτους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ διέτριβον ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν Σμύρῃ, καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Τουρκίας πόλεσιν. Ἄλλ' ἂν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία ὑπώπτευσεν αὐτούς δὲν ἤθελε λάβει βεβαιότατα σχέσεις πρὸς αὐτούς· ἤθελε κινηθῆ μάλιστα καὶ κατ' αὐτῶν, διὰ νὰ προλάβῃ καὶ ἐμποδίσῃ ὅ,τι ὑπώπτευσεν ἀπ' αὐτῶν κακόν. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι δὲν φαίνεται μέχρι τοῦ 1836 ἔτους. Ὅτε δὲ ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐν Σμύρῃ φιλολογικὸν γυμνάσιον ὁ νῦν εὐσεβέστατος οἰκονόμος, ὁ γενεαλογούμενος ἐξ Οἰκονόμων, διέτριβον εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ ἱεραπόστολοι, καὶ αὐτὸς εἶχε πρὸς αὐτούς τύσης οἰκειότητος σχέσεις, ὥστε παρευρέθη ποτὲ, ὡς μανθάνομεν, καὶ εἰς συνδιάλεξιν.

πνος αὐτῶν μετὰ Δυτικοῦ χριστιανοῦ, καὶ συνηγόρει μάλιστα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Δυτικοῦ. Ὅτι δὲ εἶχε καὶ διετήρει τοιαύτας φιλικὰς σχέσεις πρὸς ἱεραποστόλους, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς παρὰ τοῦ Οὐλιαμσῶνος γενομένης ἐκλογῆς αὐτοῦ, ὡς κριτοῦ τῆς παρὰ τοῦ Ἰλαρίωνος γενομένης τότε μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης. Ἄλλ' ἂς ὑμολογήσῃ εἰλικρινῶς— ἂν γνωρίζῃ εἰλικρίνειαν! — ἂν ποτε ὑπώπτευσέ τι κακὸν καὶ ἐπίβουλον παρ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν δὲ τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω πρὸς τὸν ἐπίτροπον τῆς βιβλικῆς ἀδελφότητος ἐπιστολῇ τοῦ Κωνσταντίου καὶ τοῦ Ἰλαρίωνος ἐκφράζονται τῶν εἰλικρινοῦς ἀγάπης αἰσθήματα, καὶ οὐδ' ἔχνος ὑποψίας φαίνεται ἐν αὐτῇ· ὀρθόδοξα δὲ πρὸς ἑτερόδοξον γράφοντες προσαγορεύουσιν αὐτὸν « Φίλιτατε ἡμῖν καὶ σεβαστὲ φίλε. » Ὡς τε πρὸ τοῦ 1836 ἔτους ὑποψία τις δὲν ὑπῆρχε περὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἀπέκειτο, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν εἰς τοιοῦτους καιροὺς θεόθεν τετηρημένον, καὶ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεῦοντα παναγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γρηγόριον τὸν 5' ἢ ἀνεκάλυψις τῆς φρικτῆς ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀπέκειτο δηλαδὴ εἰς αὐτὸν ἢ ἀνακαλύψῃ ἐν ἔτει 1836 ὅτι δὲν ἀνεκάλυψεν οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ συνέσει γνωστός, ὁ ἀπὸ Σινάλου ὄρους ἀπὸ τοῦ 1830—1834 πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος! Ὅλον ἄρα τὸ κακὸν συνέβη μετὰξὺ τοῦ 1834 καὶ τοῦ 1836 ἔτους!

Εἰς τὴν ἑπτάνησον διατρίβουσιν ἱεραπόστολοι, ὅσον ἡξυέρω, ἀπὸ τοῦ 1816 ἔτους· καὶ βιβλία διάφορα ἐξέδωκαν ἐκεῖ, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν τῆς Π. Διαθήκης ἐκεῖ πρῶτον ἐπεχείρησαν, καὶ ὁ καθηγητῆς τῆς ἱερᾶς θεολογίας Κ. Τυπάλδος συνειργάζετο εἰς αὐτήν· καὶ ἐν ᾧ ἡ Ἰόνια ἐπικράτεια κατοικεῖται· παρ' ὀρθοδόξων χριστιανῶν, καὶ ἐπι-

σακόπους ὀρθοδόξους ἔχει, καὶ Κυβέρνησιν ἐξ ὀρθοδόξων συγ-
 κειμένην, κἀνεὶς δὲν ὑπώπτεισε κακὸν τι κατὰ τῆς ἰορθοδοξίας
 καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἱεραποστόλων. Καὶ
 ὁμως Γρηγόριος ὁ 5', παρὰ τοῦ ἑτεροπνεύστου Εὐσεβίου
 Πανᾶ ἐμπνεόμενος, πόσον κακὸν δὲν εὐρίσκει ἀπὸ τοῦ 1836
 ἔτους καὶ εἰς τὴν Ἰονικὴν ἐπικράτειαν, ἀπὸ τῆς ἐκεῖ διατρι-
 βῆς τῶν ἱεραποστόλων προερχόμενον! ὁποῖον κίνδυνον τῆς
 ὀρθοδοξίας δὲν βλέπουσιν ἐπικείμενον ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώ-
 πων οἱ ἐν αὐτῇ δυσχρεστημένοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι! Ἀλ-
 λά καὶ ἐν Ἑλλάδι ζῶσιν ἤδη τόσα ἔτη τοιοῦτοι ἄνθρωποι,
 καὶ Ἄγγλοι, καὶ Ἀμερικανοὶ, καὶ Γερμανοὶ, καὶ πάντοτε
 ἠγαπῶντο καὶ ἐτιμῶντο καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου τῆς
 ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ
 ἱεροῦ καὶ ἐνδοξοῦ ἡμῶν ἀγῶνος καὶ μετ' αὐτὸν, καὶ οὐ-
 δέποτε ὑπεβλέποντο οὗτοι ὡς ἐπιβουλεύοντες τὴν θρησκείαν
 καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν. Φέρω ἐνταῦθα ἐν παράδειγμα.
 Περὶ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1827 ἔτους ἐσθλασεν εἰς Αἴ-
 γυον ἱεραπόστολός τις Ἄγγλος, Ἄρτ.λεῦς ὀνομαζόμενος. Εἰς
 Αἴγυον καθέδρευε τότε καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἐκτὸς τῶν πο-
 λυαρίθμων ἄλλων ἐλλογιμῶν καὶ ἐντίμων Ἑλλήνων εὐρίσκοντο
 τότε ἐκεῖ καὶ ἱκανοὶ ἐπίσκοποι. Καὶ ὁμως ὁ ἑτεροδόξος Ἄρ-
 τλεῦς ἐποίει συνάξεις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ
 ἐδίδασκε πρὸς πολυαρίθμους ἀκροατάς. Ἐκ τούτων δὲ ἦσαν
 καὶ πολλοὶ κληρικοὶ, καὶ αὐτὸς ὁ τότε μὲν Ταλαντίου, νῦν δὲ
 Ἀττικῆς ἐπίσκοπος Νεόφυτος Μεταξάς. Καὶ κἀνεὶς δὲν εὐρηκέ-
 τι ὑποπτον ἐν ταῖς διδασκαλίαις τοῦ ἑτεροδόξου, οὐδ' ἐνόμισε
 προσβεβλημένην κατὰ τι τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς ἀνατολικῆς
 ἐκκλησίας. Ὁ αὐτὸς ἐδίδασκε καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, καὶ εἶχε
 καὶ ἐκεῖ καὶ κληρικοὺς μαθητάς, καὶ ἐν τούτοις, ἂν δὲν
 μ' ἀπατᾷ ἡ μνήμη, καὶ τὸν ἀρχιμανδρίτην Δ. Καμπάνην. Ἀλλ' ὁ

σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ὄχι μόνον ἐν Αἰγίνῃ πρὸς τε τὸν Ἄρτλεῦν καὶ πρὸς ἄλλους ἱεραποστόλους διέτηρει φιλικὰς σχέσεις, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις πρὸς τοὺς ἐν αὐταῖς διατρίβοντας καὶ σχολεῖα διατηροῦντας, παρὰ ξένων ἐταιρειῶν ἀπεσταλμένους, καὶ μέχρι τοῦ 1837 ἔτους οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν ὑπέπτευε κακόν. Διὰ τῶν τυπογραφιῶν αὐτῶν ἐξέδωκε δωρεὰν καὶ ὀμιλίας καὶ ἄλλα πονημᾶτά του. Τὸ ἀνεξίθρησκον μάλιστα τοῦ ἐπισκόπου Ἀττικῆς ἐπροχώρει καὶ μακρύτερον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπέθανον καὶ Λουθηρανοὶ καὶ Καλουϊνιανοί. Ὁ ἐπίσκοπος ἐπροσκαλεῖτο εἰς τὴν κηδεῖαν, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἀπέποιεῖτο τοῦτο, ἀλλὰ παρεδέχετο καὶ πρεσβυτέρους προτεστάντας εἰς τὴν νεκρώσιμον τελετὴν καὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ὅτε πρῶτον ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς εἰς Ἀθήνας, καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν λαμπρῶς πᾶσα ἡ πόλις, ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, φέρων ὅλην αὐτοῦ τὴν ἱερὰν στολὴν, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶγεν, ὡς ἐμᾶθον, συνακολουθοῦντας καὶ προτεστάντας πρεσβυτέρους ἱεροφορημένους. Τί ἀποδεικνύουσι ταῦτα; ὅτι ὁ σεβασμιώτατος αὐτὸς ἐπίσκοπος δὲν ἐθεώρει τότε τοὺς λεγομένους ἱεραποστόλους τοιοῦτους, ὑποῖσι θεωροῦνται οὗτοι ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους. Καὶ ὄχι μόνον αὐτός· ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄλλος Ἕλλην ἐπίσκοπος, ὅσον γνωρίζω, ἐπολιτεύετο πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ μεταβολὴ ἔγεινεν ἀφ' οὗτου ἤρχισαν οἱ πονηροὶ καὶ δόλιοι νὰ πλάττωσι πρὸς ἴδια αὐτῶν τέλη καὶ ἐν Ἑλλάδι ὅ,τι δὲν ὑπάρχει, καὶ νὰ θορυβοποιῶσι, καὶ νὰ κρώζωσι καὶ ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι κατ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν δὲ ἔκτοτε μετέβαλε καὶ ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Ἀττικῆς φρόνημα περὶ αὐτῶν, καὶ ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ λαλῇ ἀδιακῶπως κατ' αὐτῶν, ἡ μεταβολὴ αὕτη χρεωστεῖται εἰς τοὺς καταχρωμένους τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ

πονηρούς καὶ δολίους, νέους φίλους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἑτεροκλίητος καὶ ἑτερόγλωσσος σαλπικτικὸς Γερμανὸς πότε ἤρχισε νὰ κρῶζη κατὰ τῶν ἱεραποστόλων; βραδύτατα! Καὶ ἐνῶ οἱ ἱεραπόστολοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔτι, αὐτὸς ἐκοιμᾶτο ἤσυχος· διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐξυπνητήριον! Ἀλλ' ὅ,τι πρῶτον ἐξύπνησε τὸν βαθέως κοιμώμενον Γερμανόν, τὸ αὐτὸ ἐξύπνησε κατόπιον καὶ τὸν δολιώτατον Ζ. Π. Ρ. Ἀλλὰ πῶς ὁ εὐσεβέστατος οὗτος, δὲν ἔγραφε πρότερον ὅ,τι καὶ ὅπως ἔγραψεν ἐν ἔτει 1835; διότι τότε πρῶτον ἴσως ἐφωτίσθη ἄνωθεν καὶ αὐτός! διότι τότε πρῶτον ἀνεκαλύφθη τὸ πρότερον κεκρυμμένον κακόν!

Ἀλλ' οἱ παρ' ἑταιρειῶν, ἐξ ἑτεροδόξων καὶ ἀλλογενῶν συσταμένων, ἀπεσταλμένοι διετήρουν πρὸ πολλοῦ καὶ ἐν Σμύρῃ καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Τουρκίας πόλεσι σχολεῖα, καὶ κἀναίς πατέ δὲν ὑπώπτευσεν κακὸν καὶ ἐξ αὐτῶν. Ἐγένετο καὶ ἡ κατὰ τοῦτο μεταβολὴ ἐν ἔτει 1836, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἔτους χρονολογεῖται καὶ ὁ διωγμὸς τῶν σχολείων αὐτῶν. Περὶ τούτου γράφει ἐν Σελ. 104 τῆς Ἐπικρίσεως ὁ εὐσεβέστατος Οἰκονόμος: « Ὅτι δὲ τοιαῦτα σχολεῖα συνέστησε καὶ πολλοῦ χροῦ τῆς Τουρκίας ἡ φιλάνθρωπία τῶν εἰρημένων χριστιανῶν, ὑπάρχει γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τὰ ὁποῖα ὁμῶς καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἰς τὴν Προῦσσαν καὶ ἄλλοι, ὅπου κατοικοῦσιν ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ὅ,τὲ Παναγιώτατος Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς Πατριάρχαι συμφώνως, καὶ πάντες οἱ κατὰ τόπον ἀρχιερεῖς κατέπαυσαν, καὶ διόλου, σχεδόν, κατήργησαν διὰ λόγους δικαίους καὶ ἀγίους, ὅσους ἀναφέρουσιν εἰς τὰς ποιμενικὰς αὐτῶν ἐπιστολάς, συστήσαντες ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ ἄλλα σχολεῖα διὰ τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας δαπάνη Ἑλληνικῇ. Ἀλλ' ἂν

τιρόντι τὰ σχολεῖα ταῦτα ἔβλαπτον, πῶς δὲν ἐγνώρισαν τὴν βλάβην ταύτην οἱ προκατόχοι τοῦ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος; καὶ ἂν ἐγνώρισαν μὲν τοῦτο καὶ αὐτοὶ, παρημέλησαν δὲ κατὰ τοῦτο τὰ ἱερά αὐτῶν καθήκοντα, καὶ ἐγένοντο οὕτως αἴτιοι διαδόσεως τόσου κακοῦ, προερχομένου ἐξ αὐτῶν, εἰς τῶν ὀρθοδόξων γονέων τὰ ὀρθόδοξα τέκνα, ὁποῖον λόγον θέλουσι δώσει διὰ τοῦτο; Ἀλλ', ὡς φαίνεται, τὸ φωτίζον καὶ ὀδηγοῦν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1836 ἅγιον Πνεῦμα δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη! Δὲν ἐγνώρισε τὸ ἐκ τῶν σχολείων αὐτῶν προερχόμενον κακὸν οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ παιδείᾳ καὶ συνέσει γνωστὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Σιναίου· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ταῦτα κατεδίωξεν, οὔτε τοὺς διατηροῦντας αὐτὰ ἐσυκοφάντισεν. Διὰ λόγους λοιπὸν δικαίους καὶ ἁγίους καταργήθησαν ἐν Τουρκίᾳ τὰ περι ὧν ὁ λόγος σχολεῖα ἢ διὰ παμπονήρους εἰσηγήσεις;

Τοιαῦτα σχολεῖα ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου, καὶ οὔτε κληρικός οὔτε λαϊκὸς ὑπόπτεισέ τι κακὸν ἐξ αὐτῶν. Πότε δὲ ἐγένετο καὶ ἐν αὐτῇ μεταβολὴ καὶ κατὰ τοῦτο, ἀφ' οὔτου ἡ πονηρία ἐπενόησε πρὸς ἴδια αὐτῆς τέλη τὴν φρικτὴν ἐπιβουλήν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐκτοτε ἤρχισαν καὶ αἱ κατὰ τῶν σχολείων αὐτῶν κατακρυφαί. Διδάσκουσι (κρώζουσιν ἔκτοτε οἱ ἐπίβουλοι) οἱ ἀπόστολοι τῶν ἐξ ἑτεροδόξων συνισταμένων ἑταιρειῶν ἐν τοῖς παρ' αὐτῶν διατηρουμένοις σχολείοις ἑτεροδοξίαν, καὶ προοῦσι προσηλύτους, καὶ τοῦτ' αὐτὸ κρώζει ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ Ῥώσσοις Οἰκονόμος (α). Ἀλλ' ἂν τις ζητήσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἀπόδειξιν τούτου, τίποτ' ἀληθινὸν δὲν

(α) ἴδ. Ἐπικρισ. Σελ. 321 — 325.

ἔχουσι νὰ φέρωσιν. Ἄν ἡ ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀποδείξει, ὅτι ἐν τοῖς σχολείοις αὐτοῖς διδάσκεται τῶντι ἑτεροδοξία, καὶ προσήλυτοι γίνονται, ἡμεῖς νόμους ἔχομεν, καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἡμῶν ὤφειλε νὰ πράξῃ. Τὸ ἄρθρον ἰά τοῦ ἀπὸ 23 Ἰουλίου τοῦ 1833 ἔτους Β. Διατάγματος, δι' οὗ καθιστάνεται ἡ ὑπερτάτη αὐτῆ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχῆ, λέγει ῥητῶς: « Ὅσάκις ἡ ἱερὰ Σύνοδος
 ▪ πληροφορηθῆ θετικῶς, ὅτι ὅποιοςδήποτε ἄνθρωπος ἐπι-
 ▪ χειρεῖ νὰ ταράξῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλείου δι' ἑτερο-
 ▪ διδασκαλίας, διὰ προσηλυτισμοῦ, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρό-
 ▪ πον, προσκαλεῖ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, νὰ ἐπιφέρῃ θερ-
 ▪ πείαν εἰς τὸ κακὸν κατὰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους. » Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι, ὅσον εἶναι γνωστὸν, δὲν ἐπραξεν αὐτῆ. Ἄρα δὲν ἔχει ἀποδείξεις. Ἀλλὰ μὴ ὑπαρχουσῶν ἀποδείξεων, πόθεν δῆλον, ὅτι γίνεται ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος σχολείοις τὸ κακὸν, περὶ οὗ διαρρήγνυονται κραυγάζοντες οἱ ἐπίβουλοι, ὅχι τῶν σχολείων αὐτῶν, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος; —

Ἄλλ' ἐν τοῖς ὑπὸ ἑτεροδόξων διατηρουμένοις σχολείοις διδάσκονται τέκνα ὀρθόδοξων χριστιανῶν· καὶ ἂν οἱ γονεῖς ὑπώπτευόν τι κακὸν ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ τέκνα των, ἤθελον πέμπει ταῦτα εἰς σχολεῖα, ἐν οἷς διαφθείρεται καὶ παραφθείρεται ἡ ὀρθόδοξος αὐτῶν θρησκεία; ἢ μήπως ὅλοι οὗτοι ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ὀρθόδοξοι; Πειπισμένοι λοιπὸν ὄντες οἱ γονεῖς, ὅτι τὰ τέκνα των δὲν βλάπτονται κατὰ τὴν ὀρθόδοξον αὐτῶν θρησκείαν ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος σχολείοις, ἀφόβως πέμπουσιν αὐτὰ εἰς αὐτά. Πόσα δὲν ἐφλυαρήθησαν ἀπὸ τινος χρόνου καὶ δημοσίως καὶ κατ' ἰδίαν ἐναντίον τῶν σχολείων αὐτῶν ὡς ὑπόπτων! Ἀλλὰ τίς τῶν φρονίμων γονέων ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς τὰς φλυαρίας; Καὶ ἂν οὗτοι ἔδιδον ἀκρόασιν εἰς ἀληθινῶν κοράκιων κρώσματα, πόσα τέκνα, καὶ

μάλιστα ἐνδεῶν καὶ ἀπόρων γονέων, δὲν ἤθελον μείνει πάντη ἀγράμματα, δὲν ἤθελον περιφέρεσθαι εἰς τὰς ὁδοὺς διδασκόμενα κακοήθειαν! Ἀλλὰ τί μέλει τοῖς ἐπιβούλοις τῆς Ἑλλάδος περὶ τῶν τέκνων τῶν Ἑλλήνων! Αὐτοὶ εἰς ὃν προέβεντο εἰς ἑαυτοὺς σκοπὸν θέλουσι νὰ φθάσωσι, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἄς μείνωσιν ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, ὅλοι ἄς γενῶσι κακοήθεις. Διὰ τοῦτο ἔχει μόνον ἐναντίον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σχολείων ἀδιακώπως φλυαροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος κατακρίνουσιν ὡς διαφθείροντα τὴν καθαρότητα τῆς ὀρθοδοξίας. Μόλις κατεστάθη τὸ Πανεπιστήμιον Ὁθωνος, καὶ ἀμέσως οἱ ἐπιβούλοι τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ διαδίδωσιν ἀναισχύντως, ὅτι ἐν αὐτῷ διδάσκεται ἀσεβεία καὶ ἀθεία! Καὶ τίς ἀγνοεῖ ἐν Ἀθήναις, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἠρνήθη τὴν εἰς αὐτὸ κατὰ τὴν 20 τοῦ Μαΐου τοῦ 1838 ἔτους ἐπέτειον τελετὴν παρουσίαν του, ἵνα μὴ μολυνθῇ ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ διδασκόμενης ἀσεβείας καὶ ἀθείας; Ἀλλὰ δὲν ἔπταιεν αὐτὸς κατὰ τοῦτο; ἄλλοι ἔπεισαν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ ὡς ἀληθινὸν ὅ,τι πονηροὶ καὶ δόλιοι διέδιδον κακοβούλως. Ἀλλ' ἂν εἰς τὴν κατάκρισιν τῶν ὑπὸ ἀλλογενῶν καὶ ἑτεροδόξων διατηρουμένων ἐν Ἑλλάδι σχολείων ἐκινήθησαν ἀπὸ θεοῦ ζήλου οἱ εὐσεβέστατοι καὶ ὀρθοδόξοτατοι ἐπιβούλοι, πόθεν ἐκινήθησαν εἰς τὴν κατάκρισιν ὅλων ἐν γένει τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου; πόθεν; ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ἐξ ἧς ἐκινήθησαν εἰς τὸ μέγα περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πλάσμα! Πόσον ἐπιθυμοῦσιν οἱ καλοὶ οὔτοι χριστιανοὶ νὰ ἴδωσι πάλιν τὴν Ἑλλάδα εἰς Τουρκίαν μεταβεβλημένην!—Ἴδοι λοιπὸν καὶ ἡ τρίτη κατὰ τὸ φαινόμενον ἀφορμὴ. Ἀλλ' ἄς κρίνωσι καὶ ἐξ αὐτῆς οἱ φρόνιμοι περὶ τῶν καὶ δι' αὐτὴν γινομένων τόσων κρωσμάτων.

Δ' Παρ' ἑτεροδόξων καὶ ἀλλογενῶν μετεφράσθησαν ἢ συν-
 γραφίσαν εἰς τὴν λαλοῦμεν τὴν σήμερον ἑλληνικὴν γλῶσσαν,
 καὶ δαπάνη αὐτῶν ἐξεδόθησαν πολλά, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ
 χρήσιμα τῶντι, βιβλία, οἷον ἀλφαβητάρια, ἱστορίαι καὶ γεω-
 γραφίαι τῆς Ἑλλάδος, ἱστορία τῆς Ῥώμης, γραμματικὴ, ἀριθ-
 μητικὴ, γεωγραφικὸς ἄτλας κ.τ.λ. Ἀλλ', ὡς μὴ ὤφειλε!
 μετεφράσθησαν παρὰ τινῶν ἀλλογενῶν καὶ ἑτεροδόξων καὶ
 ἐξεδόθησαν καὶ τινὰ βιβλία, ἐν οἷς προσβάλλονται τῶντι εἴτε
 κατ' εὐθείαν εἴτε ἐκ πλαγίου δόγματα, μυστήρια, ἱεραὶ τελεταὶ
 κ.τ.λ. τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ταῦτα, ὡς προξενούοντα
 σκάνδαλον καὶ βλάβην, κἀνεὶς ὀρθόδοξος χριστιανὸς δὲν δύναται
 νὰ ἐγκρίνη. Ἀλλ' οἱ παμπόνηροι ἐπίβουλοι τῆς Ἑλλάδος
 λαμβάνουσιν ἐκ τούτων ἀφορμὴν, καὶ κηρύττουσι πόλεμον,
 ὄχι ἀπλῶς ἐναντίον αὐτῶν μόνον τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐναν-
 τίον πάντων τῶν δαπάνη ἑτεροδόξων ἐκδοθέντων βιβλίων,
 καὶ αὐτῶν τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Ἀλλ' ὅτι καὶ τ' ἀθῶα βιβλία
 δὲν ἐθεωρήθησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πονηρίας ὑποπτα, δῆλον
 ἀφ' ἑαυτοῦ· καὶ ὄχι μόνον λαϊκοὶ, ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ, καὶ
 ἐπίσκοποι ἀκόμη, ἐδέχοντο τοιαῦτα εὐγνωμόνως δωρεὰν
 προσφερόμενα εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρ-
 νησις ἐδέχθη πολλάκις εὐχαρίστως τοιαῦτα. Δὲν ἀναφέρω
 τὰς δεκαπέντε χιλιάδας ἀντιτύπων τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου
 μεταφρασμένου εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, περφοθέντων
 ἐκ Γενεύης πρὸς τὸν Κυβερνήτην Ι. Α. Καποδίστριαν· ἀνα-
 φέρω ὅμως 678 ἀντίτυπα παιδαγωγικῶν βιβλίων, τὰ ὅποια
 ἐπέμφθησαν διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Κυρίου Ἰωνᾶ Κίγγου
 ἐξ Ἀμερικῆς τὸν Ἰούλιον τοῦ 1832, καὶ ἃς ἀναγνώτη ὅστις
 θέλει τὴν περὶ τῆς προσφορᾶς ταύτης ἀπάντησιν τοῦ τότε
 ἐπι τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως
 Γραμματέως Κυρίου Ι. Ρίζου· εἰς τὸν Ἀριθ. 30 τῆς Ἐθνικῆς

ἑφημερίδος ἀπὸ 30 Ἰουλίου τοῦ 1832 ἔτους. Ἀλλ' ἀπ' οὗτου καὶ πάντα τὰ παρ' ἑτεροδόξων ἐκδιδόμενα βιβλία καταστάθησαν παρὰ τοῖς σφόδρα εὐσεβέσι καὶ ζηλωταῖς ὑποπτα, παραδίδονται ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἀνεξαιρέτως εἰς τὸ πῦρ καὶ καλὰ καὶ κακὰ. Ἀλλ' ἂν ὅ,τι γίνεται ἐν Τουρκίᾳ, δὲν γίνεται καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἄλλο εἶναι τὸ αἷτιον τούτου, καὶ ὅχι ἡ ἑλλειψὶς τῆς διανοήσεως. Δάκρυα λύπης ἔχυσεν ὁ εὐσεβέστατος πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἀνέγνωσεν εἰς τὰς πολιτικὰς ἑφημερίδας, ὅτι ἐν τῇ Τουρκίᾳ κατακαίονται ὅλα τὰ παρ' ἑτεροδόξων ἐκδεδομένα βιβλία, καὶ αὐταὶ αἱ ἱερὰ Γραφαὶ, καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀναγινώσκονται ταῦτα ἀνεμποδίστως!

Ταῦτα λοιπὸν εἶναι αἱ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀφορμαὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς παρὰ τε ἀλλογενῶν ἑτεροδόξων καὶ παρ' ὁμογενῶν ἀργυρωνήτων γινομένης φρικτῆς ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, περὶ τῆς τῶσα ἐρρέθησαν καὶ τῶσα ἐγράφησαν καὶ ἐπράχθησαν, καὶ τῶσος κρότος καὶ θόρυβος ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους. Ἀλλ' ὅς κρινῆ ὁ φρόνιμος καὶ δίκαιος κόσμος περὶ τούτου, καὶ θέλει γνωρίσει ἐν αὐτῷ ὅχι κρυπτομένην, ἀλλὰ φανεράν τὴν πολιτικὴν πονηρίαν καὶ κακοήθειαν. Ἀλλ' ἐξετάσας καὶ ἀναπτύξας τὰς ἀφορμὰς ταύτας εἰς τρανωτέραν ἀπόδειξιν τῆς πονηρίας, δὲν ἔγραψα ἀπολογίαν ὑπὲρ τῶν βιβλικῶν ἐταιρειῶν, ὑπὲρ τῶν μεταφράσεων τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὑπὲρ τῶν ἱεραποστόλων, ὑπὲρ τῶν παρ' ἑτεροδόξων διατηρουμένων σχολείων καὶ ὑπὲρ τῶν παρ' ἑτεροδόξων ἐκδοθέντων βιβλίων, οὔτε ἀπολογίαν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναδέχθην νὰ γράψω, οὔτε ὡς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογούμενος θέλω νὰ νομισθῶ. Ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν ἀφορμῶν κινηθεὶς καὶ ὁ ἀπὸ

τινος χρόνου εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος οἰκονόμος κα-
 τεσκεύασεν ἐν Ἑλλάδι νεοελληνικὴν ἢ νεόμορφον ἐκκλησίαν,
 καὶ ἔγραψεν ὅσα ἔγραψε περὶ τοῦ πλάσματος τούτου. Ἄλλ' αὐ-
 τὸ τοῦτο, ὅτι αὐτὸς ὁ ξένος καὶ πάροικος ἀνεκάλυψεν ἐκ τῶν
 ἀφορμῶν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι δὲν ἀνεκάλυψεν Ἕλληνα,
 εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὑποπτον, καὶ δὲν ἀφίνει κάμμιαν ἀμφι-
 βολίαν εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον, ὅτι ὅλα τὰ περὶ τῆς
 ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας λεγό-
 μενα, γραφόμενα καὶ ἐνεργούμενα ἐν Ἑλλάδι ἔχουσι πονηρό-
 τατον καὶ δολιώτατον σκοπὸν, καὶ ἀπαιτεῖται μεγάλη
 εἰς τοῦτο προσοχὴ ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς
 ἀνακάλυψιν τοῦ σκοπεῦ τούτου. Ἄλλ' ἡ αὐτὴ προσοχὴ
 ἀπαιτεῖται καὶ ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Ἰονικῆς
 Κυβερνήσεως· διότι ὅ,τι ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς θρησκείας κα-
 τεργάζεται, ἀποβλέπει καὶ τὰς τρεῖς ταύτας ἐπικρατείας·
 διότι καὶ εἰς τὰς τρεῖς ὑπάρχουσι τα αὐτὰ συμπτώματα.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΕΪΔΟΜΕΝ λοιπὸν ἐκ ποίων κατὰ τὸ φαινόμενον ἀφορμῶν κινούμενοι οἱ πονηροὶ καὶ δόλιοι ἐπίβουλοι τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας ἔχθροί, ἔπλασαν ὀλόκληρον σύστημα ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ. Εἶδομεν, πῶς ἐβάδισαν καὶ πῶς βαδίζουσι, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν κύριον καὶ ἀληθινὸν τῶν πλασμάτων σκοπὸν. Ἀλλ' ἐν ᾧ χρόνῳ, κατὰ μὲν τὴν Τουρκίαν ἐκδίδονται ἀλλεπαλλήλως ἐγκύκλιοι ἐπιστολαί, διατάσσονται δραστήρια μέτρα καὶ πανταχοῦ ἐνεργοῦνται τῦτα εἰς ἀπάντησιν τοῦ κακοῦ· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι δημοσιεύονται Ἐπικρίσεις, καὶ πολυειδεῖς ἄλλοι κρότοι καὶ θόρυβοι γίνονται, τί συμβαίνει; παρουσιάζεται εἰς τὸ μέσον ὁ Κύριος Θ. Καίρης ὡς ἀνατροπεὺς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας! Ὅ,τι λοιπὸν ἐζήτουν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὡς λέγομεν κοινῶς, εὔρον εἰς τὴν γῆν οἱ δημιουργοὶ τοῦ περι ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πλάσματός! Ἄν οἱ χρεστοὶ οὗτοι ἄνθρωποι ἔπλασαν ἐκ τοῦ μηδενὸς ὅ,τι δὲν ὑπάρχει, λαβόντες ἀφορμὴν τινα πιθανὴν, δὲν ἤθελον κινήσει τὸ πᾶν εἰς τὸ νὰ φθάσωσιν ὑπὸ τοιαύτην εὐλογοφανῇ πρόφασιν ὅπου ἔσπευδον καὶ σπεύδουσιν ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους εἰς τὸ νὰ φθάσωσιν; Ἦθελον εἶναι πάντῃ ἀνόητοι, ἐὰν δὲν ὠφελοῦντο ἐκ περιστάσεως, τὴν ὁποίαν ὄχι μόνον δὲν ἐπρυσδόκων, ἀλλ' οὐδ' ὠνειρεύθησάν ποτε· διότι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν μεμνημένων εἰς τὰ μυστήρια τῆς πονηρίας ἐθαύμαζον πολλοὶ ἕως προχθὲς τοῦ Καίρου τὴν παιδείαν, τὴν ἀρετὴν, τὴν εὐσέβειαν. Ἦθελον εἶναι ἀνόητοι, ἐὰν δὲν ὠφελοῦντο ἐκ περιστάσεως, ἢ

ἐποία τόσον θαυμασίως συνέτεινεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Αὐτοὶ ἔπλαττον, ὅτι Δουθηρανοὶ καὶ Καλουϊνιανοὶ καὶ ἀργυρώνητοι Ἕλληνες ἐπιβουλεύουσι τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐξαιφνης διχοῖδεται παντελῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνατροπή! Κίνησις λοιπὸν μεγίστη καταλαμβάνει παρῆυς τοὺς μεμνημένους εἰς τὰ μυστήρια τῆς πονηρίας καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τρὺς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τῆς ὀρθοδοξίας τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐπιβουλεύοντας αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑπτανήσου· κραυγαὶ ἐγείρονται πανταχόθεν κατὰ τοῦ ἀνατροπέως τοῦ χριστιανισμοῦ· ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδόξοτατος Λιὼν διαρρήγνυται κραυγάζων κατὰ τοῦ Καίρου καὶ τοῦ Καϊρισμοῦ, καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸν εἰς τὸ νὰ ἐμφοράξῃ τὸν λάφυγγά του. Εἰς τόσον ἐξίφθη ὁ ἐνθουσιασμός! εἰς τόσον προέβη ὁ ζῆλος! Ἄλλ' εἴθε ἦσαν εὐλικρινῆ τὰ γινόμενα!

Ἄλλ' ἂν ὁ Καϊρισμὸς ἐχρησίμευσε τὰ μέγιστα πρὸς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς πονηρίας, δὲν ἐχρησίμευσε τάχα καὶ εἰς ἐπιτυχίαν τῆς κατ' ἐμοῦ πρὸ πολλοῦ τεκταινομένης πολιτικῆς ῥαδιουργίας; Τόσῳ περισσότερον πιστεύω τοῦτο, καθ' ὅσον ὁ χρόνος τῆς ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμματεῖος παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδου μετοθέσεώς μου μὲ πείθει εἰς τὸ νὰ μὴν ἀμφιβάλλω περὶ τούτου. Διότι μόλις κατεστράφη τὸ Καϊρικὸν δρᾶμα, καὶ εὐθὺς ἐγένετο καὶ ἡ ἐδική μου μετᾴθεσις. Ὡστε αὕτη φαίνεται ὁφ' ἑαυτῆς ἄμεσον ἀκολούθημα αὐτοῦ. Ἡ καταχθόνιος ῥαδιουργία ἀπετύγγανεν, ἐν ὅσῳ ἐμεταχειρίζετο πρὸς βλάβην μου πάντη πλαστὰς αἰτίας· ἀλλ' ἔμελλε τέλος νὰ ἐκαιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ἂν ἐδύνατο νὰ καταστήσῃ ὀπωποῦν πιθανὴν τὴν κατ' ἐμοῦ διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν. Ἐδείχθη ἐπὶ τῶν Καϊρικῶν πραγμάτων ὑπέρμαχος τῶν

συμφερόντων τῆς πατρίδος μου, καὶ ἦτον ποτὲ δυνατόν νά μὴ διαβληθῶ ὡς ὑπέρμαχος τῆς καινῆς τοῦ Κυρίου Καίρου θρησκείας, καὶ ἐπομένως ὡς ἀσεβὴς καὶ ἄθεος; Ὅ,τι λοιπὸν δὲν ἤμην ἕως τότε, εἰς τοῦτο μετεβλήθην ἐξαίφνης! Ἀλλ' ἂν οἱ πολιτικοὶ ἐχθροί μου ἔφθασαν τέλος ὅπου πρὸ πολλοῦ ἔσπευδον νὰ φθάσωσι, πρὸς ἴδια αὐτῶν συμφέροντα ἀποβλέποντες, θέλουσι καταισχυρθῆ ὁμως ἐλεγχόμενοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ψεῦσται καὶ συκοφάνται. Ὅφειλω λοιπὸν ν' ἀπολογηθῶ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ καὶ κατὰ τοῦτο. Ὅφειλω νὰ ἐξηγήσω, ὑποῖον καὶ πῶσον μέρος ἔλαβον εἰς τὰ Καϊρικὰ πράγματα, καὶ ὅποῖος τις ἔλαβον μέρος εἰς αὐτὰ καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ εἰλικρινοῦς διηγήσεως τῶν πραγμάτων θέλει πεισθῆ πᾶς εὐμενῆς καὶ τίμιος καὶ δίκαιος ἄνθρωπος, ὅτι ἐξ οὗ ἔλαβον εἰς τὰ πράγματα ταῦτα μέρος δὲν ἐδυνάμην καὶ μακρόθεν νὰ δώσω ἀφορμὴν καὶ εἰς ἀπλῆν ὑπεψίαν κατ' ἑμαυτοῦ. Ἀλλ' ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἀδίκως προσβληθείσης τιμῆς μου μὲ φέρει ἀναγκάως καὶ εἰς διήγησιν πραγμάτων τινῶν, τὰ ὅποια κατὰ χρέος ἱερὸν δὲν ἐδυνάμην ἄλλως νὰ διηγηθῶ.

Ἐγνώρισα πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν τὸν Κύριον Θεόφιλον Καίρην, καὶ ἐγνώρισα αὐτὸν Ἕλληνα τὸ γένος, Ἄνδριον τὴν πατρίδα, χριστιανὸν ὀρθόδοξον τὴν θρησκείαν, καὶ ἄνθρωπον φρόνιμον, ἀληθῶς πεπαιδευμένον, ἀληθῶς ἐνάρετον, καὶ εἰλικρινῆ τῶν συμφερόντων τῆς κοινῆς πατρίδος ζηλωτὴν. Ἀλλ' ὅποῖον ἐγνώρισα ἐγὼ αὐτὸν, τοιοῦτον ἐγνώρισαν αὐτὸν καὶ μύριοι ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ ἔχαιρον μαθόντες τὴν μετὰ τούτων κόπων καὶ μόχθων σύστασιν τοῦ ὀρφανοτροφείου ἐν Ἄνδρῳ, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ παιδαγωγίαν τούτης νεολαίας ὑπὸ τοιοῦτον ἄνδρα. Καὶ αὐτὴ ἡ Εὐαγγελικὴ λεγομένη Σάλπιγξ, ἡ τούτη

καὶ τόσα κακὰ διασαλπίσασα κατ' ἄλλων λογίων Ἑλλήνων, τὸνομα τοῦ Κυρίου Καίρου ἀνέφερε πολλάκις μετὰ λαμπρῶν ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων, καὶ ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω ὅ,τι λέγεται ἐν αὐτῇ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀριθ. 8 τῆς Β'. Περιόδου Σελ. 242: « Εἰς τὴν Ἄνδρον εἶναι τὸ περίφημον Ὀρφανοτροφεῖον τοῦ κατὰ πάντα ἐγαρέτου καὶ σοφωτάτου ἀνδρὸς καὶ κλεινοῦ διδασκάλου ἡμῶν Κυρίου Θεοφίλου Καίρου, δετις κατέστησε καὶ τὸ εὐεργετικώτατον τοῦτο σχολεῖον, καθὼς καὶ ἑαυτὸν, παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερον. » Καὶ ὅπως ἔγραφε περὶ τοῦ Καίρου ἡ Σάλπιγξ, οὕτως ἔγραφε περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ κατὰ τὸν σοφώτατον οἰκονόμον σοφὸς Θεατῆς. Τοιοῦτον λοιπὸν γνωρίζων ἀπὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν τὸν Κύριον Θ. Καίρην, ὁμολογῶ εἰλικρινῶς ὅτι ἔδειξα ἄκραν δυσπιστίαν, ὅτε πρῶτον διεδόθη φήμη κατ' αὐτοῦ, ὡς καινὴν τινα θρησκείαν εἰσάγοντος εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπέδωκα τὰ πάντα ὅχι εἰς παρεξήγησιν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ διδασμάτων, ἀλλ' εἰς καταχθόνιον ῥαδιουργίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων εἶχον καὶ ἄλλους λόγους εἰς τὸ νὰ λέγω εἰς ἑμαυτὸν καὶ κατὰ τοῦτο « Μήμερσ' ἀπιστεῖν! »

Πολλοὺς μῆνας πῶρ τῆς περὶ τοῦ Καίρου διαδοθείσης κακῆς φήμης εἶχον λάβει παρ' Ἑλλήνων καὶ φίλου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὴν διαλαμβάνουσαν, ὅτι ἐκεῖ ὑπεβλέπετο παραπολὺ πλεονεξία τῆς συνόδου τὸ ἐν Ἄνδρῳ ὑπὸ τοῦ Καίρου διευθυνόμενον σχολεῖον· διότι προσέδραμον εἰς αὐτὸ πολλοὶ νέοι καὶ ἐκ Τουρκίας, καὶ τοῦτο δὲν ἔθεωρεῖτο συμφέρον καθ' ὃ ἔλαβεν ἀπὸ τινος χρόνου κατὰ ξένην διδασκαλίαν καὶ ὑφήγησιν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος σύστημα· καὶ οἱ φοβούμενοι ἐκ τῆς εἰς Ἄνδρον συνδρομῆς τῶσων νέων ἐκ Τουρκίας κακὰ ἀποτελέσματα ἐμελέτησαν τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ τοῦ σχολεῖου· καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν ταῦτα,

ἔπεμψαν εἰς Ἄνδρον ἱερομόναχόν τινα Ἄνδριον, Ἀμβρόσιον ὀνομαζόμενον. ἔλεγε προσέτι ὁ φίλος, ὅτι καὶ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος ὑπεβλέποντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ διεσύροντο, καὶ ὅτι οἱ ἐκεῖ ἅγιοι ἐμελέτων ν' ἀποστείλωσι τοιοῦτους ἀποστόλους καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ραδιουργήσωσιν ἐναντίον τῶν σχολείων αὐτῆς. Μοι ἐγνωστοποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ φίλος, διὰ νὰ συνδράμω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ νὰ προληφθῇ τὸ κακόν. Ἄν ἦτον ἄλλος παρὰ τὸν Κ. Γ. Γλαράκη Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἤθελον κοινώσαι εἰς αὐτὸν τότε τὴν ὁποῖαν ἔλαβον ἐπιστολήν· ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἔκρινα πάντα περιττὴν τοιαύτην κοίνωσιν. Ἀλλ' ἂν ὅ,τι ἔφθασεν ἔκτοτε ἐκ περιστάσεως εἰς τὰς ἀκοάς μου ἀληθεύη, ὅ,τι ἔμαθον ἐγὼ τότε ἐξ ἰδιαιτέρως ἐπιστολῆς, ἔμαθεν ἐπισήμως καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας.

Ὀλίγας δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολῆς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ περὶ τινος ἐκκλησιαστικοῦ Διευθυντηρίου ἐν Ἀθήναις, σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν. Ὁ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σελλασίας, μέλος αὐτῆς, δὲν ἠξεύρω πόθεν κινούμενοι, κατεταράχθησαν διὰ τὰ παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς γραφόμενα, ἀνέφερον ταῦτα εἰς τὴν ἱεράν Σύνοδον, καὶ ἐζήτησαν διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας τὴν δικαστικὴν καταδίωξιν τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Ταῦτα εἶναι γνωστὰ ἔκτοτε. Κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐκοίνωσα καὶ ἐγὼ προφορικῶς εἰς τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς Συνόδου τὴν περιοχὴν τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης, καὶ ὡς ἄνθρωποι εὐσυνείδητοι δὲν δύνανται νὰ μὴν ὁμολογήσωσι τοῦτο καὶ σήμερον. ἔχων λοιπὸν τοιαύτην ἐπιστολήν εἰς χεῖρας μου, γινώσκων δὲ καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις παρὰ τινῶν ἐχ-

θρῶν τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κατ᾽-
 τῶν ἄλλων αὐτῆς σχολείων λεγόμενα, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ
 Πανεπιστημίου Ὁθωνος φλυαρούμενα, ἀκούσας κακῶς κατὰ
 τοῦ Καίρου, ἀνδρὸς γνωστοῦ ἐπὶ παιδείᾳ, ἀρετῇ καὶ εὐσεβείᾳ,
 διαδιδόμενας φήμας, ἔπρεπε νὰ πιστεύσω ἀμέσως εἰς τὰς φή-
 μας ταύτας; καὶ τίς φρόνιμος Ἕλληνα ἐπίστευσεν εὐθὺς εἰς
 αὐτάς;

Πρῶτος, ὡς ἤδη γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν ἑφημερίδων, ἀνέφε-
 ρεν ἐπιστήμως πρὸς τὴν ἱερὰν Σύνοδον ἐκ πλαγίου κατὰ τοῦ
 Καίρου ὁ πρότερον πρωτοσύγκελλος τῆς ἐπισκοπῆς Κυκλάδων
 Λεόντιος Καμπάνης, καὶ δὲν θέλω νὰ δώσω πίστιν εἰς τὰ
 λεγόμενα περὶ τῶν κινησάντων αὐτὸν εἰς τοῦτο αἰτίων. Ἡ
 καταμήνυσις αὐτῆ μοὶ ἐφάνη τῶντι παράξενος, καὶ διὰ τὴν
 ὁποῖαν εἶχον περὶ τοῦ Κυρίου Καίρου καλὴν ὑπόληψιν εὐρέθην
 διαμιάς εἰς ἄκρην ἀπορίαν. Ἡ δὲ ἱερὰ Σύνοδος, λαβοῦσα τὴν
 πρώτην καταμήνυσιν ταύτην, εὐλογον ἔκρινε κατὰ τὰ ἱερὰ
 αὐτῆς καθήκοντα νὰ ζητήσῃ διὰ τῆς τακτικῆς ὁδοῦ πληρο-
 φορίας ὄχι μόνον περὶ τῶν παρὰ τοῦ εἰρημένου πρωτοσυγκέλ-
 λου γραφομένων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων κατὰ τοῦ Καίρου καὶ
 τινων μαθητῶν αὐτοῦ λεγομένων, τὰ ὅποια ἔφθασαν εἰς τὰς
 ἀκοὰς μελῶν αὐτῆς παρ' ἄλλων προσώπων. Καὶ ἔλαβεν
 ἀπάντησιν, ὅτι οὐδὲν τῶν παρ' αὐτῆς γραφομένων ἔχεται
 ἀληθείας. Ἐχάρην διὰ τοῦτο, καὶ ἐχάρην ἔτι μᾶλλον· ὅτι
 ἡ δυσπιστία μου ἀπεδεικνύετο καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν αὐ-
 τῶν ἀληθής. Καὶ μετὰ τοιαύτας ἐπιστήμους ὑμολογίας δὲν
 ἀμφίβαλλον πλέον, ὅτι κατὰ τοῦ Κυρίου Καίρου τεκταίνεται
 τῶντι μέλαινα ῥαδιουργία.

Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου ἐγένετο πάλιν εἰς τὴν ἱε-
 ρὰν Σύνοδον ἐπὶ συνεδριάσεως λόγος περὶ Καίρου, ὡς ἀνατρέ-
 ποντος ἐκ θεμελίων τὸν χριστιανισμόν. Ἠπόρησα πάλιν διὰ

τοῦτο, καὶ τόσῳ μάλιστα περισσότερον, καθ' ὅσον ὁ λόγος ἐγένετο ἐξ ἀκουσμάτων, καὶ ὄχι ἐξ ἐπισήμων πληροφοριῶν. Ἐρώτῳ, ἂν ἐδυνάμην ἐγὼ μετὰ τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα νὰ πιστεύσω εἰς ἀκούσματα, φάσαντα εἰς τὰς ἀκοὰς μελῶν τῆς ἱεραῆς Συνόδου ἐκ φήμης, ἐν ᾗ εἰς τὰς ἐδικὰς μου ἀκοὰς δὲν εἶχε φθάσει τοιοῦτόν τι; Καὶ ὅτε ἠθέλησεν ἡ ἱερά Σύνοδος νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Κύριον Καίρην, καὶ νὰ ζητήσῃ ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πληροφορίας περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ φημιζομένων, ἀντεστάθην εἰς τοῦτο, καὶ ἀντεστάθην ἐν τελείᾳ πεποιθήσει περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπρότεινον ἐν ταύτῳ τὸ νὰ γράψῃ πρὸς αὐτὸν κατ' ἰδίαν καὶ φιλικῶ τῷ τρόπῳ ἐν μέλῳ τῆς ἱεραῆς Συνόδου, καὶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ ἠέλεε φανῆ εἰς πόσον ἀλίθιουν τ' ἀκούσματα. Πρὸς τοῦτο δὲ καταλληλότερον εὔρισκον τὸν ἐπίσκοπον Σελλασίας· διότι οὗτος εἶχε πρὸς τὸν Κύριον Καίρην περισσοτέρας φιλικὰς σχέσεις ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐνδόξων ἡμερῶν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος· καὶ ἐπρότεινον τὸ μέσον τοῦτο· διότι εἰλικρινῶς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μου ἀποβλέπων, δὲν ἐπεθύμουν νὰ συμβῇ τι, τὸ ὅποιον ἐδύνατο καὶ μακρόθεν νὰ βλάβῃ ταῦτα. Ἄλλ' ὁ πρόεδρος καὶ ὁ Σελλασίας δὲν ἐνέκρινον τὴν πρότασίν μου, ὡς ἀνάρμοστον εἰς τὴν ἱεράν Σύνοδον, καὶ ἐπέμενον εἰς τὴν ἐπιστημότητα. Ἐν τοσοῦτῳ ὁμοίως ὁ Σελλασίας, δὲν ἠξεύριω πόθεν καὶ πρὸς τί κινούμενος, ἔγραψεν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Κύριον Καίρην, καὶ ἔλαβεν, ὡς γνωστὸν, ἀπάντησιν αὐτοῦ. Ἐγραψα δὲ καὶ ἐγὼ τότε πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων· ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον.

Ὅτε δὲ ἀπεφάσισεν ἡ ἱερά Σύνοδος νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Κύριον Καίρην, ἠθέλησεν ἐν ταύτῳ δι' ἀπλά ἀκούσματα νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του. Δὲν

ἀμφοτέρω τὴν κατὰ τοῦτο ἐξουσίαν τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Ἄλλ' ἂν δι' ἀπλᾶ ἀκουσμάτα, φθάνοντα εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῆς ἐκ φήμης, διαδιδόμενα πολλάκις καὶ παρ' ἐπιβούλων ἐχθρῶν τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δι' ἀπλῆν ὑπόψιν, ζητῆται ὁμολογία τῆς πίστεως, πόσον προσβάλλεται διὰ τούτου ἡ συνειδήσις τοῦ ἀνθρώπου! πόσον βλάπτεται ἡ φιλοτιμία αὐτοῦ! Ὅτε λοιπὸν ἠθέλησεν ἡ ἱερὰ Σύνοδος νὰ ζητήσῃ ἐν ταύτῳ παρὰ τοῦ Κυρίου Καίρου καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, ἀντεστάθην εἰς τοῦτο· διότι ἐφορούμην βλάβην μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν ἐκ τῆς τοιαύτης προσβολῆς τῆς φιλοτιμίας ἀνδρῶς ἀξιοτίμου καὶ ἀξιοσεβάστου. Ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐδύνατο νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἂν ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ ἀμφοτέρω ἀπάντησιν περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ζημιζομένων. Οὕτως ἐφρόνουν, καὶ οὕτως ἐλάλουν. Ἴσως ἐσφαλλὼν κατὰ τὸ φρόνημά μου· ἀλλ' ἦτον ἱκανὸν τὸ ἐσφαλμένον φρόνημα τοῦτο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν τινα εἰς ὑπόψιν κατ' ἐμοῦ;

Μὴ παρεδελχθεῖσα λοιπὸν μήτε τὴν μίαν μήτε τὴν ἄλλην πρότασίν μου ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἔγραψεν ἀπὸ 10 Ἰουλίου πρὸς τὸν Κύριον Καίρον, καὶ ὁμολογεῖ ἡ ἴδια, ὅτι γράφει ἐξ ἀκουσμάτων. « Αἴφνης, λέγει, καὶ παρὰ προσδοκίαν πῆσαν » ἔκουσεν ἄκουσμα φθάσαν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ἐκ φήμης » πάντα λυπηρὸν καὶ φρικῶδες. — — — Τὸ ἄκουσμα τοῦτο » ὅσον εἶναι λυπηρὸν καὶ φρικῶδες, τόσον ἀφ' ἑτέρου θεωρεῖται ἀπίστευτον. » Ὁμολογῶ, ὅτι τοιαύτην γλῶσσαν δὲν ἐπεθύμουν εἰς ἐπίσημον ἔγγραφον τοιούτου ἱεροῦ σώματος καὶ πρὸς τοιοῦτον ἄνδρα· καὶ ἂν ὁ Κύριος Καίρις ἠθέλε νὰ παραβῇ τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς, εἰς ὅποιαν ἀπάντησιν δὲν ἐλάμβανε ἀφορμὴν ἐκ τοιαύτης γλώσσης! Ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ ὅ,τι ἀπαγορεύει ἡ ἠθικὴ· δὲν ἠθέλησεν

ὅμως νὰ πράξῃ καὶ ὅ,τι ὑπαγορεύει ἡ φρόνησις. Λαμβάνων τοιοῦτον ἔγγραφον παρὰ τῆς ἱεραῆς Συνόδου, ὤφειλεν ἀναντιρρήτως ν' ἀπαντήσῃ πρὸς αὐτὴν ἀναμφιβόλως· καὶ ἀναμφιβόλως ἤθελεν ἀπαντήσῃ, νομίζω, ἂν ἐγνώριζε, πρὸς τὶ γίνονται ἀπὸ τοῦ 1836 ἔτους τόσοι κρότοι καὶ θόρυβοι περὶ ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, παρὰ τε ἀλλογενῶν καὶ παρ' ὁμογενῶν γινομένης, καὶ ὅτι ἀμφιβόλως ἀπαντῶν ἔβλαπτε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν πατρίδα. Ἄλλ' ἀπομεμακρυσμένος ὅλως τοῦ κόσμου καὶ τῆς πονηρίας, ὅλως ἀπειρος τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ῥαδιουργίας, περιορισμένος εἰς μίαν γωνίαν τῆς Ἄνδρου, καὶ εἰς μόνην τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου μόρφωσιν ἀσχολούμενος, ἐνόμιζεν ἴσως ὅλον τὸν κόσμον τοιοῦτον, ὅποῖον αὐτὸς τὸν ἐφαντάζετο, καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀπειρίας τῶν πραγμάτων ἐπεριπλέχθη εἰς ὅ,τι ἄλλως δὲν ἤθελε περιπλεχθῆ ποτέ. Ἄλλ' ὁ ἀμφιβόλος τρόπος τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Κυρίου Καίρου, ἐν ᾧ μ' ἐλύπησεν εἰς ἄκρον διὰ τ' ἀφευκτα τῆς ἀμφιβολίας ταύτης κακὰ καὶ ὀλέθρια ἐπακολουθήματα καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν πατρίδα, μ' ἔκαμε καὶ προσεκτικὸν εἰς ἑμαυτόν. Ἡ πρὸς βλάβην μου, μᾶλλον δὲ ἢ πρὸς ὀλεθρὸν μου διάθεσις ὑπῆρχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ, ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων ἐγένετο δῆλον, καὶ μόνον εὐπρόσωπός τις ἀφορμὴ ἐζητεῖτο εἰς πραγματοποίησιν τῆς διαθέσεως ταύτης. Φοβούμενος λοιπὸν μὴ διὰ τῆς εἰς τὴν ἐξ ἀγνοίας γινομένην πρότερον υπεράσπισιν τοῦ Κυρίου Καίρου περαιτέρω ἐπιμονῆς μου δώσω ἐγὼ αὐτὸς τὴν ζητουμένην ἀφορμὴν, ἐμετρίασα ἔκτοτε τοὺς λόγους μου· καὶ θεωρῶν ἀφευκτον τοῦ Καίρου τὴν ἀπώλειαν, ἐφρόντισα νὰ σώσω ἑμαυτὸν ἀπὸ πάσης ἐνδεχομένης ὑποψίας. Ἄλλὰ καὶ οὕτω μεταρρυθμίσας ἑμαυτόν, δὲν κατεδεχόμην νὰ δεῖξω δειλίαν. Δὲν ἔπαυσα λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ λέγω ἐ-

λευθέρως ὅ,τι ἐνόμιζον ὀρθόν καὶ δίκαιον κατὰ τὴν συνεί-
δασίν μου, εἰς μόνον τῆς πατρίδος μου τὸ συμφέρον ἀπο-
βλέπων. Ἐροδοῦμένη μεγαλῶς, μὴ λάβῃσι καὶ ἐκ τοῦ πε-
ρὶ τῆς καινῆς θρησκείας τοῦ Καίρου νέου κρότου καὶ θορύ-
θου ἀφορμὴν οἱ ἐπίβουλοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ βλά-
ψῃσι τὴν εἰς τὰ καίρια, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέτρεπον ἀπὸ
παντός συντείνοντες εἰς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον.

Ἄλλ' ἡ ἱερά Σύνοδος δὲν εὐχρεστίθῃ εἰς τὴν ἀπάντησιν
τοῦ Κυρίου Καίρου καὶ οὐτ' ἐδύνατο νὰ εὐχρεστίθῃ εἰς
αὐτὴν καθ' ὃ ἐδείξε φρόνημα. Ἄν ἐξ ἀκροσμάτων, ἐκ φήμης
εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῆς φθισάντων, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὅπως
ἔγραψεν, ἐδύνατο πλέον νὰ πειθῇ περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῶ,
τοιχύτην ἀμφίβουλον ἀπάντησιν ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν; Ὅθεν
ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν ἀπὸ 25 Αὐγού-
στου, καὶ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ ὀριστικὴν καὶ ἀναμφίβουλον ἀπάν-
τησιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, καὶ εἰς τοῦτο δὲν
ἀντεῖπον· διότι ἡ ἀπαίτησις ἦτον δίκαια καὶ εὐλογος. Ἄλ-
λ' ὁ Καίρης ἀπήντησε πάλιν ἀορίστως ἀπὸ 14 Σεπτεμ-
βρίου, καὶ ἀνεσέρετο εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀπάντησιν, θεω-
ρῶν αὐτὴν ἰκανὴν ἀπολογίαν του. Πόσον ἔσφαλεν ὁ ἄνθρω-
πος! Καὶ πόσον κατεκρίθη διὰ τοῦτο καὶ παρ' αὐτῶν
τῶν φρονιμωτέρων καὶ μετριωτέρων ὁμογενῶν του! Ἄλλ' εἰς
τὸ τέλος τῆς δευτέρας ἀπαντήσεως ἔλεγεν ὁ Κύριος Καίρης
ὅτι, ἐάν ἡ ἱερά Σύνοδος δὲν εὐχρεστίθῃ εἰς τὴν πρώτην
αὐτοῦ ἀπάντησιν, καὶ λαβούσα ἐξ αὐτῆς ἀφορμὴν δὲν φέρῃ
τὴν προσηκούσαν εἰς τὸ πρῶτον διόρθωσιν, αὐτὸς ζητεῖ
προβιβάσειν μέχρι τέλους Μαρτίου, διὰ νὰ διατάξῃ τὰ πράγ-
ματά του, καὶ ἔπειτα ἀπέργεται ὑποὺ ὁ θεὸς τὸν φωτίσει.
Ἔλαβον ἐκ τούτου ἀφορμὴν, καὶ εἶπον πρὸς τὴν ἱεράν Σύνοδον
• Ἰδοὺ εὐκαλὸς λύσις τοῦ σκανδαλώδους δράματος! Ὁ Καίρης

δὲν κατηγορεῖται οὔτε ὡς φονεὺς ἢ ληστής οὔτε ὡς ἀνατρο-
 πεύς τῶν καθεστῶτων ἢ τοιοῦτός τις· κατηγορεῖται ὡς πρε-
 σβεύων ἄλλην παρ' ἣν πρεσβεύει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος θρη-
 σκείαν. Ἄς ὑπάγη ὅπου θέλη, καὶ ἄς δοξάζῃ ὅπως θέλη.
 Ἕλληνας δὲν βλάπτει μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ζῶν. Ἐὰν δὲ δὲν
 ἐγκρίνηται ἢ τόσον μακρὰ προθεσμία δι' ἐνδεχομένην ἐν τῷ
 μεταξὺ βλάβην, δύναται ἡ ἱερά Σύνοδος νὰ συντάμῃ αὐτὴν
 εἰς ὅσον χρόνον θέλη. Ἀναχωροῦντος δὲ τοῦ Καίρου οἰκεία
 θελήσει ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, καταστρέφεται τὸ δρᾶμα ἡσύ-
 χως καὶ ἀθορύβως, καὶ τοῦτο συμφέρει μᾶλλον εἰς τὴν Ἑλ-
 λάδα ἢ ἡ διὰ θορύβου καὶ κρότου καταστροφή αὐτοῦ.» Ἀλλὰ
 δὲν εἰστικούσθη καὶ ἡ γνώμη μου αὕτη. Τότε ἔδοξε τὸ νὰ
 προσκληθῇ ὁ Κύριος Καίρης εἰς Ἀθήνας διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκ-
 κλησιαστικῶν κ.τ.λ. Β. Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας καθ'
 ὃν αὕτη ἐγκρίνη τρόπον· ὑποῖος δὲ ἦτον ὁ τρόπος οὗτος,
 ἀπεδείχθη ὕστερον ἐκ τῶν πραγμάτων. Ὅτε δὲ ἔδοξε νὰ
 προσκληθῇ εἰς Ἀθήνας ὁ Καίρης, ἠρώτησα τὸν πρόεδρον
 τῆς ἱερᾶς Συνόδου Πρὸς τί γίνεται ἡ πρόσκλησις; καὶ ἔλα-
 βον ἀπάντησιν "Ὅταν ἔλθῃ ἐδῶ ὁ Καίρης, τότε σκεπτό-
 μεθα.— Ἀλλ' οἱ φρόνιμοι, ἐπανελάβον, σκέπτονται πρό-
 τερον, καὶ ἔπειτα πράττουσιν. Ἀλλ' ἦσαν ἤδη, ὡς φαίνεται,
 καὶ αἱ σκέψεις καὶ αἱ βουλαὶ γεγενημέναι· εἰς ἐμὲ δὲ μό-
 νον τὸν βέβηλον ἦσαν ἄγνωστα τὰ δεδογμένα· δὲν ἦσαν ὅμως
 ἄγνωστα καὶ εἰς τὸν ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενον οἰκο-
 νόμον· αὐτὸς εἶχεν ἀναμφιβόλως ἀκριβῆ τῶν γινομένων γινώ-
 σιν· διότι ὁ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ
 ἦρχετο εἰς τὸ κατάστημα αὐτῆς, καὶ εἰς αὐτὴν ἀπῆρχετο
 μετὰ τὴν συνεδρίασιν, καὶ δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι δὲν
 ἐκοίνοεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανε γνώμας;
 Ἦλθε τέλος ὁ Καίρης εἰς Ἀθήνας, ἐπαρουσιάσθη τὴν 21

Ἰουλίου ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ὁ πρόεδρος αὐ-
 τῆς ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν καὶ φρονίμως καὶ ἀπαθῶς, ἀλλ' ὡς
 ἂν εἶχεν ἀποστηθισμένα, ὅσα ἐλάλησε, διὸ καὶ οὐδ' ἐδισσο-
 λόγησε καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν πατρικὴν ὁμιλίαν. Ἐρωτήθη καὶ
 ἀπεκρίθη ὁ κατηγορούμενος, καὶ ἀπεπέμφθη ὡς ἀμέτανόητος·
 διότι δὲν ἠθέλησε ν' ἀποκριθῆ ὀριστικῶς. Πόσον καὶ ταύτην
 τὴν φορὰν ἐδείχθη ἀξιοκατάκριτον τὸ πολίτευμα τοῦ Καίρου!
 ἐσκέφθησαν ἔπειτα τὰ σεβαστὰ μέλη τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ
 ἐφ' ὧν πρότερον ἀνέγνωσαν καὶ ἐφ' ὧν ἤδη ἤκουσαν, καὶ
 ἐσκέφθησαν κατ' ἰδίαν περισσότερον ἢ ἐπὶ συνεδριάσεως, καὶ
 δὲν ἐβράδυναν τὸ ν' ἀποφασίσωσι, νὰ συντάξωσι δὲ καὶ τὴν
 ἀπόφασιν. Ὁ Καίρης κατεδικάσθη εἰς καθαιρέσιν ὡς κληρικὸς·
 κάτεκρίθη δὲ καὶ ἡ αἵρεσις αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον ἡ καινὴ αὐτοῦ
 θρησκεία, καὶ παρεδόθη εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθειμα. Ὅτι δὲ ὁ
 Καίρης, ἀφ' οὗ δὲν παρεδόθη εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια,
 ἔμελλε νὰ δικασθῆ παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ καθ' ἣν
 αὕτη δικάζει ἀυθαίρετον δικονομίαν· διότι δικονομία ἐκκλη-
 σιαστικὴ ἔγγραφος καὶ ἐγκεκριμένη δὲν ὑπάρχει τοῦτ' ἤττον
 παρεπόμενον ὅτι δὲ καὶ ἀφ' οὗ ἐδικάσθη παρ' αὐτῆς, ἔμελλε
 νὰ ὑποβληθῆ ὑπὸ ποινὴν ἐκκλησιαστικὴν, καὶ τοῦτο ἀκόλου-
 θον καὶ ἄλλην βαρυτέραν τῆς καθαιρέσεως ποινὴν ἢ ἐκκλησία
 δὲν γινώριζει εἰς τὸν φερόντα βαθμὸν κληρικόν. Ὑπὸ ταύτην
 λοιπὸν ὑπεβλήθη καὶ ὁ Καίρης.

Δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Κυρίου
 Καίρου δόξης περὶ θρησκείας· τοῦτο εἶναι ἐκτὸς τοῦ πρόκειμένου·
 δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴν ἀποδοκιμάσω τὸν ἀμφίβολον αὐτοῦ
 τρόπον εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἑαυτοῦ φρονήματος. Ἡ θρησκεία εἶ-
 ναι ἐσωτερικὴ τοῦ ἀνθρώπου πληροφορία καὶ πεποίθησις· εἶναι
 ἔργον τῆς συνειδήσεως· καὶ κανεὶς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπι-
 φέρῃ βίαν εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ ἄλλου, λέγων πρὸς αὐτὸν

« Οὕτω θέλω, γὰ φρονῆς καὶ γὰ δοξάζης. » Ὅστις δμως ἀνήκει ἐξωτερικῶς εἰς μίαν ἐκκλησίαν, ἢ ἐκκλησία, λαμβάνουσα θετικῶς ἀμφιβολίαν ἐξ ἐξωτερικῶν σημείων περὶ τοῦ φρονήματος τινὸς τῶν τέκνων αὐτῆς, ἔχει δικαίωμα νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν « Θέλω, γὰ ἐξηγηθῆς σαφῶς, πῶς φρονεῖς καὶ δοξάζεις, ὃ ἐστὶ, θέλω, γὰ ἠξεύρω, ἂν ἀνήκης εἰς ἐμὲ ἢ ὄχι » καὶ ἂν πληροφορηθῆ, ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς αὐτήν, καὶ δὲν δυνηθῆ νὰ τὸν μεταπέισῃ, ἀποκηρύττει αὐτόν. Ὀφείλε καὶ ὁ Κύριος Καίρης γὰ ἐξηγηθῆ σαφῶς ἢ ἀμφιβολία δὲν εἶναι ἰκανὴ πληροφορία τῆς ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ τῆς ὀλομελείας τῶν τῆν αὐτὴν περὶ θρησκείας δόξαν ἐχόντων. Ὁ Κύριος Καίρης ἀπέφυγε πλαγίως τὴν σαφῆ καὶ καθαρὰν ἐξήγησιν τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ φρονήματος, καὶ τοῦτο ἦτον κατ' αὐτοῦ καὶ ὄχι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅθεν δὲν κατακρίνω οὔτε δύναμαι νὰ κατακρίνω τὴν ἱερὰν Σύνοδον δι' ἣν ἀπέφηνε κατὰ τοῦ Κυρίου Καίρου γνώμην ἐβάδισεν, ὅπως ὄφειλε νὰ βιάσῃ, ἀφ' οὗ ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐνέκρινε τὴν ἡσυχον καὶ ἀθόρυβον οἰκονομίαν εἰς κατάπαυσιν τοῦ σκανδάλου.

Ἄλλ' ἢ καινὴ τοῦ Κυρίου Καίρου θρησκεία ὠνομάσθη Θεοσεβισμὸς διὰ τὴν εἰς ἓνα μόνον Θεὸν, ὄχι τρισυπόστατον, πίστιν, καὶ ὁ Θεοσεβισμὸς εἶναι τῷ πράγματι ἈΣΕΒΕΙΑ καὶ ἈΘΕΙΑ. Εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην τοῦ Θεοσεβισμοῦ ἔδειξα ἀμφιβολίαν, καὶ εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην μ' ἐρρίψεν ὁ τωόντι χρυσοῦς τὴν γλῶσσαν Ἰωάννης. Δὲν ἠξεύρω, ἂν ὀρθῶς ἢ κακῶς ἐνόησα τὸν Θεὸν τῆς ἐκκλησίας Πατέρα, καὶ διὰ τοῦτο φέρω ἐνταῦθα αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ῥῆσιν. « Οὕτως οὖν » καὶ πρὸς Ἀθηναίους τὴν εἰσοδὸν ποιησάμενος (ὁ Παῦλος), « καὶ πάντας μεμνηνότες εἰς τὴν εἰδωλολατρειάν εὐριῶν, οὐκ » ὠνειδῆσε τούτοις εἰπὼν « Ἄθεοι ἐστέ ὑμεῖς καὶ ἀσεβεῖς » παντελῶς. » Οὐκ εἶπε « Πάντα θεὸν ἠγεῖσθε ὑμεῖς, τὸν

• θεὸν μόνον ἀρνεῖσθε, τὸν δεσπότην καὶ δημιουργὸν τοῦ
 • πατρός. • Ἀλλὰ τί; • Περιερχόμενός, φησι, καὶ ἀναθεω-
 • ρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὔρον βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο,
 • Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ὁν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
 • ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν (Πραξ. ΙΖ', 23). • Ὡ τοῦ θαύματος!
 • ὦ τῶν πατριῶν σπλάγχθων! Εὐσεβεῖν εἶπεν Ἑλληνας,
 • καὶ τοι εἰδωλολάτρας, καὶ τοι ἀσεβοῦντας! διατί; ἐπει-
 • περ ὡς εὐσεβεῖς ἐπετέλουν τὴν οἰκείαν θρησκείαν, θεὸν
 • νομιζοτες σέβειν, τοῦτο πείσαρτες ἑαυτοῖς. Τούτον
 • μιμητὰς ἡμᾶς γίνεσθαι πάντα παρακαλῶ, καὶ ἑμαυτὸν
 • σὺν ὑμῖν κ.τ.λ. (α). • Ἄν λοιπὸν ὁ Παῦλος καὶ αὐτοῦς
 τὸς εἰδωλολάτρας, καὶ ἐπομένως ἀσεβεῖς, Ἀθηναίους, εἶπεν
 εὐσεβεῖς, πῶς ὁ σεβόμενος θεὸν ἀληθινὸν εἶναι ἀσεβῆς καὶ
 ἄθεος; Παρακαλῶ, ὅχι τὸν πρόεδρον τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἀλλὰ
 τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον, τὸν δεινότατον θεολό-
 γον, τὸν εὐσεδέστατον οἰκονόμον, τὸν γενεαλογούμενον
 ἐξ Οἰκονόμων, νὰ μού λύσῃ τὴν ἀπορίαν· διότι αὐτὸς, ὡς
 λέγεται, μετέπλασε τὸν Θεοσεβισμόν εἰς Ἀσέβειαν καὶ
 Ἀθείαν.

Ἐδικάσθη λοιπὸν καὶ κατεδικάσθη ὁ Κύριος Καίριος· ἡ ἐκ-
 τέλεσις τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἀναβάλλεται ἐν τῷ
 μεταξύ· ἀλλὰ κρότος καὶ θόρυβος ἐγένετο πολὺς· αἱ γνώμαι
 τῶν ἀνθρώπων διηρέθησαν, καὶ αἱ μὲν αὐτῶν ἦσαν ὑπὲρ τοῦ
 Καίριου, ὡς ἀδίκως κατηγορηθέντος καὶ κατακριθέντος, αἱ
 δὲ κατ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν διάφορον κρίσιν, κατὰ τὴν διάφορον
 συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν· ἀπαιτεῖτο πρᾶξις συνοδική
 πρὸς ὀρθὴν τῶν ἀνθρώπων διδασκαλίαν. Ἀλλὰ ποῖα πρᾶξις
 ἦτον ἰκανή, εἰς τὸ νὰ πείσῃ τοὺς δυσπιστοῦντας εἰς τὴν

(α) Χρυσοστόμ. ἐν τῇ Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν
 ζῶντας ἢ τεθνεώτας λογῆ. Τομ. Α'. Σελ. 695. ἐκδ. Μοντῆ.

ἀλήθινὴν τοῦ πράγματος ὑπαρξίν; εἰς τὸ νὰ πείσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν δικαίαν δίκην καὶ κατάδικτον; Ἀλλ' ἡ ἱερά Σύνοδος, ἐπειδὴ ἀνεβλήθη ἡ ἐκτέλεσις τῆς κατὰδικαστικῆς ἀποφάσεως, καὶ ὁ Κύριος Καίρις ἀπεπέμψθη εἰς τὴν κατὰ τὴν Σχίαθον μονὴν ἐπὶ σκοπῶ μετανοίας καὶ μεταμελείας, εὐλογον ἔκρινε, νὰ ἐκδώσῃ ἀντ' ἐκείνης πατρικὴν συμβουλὴν καὶ νομοθεσίαν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, ὅνα διατηρήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ βλάβης πνευματικῆς ἀπὸ τῆς θεοστυγοῦς τοῦ θεοσεβίμου γείας θρησκείας τοῦ Καίρου. Ἐγκρίνεται αὕτη παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ. τ. λ. Γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Κυρίου Γ. Γλαράκη, καὶ ἐκδίδεται, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἀπὸ 3 Νοεμβρίου ἐγκύκλιος ἐπιστολή. Δὲν ἐπιφέρω περὶ αὐτῆς κάμψιν κρίσιν· ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἔκαμον τότε καὶ εἰς αὐτὴν τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις, καὶ ἐξέφρασα γνώμην κατὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς· διότι καθ' ὅ εἶχον ἐγὼ περὶ τῶν γινομένων φρόνημα, ἐφοβούμην καὶ ἐξ αὐτῆς βλάβην μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ κατεταράττετο τὸ πᾶν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ πρᾶγμα ἡσύχως καὶ ἀθορύβως ἐξ ἀρχῆς καταπαυόμενον— ὡς καὶ συνέφερε τῶντι νὰ καταπαύσῃ— δὲν ἔμεινεν ἀδρανῆς καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος. Ὅ,τι γίνεται ἐν Ἀθήναις, γίνεται ταυτόχροτως καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μετὰ μεγάλης πομπῆς, ἢ μᾶλλον ὅ,τι γίνεται ἐκεῖ, γίνεται καὶ ἐδῶ, ὡς ἂν ὑπῆρχεν εἰς τοῦτο συνεννόσις τις μεταξὺ τῶν δύο μητροπόλεων· καὶ ὅστις θελήσῃ ν' ἀναγνώσῃ μετὰ τινος περισσοτέρας προσοχῆς τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Καίρου καὶ τῆς καινῆς αὐτοῦ θρησκείας ἐκδοθέντα ἔγγραφα, δὲν δυσκολεύεται ν' ἀνακλύψῃ ἐν αὐτοῖς πολλὴν ὁμοιότητα.

Τοιοῦτον λοιπὸν τέλος ἔλαβε τὸ Καίρειον δράμα. Ἀλλ' ἐκ τῆς συντόμου μὲν, πλὴν εὐλιχρinoῦς διηγήσεως τῶν ἀπ' ἀρ-

χῆς διατρεξάντων βλέπει πᾶς τις ἀπαθής καὶ δίκαιος κριτής, ὅτι ἐγὼ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς μέχρι τῆς πρώτης ἀπαντήσεως τοῦ Κυρίου Καίρου, δυσπιστῶν ὄλωσ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων δι' οὓς ἐξέθεσα λόγους, ἐλάλουν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τελείᾳ πεποιθήσει· περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ· διότι ἤμην ἐν τελείᾳ ἀγνοία τῶν διατρεχόντων. Πρώτην φορὰν ἠσθάνθην ἐν ἑμαυτῷ ἀμφιβολίαν, ὅτε ἀνέγνωσα τὴν ἀμφίβολον αὐτοῦ πρώτην ἀπάντησιν, καὶ ἔκτοτε συνεστάλην, ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως, κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν καὶ προστασίαν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ συσταλεις δὲν ἠλλαξα φρόνημα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔπρεπε, κατὰ τὴν κρίσιν μου, νὰ φθάσῃ ἡ ἱερά Σύνοδος εἰς τὸν σκοπὸν χωρὶς βίας, χωρὶς θορύβου καὶ κρότου, ἀλλὰ μετὰ πραότητος καὶ ἠπιότητος, μεθ' ἡσυχίας καὶ ἡμερότητας. Ἡ ἠπιότης, ἡ μετριότης, ἡ ἐπιείκεια, ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἐξαίρετοι χριστιανικαὶ ἀρεταί, καὶ ἡ τούτων χρῆσις καὶ ἐφαρμογὴ ἀπαιτεῖται μάλιστα πρὸς τοὺς ἀποπλανωμένους ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, διὰ νὰ μὴ γίνηται τὸ κακὸν χειρότερον, καὶ βλάπτωνται καὶ ἄλλοι. Ἀπεπλανήθη καὶ ὁ Κύριος Καίρης ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ; ἔπρεπεν ἐν πνεύματι πραότητος νὰ ἐπαναχθῇ εἰς αὐτήν· καὶ ἐπειδὴ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖτο καιρὸς, ἡ Κυβέρνησις ὤφειλε νὰ λάβῃ ἐν τῷ μετᾶ τὰ εἰς ἀσφάλειαν τῆς ἐπικρατείας ἀναγκαῖα μέτρα. Τοῦτο παραγγέλλει ἡ ἱερά ἡμῶν θρησκεία· τοῦτο παραγγέλλουσιν οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρκοῦμαι νὰ φέρω ἐνταῦθα ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν θεῖον Χρισόστομον. « Ὁ μὲν τῶν » προβάτων ποιμὴν ἔχει τὸ ποίμνιον ἐπόμενον, ἥπερ ἂν ἠγήται· εἶδὲ καὶ ἐκτρέποιτό τινα τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καὶ τὴν » ἀγαθὴν ἀφιέντα νομὴν, λεπτόγεα καὶ ἀπόκριμα βόσκειτο » χωρία, ἀρκεῖ βοήσαντα σφοδρότερον συνελάσαι πάλιν, καὶ » εἰς τὴν ποίμνην ἐπαναγαγεῖν τὸ χωρισθέν· εἰ δὲ ἄνθρωπος

• τῆς εὐθείας ἀποπλανηθεῖν πίστεως, πολλῆς δεῖ τῷ ποι-
 • μένι τῆς πραγματείας, τῆς καρτερίας, τῆς ὑπομονῆς. Οὐ
 • γὰρ ἐλκῦσαι πρὸς βίαν ἐστίν, οὐδὲ ἀναγκάσαι φόβῳ· πελ-
 • σαντα δὲ δεῖ πάλιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγαγεῖν, ὅθεν
 • ἐξέπεσε τὴν ἀρχὴν. Γενναίως οὖν δεῖ ψυχῆς, ἵνα μὴ περι-
 • κκῆ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τὴν τῶν πεπλανημένων σωτηρίαν,
 • ἵνα συνεχῶς ἐκεῖνο καὶ λογίζεται καὶ λέγῃ· μή ποτε δῶ
 • αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀπαλλαγῶσι τῆς
 • τοῦ διαβόλου παγίδος (Β΄ Τιμ. Β΄; 25. 26.). » (α)

Ἡμῖν προσέτι τῆς γνώμης, ὅτι συνέφερε νὰ οἰκονομηθῇ τὸ
 πρῶγμα ἡσύχως καὶ ἀθορύβως· διότι ἐγνώριζον ἐκ τῆς
 ἱστορίας — καθὼς γνωρίζει καὶ πᾶς ὅστις ἀνέγνωσε τὴν ἱσ-
 ρίαν — ὅτι τὰ τοιαῦτα πράγματα, διωκόμενα σκληρῶς καὶ
 αὐστηρῶς, φέρουσι χειρότερα ἀποτελέσματα ἢ ὅπουα φέρουσιν
 ἡ μετριότης καὶ ἡ φρόνιμος οἰκονομία. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δυ-
 τικῆς ἐκκλησίας κατακρίνουσι καὶ τὴν σήμερον τὸν πάπαν
 Λέοντα τὸν Ι΄ διὰ τὴν ὀπίσταν ἔδειξεν εἰθὺς βίαν καὶ ὀρμη-
 ἐναντίον τοῦ Λουθέρου· διότι ἡ βία ἐκείνη καὶ ἡ ὀρμὴ παρώ-
 ξυναν τὸν ἄνθρωπον εἰς τόσον, ὥστε ἔφερον αὐτὸν εἰς, ὅ, τι
 ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχε κατὰ νοῦν. Ἐφοβούμεν ἵνα λοιπὸν, μὴ καὶ ἡ
 περὶ θρησκείας φιλοσοφικὴ δόξα τοῦ Κυρίου Καίρου διαδοθῇ
 μᾶλλον ἢ περιορισθῇ, ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς καταδιωχθῇ
 σκληρῶς. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει περίεργος· ἀκούων καινὴν
 θρησκείαν κινεῖται εἰς ἐξέτασιν· καὶ ὅστις δὲν εἶναι στερεὸς ἐκ
 διδασκαλίας ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν θρησκείαν του, δὲν
 εἶναι δύσκολον νὰ σαλευθῇ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως, καὶ
 ἰδοὺ τὸ κακὸν χειρότερον! Καὶ πόσοι ἄρα γι νεοὶ δὲν ἐβλά-
 φθησαν ἐκ τοῦ τόσου κρότου καὶ θορύβου! Πόσοι, σαλευόμε-

(α) Χρυσόστομ. Περὶ ἱερουσύνης Βιβ. Β΄. Κεφ. Δ΄.

ναίλωσας καὶ ἐξ ἄλλων περιστάσεων, δὲν κατέστησαν εἰς τελείαν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν! Καὶ εἶναι τάχα ἱκανὴ ἡ βία νὰ φέρῃ Θεραπείαν εἰς τὸ κακόν; Ἄλλ' αἱ δόξασαι λόγον ἐνώπιον τοῦ ἀδεχάστου δικαστηρίου οἱ διδάξαντες τοιαύτην διεξαγωγὴν καὶ τοσούτον τέλος τῆς δίκης τοῦ Καίρου!

Τοιοῦτον λοιπὸν καὶ τοσούτον μέρος ἔλαβον καὶ ἐγὼ εἰς τὰ κατὰ τὸν Κύριον Καίρην, ὅσον καὶ ὅποιον ἐνόμιζον κατὰ συνείδησιν ὡς χριστιανὸς καὶ Ἕλλην, ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβω διὰ τὸ συμφέρον αὐτῆς τῆς θρησκείας μου, διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μου, διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὸ συμφέρον τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως μου. Ἐγνώριζον τὴν ἀπὸ 1836 ἔτους ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιβουλῆς τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος γινομένην ἐπιβουλὴν, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν τὸ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐκ τοῦ μηδενὸς πλάττοντας τ' ἀνύπαρκτα καὶ ἀνυπόστατα νέα ἀφορμὴ εἰς νέαν θορυβοποιίαν, ἐσυμβούλευον φρόντισιν, οικονομίαν, ἡσυχίαν, φιλανθρωπίαν. Ἀλλὰ τοιοῦτον φρόνημα δεικνύων μόνον παρὰ τῆς πονηρίας καὶ κακίας ἐδυνάμην νὰ ἐκλιφθῶ ἐπίβουλος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ νὰ νομισθῶ διὰ τοῦτο τιμωρὸς ἀξίως. Ἀλλ' ὅσον ἀθώως, ὅσον ἑλληνικῶς καὶ ἂν ἐλάλησα καὶ ἐνῆργισα ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Καίρην, πάλιν δὲ ἐδυνάθην ν' ἀποφύγω τὰ βέλη τῆς διαβολῆς καὶ συκοφαντίας· διότι ὁ ἔδοξεν, ἔδοξεν! Ἀλλὰ τότεν βράστιν ἔχει καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ, ὡς ὁμόφρονος τοῦ Κυρίου Καίρου κατὰ τὸ θρησκευτικὸν φρόνημα, γενομένη διαβολὴ καὶ συκοφαντία, ὅσπιν βράστιν ἔχει καὶ ἡ ἀπὸ τινων ἴδῃ ἐνιαστῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος κατεργαζομένη κατ' ἐμοῦ ἄλλη περὶ ἑτεροδοξίας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας διαβολὴ καὶ συκοφαντία. Ἀφορμὴν εὐπρόσωπον ἐζήτουν οἱ πολιτικὸὶ ἐχθροὶ μου, καὶ

ἀφορμὴν εὖρον ὅπου ἀφορμὴ δὲν ὑπῆρχε, καὶ ἐν σκότει ἐνεργῶντες τὴν δολοφονίαν μου, ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ. Ἄν μοι ἐγίνετο ἐπίσημος κατηγορία, ἤξευρον πῶς νὰ καταστρέψω τὴν διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν, ἤξευρον πῶς ν' ἀναπτύξω τ' ἀληθινὰ αὐτῆς αἷτια, καὶ τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς σκοπὸν. Ἄλλ' ἐτόλμων οἱ ἐχθροί μου νὰ μὲ κατηγορήσωσιν ἐπιτήμως, ἠξεύροντες ὅτι θέλουσι καταισχυθῆ καὶ θεατροισθῆ ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου;

Ἄλλ' ἢ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου μετὰθεσίς μου ἐγένετο κατὰ πρότασιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Κυρίου Γ. Γλαράκη Ἄλλὰ πόθεν ἐγνώρισεν οὗτος τὴν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν Κύριον Καίτην εἰς τὴν ἱεράν Σύνοδον ὑποπτον κατὰ τὴν ὀρθοκείαν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν μου, καὶ λαβὼν ἐκ ταύτης ἀφορμὴν ἔσπευσε τόσον δραματικῶς εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος αὐτῶν τὴν μετὰθεσίμ μου; κατ' ἐμπνευσιν θείαν; ἀμφιβάλλω παραπολύ! ἐξ ἀνθρωπίνης κατηγορίας; ἀλλ' ὅσον ἠξεύρω, τοιαύτη τις κατηγορία κατ' ἐμοῦ δὲν ἐγείνε παρά τῆς ἱερᾶς Συνόδου, οὔτε ἐπιτήμως, οὔτε προφορικῶς, καὶ περὶ τούτου μοι ἐβεβαίωσαν μεθ' ὄρκου καὶ μέλη αὐτῆς. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἐγείνεν ἐπιτήμως, ὅ,τι δὲν ἐγείνε προφορικῶς παρ' ὅλου τοῦ σώματος, ἐγείνεν ἴσως παρά τινων αὐτοῦ μελῶν. Ἄλλ' ἂν ὅ,τι εἰκάζω ἀληθεύῃ, ἐν ποίᾳ συνειδήσει μὲ διέβαλον καὶ μ' ἐσυκοφάντησαν χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ εὐσεβεῖς, ἐπίσκοποι, διάδοχοι τῶν ἀποστόλων; Καὶ ἂν ἐν συνειδήσει ἐγνώρισαν ἐν ἐμοὶ εἴτε ἑτερόδοξόν τι εἴτε ἀντιχριστιανικόν, διὰ τί δὲν μὲ κατηγοροῦν φανερώς; Μόνον ὁ φαῦλα πράττων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα. Ἐλεγον ἀλήθειαν οἱ κατῆ

γοροί μου; ὦφειλον νὰ εἴπωσιν αὐτὴν· παρρησία. Ἐψευδολό-
γουν; ὦφειλον νὰ αἰδεσθῶσι τὸν ὁποῖον φέρουσι χαρακτηῖρα.
Ἄλλ' ἴσως μὲ κατηγορήσαν κρυφίως οἱ κατηγορήσαντές με
διὰ φιλανθρωπίας! ἀλλὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν δεν ἐγνώ-
ρισα εἰς οὓς ὑποπτεύω κατηγοροὺς μου!

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἄλλου κατήγορόν μου κρύσιον ἦτοι ὄρ-
γανον τῆς ἐκτελέσεως τῆς πρὸ πολλοῦ κατ' ἐμοῦ τεκταινο-
μένης πολιτικῆς ἐπιβουλῆς εὐλογώτερον ὑποπτεύω τὸν πρόε-
δρον τῆς ἱεραῆς Συνόδου, τὸν κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Κυνουρίας
σεβασμιώτατον μητροπολίτην Κύριον Διονύσιον, καὶ διότι οὗτος
εἶναι πρὸ πολλοῦ ἤδη σφιγκτὰ συνδεδεμένος πρὸς ἐκείνους, οἱ
ὁποῖοι πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμουν καὶ ἐνέργουν τὴν ἀπὸ τῆς ἱεραῆς
Συνόδου ἀποβολὴν μου, καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους. Ἐάν
δὲ ἔλαβέ τι μέρος εἰς τὴν κατηγορίαν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Τρι-
φυλίας Κύριος Παΐσιος, παρεσύρθη βέβαια ὁ ἄνθρωπος εἰς
τοῦτο ἐκ φυσικῆς ἀπλότητος. Ἀλλ' δὲν ἔλαβεν ἐκ τοιαύτης
τινὸς αἰτίας μέρος εἰς αὐτὴν καὶ ὁ πρὸ ἐπίσκοπος Μενδενί-
τσης Κύριος Γρηγόριος ὁ Ἰθακήσιος, (Ξ) ἂν τωόντι ἔλαβε καὶ
αὐτὸς μέρος εἰς αὐτήν. (α) Ἄν ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ τ.λ.
Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας Κύριος Γ. Γλαράκης ἐδύνατο
νὰ μὲ πείσῃ, ὅτι ἐγνώρισε τὴν ἐπὶ τῶν Καϊρικῶν πραγμάτων
παρὰ τῆς ἱεραῆς Συνόδου ὑποπτον διαγωγὴν καὶ πολιτείαν μου
ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ὑποπτεύσω
οὐδένα ἕτερον κατήγορόν μου. Ἀλλὰ μὴ ὑπαρχούσης τῆς θείας
ἀποκαλύψεως, ὑπάρχει ἄρα ἀνθρωπίνη ἀνακάλυψις καὶ τίς

(α) Ἄν ἦτον τότε εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σαλατιᾶς Κύριος Θεοδώ-
ρητος, ἤθελε συνεισφέρει ἴσως καὶ αὐτὸς τὸ ἑαυτοῦ μέρος. Ὁ ὑπερ' πίστεως
τοῦ ἀνδρὸς ζῆλος εἶναι γνωστότατος. Καὶ πῶσα δὲν ἔπαθεν ὑπὲρ αὐτῆς!
Ἀλλ' ὁ σεβασμιώτατος οὗτος ποιμὴν ἐλπιε τότε εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ
πρὸς πνευματικὴν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἐπίσκεψιν.

ἄλλος κατὰ πιθανώτερον λόγον παρὰ τὸν πρόεδρον τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐδύνατο νὰ ᾔηται ὁ ἀνακαλυπτής; καὶ τίς ἄλλος παρ' αὐτὸν ἐδύνατο νὰ ᾔηται πιστώτερος παρὰ τῷ Γραμματεῖ τῆς ἐπικρατείας; καὶ εἰς τίνος ἄλλου λόγους ἐδύνατο οὗτος εὐκολώτερον νὰ δώσῃ πίστιν ἢ εἰς τοῦ προέδρου τῆς ἱερᾶς Συνόδου;

Ἄλλὰ πρὸς ὃν ὑποπτεύω κυριώτερον κατήγορόν μου — καὶ ὁ ἅγιος θεὸς ἅς μὴ συγχωρήσῃ τὸ ἀμάρτημά μου, ἂν ἡ ὑπόψια μου ᾔηται ἀνύπαρκτος — δὲν εἶχον πρότερον σχέσιν τινὰ, καὶ τοῦτο συνέβη ἐκ περιστάσεως, καὶ ὄχι ἐκ τινος ἄλλης αἰτίας. Πρώτην φοράν ἐγνώρισα αὐτὸν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον περὶ ἐκκλησίας γεγεννημένων ἔδειξεν ὁ τότε Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ μητροπολίτης, ὡς εἶπον καὶ ἀλλαγῶ, ἐναντίαν γνώμην καὶ καθ' ἣν ἡμέραν κατεστάθη ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τούτου ἴσως πνεύματος κινούμενος, ἐγένετο ἐνώπιον αὐτῆς αἴτιος σκανδάλου, δι' ὃ ἐπεπλήχθη παρ' ἐμοῦ αὐστηρήτατα κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν. Διὰ τοῦτο εἶχε τινὰ λόγους εἰς τὸ νὰ τρέφῃ μῖσος κατ' ἐμοῦ· ἀλλ' αὐτὸς ἔδειξε κατόπιν, ὡς θέλει φανῆ ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων, ὅτι δὲν ἐμνησικάκει ὡς χριστιανὸς, καὶ χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ εὐσεβὴς, ὁποῖον ὁμολογοῦσιν αὐτὸν καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ τόσα ἤδη ἔτη ποιμαίνοντες πνευματικῶς καὶ ἐκδιδασκόμενοι τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους χριστιανοὶ τῆς Κυνουρίας.

Διὰ τὴν ὑπόψιν ἔδειξεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, ὁ μητροπολίτης Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ ἐναντίαν γνώμην εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς τελείας ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε σκάνδαλον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταστάσεως τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ διὰ τὸ μετὰ ταῦτα ἀσύμφωνον πρὸς τὰ καθεστῶτα πολίτευμά του, βμει-

νεν ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1833 ἔτους γενομένης νέας ἀναδείξεως τῶν ἐπισκόπων, ἐπίσκοπος Κυ-
κουρίας, ἔμεινε δηλαδὴ ὅπου ὑπῆρχε καὶ πρότερον ὡς Πέ-
ροντος καὶ Πραστοῦ ἐπίσκοπος· καὶ ἐν ᾧ ἄλλοι ἔλαβον λαμ-
πρὰς ἐπισκοπὰς, αὐτὸς ἂν καὶ ἠλλαξεν ὄνομα, δὲν ἐβελτίωσεν
ὁμῶς κατ' οὐδὲν τὴν προτέραν του κατάστασιν. Ἀλλ' οὕτως
ἔδοξε τοῖς τότε ἰσχυροῖς, καὶ ὄχι ἐμοί. Ἐγνώριζε τοῦτο καὶ
αὐτὸς ὁ ἴδιος· καὶ ὅτε ἐνόμισεν, ὅτι δύναμαι νὰ γενῶ καὶ
εἰς αὐτὸν κατὰ τι χρίσιμος, μοι ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

ΠΑΝΟΣΙΟΕΛΛΟΓΙΜΩΤΑΤΕ!

Μ' ὄλον ὅτι δὲν σὰς ἐνόχησα ποτὲ μὲ τὴν ἰδιαιτέραν ἔκ-
θεσιν τῶν κατ' ἐμέ, μ' ὄλον τοῦτο εἶμουν, καὶ εἶμαι πεπει-
σμένος, ὅτι πάντοτε ἔλάβετε μέρος εἰς τὰ δεινὰ μου, καὶ
πάντοτε ὠμιλήσατε ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος Κυκουρίας, εὕρισκό-
μένου, ὡς εἶναι γνωστὸν σας, εἰς τὴν θέσιν τῆς μεγαλητέ-
ρας ἀθλιότητος.

Εἰς τὸν τρόπον αὐτὸν διακείμενος περὶ τῆς πρὸς ἐμέ δια-
θέσεώς σας, ἐθεώρησα καλῆκον ἱερὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς πα-
ρούσης μου, ἀπορώτης τὴν ἐξήγησιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου,
ὀφειλομένης εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς φιλοσόφου ψυχῆς σας.

Ἐκατοντάκις ἀναφέρθη πρὸς τὴν ἱερὰν Σύνοδον, ἐκθέσας
ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τὰς δυστυχίας μου, καὶ ζητήσας εἰς αὐτὰς
τὴν περιθάλψιν της· ἀλλὰ δὲν ἔλαβον μέχρι τοῦδε τὴν τύ-
χην τοῦ ν' ἀξιωθῶ οὐδ' αὐτῆς τῆς διὰ λόγου παρηγορίας της.

Βιασμένος ὡς ἐκ τῆς λυπηρᾶς ταύτης ἐγκαταλείψεως,
ἔκρινά ἐπάναγκες τοῦ νὰ κρούσω καὶ τελευταῖον τὴν θύραν
τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀρχῆς· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω
ἂν εὐαρεστηθῇ τοῦ νὰ ἐπιθλέψῃ καὶ εἰς τὰς τελευταίας ταύ-
τας φωνάς μου, καὶ μὲ παρηγορήσῃ μὲ τὴν κηδεμονίαν της.

Ὁλόκληρος δὲ ἡ ἐλπίς μου περιορίζεται εἰς τὴν σταλεῖσαν

ἀναφορὰν μοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον εἰς τὸ παρὸν μοῦ πρὸς τὴν φίλην μοι κορυφήν σας, οἵτινες ἀπὸ μόνην εὐδιαθεσίαν κινούμενοι, εἰδείξατε εἰς τὰ δεινὰ μου καρδίαν συμπάσχουσαν.

Δέχθητε, σᾶς παρακαλῶ, τὴν διαβεβαίωσιν τῶν αἰσθημάτων τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐκρινείας μου, καὶ μένω

Ἐν Χριστῷ εὐχέτης σας καὶ ὅλος προθυμότητος

τὴν 26 Ἰουνίου 1835. ἐν Ἰσπρι.

Κυουρίας Διονύσιος.

Καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἐξιστόρησις τῆς δεινῆς τοῦ γράφοντος καταστάσεως μ' ἐκίνησεν εἰς τὴν συμπάθειαν, ὥστε ὑπεσῆριξα διὰ τοῦτο καθ' ὅσον ἐδυνήθη τὴν αἴτησιν αὐτοῦ. Κατὰ πικράκλησίν μου ἐπρότεινε τότε ἡ ἱερά Σύνοδος ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν δραχ. 200 σύνταξιν κατὰ μῆνα· ἀλλ' ἂν ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἔγεινε πρᾶγμα, τούτου δὲν εἶμαι βεβαιότατα αἵτις ἐγώ. Ὑπεστήριξεν, ὅσον ἠξέυρω, τὴν πρότασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ. τ. λ. Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας, καὶ τόσῳ μάλιστα προθυμότερον, καθ' ὅσον ἤλπιζεν, ὅτι διὰ μόνης τῆς συντάξεώς ταύτης ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος καὶ τῆς ἀνάγκας του νὰ θεραπεύσῃ, καὶ τὸ πρὸς τὸ δημόσιον χρέος του, εἰς γρόσια 6700 συνιστάμενον, ν' ἀποτίσῃ· ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τὴν προτάσεως.

Ἀλλὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1835 ἔτους ὁ ἐπίσκοπος Κυουρίας ἀνεδείχθη πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτήτου ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος! Καὶ ὁ ἄνθρωπος, λησμονήσας ὅ,τι μοὶ ἔγραψεν ἀπὸ 26 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καὶ πόσον συνέπραξα καὶ ἐγώ ὑπὲρ αὐτοῦ, δὲν ἠξέυρω πόθεν κινούμενος, ὠπλίσθη κατ' ἐμοῦ, καὶ μικρά τις ἀφορμὴ ἐζητεῖτο πρὸς παντελεῖ μου ὄλεθρον. Ἀλλὰ τὴν φρόνησιν λαβῶν ὁδηγὸν εἰς τὴν δημοσίαν διαγωγὴν καὶ τα-

λιτείαν μου, διέφυγον τὴν ἐνεδραν, καὶ ὠνομάσθην κατόπιον καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἄγγελος. Συνέβη ἔπειτα διχόνοια μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ τότε φίλων του, καὶ τότε ἐξίτηται πάλιν τὴν φιλίαν μου, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἐμεταχειρίσθη πᾶσαν μεσιτείαν καὶ κολακειάν. Ἐλαβον τὸ μέρος αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ συμπράττω μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς ὅ,τι ἦτον ἐναντίον τοῦ συνειδότος μου, καὶ ἔβλαπτε τὴν ὑπόληψίν μου, ἔδειξα κατὰ περιστάσιν πρὸς τὸν ἄγιον Κυνουρίας, ὅτι ὄργανον προσωπικῶν ἐκδικήσεων δὲν γίνομαι. Ἐμεινεν ὁ ἄνθρωπος ἐκθαμβῶς καὶ ἐκστατικός εἰς τοῦτο, καὶ ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ συσέλλη ἑαυτόν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἐπήδησεν ἐκ Ναυπλίας εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ συμβᾶσαν τῶν πολιτικῶν περιστάσεων μεταβολὴν ὃ ἐξ Οἰκονόμων οἰκονόμος, καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἀποσπασθεὶς ἐντελῶς ἀπ' ἐμοῦ· διότι ἡ φιλία μου ἦτον πλέον ἄχρηστος εἰς αὐτόν· προσωπειώθη ὅλως πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἔκτοτε δὲν μοὶ ἦτον ἄγνωστον, ὅτι παρ' ἐκείνου ἐκινεῖτο καὶ ὠδηγεῖτο· διότι χωρὶς ὠδηγοῦ δὲν ἔμαθεν, ὡς φαίνεται, ὁ ἄνθρωπος νὰ βαδίζῃ, καὶ χωρὶς προστασίας νὰ ὑπάρχῃ. Ἐκτοτε ἀνέπτυξεν ὁ ἄνθρωπος καὶ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς ἀνατροπὴν μᾶλλον καὶ παραλυσίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ εἰς πρόοδον καὶ στερέωσιν αὐτῶν. Ἐκτοτε ἤρχισε νὰ μὴ δίδῃ πλέον καὶ κάμμιναν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου, ὅσον φρόνιμοι καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι, ὅσον καὶ ἂν ἀπέβλεπαι εἰς τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου.

Προσφκειώθη ὁ ἅγιος Κυνουρίας πρὸς τὸν οἰκονόμον· ἀλλ' ὅτι ἡ προσοικείωσις καὶ σχέσις αὕτη, καθὼς καὶ αἱ συμβουλαὶ καὶ νοουθεσίαι ἑτέρου τινὸς ἐπιστηθίου φίλου του, τοῦ ὁποίου δὲν καταδέχομαι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα νὰ προφέρω καὶ γνωστοποιήσω, ἔβλαψαν αὐτόν μᾶλλον ἢ πάντ' ἄλλον, ἂν

Θελήσῃ νὰ σκεφθῇ ὁ ἄνθρωπος ὀλίγον τι προσηκτικώτερον καὶ ἀπαθέστερον εἰς ὅ,τι λέγω, θέλει πληροφορηθῆ περὶ τούτου ἀφ' ἑαυτοῦ. Εἰς ὅσα ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔπεσεν ὁ ἄνθρωπος ἄτοπα, δὲν ἤθελε πέσει ποτέ, ἐὰν δὲν προσωκειόνητο πρὸς τὸν οἰκονόμον, καὶ δὲν ὠδηγεῖτο παρὰ τοῦ ἐτέρου φίλου του, καὶ ἡ κατάστασις τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κλήρου αὐτῆς δὲν ἤθελε καταντίσει τόσον ἐλλεινὴ ἐπὶ τῆς ἔκτοτε προεδρίας αὐτοῦ, ἐκτὸς μόνον ἂν ἤθελε νὰ φέρῃ ὅπου ἔφθασαν τὰ πράγματα. Ἀλλ' ἴσως ἔλθῃ ἡ ὥρα, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, συλλογιζόμενος καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Κυουρίας, θέλει λέγει « *Εἶθε μὴ ἦμην ποτὲ πρόεδρος τῆς ἱεραῆς Συνόδου διὰ τὴν ἀπὸ 23 Ἰουλίου τοῦ 1839 ἔτους προεδρίαν μου!* » Ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ ἀς φροντίσῃ αὐτὸς, καθὼς καὶ ἐγὼ φροντίζω περὶ ἑμαυτοῦ.

Ἦμην λοιπὸν κατὰ τὴν διήγησιν ταύτην καὶ παρ' αὐτῷ τῷ χριστιανικωτάτῳ, ὀρθοδοξοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Κυουρίας καὶ χριστιανός καὶ ὀρθόδοξος καὶ εὐσεβής· ἀλλ' ἕως πότε, ἀγνοῶ· γνωρίζω ὅμως θετικῶς, ὅτι ἦμην παρ' αὐτῷ τοιοῦτος μέχρι τέλους Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους. Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι καὶ ἀπὸ τότε ἕως σήμερον, ὁποῖος ἦμην ἕως τότε ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς μου. Δὲν μετεβλήθη κατ' οὐδὲν κατὰ τὸ θρησκευτικόν μου φρόνημα. Ἀλλ' ἂν αὐτὸς ἀνεκάλυψεν ἔκτοτε εἰς ἐμέ ὅ,τι πρότερον ἠγνόει, δὲν ἦταν δύσκολον νὰ πράξῃ φανερώς ὅ,τι τῷ ὑπηγόρευε τὸ εὐσεβέστατον αὐτοῦ συνειδός. Εἶχε χρεῖαν πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλης συνδρομῆς; εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν μεταβολὴν τῶν πολιτικῶν περιστάσεων· εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματέα τῆς ἐπικρατείας Κύριον Γ· Γλαράκη· εἶχεν ἐν συντόμῳ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὅ,τι ἤθελε. Γνωρίζω ὅτι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1837 ἔτους ἐζητεῖτο καὶ ἐνερ-

γείτο παρὰ τῶν πολιτικῶν ἐχθρῶν μου ἢ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀποβολή μου, ἀλλ' ὄχι ὡς ἑτεροδόξου, ὄχι ὡς κηκοδόξου, ὄχι ὡς ἀσεβοῦς καὶ ἀθέου. Ἄν ἐκατηγορούμην ἐπιτιοῦτώ τινι, δὲν ἦτον δύσκολος ἢ ἀποβολή μου. Ὅλη λοιπὸν ἢ κατὰ τὴν θρησκείαν μεταβολή ἐγένετο εἰς ἐμέ ἐπὶ τῶν Καίρικῶν πραγμάτων! Ἀλλ' ὁ Καίρις ἐκατηγορήθη καὶ ἐκατεκρίθη ὡς καινὴν τινὰ θρησκείαν εἰσάγων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦται τὸν Θεοσεβισμόν ἦτοι τὴν Ἀσέβειαν καὶ Ἀθείαν. Ὡς τοιοῦτος ἄρά γε διεβλήθη καὶ ἐγώ; Ἀλλὰ πρότερον διεβαλλόμεν καὶ ἐσυκοφαντούμεν παρὰ μοχθηρῶν ἀνθρώπων ὡς Λουθηρανὸς καὶ Καλουϊνιανὸς, καὶ οἱ Λουθηρανοὶ καὶ Καλουϊνιανοὶ εἶναι χριστιανοί. Ἡμεῖν ἄρα καὶ ἐγὼ χριστιανός, ἂν καὶ, κατὰ τοὺς συκοφάντας καὶ διαβόλους μου, ἑτεροδόξος, καὶ ὄχι ὀρθόδοξος. Ἀλλ' εἶμαι τόσον ἄστατος, ὥστε νὰ ἀλάσσω κατ' ὀλίγον θρησκευτικὸν φρόνημα; Κατὰ τοὺς διαβόλους καὶ συκοφάντας μου ἐξ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ ἐγενόμεν ἑτεροδόξος, καὶ ἐξ ἑτεροδόξου θεϊστῆς ἦτοι ἀσεβῆς καὶ ἄθεος!!! Τῶντι μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων πασῶν ἢ ἀναίδεια!

Ἀλλ', ὡς φαίνεται, οἱ πρὸ πολλοῦ πρὸς ἴδια αὐτῶν τέλη ζητοῦντες τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀποβολήν μου, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιτύχωσιν ἄλλως πῶς τοῦ σκοποῦ, ἀπεφάσισαν νὰ μεταχειρισθῶσι μέσον πρὸς τοῦτο τὴν θρησκείαν· καὶ ὅτι τὴν θρησκείαν ἐμεταχειρίσθησαν μέσον οἱ πολιτικοὶ ἐχθροί μου, περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλω οὐδαμῶς· διότι αὐτὴ ἢ εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, καὶ ὄχι εἰς τὴν τῆς θεολογίας, μετὰθεσίς μου δὲν ἀφίνει οὔτε εἰς ἐμέ οὔτε εἰς πάντ' ἄλλον φρόνιμον ἀνθρώπον κἀμμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Ἄν δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐκρίνετο ἀναγκαῖα ἢ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀπομάκρυνσίς μου, ἤθελον ἀποδειχθῆ βέβαια καθηγητῆς τῆς

θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὀθωνος, καὶ διότι ἤμην ἤδη ἀποδεδειγμένος τοιοῦτος; καὶ διότι καθ' ὃν φέρω γα-
ρακτῆρα τοιοῦτόν τι ἤρμοζεν εἰς ἐμέ, καὶ καθηγητῆς τῆς θεο-
λογίας ἐχρημάτισα πρὸς καιρὸν τινα καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν
Κέρκυραν ἀκαδημίᾳ.

Ἀλλὰ πῶς ἐδύναντο οἱ πολιτικοὶ ἐχθροὶ μου νὰ καταστή-
σωσι πιθανὴν τὴν κατ' ἐμοῦ διαβολήν; Ἐξ ὧν ἐξέθεσα προ-
ηγουμένως γίνεται δῆλον, ὅτι δὲν ἦτον πλέον δύσκολον τοῦ-
το. Εἶδεν ἐξ αὐτῶν ὁ ἀναγνώστης, ὁποῖον μὲ διέσυρε τοςά-
κις ἡ Εὐαγγελικὴ λεγομένη Σάλπιγξ καὶ ὀνομαστὶ καὶ
ἀνωνύμως καὶ περιγραφικῶς εἶδεν, ὁποῖον μὲ παρέστησεν
ὁ ἐξ Οἰκονόμων οἰκονόμος· εἶδεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἰωαννίνων
παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ ὡς ἀσεβῆς, διότι ἔφερε τ' ὄνομά μου,
ἀθώωτον βιβλίον· εἶδεν, ὁποῖον μὲ παρέστησαν ἡ ἐν Κων-
σταντινουπόλει κεντρικὴ πνευματικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ σύνοδος
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἐν τοῖς διαβοήτοις
Πρακτικοῖς. Ὅλα ταῦτα ἦσαν ἰκανὴ προδιάθεσις καὶ προ-
διοικήσις εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς διαβολῆς, καὶ ἐδύναντο νὰ
χρησιμεύσωσιν ὡς ἰσχυρώτατα ἐπιχειρήματα κατ' ἐμοῦ.
Συνέβησαν κατόπιν τὰ κατὰ τὸν Καίρην· ἐγὼ ἐδείχθην ἐπ'
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀληθινοῦ συμφέροντος καὶ τῆς πατρίδος μου
καὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως μου. Τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο
φρόνημά μου μετέβαλεν ἡ κακία καὶ πονηρία εἰς ὅ,τι ἤθελε,
καὶ ἐν σκότει ἐνεργούσα κατώρθωσεν εἰς τέλος ὅ,τι πρὸ
πολλοῦ ἐσπούδαζε νὰ κατορθώσῃ. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέτυχον
τοῦ σκοποῦ οἱ πολιτικοὶ ἐχθροὶ μου! Ἐπιστήμως δὲν ἐδύναντο
νὰ μὲ κατηγορήσωσιν εἴτε ὡς φανερόν εἴτε ὡς κρύφιον ἑτε-
ρόδοξον ἢ κακόδοξον· διότι κατησχύνοντο ἐνώπιον ὄλου τοῦ
κόσμου. Ἐπραξαν λοιπὸν ὅ,τι πράσσουσιν οἱ δουλυφῶνοι.
Ἐπραξαν ὅ,τι πράσσουσιν οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες. Ἀλλ' ἂν

ἐκ τῶν κατὰ τὸν Κύριον Καίτην λαβόντες ἀφορμὴν οἱ πολι-
 τικοὶ ἐχθροὶ μου, ἔφθασαν εἰς τέλος ὅπου ἔσπευδον νὰ φθά-
 σωσι, θελοῦσιν ἐλέγχεσθαι ὅμως καὶ διὰ βίωσιν μαστίζεσθαι
 ἀπὸ τοῦ συνειδήτους, ἂν ἐχθρὸς, καὶ πολιτικὸς μάλιστα
 ἐχθρὸς, ἔχῃ συνειδὸς, καὶ αἰσθάνεται ποτε τὸν ἐλεγχον αὐ-
 τοῦ! Πρὸς δὲ τοὺς γενομένους ὄργανα τῆς ἐκτελέσεως τῆς
 κατ' ἐμοῦ πρὸ πολλοῦ τεκταινομένης πολιτικῆς ἐπιβουλῆς
 ἀγίους λέγω « Ἀνάγκη ἦν, ἔλθειν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ
 τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται (α). »

Καὶ ταῦτα πρὸς ἀπολογία μού καὶ περὶ τῆς ἐκ τῶν κατὰ
 τὸν Κύριον Καίτην προσαφθείσης μοι ἀναιδεστῆς κατηγο-
 ρίας. Ἄλλ' ἄς κρίνῃ ὅλος ὁ κόσμος, ἂν ἐνέχωμαι καὶ εἰς τὸ
 παραμικρόν.

(α) Ματθ. ΙΗ', 7.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ.

ΑΪΤΗ είναι ἡ ἀπολογία μου. Λυποῦμαι μεγάλως, διότι εὐρέθην εἰς τοιαύτην ἀνάγκην· ἀλλ' ἀπῆται τοῦτο ἡ τιμὴ καὶ ὑπόληψίς μου. Ἀπολογούμενος· δὲ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, ἐδείχθην αὐστηρὸς πρὸς τοὺς ἐναντίους μου. Δὲν ἔπραξα ἄλλο πρὸς ὅ,τι τὸ φυσικὸν δίκαιον μοι ἐσυγγώρει. Ἀλλ' ἴσως ἄλλος ἤθελε δειχθῆναι αὐστηρότερος ἐμοῦ πρὸς τοὺς ἐπιβουλοὺς ἐχθροὺς τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς του: Εἶναι μικρὸν πρᾶγμα τὸ νὰ διαβάλληται καὶ συκοφαντῆται ὡς ἑτερόδοξος καὶ κακόδοξος, ἄνθρωπος, ὑβρόδοξος καὶ ὢν καὶ γνωριζόμενος πεντηκονταεξῆτα, καὶ τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς αὐτοῦ ζωῆς κληρικὸς; Εἶναι μικρὸν τὸ νὰ συκοφαντῆται ὡς ἐπιβουλεύων καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν του ὡς ἀργυρώνητος, ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔδωκε κάμμιν ἀφορμὴν εἰς τοιαύτην κατὰ κρισιν; Εἶναι μικρὸν τὸ νὰ στερεῆται δημοσίῳ ὑποῦργημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἀξίως καὶ ἐντίμως κατείχε τόσα ἔτη, καὶ νὰ ρίπτηται ἐξαίφνης εἰς δεινотάτην θέσιν, διαβαλλόμενος καὶ συκοφαντούμενος ὡς ἐπίβουλος τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας του, ἄνθρωπος, ὅστις καὶ ὑπὲρ πίστεως ἠγωνίσθη καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐκοπίσεν; Εἶναι μικρὸν τὸ νὰ δολοφονῆται ἄνθρωπος διὰ ἔγκλημα, εἰς τὸ ὁποῖον οὐδὲν ἔνεγχεται; Ἄς λάβῃ ἄλλος τὸ πρόσωπόν μου, ἄς αἰσθανθῆ, ὅσον ἠσθάνθη ἐγὼ, τὴν προσβολὴν τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς του, καὶ ἂν δύναται, ἄς κρατήτῃ τὴν ὑγίαν καὶ ἀγανάκτησιν του. «Ὁ δικαίως ἐγκαλούμενος, λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, » κἂν ἐνέγκῃ τὸν ἐγκαλοῦντα ῥαδίως· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι » τις πικρότερος τοῦ συνειδότης κατηγοροῦ, διὰ τοῦτο, ὅτ'

» ἂν ὑπὲρ ἐκείνου τρυ̅ χαλεπωτάτου πρότερον ἄλῳμεν, τοὺς
 » ἕξωθεν ἡμερωτέρους ὄντας εὐκόλως φέρομεν. Ὁ δὲ οὐδὲν
 » ἑαυτῷ συνειδέναι ποτηρὸν ἔχωρ, ὅτ' ἂν ἐγκαλῆται μά-
 » τηρ, καὶ πρὸς ὄργην ἐκφέρεται ταχέως, καὶ πρὸς ἀθυ-
 » μίαν καταπίπτει ῥαδίως, ἂν μὴ πρότερον τύχη μεμελε-
 » τηκῶς τὰς τῶν πολλῶν φέρειν ἀνοίας. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ
 » ἔστι συκοφαντούμενον εἰκῆ καὶ καταδικαζόμενον μὴ τα-
 » ράττεσθαι καὶ πάσχειν τι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀλογίαν (α)».

Ἄλλ' ἀπολογούμενος ὑπὲρ ἐμυτοῦ, ἐμβίτκα καὶ εἰς ἐξήγη-
 σιν καὶ ἀνάπτυξιν ἐπιβουλῆς, γινομένης ὑπὸ τὸ πρόσχημα
 τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας κατ' αὐτῆς τῆς Ἐλ-
 λάδος. Δὲν ἐδυνάμην νὰ πράξω ἄλλως ἢ ὡς ἔπραξα· αὐτὰ
 τὰ πράγματα μ' ἔσυρον εἰς τοῦτο· ἢ κατ' ἐμοῦ ὡς ἑτεροδό-
 ξου καὶ κακοδόξου ἀπὸ τινος χρόνου γινομένη διαβολὴ καὶ
 συκοφαντία συνέχεται ἀδιάρρηκτως πρὸς τὴν μεγάλην διαβο-
 λὴν καὶ συκοφαντίαν, ὡς ἐκ τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς γίνεται δῆ-
 λον. Ἄς σκεφθῆ τις προσεκτικώτερον εἰς τὰ πράγματα, καὶ
 δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι δὲν θέλει διστάσει κατὰ μικρὸν περὶ
 τοῦ κυρίου καὶ ἀληθινοῦ σκοποῦ τοῦ τόσα ἤδη ἔτη περυστανο-
 μένου δράματος.

Ἀνακεφαλαίωνων δὲ ἐν συντόμῳ τὴν μακρὰν μου ἀπολογίαὶν
 λέγω: Εἶμαι καὶ τὴν σήμερον κατὰ τὴν θρησκείαν, ὁποῖος
 ἦμην ἀπὸ γεννησέως μου — ὀρθόδοξος χριστιανὸς, τέκνον
 γνήσιον τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς,
 τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς, ἐκκλησίας, καὶ οὔτε ἑτεροδο-
 ξόσησα ἢ ἐκακοδόξησα ποτὲ, οὔτε ἐμελέτησα ποτὲ κα-
 κὸν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας μου, οὔτε σχέσιν
 ἔλαβον ποτὲ πρὸς ἑτεροδόξους πρὸς βλάβην τῆς θρη-

(*) Περὶ Ἱερωσύνης Βιβ. Γ'. Κεφ. ΙΗ.

σκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἔθνους μου, οὐτὲ ἐμισθώθη ποτὲ παρὰ τοιούτων εἴτε πρὸς βλάβην τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας μου εἴτε πρὸς ἄλλον ὅποιονδήποτε σκοπόν. Ὅσοι λοιπὸν καὶ ὅποιοιδήποτε ἐτόλμησαν νὰ μὲ διαβά-λωσι καὶ συκοφαντήσωσιν εἴτε φανερῶς εἴτε κρυφίως, ὡς ἑτεροδοξοῦντα ἢ κακοδοξοῦντα, καὶ εἴτε ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἴτε ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ἐπιβουλεύοντα τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἔθνους μου, εἶναι ψεῦσται, εἶναι συκοφάνται ἀναιδέστατοι, εἶναι αὐτόχρημα διάβολοι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ὑπουργήματος τοῦ γραμματέως παρὰ τῆ ἱερᾶ Συνόδῳ μεταθέσεώς μου, καὶ μάλιστα εἰς τὴνικαθέδραν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, καὶ ὄχι εἰς τὴν τῆς Θεολογίας, εἰς ἣν ἤμην καὶ πρότερον ἀποδεδειγμένος, ἐπλήγη καιρίως ἡ τιμὴ καὶ ὑπόληψίς μου, τολμῶ ταπεινώ-τατα νὰ αἰτήσω παρὰ τῆς Α. Μ. τὴν θεραπείαν τῆς πλη-γῆς μου· τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀδίκως καὶ παραλόγως προσβληθείσης τιμῆς μου. Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας Κύριος Γ. Γλαράκης μὲ ἠδί-κησε, χαριζόμενος εἰς τοὺς πολιτικούς του φίλους· ἀλλ' ὁ Μεγαλειότατος Βασιλεὺς, πληροφορούμενος ἀπὸ τῆς ἀπολογίας μου περὶ τῆς τελείας ἀθωότητός μου, θέλει μὲ δικαιώσει. Τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ ἐπικαλοῦμαι ταπεινῶς, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπαναπαύομαι.

Ἐν Ἀθήναις 1839 Δεκεμβρίου 29.

Θ. Φαρμακίδης.

(Α) ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐλλογιμώτατε Κ. Θεόκλητε Φαρμακίδη!

Διορίζεσαι παρὰ τοῦ βουλευτικοῦ σώματος ἑφορος τῆς παιδείας, καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων, κατὰ τὸν §. λζ'. τοῦ Ὁργανικοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδάουρου, κριθεὶς ἄξιος τοῦ τοιοῦτου ὑπουργήματος.

Τῆ 5 Ἰουλίου 1823 ἐν Τριπολιτῆᾱ.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ
(Τ. Σ.) Ὁ Βρεσθένης Θεοδώρητος.
Ὁ Ἀ. Γραμματεὺς Ι. Σκανδαλίδης.

(Β) ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Παρίδο; Β'. ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Ἀριθ. 77.

Πρὸς τὸν Κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην.

Ἡ φιλόφρων φιλελληνικὴ ἐν Λονδίῳ ἐταιρεία ἀπέπεμψε τὰς ἀναγκαίας τυπογραφίας, μὲ τὸν καλὸν σκοπὸν νὰ διαδώσῃ τὰ φῶτα καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Αὗται εὐρίσκονται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Μισολόγγιον.

Ἡ Διοίκησις ἔγραψε πρὸς τὸν ἐκεῖ Συνταγματάρχην Ἄγγλον Στανγὸπ, νὰ τὰς ἀποστείλῃ ἐνταῦθα, καὶ νὰ γένη ἀρχὴ ἀρίστη τοῦ τύπου καὶ ἑφημερίδος ἔκδοσις. Δὲν ἐκρίθη ἄλλος ἀξιώτερος παρὰ ἡ σοφολογιότης σας εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ ἐπιταχύνητε τὸν ἐνταῦθα ἐργασμὸν σας. Ἡ Διοίκησις εἶναι βεβαία, ὅτι θέλετε ὑπακούσει εἰς τὴν προσκλήσιν τῆς πατρίδος.

Ἐν Κρανιδίῳ, τῆ 17 Ἰανουαρίου, 1824.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
Γεώργιος Κουντουριώτης.
Γκίκας Μπότασις.
Ἰωάννης Κωλέττης.
(Τ. Σ.) Ὁ προσωρινὸς Γεν. Γραμματεὺς
Π. Γ. Ρόδιος.

(Γ) Ἐπειδὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὐρώτῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναφερόμενα ἔγγραφα, δημοσιεύω εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων τῶ ἀκλόουθον ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Βουλῆς, ἀντιπροεδρευομένης παρὰ τοῦ τότε μὲν ἐπίσκοπου Βρυθίνης, νῦν δὲ Σελλασίας, καὶ μέλους τῆς ἱερᾶς Συνόδου, Κυρίου Θεοδοσίου.

• 1814 Ἰουλίου 21. Ἀνεγνώσθη ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίου Θεοκλήτου Φαρμακίδου, ἐφόρου τῆς παιδείας, ὅστις δι' αἰτίας, ἃς προβάλλει, παρσιτεῖται τοῦ ὑπουργήματος τούτου. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐστάλη πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν, καὶ ἔμεινε, νὰ γενῆ σκέψις περὶ ἐκλογῆς ἄλλου.

• Ἰουλίου 10. Ἐγένετο λόγος καὶ περὶ ἐφόρου τῆς κοινῆς παιδείας, καὶ ἐπροβλήθη ὁ Κύριος Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, ὅστις ἐνεκρίθη.

(Δ) ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Περ. Γ. ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ,
Ἄρθ.

Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ δημοσιεύωνται τὰ πρακτικὰ τῆς Διοικήσεως, καὶ νὰ κοινοποιῶνται ἐν τάχει εἰδήσεις, ὅσαι μάλιστα ἀπεβλέπουν τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, ἐκρίθη ἀνεγκλίτον νὰ συσταθῇ ἐφημερίς εἰς τὴν καθέδραν τῆς Διοικήσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιστολὴ νὰ παραδοθῇ εἰς ἄνδρα ἄξιον, καὶ ἀπολαμβάνοντα τὴν ὑπόληψιν τῆς Διοικήσεως διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν τοῦ.

Συναινέσει καὶ τοῦ Σεβαστοῦ Βουλευτικοῦ κατὰ τὸ ὑπ' Ἄρθ. 130 Προβούλευμα.

Διατάττει.

Α. Ὁ Κύριος Θεόκλητος Φαρμακίδης διορίζεται ἐφημεριδογράφος τῆς Διοικήσεως.

Β. Θέλει ἔχει ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὴν τυπογραφίαν τῆς Διοικήσεως, συγκειμένην ἀπὸ τρία πιστήρια μ' ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τῶν.

Γ. Τὰ πρακτικὰ τοῦ Σεβαστοῦ Βουλευτικοῦ θέλει παραλαμβάνει παρὰ τοῦ ἁ Γραμματέως τοῦ αὐτοῦ Σώματος.

Δ. Τὰ λοιπὰ πρακτικὰ τῆς Διοικήσεως, καὶ τὰς ἐπισήμους εἰδήσεις θέλει λαμβάνει παρὰ τῆς Γενικῆς Γραμματείας.

Ε. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν, καὶ νὰ συμφωνήσῃ τὰ ἔξοδα τῆς διεύθυνσεως τῆς τυπογραφίας, καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 29 Σεπτεμβρ. 1825.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

Γκέκας Μπότασις.

Ἀναγνώστης Σπυλιωτάκης.

Κωνσταντῖνος Μαυρομηχάλης.

Ἰωάννης Κωλέττης.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Α. Μαυροκορδάτος.

(Τ. Σ.)

Ἴσον ἀπαράλλακτον

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Α. Μαυροκορδάτος.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Περὶδ. Γ.

Ἡ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ἀριθ. 963,

Πρὸς τὸν Κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην.

Σῆς περιλαμβάνεται ἀντίγραφον ἐπίσημον διαταγῆς τῆς Σεβ. Διοικήσεως ὑπ' Ἀριθ' 12737, καὶ ἡμ. 29 Σεπτεμβρίου, διὰ τῆς ὁποίας σᾶς ἐμπιστεύεται τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐφημερίδος, καὶ δίδεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σας ἡ τυπογραφία τῆς Διοικήσεως.

Δὲν ἤμποροῦσε βέβαια νὰ κάμῃ καλλυτέραν ἐκλογὴν ἢ Διο.

οίκησις διὰ τοιούτον ἔργον, διὰ τὸ ὑποῖον ἀπαιτοῦνται φῶτα, ἐκτεταμέναι γνώσεις τῶν πράγματων, καὶ ὑποκείμενον ἀπολαμβάνον ἐντελῶς τὴν ὑπόληψίν της.

Σπεύδω λοιπὸν νὰ σᾶς γνωστοποιήσω τὸν διορισμὸν τοῦτον, καὶ νὰ σᾶς συγχαρῶ μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι θέλετε φανῆ ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Διοικήσεως, καὶ θέλετε ὠφελήσει τὸ Κοινὸν διὰ τῆς σοφῆς καὶ φρονίμου χρήσεως τοῦ μόνου ἀρμοδίου μέσου εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν φώτων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 30 Σεπτεμβρίου 1825.

(Τ. Σ.)

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς.

Α. Μαυροκορδάτος

(Ε) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Ἄρ. 127. Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην.

Ἐλήφθη ἡ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀναφορά σου, διὰ τῆς ὁποίας παραιτεῖσαι ἀπὸ τὸ χρέος τοῦ ἡμερησιογράφου καὶ τοῦ τυπογράφου τῆς Διοικήσεως, ἀναγκασμένος ἀπὸ ἰδιαιτέρας περιστάσεις.

Ἡ Κυβέρνησις, βλέπουσα τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπλήρωσες τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον ἡ προπαραελθοῦσα καὶ ἡ παύσασα Διοίκησις σέ ἐπιφόρτισαν, ἐπεθύμει καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης περιόδου ν' ἀκολουθίσης τὸ αὐτὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον δυσκόλως δύναται νὰ εὔρη ἄλλον ἀξιώτερόν σου· καὶ δὲν ἤθελεν ἐνδώσει εἰς τὴν παραίτησίν σου, ἐὰν δὲν ἔβλεπεν, ὅτι ἀναγκάζεσαι καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ ἰδιαιτέρας περιστάσεις νὰ παραιτηθῆς.

Ἡ Γραμματεία αὕτη, ἐν ᾧ σέ κοινοποιεῖ τήν πρός σέ ὑπό-
ληψιν, καί τήν καλήν ταύτην διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως,
εὐχεται, καί ιδιωτεύων, νά μὴ παύσης, διὰ τῶν φώτων καί
τῆς ἀρετῆς σου, νά ὠφελεῖς τοὺς ὁμογενεῖς καί συμπολίτας
σου, ἕως ὅτου καί αὖθις, τυχούσης περιστάσεως, νά ἀνα-
δαχθῆς νά δουλεύσης καί δημοσίως τήν πατρίδα.

Τῆ 9 Ἰουνίου 1827 ἐν Πόρῳ.

Ὁ ἐπί τῶν Ἐσωτερικ. καί τῆς Ἀστυνομ. Γραμματεὺς
(Τ. Σ.) Ἀναστάσιος Λόντος.

(Ζ) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Ἀρ. 94 Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπιθυμοῦσθ νά καταστήσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, τακτικώ-
τερον καί εὐκολώτερον τὸν ἐπὶ τὸ βέλτιον διοργανισμὸν τῶν
ἐν Αἰγίνῃ διδασκτριῶν ὑπὸ τὴν ἐπιστησίαν ἀνδρῶς ἔχοντος
φερέγγυον τὴν πρός τοῦτο ἀπαιτουμένην ἱκανότητα,

Δ ι α τ ά τ τ ε ι

Αῶν. Ὁ Κ. Θεόκλητος Φαρμακίδης διορίζεται ἔφορος
τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ καί τοῦ Προκαταρκτικοῦ σχολείου.
Βῶν. Ὡς τοιοῦτος θέλει ἔχει τὴν ἐφορείαν τῶν καταστή-
μάτων τούτων, κατὰ τὸ ὑλικὸν καί τὸ προσωπικόν, θέλει
προσδιορίζει, συμφώνως μετὰ τῶν διδασκάλων, τὰ εἶδη καί
τὸν χρόνον τῶν μαθημάτων, καί ἐποχὰς τῶν δημοσίων ἐξε-
τάσεων, τὰς διακοπὰς τῶν ἐργασιῶν, καί ὅσα ἄλλα ἀπο-
βλέπουν τὸν ἐσωτερικὸν τῶν διδασκτριῶν τούτων κανονισμὸν,
ἐπαγρυπνῶν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν καί τὴν εὐταξίαν τῶν
μαθητευομένων, καί διευθύνων ἐκάστουτε πρὸς τὴν Διοίκησιν,
διὰ τῆς ἀνηκούσης Γραμματείας τὰς περὶ τῶν διαφόρων
τούτων ἀντικειμένων πληροφορίας καί παρατηρήσεις του, κατ

θώς και ὅσα ἄλλα ἤθελε κρίνει συντείνοντα πρὸς βελτιώσιν τῶν καταστάσεων τούτων.

Γον. Ὁ μισθὸς αὐτοῦ, λογιζόμενος ἀπὸ 22 τοῦ παρελθόντος, προσδιορίζεται φοιητικὰ διακοσίους ἀριθ. 200 κατὰ μῆνα.

Δον. Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαίδευσως Γραμματεὺς νὰ ἐνεργήσῃ τὸ πικρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1832.

Ἡ Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ

Ἀνδρέας Ζαίμης

Ἰωάννης Κωλέττης

Α. Μεταξᾶς

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ Γραμματεὺς

Ι. Ρίζος

Ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1832.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ Γραμματεὺς

(Τ. Σ.)

Ι. Ρίζος

(Η) Η Μ Ε Ι Σ Ο Θ Ω Ν

Ἀριθ. 2730. ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀπεφασίσαμεν νὰ καταστήσωμεν ἐπιτροπὴν, ἥτις νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν στάσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ νὰ προβάλλῃ τὰ μέσα πρὸς βελτιώσιν τῆς θέσεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ὀνομαστικῶς τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου κλήρου, καὶ τῆς συστάσεως Συνόδου μονίμου διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις· νὰ παρουσιάσῃ δὲ καὶ περιεκτικὴν ἐκθέσιν περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἀντικειμένου.

(Θ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αρ. Πρ. 954.

Αρ. Διαλ. 593 - Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟ-
 ΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ
 ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.
 Τὴν 26. Ἰουλίου
 1833.

*Πρὸς τὸν παροσιώτατον ἐν ἱερομοστάχοις
 Κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην.*

Ἡ Α. Μ. ὁ Σεβαστὸς ἡμῶν Βασιλεὺς καὶ Μονάρχης τῆς
 δόξατε νῦν σᾶς διορίσθη διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Ἰουλίου (6 Αὐγούστου)
 Βασιλικοῦ Διατάγματος γραμματεὺς τῆς διαρκεῦς ἱερᾶς Συ-
 νόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Ἀντίγραφον τοῦ Διατάγματος τούτου σᾶς διευθύνεται διὰ
 τοῦ παρόντος πρὸς πληροφορίαν σας. Αὐριον θέλομεν σᾶς κοι-
 νοποιήσει τὸ ἀντίτυπον τοῦ καταστατικοῦ τῆς ἱερᾶς Συνόδου
 ταύτης Διατάγματος.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου
 ἐκπαιδεύσεως Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας.

Σ. Τριχούπης.

(Τ. Σ.)

Α. Ρίζος Φαρμακίδης.

(I) Ὅτι καὶ οἱ παναγιώτατοι καὶ οἰκουμενικοὶ πατριάρ-
 χαι καὶ ἡ σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμβαίνουντι παρὰ
 τὸν ὁποῖον φέρουσιν ἱερὰν γραρχεῖαν καὶ παρὰ τὰ ἱερὰ αὐτῶν
 καθήκοντα εἰς πολιτικὴν ῥαδιουργίαν, καὶ ὄργανα αὐτῆς γι-
 νόμενοι τυφλὰ συμπράττουσι καὶ συνεργοῦσιν ἀσυνειδήτως
 εἰς ὕληρον ἄλλων, δὲν εἶναι κάμμία περὶ τούτου ἀμφισβόλια.
 Ἀλλὰ δὲν εἶναι κάμμία ἀμφισβόλια καὶ ὅτι ἤθελον γίνεσθαι
 εὐκολώτερον ὄργανα πολιτικῆς ῥαδιουργίας πρὸς βλάβην τῆς
 αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος· ἐὰν ἡ βλάβη

αὕτη συνέφερον εἰς ἄλλους· ἐὰν ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπέκειτο ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτοκέφαλος εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁμῶς πύση καὶ ὑποία ἐπιβουλὴ γίνεται ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως! Ἄλλ' ἂν τις ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς πολιτικῆς βραδύργειας, ἡ ὁποία ἐδύνατο νὰ γίνηται διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, θέλει πεισθῆ ἀναντιρρήτως ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης διηγήσεως ἱστορίας ἀληθοῦς καὶ γνωστῆς.

Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1828 ἔτους αὐθόρμητος ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀγαθάγγελος ἐζήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας εἰς τὸ νὰ μετaxyειρισθῆ καὶ αὐτὸς τὰ ὁποῖα ἐδίδεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἡ θρησκεία ὄπλα πρὸς ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων· καὶ λαβὼν ταύτην ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τέσσαρας ἐπισκόπους καὶ τὸν μέγαν πρωτοσύγκελλον (Γεν. Ἐφημ. Ἄριθ. 37 τοῦ 1828 ἔτους), διὰ νὰ διαιρέσωσι τοὺς Ἑλληνας, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικῶν παραιέσεων ν' ἀποτοξεύσωσιν εἰς αὐτοὺς ἐμφύλιον πόλεμον, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ τέλει ἤδη τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος νὰ φέρωσι διὰ τῆς θρησκείας τὸν παντελῆ ἡμῶν ὄλεθρον! Ἰδοὺ καταχθόνιον ἐπινόημα! Οἱ ἀπεσταλμένοι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐδυνάθησαν νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸν ὄλεθριώτατον τῆς ἑαυτῶν ἀποστολῆς σκοπὸν, τοῦτο χρεωστεῖται εἰς τὰς τότε περιστάσεις. Ἄλλ' εἶναι περιέργον ν' ἀκούσῃ τις αὐτὴν τὴν ἐφημερίδα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως λαλοῦσαν περὶ τούτου, ἢ μᾶλλον αὐτὸν τὸν Κυβερνήτην Ι. Α. Καποδίστριαν λαλοῦντα δι' αὐτῆς περὶ αὐτοῦ.

• • • Ὁ ζόφος, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκεται τὸ Ὀθωμανικόν

Υπουργεῖον μετὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἀποποίησην τῆς συνθή-
 κης τῆς 6 Ἰουλίου, φαίνεται μὲν καὶ ἐξ ἄλλων συγκεχυμένων
 βαδισμάτων τῆς Πόρτας, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου,
 μὲ τὸν ὁποῖον ἤλπισεν ἐσχάτως ἤδη νὰ δελεάσῃ τοὺς Ἕλ-
 ληνας διὰ μέσου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχου
 Ἀγαθαγγέλου. Ἀπίθανος θέλει φανῆ ἡ διήγησις τῶν βάσεων
 τοῦ σχεδίου τούτου, εἶναι ὅμως ἀληθὴς, ἐξαχθεῖσα ἀπὸ πη-
 γῆς εἰδήμονος. Μετὰ τὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀνα-
 χώρησιν τῶν τριῶν Πρέσβειων ὁ Ρεῖζ Ἐφέντης εἰς μίαν συνέν-
 τευσίν του μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἐφάνη παρωργισμένος, καὶ
 ἠλεγξεν αὐτὸν, ὅτι δὲν ἐκπληροῖ τὰ πατριαρχικὰ χρέη του.
 Ὁ Πατριάρχης φοβηθεὶς μήπως ἐκπέσῃ τοῦ θρόνου του,
 ἢ μήπως εὐρεθῆ εἰς ἀνάγκην νὰ ἐκκενώσῃ τὸν συνα-
 χθέντα πλοῦτόν του, σκεφθεὶς ἐπενόησε καὶ ἐπρόβουλεν
 εἰς τὴν Πόρταν ὅτι, ἂν τῷ ἐδίδετο ἄδεια, ἠδύνατο νὰ
 μεταχειρισθῆ τινὰ μέσα, ΔΙΑ ΝΑ ΔΙΑΙΡΕΣῆ ΤΟΥΣ ἘΛ-
 ΛΗΝΑΣ, ΚΑΙ ΜΕ ΠΡΟΣΧΗΜΑ ὉΡΗΣΚΕΥΤΙΚῶΝ ΠΑ-
 ΡΑΙΝΕΣΕΩΝ ΝΑ ΑΠΟΤΟΞΕΥΣῆ Εἰς Αὐτοὺς ἘΜ-
 ΦΥΛΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Ἡ πρότασις αὕτη συνέπεσε νὰ γενῆ
 καθ' ὃν καιρὸν ἐδυσφόρει ἡ Πόρτα διὰ τὴν ἐφεξῆς αἰτίαν:
 Ἀναχωρησάντων πρότερον τῶν δύο Πρέσβειων, τοῦ δὲ Ρωσ-
 σικοῦ εὐρισκομένου ἔτι εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπό-
 λεως, ἠθέλησεν ἡ Πόρτα νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς τὴν ἐξοχότητά
 του, ὅτι ἀπεφάσισε τάχα νὰ δεχθῆ συνδιαλλαγὰς μετὰ τῶν
 Ἑλλήνων, μὲ κάποια ὅμως ἐναντία εἰς τὴν συνθήκην τῆς 6
 Ἰουλίου. Ἡ ἐξοχότης του ἀπεποιήθη διόλου τὴν ὀμίλιαν, εἰ-
 πὼν ὅτι δὲν δύναται εἰμὴ νὰ διευθυνθῆ εἰς τὸν δρόμον του,
 καὶ ἀνεχώρησεν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀποτυχίαν τῆς Πόρτας τὸ
 πρόβλημα τοῦ Πατριάρχου ἐφάνη τόσο οὐρανόπεμπτον, ὥστε
 οὐ μόνον ἐκίνησε τὴν προσοχὴν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς μέγα

τι παρτηγορητικὸν ἐθεωρήθη διὰ τὰς ἐπ' αὐτῷ οἰκοδομηθείσας
 χρηστοτάτας ἐλπίδας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνεργήθη ἡ
 ἀποστολὴ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐγκυκλίων γραμμάτων εἰς
 Πελοπόννησον. Ὁ δὲ Πατριάρχης αὐτός, μ' ὄλον ὅτι διέτριψεν
 ἱκανοὺς χρόνους εἰς Ῥωσσίαν ἀρχιμανδρίτης, καὶ ἔπρεπεν
 ὁπωσοῦν νὰ μετέχη πείρας πραγμάτων, περιγράφεται ὁμως
 ὡς ἄνθρωπος νωθροτάτου νοῆς, καὶ χαμερπῶν αἰσθημάτων·
 διὸ, καὶ ἐν ᾧ αὐτόκλητος περιεπλέχθη εἰς ἐπιχείρημα ὅσον
 ἀπερίσκεπτον, τόσον καὶ μάταιον, ἤδη βλέπων πλησιάζοντα
 τὸν καιρὸν, καθ' ὃν θέλει φανῆ τοῦ κινήματός του ἡ ἀπρο-
 βλεψία, κυριεύεται ἀπὸ πολλὴν δειλίαν. Ἀρά γε ὁ συνκχθεὶς
 παρ' αὐτοῦ πλοῦτος δύναται νὰ τὸν σώσῃ; » Γενικ. Ἐφημ.
 Ἀριθ. 68 τοῦ 1828 ἔτους.

Ἴδου τί ἐμελέτησεν, ἰδὸν τί ἐπενόησεν ὁ παναγιώτατος
 πατριάρχης κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1828! ἐπινόημα
 τῶντι ὄχι χριστιανοῦ καὶ ἐπισκόπου, ἀλλ' αὐτόχρημα σα-
 τανᾶ! Ἄλλ' ὅ,τι ἐπενόησεν ὁ Ἀγαθάγγελος, δὲν ἐδύνατο νὰ
 ἐπινοήσῃ καὶ ἄλλος παναγιώτατος; καὶ ὅ,τι δὲν ἐδύνατο νὰ
 ἐπινοήσῃ αὐτός, δὲν ἐδύνατο τάχα νὰ ἐπινοήσῃ ἄλλος, καὶ
 νὰ μετχειριθῆ αὐτὸν τυφλὸν ὄργανον ἐκτελέσεως τοῦ ἐπι-
 νοήματος, πρὸς βλάβην ἢ καὶ ὄλεθρον παντελῆ αὐτῆς τῆς
 ἐθνικῆς ἡμῶς ὑπάρξεως; Ἀλλὰ— σημειούσθω ἐν παρόδῳ—
 ἂν τις γράψῃ σήμερον περὶ τοῦ νῦν παρευκλεῶς πατριαρ-
 χεύοντος Γρηγορίου τοῦ σ', ὅπως ἔγραφε τὸν Σεπτέμβριον
 τοῦ 1828 ἔτους ὁ Καποδίστριας περὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ὅλοι
 οἱ σφόδρα ζηλωταὶ θέλουσι κρυγᾶσαι κατ' αὐτοῦ ὡς ἀσε-
 βεστάτου, ὡς ἄκρου ὑβριστοῦ καὶ καταφρονητοῦ τῆς ἐκ-
 κλησίας, ὡς θέλοντος, νὰ φέρῃ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν
 τὸν παραγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην! Καὶ
 ὁμως ὁ Καποδίστριας ἔγραφε περὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ὅπως

ἔγραφεν, ὅτε ὁ σουλτάνος δὲν ἐδυσκολεύετο πάντελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ! Ἀλλ' εἶναι ὁ Γρηγόριος ὀλιγώτερον τοῦ Ἀγαθιγγέλου ἔνοχος ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα; Ἐκεῖνος ἐπενόησεν ἐναντίον αὐτῆς, μικρῆτι ἀναγνωρισμένῃς καὶ παρὰ τῶν Κυβερνήσεων τῶν ἄλλων ἐθνῶν αὐτονόμου καὶ ἀνεξαρτήτου, ὀλεθριον σχέδιον, καὶ οὗτος ἐπιβουλεύει αὐτῇ, αὐτόνομον ἦδη καὶ ἀνεξάρτητον ὑπάρχουσαν διότι ἀπαιτοῦσι τοῦτο ἄλλοι, ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς διηγήσεως θέλει φανῆ. Καὶ ἐκεῖνος ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικῶν παραιρέσεων ἐμελέτησε ν' ἀποτοξέυσῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμφύλιον πόλεμον· καὶ οὗτος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διατηρήσεως ἀκεραίου καὶ ἀπαραχαράκτου τῆς ὀρθοδοξίας ἐπενόησεν ἢ ἀνεδέχθη νὰ ἐκτελέσῃ παρ' ἄλλων ἐπινοημένον ὀλεθριώτατον σχέδιον! — Ἕλληνες! προσέχετε ἀπὸ τῶν παναγιωτάτων καὶ οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν! —

(Κ) « Καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἦτον ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος· φησὶ οἱ Ἕλληνες, καθὼς ἤθελον νὰ ᾖναι πολιτικῶς ἐλεύθεροι ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, οὕτως ἔσπευδον καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐλευθερίαν, τουτέστι πρὸς τὴν ἀπὸ πατριαρχου, παρὰ τοῦ σουλτάνου καθιςτανομένου καὶ παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παυομένου, ἐλευθερίαν. Πραγματικῶς λοιπὸν ὑπῆρχεν ἡ ἐλευθερία αὕτη πρὸ πολλοῦ χρόνου (§ 183 καὶ 184). Ἀλλ' ὁμοίως ἡ Ἀντιβασιλεία δὲν ἤθελε νὰ ἐπιχειρήσῃ τόσον σπουδαῖον — διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος τὸ πάντων ἴσως σπουδαιότατον — ἔργον, χωρὶς νὰ σκεφθῇ πρότερον ἀκριβῶς καὶ ἐπιμελῶς περὶ τῶν ἐκ τούτου προερχομένων ὠφελειῶν καὶ βλαβῶν — χωρὶς νὰ ζητήσῃ εἰς τοῦτο πρότερον καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἀνωτέρου κλήρου.

• Ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου αἰτικειμένου βουλή δὲν ἤθελε γενῆ τόσον ταχέως, δὲν ἤθελεν ἐκτελεσθῆ μετὰ τόσης σπουδῆς, ἐὰν δὲν ἐδίδετο πρὸς τοῦτο ἀφορμὴ ἐξ ἀποκρύφων δημαγωγικῶν κινημάτων, καὶ δὲν καθιστάνετο ἐκ τούτων ἀδύνατος ἡ προηγουμένη συγκατάθεσις τοῦ τότε ὑπὲρ Ἑλλάδος εὐνοϊκῶς διακειμένου πατριάρχου. Διότι μόλις εἶχε διαδοθῆ λόγος, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀσχολεῖται εἰς τὰ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀμέσως ἐκινήθησαν παντὸς εἶδους ραδιοῦργοι, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὑπερπλουτεῖ κατὰ δυστυχίαν ἡ Ἑλλάς, θέλοντες νὰ καταστήσωσι ὑπόπτους τοὺς ἀγαθοὺς τῆς Κυβερνήσεως σκοπούς. Ἀλλὰ καὶ ξένοι μοναχοὶ παρεγένοντο, διὰ νὰ συντελέσωσιν εἰς αὔξησιν τῶν ἀφ' ἑαυτῶν πολυπληθῶν δυσκολιῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων ὑπῆρχεν Ἀθωνεῖτης τις μοναχὸς, Προκόπιος ὀνομαζόμενος, ἄνθρωπος καὶ πρότερον διὰ τὴν κακίην αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ πολιτείαν γνωστὸς καὶ διαβόητος. Οὗτος ἐκήρυττε παρρησία, καὶ ὑπ' αὐτοὺς τῆς Κυβερνήσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Ναυπλίᾳ, ἀντίστασιν πρὸς ταύτην, τοῖς μὲν λέγων, ὅτι τὰ πάντα θέλουσι γενῆ καθολικὰ, τοῖς δὲ, ὅτι τὰ πάντα θέλουσι τραπή εἰς προτεσταντισμὸν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἦλθε καὶ τις πρῶην Ἀδριανουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις, περιπλεχθεὶς εἰς πράγματα ἐπὶ τῆς παρὰ τῶν Ῥώσων γενομένης ἀλώσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως, προσέφυγεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ ἐλάμβανεν ἔκτοτε ἀξιόλογον Ῥωσικὴν σύνταξιν. Καὶ οὗτος ἐσπούδαζε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπισκόπους, καὶ ἐπειδὴ ἦτον οἰκειὸς τοῦ Κατακάζη, ὁ λόγος αὐτοῦ εἶχε πολλὴν δύναμιν. Πρὸς δὲ τούτοις ἐπροφέροντο καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ῥώσου πρέσβευς λόγοι, οἱ ὁποῖοι, τοῦλάχιστον παρὰ τῶν πρὸς οὖς ἐγίνοντο οὗτοι Ἑλλήνων ἐπισκόπων, ἐννοοῦντο εἰς ἀντίστασιν προτρέποντες. — Ἀλλὰ τελευταῖον ἤρχι-

σαν καὶ αἱ ἑφημερίδες νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰ πράγματα ταῦτα. Καὶ μίᾳ ἑφημερίδι, ὁ Χρόνος (α), ἑφημερίδι τῶν λεγομένων Καποδιστριανῶν, ἐλάλει ὅπως κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ ἐκ Ῥωσσίας ἐλθόντος ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Ἄθωνος μοναχοῦ ἐναντίον τῶν γινομένων. »

Μόουρερ Του. Β'. §. 293. Σελ. 154—157.

(Α) Ὁ αἰδεσιμώτατος οἰκονόμος καὶ καθολικὸς ἱεροκῆρυξ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὀρθοδόξων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν, ὁ ἐξ Οἰκονόμων γενεαλογούμενος, διεσώθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ γενναιωτάτης συνδρομῆς καὶ συμπράξεως τοῦ ἐντιμοτάτου Κυρίου Κυριακοῦ Κουμπάρη. Ἀλλὰ πόσῃν ἀχαριστίαν ἔδειξε πρὸς τὸν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην του καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Ἀλέξανδρον καὶ Σταμάτην! Ἐὰν ὑπῆρχον πολιτικοὶ νόμοι καὶ κατὰ τῆς ἀχαριστίας, ὁ οἰκονόμος ἦτον ἐνοχος τῆς ἐσχάτης ποινῆς. Ἡ ἀκόλουθος ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Κ. Κουμπάρη πρὸς ἄνδρα γνωστὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδειξεν ὁ ἅγιος οἰκονόμος ὄχι ὀλιγωτέραν ἀχαριστίαν, καθιστάνει γνωστὰ τὰ πάντα.

Εἰς Κύριε. !

Ἐκ Μόσχας τῆ 26 Μαρτίου 1832.

Ἐπειδὴ κατακρίνεις τὰ παράπονά μου κατὰ τῆς ἀχαριστίας πολλῶν ἄλλων καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τοῦ ἁγίου Οἰκονόμου, μὲ ἀναγκάζεις νὰ σ' ἐκθέσω τὰ τρέξαντα, διὰ νὰ πληροφορηθῆς, ὅτι ἔχω δίκαιον, νὰ παραπονοῦμαι καὶ νὰ θρηνηῶ

(α) Ὁ τότε Χρόνος εἶναι ὁ σήμερον Δ' αἰών. Ἀλλ' ἐν καὶ μετέβαλον ὄνομα, δὲν μετέβαλεν ἄμως καὶ φρόνημα. Τῷ αὐτῷ συστήματι ἀκαλυπτῶν καὶ τῇ αὐτῇ πολιτικῇ δουλεύων, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ] θείου ζήλου κατέχεται καὶ τώρα, ὑφ' οὗ κατέχετο τότε, ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

τὴν διαφθορὰν τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ πολὺ περισσότερον ἐκείνην τῶν πεπαιδευμένων Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἱεροκηρῶν.

Ἐνθυμῆσαι, ὅτι σὺ πρῶτος μ' ἐγνώρισες μὲ τὸν Κύριον Κωνσταντῖνον Οἰκονόμον, τοῦ ὁποῦ ἐτάλιπες ἐνθουσιῶν τὴν σοφίαν καὶ ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο εἰς τοὺς 1821, ὅταν ἐσφάζοντο ἀνελεῶς οἱ ὁμεγενεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφ' οὗ μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας μου ζωῆς ἔσωσα πολλοὺς ὁμογενεῖς, καὶ τοῦτο τὸ γνωρίζεις ἀκριβῶς, καθὼς ἀκόμη καὶ πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν τῶν Μουρούζων, μετὰ τῆς ὁποίας συνέζη καὶ ὁ ἅγιος Οἰκονόμος, καταφυγόντα πρὸς ἐμὲ καὶ αὐτὸν, τὸν ἔκρυψα εἰς τὴν κατοικίαν μου, τὸν ὠδήγησα ὑπὸ τὴν βραχίονά μου ἐν μέσῳ τῶν κροτούντων τουρκικῶν τουφεκίων, ρίπτομένων ἐναντίον τῶν ἀόπλων ὁμογενῶν, εἰς τὸ καράβι μου, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σταμάτη συνεταξίδευσεν ἀνέξοδος εἰς Ὀδησσὸν, ἔκαμε μὲ ἐξοδὰ μας τὴν κουαραντίαν, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν ἐν Ὀδησσῷ κατοικίαν μας πολὺν καιρὸν, ξενιζόμενος μὲ ὅλας τὰς περιποιήσεις, καὶ ὁ ἀδελφός μου Ἀλέξανδρος τὸν ἔδωσε καὶ 200 ρούβλια διὰ τσεπχαρτζιλίκι. Ἄλλ' ὁ Κύριος Οἰκονόμος λαμβάνων αὐτὰ ἀπεκρίθη: Ἄπο ποῖον, φίλε, ἐλπίζεις νὰ τὰ λάβῃς; Ὁ ἀδελφός μου τῷ εἶπε, Τὰ πρυσφέρω εἰς τὸν διδάσκαλον Οἰκονόμῳ, διὰ νὰ μὴ μὲ τὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ εἶμαι ἕτοιμος, ὅταν λάβῃτε χρεῖαν, νὰ σὰς δώσω καὶ ἄλλα. Καὶ μετὰ πολλὰς ὑμολογίας τῆς εὐγνωμοσύνης του, ἐπῆγε νὰ συγκατοικήσῃ πάλιν μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μουρούζη, ἔταν αὕτη ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν, καὶ περὶ τὰ 1822 ἐσυντρόφεισεν εἰς Πετρούπολιν τὰ τέκνα αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, ὅπου διὰ τῆς προστασίας τοῦ Πρίγγιπος Γαλιτσίνου τοῦ ἐδιορίσθη Πένσια 4000 ρούβλια, καὶ 1000 ρούβλια ἀκόμη διὰ τὴν θυγατέρα του. Κατὰ τὸ 1825 ἔτος, ὡν ὁ Οἰκονόμος ἔτι εἰς Μόσχαν, ὅπου ἦτον καὶ ὁ ἀδελφός μου

Ἀλέξανδρος διὰ τὴν ἀδικὸν κατ' αὐτοῦ πρετέντσιαν τοῦ Μάνεσση, ὁ Οἰκονόμος ὑπερασπιζόμενος τὸν Μάνεσσην καὶ τὸν γυναικάδελφόν του Παπαδύπουλον, κατέτρεχε τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ καταδρομὴ αὕτη ἔγεινε γνωστὴ εἰς ἡμᾶς, τότε ὁ Οἰκονόμος, διὰ νὰ δείξῃ τάχα ὅτι εἶναι φίλος καὶ εὐγνώμων, μ' ἔγραψεν ἐπιστολὴν ἀπὸ Πετρούπολιν, τῆς ὁποίας σᾶς ἐγκλειώ ἀντίγραφον. Ἄλλ' ἐφρόνει καὶ ἔπραττε τὰ ἐναντία! Περὶ τὰ Ἰ830 ὁ ἀδελφός μου Ἀλέξανδρος ἐπῆγεν εἰς Πετρούπολιν, καὶ ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ τετράκις εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος δὲν τὸν ἐδέχθη! Ὡνείδισα τὸν ἀδελφόν μου, διὰ τί νὰ ὑπάγῃ καὶ τετράκις; ἀλλ' ὁ ἀδελφός μου μ' ἐπέφερεν: Διὰ νὰ μὴν ἀφήσω πρόφασιν εἰς τὴν ἀχαριστίαν. Καὶ ὡς νὰ μὴν ἦτον ταῦτα ἱκανὰ, ὁ Οἰκονόμος, ὑπερασπιζόμενος τὸν ἀντίδικόν μου ψευδώνυμον Δημήτριον Παλαιολόγον, ἐκίνησε πάντα λίθον εἰς τὸ νὰ με κατατρέξῃ! Ἰδού, φίλε! ποῦ στηρίζονται τὰ δίκαια παράπονά μου, κατὰ τοῦ ἀχαρίστου Οἰκονόμου. Ἐγὼ ἐκινδύνευσα τὴν ἰδίαν μου ζωὴν, διὰ νὰ σώσω τὸν Οἰκονόμον καὶ πολλοὺς ἄλλους, καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθην νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡ Τουρκικὴ διοίκησις ἐδήμευσεν ὅλην τὴν περιουσίαν μου. Τὸ δὲ χειρότερον πάντων, μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἔσωσα μὲ τὰς οἰκογενεῖας τῶν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου, μεταξὺ τῶν ὁποίων φιγουράρουν οἱ Κύριοι Κωστάκης Μουρούζης, ὁ Δημήτριος Σχινᾶς, καὶ ὁ Σπυρίδων Κωνσταντᾶς, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον ἐπέισθην, διὰ νὰ ἐπιστατήσω εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Λεμονῆ, διήγειραν τὸν ψευδώνυμον Παλαιολόγον ἐναντίον μου, ὑπερασπίζονται τὴν ἀδικίαν του, καὶ μὲ βασανίζουν ἔνδεκα ἔτη. Εἰπέ μοι τώρα, σὲ παρακαλῶ, ἐὰν ἔχω δίκαιον νὰ παραπονοῦμαι ἐναντίον τῆς ἀχαριστίας, καὶ μάλιστα ἐκείνης τοῦ ἱεροκλή-

ρυκος και διδασκάλου τῆς ἠθικῆς Οἰκονόμου; Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρκει τοῦτο, οἱ ἀχάριστοι μὲ κατατρέχουν ἀκόμη θανασίμως.

Ὅσα σὲ κοινολογῶ μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου, εἶναι ἀληθεύστατα, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ μ' ἀντεῖπῃ, ἐπειδὴ ἔχω ἀποδείξεις.

Ἰγλαίνε, ρίλε, καὶ παῦσε ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδοκιμάζῃς τὰ δίκαιά μου • παράπονα ἐναντίον τοῦ . . . , τοῦ καὶ τοῦ . . . Οἰκονόμου.

Ὁ δούλός σας

Κυριακὸς Κουμπάρης.

Ἴδου καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ τοῦ οἰκονόμου πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Κουμπάρας:

*Ἐντιμότατοι ἀυτάδελφοι, Κύριοι, Χ. Κυριακέ
καὶ Σταμάτη Κουμπάροι!*

1825 Ἰουλίου 20 ἐκ Πετροπόλεως.

Δὲν σὰς ἔγραψα κάμμλιαν ἐπιστολὴν, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἐκ τῆς Ὀδησσῶ, καὶ ἴσως ἐκλαυθάνετε τὴν σιωπὴν μου ὡς σημειῖον λήθης καὶ ἀμνημοσύνης τῶν πρὸς ἐμὲ εὐεργεσιῶν σας. Ἀλλ' ὄχι, ἀγαπήτοί! ἂν αἱ περιστάσεις μὲ κάμνουν νὰ σιωπῶ, δὲν θέλω ὑμῶς λησμονῆσαι διὰ βίου τὴν χάριν σας. ἔχω πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν μου, Κύριε Χ. Κυριακέ, τὴν φοβερὰν ἐκείνην στιγμὴν, καθ' ἣν καταφυγόντα εἰς τὴν οἰκίαν σου μὲ ὑπεδέχθης, καὶ μὲ συνώδευσες ἀλλὰ μπρατσέτα ἕως εἰς τὸ πλοῖόν σου, καὶ μὲ παρέδωκας εἰς τοῦ φιλτάτου ἀδελφοῦ σου τὴν προστασίαν, καὶ ὅσον τὸ ἐπὶ σοί, ἐξησφάλισες τὴν κινδυνεύουσαν ζωὴν μου, στιγμὴν, τὴν ὁποῖαν οὔτε νὰ λησμονήσω, οὔτε νὰ ἀνταμείψω πρεπόντως, θέλω δυνηθῆ ποτέ. Ἐνθυμοῦμαι διὰ πάντα, Κύριε Σταμάτη, τὰς φιλοφροσύνας

σου καὶ παρηγορίας, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ εἰς τὸ πλοῖον μετ' ἐγκαρδίο-
 δόνας, καὶ εἰς τὴν κουαραντίναν τῆς Ὀδύσσειο μοι ἐνεψύχεις,
 καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ οἰκίαν σας μετ' ἐπιμέλειαν. Σᾶς εἶμαι εὐ-
 γνώμων, ἀδελφοί, διὰ τοῦτο δι' ὅλας τὰς χάριτάς σας·
 ὁμολογῶ τὴν περὶ ἐμὲ φιλογένειαν καὶ φιλανθρωπίαν σας εἰς
 τοιοῦτον ἐπώδυνον καὶ ἐπικίνδυνον καιρὸν, καὶ σᾶς παρα-
 καλῶ, νὰ μετ' ὀρῶντες πάντοτε εὐαίσθητον καὶ μνήμονα τοῦ
 πρὸς τὴν ἀγάπην σας τούτου χρέους μου. Κάνεν σημεῖον τῆς
 εὐγνωμοσύνης μου, Κύριοι ἀδελφοί! δὲν συνέπεσε μέχρι
 σήμερον νὰ σᾶς δεῖξω χάμμιαν χρεῖαν μου δὲν ἐλάθετε, καὶ
 ἴσως δὲν θέλετε λάβει ποτέ· ἀλλ' ἔχετε μὲν ἐκ τῆς θείας
 Προνοίας τὴν ἀμνησίαν, ἔχετε δὲ καὶ ἐκ τῆς ἰδίης σας συνειδή-
 σεως τὴν εὐφρόσυνον ἀγαλλίασιν, ὅτι ἐκχύματε καλόν. Ἐμμενε
 μόνον εἰς ἐμὲ τὸν εὐεργετηθέντα νὰ σᾶς πληροσφρήσω, ὅτι
 ἐκχύματε τὸ καλόν εἰς ἄνθρωπον, ὅστις τὸ γνωρίζει, καὶ σᾶς
 εὐγνωμονεῖ. Δὲν ἀμφισβῆλλω, ὅτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ, εἰς τῶν
 ὁποίων τὴν σωτηρίαν συνεργήσατε, σᾶς εὐγνωμονοῦσι παρο-
 μοίως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ τελεία ἀρετὴ δὲν παρατιρεῖ εὐ-
 γνώμονας καὶ ἀγνώμονας· κάμνει τὸ καλόν, δι' αὐτὸ τὸ κα-
 λόν, διότι τὸ ἀγαπᾷ· ἀλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη ἐκ μέρους τῶν
 εὐεργετημένων εἶναι ὄφρος ἱερὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν εὐερ-
 γετῶν· ὄφρος, τὸν ὁποῖον ὅσοι χρεωστοῦντες δὲν πληρονοοῦσιν,
 ἀπὸ μὲν τοῦς εὐεργέτας τίποτε δὲν ἀφαιροῦσι, διότι τούτων
 ὁ μισθὸς εἶναι ἀναρχίρετος· αὐτοὶ δὲ ἀποδείκνυνται ἀχάριστοι
 καὶ ἀνάξιοι τῆς ὁποίας ἔλαβον εὐεργεσίας εἴτε μεγάλης, εἴτε
 μικρᾶς. Ταῦτα, Κύριοι Κομπάροι, ἐπρόσθεσα, ὑποπτεύων,
 μήπως τινὲς ἀπὸ τοῦς ὅσους ἐβοηθήσατε νὰ σωθῶσιν ὁμογε-
 ρεῖς μας, ἐλθισμὸν ἔσχον τὴν χάριν σας· ἂν τύχη κακὴς τοιοῦ-
 τος, μὴ τὸν συνερισθῆτε, ἀγαπητοί· ἔχετε παρὰ Θεοῦ τὴν
 ἀμνησίαν, τὸν ὁποῖον ἐμιμήθητε, καὶ ὁ ὁποῖος ἀνατέλλει τὸν

ἡλίον του ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Εὐλογητὸν τὸ ὄνομά του, ὅτι σᾶς ἠξίωσεν εἰς τοιοῦτον καιρὸν, νὰ φανῆτε δούλοι ἀγαθοὶ τῆς παναγάθου Πρνοίας του, ἥτις ἠθέλησε νὰ σώσῃ μὲ τὸ μέσον· σας ὅσους ἠθέλησαν. Εἶθε πάντοτε νὰ σᾶς βοηθῇ εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀγίου του θελήματος! Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀναχωρῶ πρὸς τὸ παρὸν ἐκ Πετροπόλεως εἰς Βιέναν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας μου. Σᾶς ἀσπάζομαι λυιπὸν, ἀγαπητοὶ, καὶ ἐκ τῆς θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως ὡς νὰ σᾶς ἔχω παρόντας, καὶ σᾶς εὐχομαι Θεόθεν πᾶν ἀγαθὸν, καὶ πολυχρόνιον ζωὴν. Τὰς εὐγενεστάτας Κυρίας ἀρχοντίσσας καὶ τὰ φίλτατα τέκνα σας εὐχομαι ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ μετὰ πάντων τῶν οἰκείων σας. Ὄταν γράψητε πρὸς τὸν φίλτατον αὐτάδελφον εἰς Μόσχαν, ὅπου νομίζω ὅτι διατρίβει ἀκόμη, προσφέρετε, παρακαλῶ, καὶ πρὸς τὴν ἀγάπην του τὰς ἐγκαρδίους μου εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας, διὰ τὰς ἰδιαιτέρας πρὸς ἐμὲ φιλοφρονήσεις του. Ὑγιαίνετε καὶ οἱ τρεῖς ἀγαπητοὶ αὐτάδελφοὶ Κουμπάροι, καὶ εὐτυχεῖτε, καὶ μὴ λησμονεῖτε τὸν διὰ βίου εὐγνώμονα πρὸς τὴν ἐντιμότητά σας, καὶ

Θερμὸν εὐχέτην πρὸς Κύριον,
Οἰκονόμον Κωνσταντῖνον Οἰκονομίδην.

(Μ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀρθ. Πρ. 10513 10770 .

Ἀρ. Δ. 282. Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Πρὸς τὸν Κύριον Θ. Φαρμακίδην.

Σᾶς διευθύνεται ἀντίγραφον τοῦ ἀπὸ 15 (27) Ἰανουαρίου
Ε. Ε. Β. Διατάγματος, δι' οὗ θέλετε ἰδεῖ τὴν θέσιν, ἣν ἡ Κυ-
βέρνησις ἐκτιμῶσα τὰς ἐξόχους γνώσεις καὶ τὴν ἱκανότητά

σας, ηδύοκησε να σας εμπιστευθῆ εἰς τὸ ἥδη συστάθεν Πανεπιστήμιον.

Κοινοποιῶσα εἰς ὑμᾶς ἡ Γραμματεία τὸν διορισμὸν σας τοῦτον, καὶ προσκαλοῦσα ὑμᾶς νὰ συνεννοηθῆτε μετὰ τῶν λοιπῶν καθηγητῶν τῆς εἰς ἣν ἀνήκετε σχολῆς διὰ τὴν σύνταξιν καὶ καθυποβολὴν εἰς αὐτὴν τοῦ προγράμματος τῶν παραδόσεων τοῦ πρώτου ἔτους, κατὰ τὸ 9 ἄρθρον τοῦ διοργανισμοῦ, ὅστις σας ἐγκλείεται πρὸς γνῶσιν σας, δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι, συναισθανόμενοι τὸ ὑψηλὸν καὶ σπουδαῖον τῆς θέσεώς σας, καὶ τὴν ἱερότητα τῶν καθηκόντων, τὰ ὅποια ἀναδέχεσθε, θέλετε δικαιῶσαι πληρέστατα τὴν ἐκλογὴν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἀνταποκριθῆ ἐντελῶς εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τοῦ ὑψηλοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, τοῦ ὁποίου γίνεσθε μέλος.

Ἀθῆναι τὴν 19 Ἰανουαρίου 1837.

Ὁ Γραμματεὺς

Ι. Ρίζος.

(Τ. Σ.)

Μ. Καλλιφρονᾶς.

Ἀρ. 18882 19501. Ο Θ Ω Ν

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Διορίζομεν διὰ τοῦ παρόντος εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ νεοσυστάτου Πανεπιστημίου τοὺς ἑξῆς Κυρίους

- 1) Τὸν ἀργυμανδρίτην Μισαήλ Ἀποστολίδην.
- 2) Τὸν Γραμματέα τᾶς ἱερᾶς Συνόδου Θεόκλητον Φαρμακίδην, ἀμφοτέρους κατέχοντας τὰς λοιπὰς θέσεις των καὶ μισθοὺς, μὲ μηνιαῖον δὲ ἐπιμίσθιον εἰς ἕκαστον 100 δραχ. ἀρχόμενον ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πανεπιστημίου.
- 3) Προσδιορίζομεν ὅπως ὁ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας

έν τῇ σχολῇ τῶν γενικῶν ἐπιστημῶν Κ. Κοντογόνης παραδίδει εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν χωρὶς περιπλέον ἀντιμισθίας.

Οἱ διορισθέντες θέλουν συνέλθει εὐθύς, διὰ νὰ συνεννοηθῶσι περὶ τῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια μέλλει νὰ παραδώσῃ ὁ καθεὶς τῶν, ἐνεργοῦντες διὰ τῆς Γραμμ. τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὴν ἐκδοσιν τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν ἐγκρίσεως.

Ἀθῆναι τὴν 15 (27) Ἰανουαρίου 1837.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀρ. Πρ. 12322 · Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
Διακ. 1133 ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Θ. Φαρμακίδην.

Διὰ τοῦ ἀπὸ 14 (26) Ἀπριλίου Ε. Ε. Β. Διατάγματος, ἡ Ἀ. Μ. ἠδόκησε νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν διορισμὸν σας, γενόμενον διὰ τοῦ ἀπὸ 15 (27) Ἰανουαρίου Ε. Ε. Β. Διατάγματος, τὴν διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Διατάγματος τῆς 21 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) 1836 ἐπιφυλαχθεῖσαν Αὐτῇ ἐπικύρωσιν, διορίζουσα ὑμᾶς τακτικὸν καθηγητὴν εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ συσταθέντος Πανεπιστημίου τοῦ Ὁθωνος ἐπὶ ἐπιμισθίῳ 100 (ἑκατὸν) δραχ. κατὰ μῆνα.

Προσκαλεῖσθε ἐπομένως νὰ συνέλθητε ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς μετὰ τῶν συναδελφῶν σας εἰς τὴν ἀνήκουσαν σχολὴν, διὰ νὰ συντάξητε, προεδρεύοντος τοῦ σχολάρχου, τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς μελλούσης θερινῆς ἑξαμηνίας, ἣτις ἄρχεται τὴν 3 (15) Μαΐου, καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς ὑποίας θέλουν γένηι προεισαγωγικαὶ μόνον παραδόσεις, ἀρχομένων τῶν ἐτησίων σειρῶν μετὰ τὸ τέλος τῶν θερινῶν διακοπῶν. Τὸ πρό-

γραμμα τοῦτο θέλει διευθυνθῆ δια τοῦ Πρυτάνεως πρὸς τὴν Γραμματεῖαν.

Ὁ διοργανισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου θέλει σὰς διευθυνθῆ ἀνυπερθέτως.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 22 Ἀπριλίου 1837

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀ. Πολυζωίδης.

(Τ. Σ.)

Μ. Καλλιφρονᾶς.

(N) Ὁ Κύριος ἡμῶν ἰησοῦς Χριστὸς, κατελέγχων καὶ ἐκθεατρίζων ἔμπροσθεν ὄλου τοῦ λαοῦ τοὺς φαρισαίους, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔλεγε περὶ αὐτῶν καὶ ὅτι « δεσμεύουσι φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτὰ (Ματθ. ΚΓ', 4). » Οὕτω πράττουσι καὶ οἱ πανιερώτατοι δεσπότες. Ἀκριβέστατοι τηρηταὶ τῶν εἰς ἄλλους ἀφορώντων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, παραβαίνουσι καὶ ἀθετοῦσιν ἀσυνειδήτως τοὺς εἰς αὐτοὺς ἀποβλέποντας· ἀυστηρότατοι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ συγκαταβατικώτατοι πρὸς ἑαυτοὺς, ἐν ᾧ τὸ ἐναντίον ὤφειλον νὰ πράττωσιν. Εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Ἰονικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐνδώσωσι παντελῶς· καὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἀκριβεστάτην τήρησιν τῶν κανόνων τῶν πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν συνόδων καὶ εἰς τὰ συνοικέσια· ἀλλὰ καθ' ὅν λόγον ἀπαιτοῦσιν αὐτοὶ τὴν ἀπ' ἄλλων τήρησιν τῶν κανόνων, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπαιτοῦσιν ἀπ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄλλοι τὸ αὐτὸ, καὶ τόσῳ δικαιοῦτερον, καθ' ὅσον αὐτοὶ μὲν λέγονται ποιμένες, οἱ δὲ ἄλλοι λέγονται πρόβατα. Ἐκ δὲ τῶν ἀπείρων κανόνων, τοὺς ὁποίους ἀσεβῶς καταπατοῦσι, φέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγους τινάς.

Α. Τους περὶ τῆς ἡλικίας κατόνας. Κατὰ τοὺς κανόνας τούτους ὁ μὲν διάκονος ὀφείλει νὰ ἔχη ἡλικίαν εἰκοσὶ πέντε ἐτῶν, ὁ δὲ πρεσβύτερος, τριάκοντα. Καν. ιά τῆς ἐν Νεοκλαίσαρ. συνόδου. Καν. ιδ' τῆς 5' οἰκουμ. συνόδου. Εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἄρα ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως ἡλικία ἀνωτέρα τῆς τοῦ πρεσβυτέρου· καὶ κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἀποστόλων (Βιβλ. Β'. Κεφ. Α.) « τὸν ποιμένα τὸν καθιστάμενον ἐπίσκοπον... δεῖ ὑπάρχειν... οὐκ ἔλαττον ἐτῶν πενήκοντα.» Αὐτοὶ καὶ χειροτονοῦνται εἰκοσαετείς, καὶ χειροτονοῦσι δεκάπενταετείς!! Δεκαπενταετής ἢ δεκαεξαετής ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ὁ νῦν πρόεδρος τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος!

Β'. Τους περὶ παιδείας. Καν. Β' τῆς Ζ' οἰκουμ. συνόδου. Καν. ΚΔ' τῆς ἐν Καθαργένη. Αὐτοὶ καὶ χειροτονοῦνται ἀμαθέστατοι καὶ ἀπαιδευτότατοι, καὶ χειροτονοῦσι πάντη ἀγραμμάτους· προτιμῶσι μάλιστα καὶ τῆς παιδείας τὴν ἀπαιδευσίαν διότι καὶ ὁ Χριστὸς τὰ μωρὰ καὶ ἀμαθῆ καὶ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο· καὶ ἀναίσχυντως συνιστῶσιν εἰς τὴν Ἰονικὴν Κυβέρνησιν τὴν χειροτονίαν τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀπαιδευτῶν εἰς πρεσβυτέρους. Πρακτικ. Σελ. 171.

Γ'. Τους περὶ χειροτονίας ἄνευ χρημάτων. Καν. ΚΘ' τῶν ἀποστόλων. Καν. Β' τῆς Δ' οἰκονομ. συνόδου. ΚΒ' τῆς 5' οἰκουμ. συνόδου. Ἐ τῆς Ζ' κ.τ.λ. Κατ' οὐδενὸς ἄλλου ἀμαρτήματος δὲν διετάχθησαν καὶ ἐγράφησαν τόσα, ὅσα κατὰ τῆς διὰ χρημάτων χειροτονίας· καὶ ὁμοίως κἀνὲν ἄλλο ἀμάρτημα δὲν πράττεται συχνότερον, ὅσον τοῦτο· διότι καὶ κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι ἐπικερδέστερον αὐτοῦ. Ὡστε ὅλοι οἱ πανιερώτατοι δεσπόται εἶναι καθηρημένοι!

Δ'. Τους περὶ τοῦ μὴ διὰ μεσιτείας ἀρχόντων προεμβασμοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπήν. Καν. Α' τῶν ἀποστόλων

Καν. Β' τῆς Δ'. Καν. Γ' τῆς Ζ'. κ.λ. Ἄλλ' ὅλοι οἱ πνε-
 μώτατοι δεσπότη διὰ μεσιτείας ἀρχόντων προβιβάζονται
 εἰς ἐπισκοπὰς, καὶ πολλάκις διὰ μεσιτείας καὶ Ὀθωμανῶν
 καὶ Ἑβραίων. Ὅλοι λοιπὸν εἶναι καθηρημένοι.

Ε. Τοὺς περὶ τῆς ἀγοσίου χρηματολογίας. Καν. Δ' τῆς
 Ζ' οἰκονμ. συνόδου.

Σ'. Τοὺς κατὰ τῆς ἀμελείας τοῦ ποιμνίου. Καν. ΝΗ'
 τῶν ἀποστόλων. Καν. ΙΘ' τῆς 5' οἰκουμενικῆς συνόδου κ. λ.
 Τίς αὐτῶν φροντίζει περὶ τοῦ ποιμνίου; τίς αὐτῶν διδάσκει
 τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους; καὶ τίς αὐτῶν γινώσκει τὸ δι-
 δάσκειν; καὶ τίς αὐτῶν γινώσκει τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους;
 Περὶ ἐνὸς φροντίζουσι μόνον — τῆς ἀργυρολογίας πρὸς τρυ-
 φὴν καὶ ἡδυσπάθειαν!

Ζ'. Τοὺς κατὰ τῆς λαμπρᾶς ἐσθῆτος. Καν. ΚΖ' τῆς 5'
 οἰκονμ. συνόδου. Καν. Ις' τῆς Ζ'. Τίς δὲν γκαρῶζει ὅποιαν
 ἐσθῆτα ἀμφέννυνται, καὶ ὅποιαις στολαῖς γρῶνται οἱ πνε-
 μώτατοι δεσπότη;

Η'. Τοὺς κατὰ τῆς συνοικίσεως μεθ' ὑπόπτων προσώ-
 πων. Καν. Γ' τῆς Α' οἰκονμ. συνόδου. Καν. Ε' τῆς 5'. Καν.
 ΙΗ' τῆς Ζ' κ. λ. Καὶ κατὰ τοῦ ἀμαρτήματος τούτου διε-
 τάχθησαν καὶ ἐγράφησαν πολλά· ἀλλ' οὐδὲν φυλάττεται.
 Πολλοὶ τῶν πνευματικῶν δεσποτῶν συνοικοῦσιν ἀναφανδὸν
 ὄχι μόνον μετ' ἀληθινῶν συγγενῶν ἑθνικῶν· ἀλλὰ καὶ πλά-
 τουσιν συγγενείας, διὰ νὰ συνοικῶσιν ἀνυποχύντως μεθ' ὑπό-
 πτων προσώπων, καὶ παρέχουσιν οὕτω διὰ τῆς συνοικίσεως
 τούτης μέγιστον σκάνδαλον εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ἐν συντόμῳ παραβαίνουσιν, ἀθετοῦσι καὶ ἀσεβῶς καταπα-
 τοῦσιν ὅλους ἐν γένει τοὺς εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἔθνος αὐτῶν
 ἀποβλέποντας κανόνας. Ἰβρίζουσι βαναύσως τύπους βαρ-
 βάρως· κηθεύουσιν νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ τί πράττουσι τοῦ

οὐ φέρουσι χαρακτῆρος ἄξιον ; Καὶ ὅμως τοιοῦτοι ὄντες αὐτοί, τολμῶσιν ἔπειτα νὰ δεικνύωνται αὐστηροὶ τηρηταὶ τῶν εἰς ἄλλους ἀποβλεπόντων κανόνων ! Ἀσεβεῖς ὄντες αὐτοί, τολμῶσι νὰ κηρύττωσιν ἄλλους ἀσεβεῖς ! Ποιμαίνοντες ὡς λύκοι, πλάττουσι λύκους ἐπιβουλεύοντας τὸ ποίμνιον, καὶ κραυγάζουσι κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν πλασμαμάτων ! Ἄν αἰδοῦντο ὀπωσοῦν ἑαυτοὺς, ἤθελον συσταλῆ ἀπὸ τοῦ νὰ δείξωσι τόσον πολὺν ζῆλον περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν κανόνων πρὸς τὴν Ἴονικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὰ συνοικέσια· ἀλλὰ ποῦ αἰδῶ ! —

(Ξ) Πρὸς τὸν ποτὲ ἐπίσκοπον Μενδενίτσης ἔδειξα πάντοτε τελείαν ἀδιαφορίαν, καὶ, ὡς νομίζω, εὐλόγως. Ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος οὗτος ἄνθρωπος ἐξ ἐφημερίου ἐκκλησίας τῆς Λεβαδείας ἐγένετο ἐπίσκοπος, συνδρομῆ καὶ προστασίᾳ ἐνὸς τῶν τότε προκρίτων τοῦ τόπου, πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ἀπεμπολήσας ὕστερον τὴν ἐπισκοπὴν διὰ εἴκοσιν, ὡς λέγεται, χιλιάδας γροσιῶν Τουρκικῶν ἤτοι τόσων δραχμῶν τὴν σήμερον Ἑλληνικῶν, ὄχητο ἀπιὼν ἐκ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν πατρίδα του Ἰθάκην, καὶ ἐκεῖ διέτριβε, ζῶν ἐκ τῶν χρημάτων ἐκείνων. Ἐν ἔτει δὲ 1828, ἀπυτελειώσας ἴσως τὰ ἐκ τῆς πράσεως τῆς ἐπισκοπῆς χρήματα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πεποιθὼς εἰς τὸν Κερκυραῖον Ἰ. Α. Καποδίστριαν. Κατευοδώθη πρῶτον εἰς Αἴγιναν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Καποδίστριας διέτριβε τότε εἰς Πόρον, μετέβη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τόσον κακὴν ὑποδοχὴν, ὥστε ἡ φιλοτιμία αὐτοῦ ἀπήγει τὸ ν' ἀπέλθῃ ἀμέσως ὕθεν ἦλθεν· καὶ εἰς βεβαίωσιν τούτου ἐδυνάμην νὰ φέρω ὕνομαστὶ μάρτυρα ἀξιόχρεων, ἂν ἦτον χρεῖα μαρτυρίας, πολίτην γνωστὸν, ἔντιμον, καὶ ὑψηλὸν βαθμὸν κατέχοντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ, παρευρεθῆντα εἰς

τὴν ὑποδοχὴν ἐκείνην. Ἄλλ' ὁ τόσον κακῶς ὑποδεχθεὶς αὐτὸν τότε κυβερνήτης, ἀπέδειξεν αὐτὸν ὕστερον τοποτηρήτην τῆς χηρευούσης ἐπισκοπῆς Σόλων (τῆς νῦν Φιωκίδος), ἢ διότι εὔρε καὶ αὐτὸν χρήσιμον εἰς τὸ ἠκολούθει σύστημα, ἢ διότι ἐνέδωκεν εἰς μεσιτείας. Πῶς δὲ ἐπισκόπευσεν ἐκεῖ ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος, καὶ ὅποιος ἐδείχθη καὶ κατὰ τὰς χειροτονίας καὶ κατὰ τοὺς γάμους, μαρτυροῦσιν αἱ κατ' αὐτοῦ σωζόμεναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας ἀναφοραὶ τῶν Ἀμφισσέων καὶ αἱ πληροφορίαι τοῦ νομάρχου, γνωστὰ μοι ἔκτοτε.

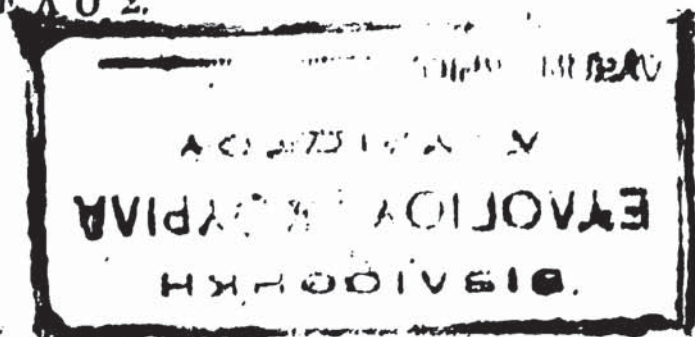
Ἡ διὰ Β. Διατάγματος ἀπὸ 15. Μαρτίου τοῦ 1833 ἔτους κατασταθεῖσα ἐπιτροπὴ (α) ἐγνωμοδότησεν ἐν συντόμῳ καὶ περὶ τῶν προσώπων τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἡ περὶ τοῦ ἁγίου Μενδενίτσης γνώμη αὐτῆς δὲν ἦτον παντελῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. Δὲν ἦτον παντελῶς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἡ γνώμη τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1833 ἔτους γενομένης ἀναδείξεως τῶν ἐπισκόπων, καὶ διὰ ταῦτα ἔμεινεν αὐτὸς μόνος, ὑγιῆς ὢν, χωρὶς ἐπισκοπῆς. Αἱ γνώμαι αὗται καὶ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου σώζονται βέβαια εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας, ὡς ἔγγραφον ἐπίσημα. Ἡ Ἀντιβασιλεία μόλις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἀπὸ φιλανθρωπίας παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου γενομένην κατόπιν σύστασιν αὐτοῦ, ὡς δυστυχῆς καὶ πένητος, εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν κατὰ πολὺ ἔλεος μικρὰν τινα μηνιαίαν σύνταξιν· ἀλλὰ διέταξεν αὐτὸν ἐν ταύτῳ εἰς τὸ νὰ μεταβῇ εἰς τι μοναστήριον, καὶ εἰς αὐτὸ νὰ ζῆ, ὡς ἐκουσίως περὶωρισμένος· καὶ ἐκλέξας ὁ ἴδιος τὴν κατὰ τὸν Παρνασσὸν μονὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ μετέβη εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ὁ συμπαθη-

(α) Ἰδ. Σελ. 21.

τικώτατος ἐπίσκοπος Κυνουρίας ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ μετεκόμισεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας· συνήργησε δὲ μάλιστα καὶ εἰς αὐξήσιν τῆς συντάξεως αὐτοῦ διὰ τὰς λαμπράς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρεσίας! Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔζη ὁ ἄνθρωπος ἀφανὴς καὶ ἄδηλος, καὶ μόνον εἰς ὀλίγους γνωστός. Ἀλλὰ τις ἤλπιζεν ὅτι, καὶ τοιοῦτος ὢν, καὶ οὕτω πολιτευσάμενος ἐν Ἑλλάδι, καὶ τοιαύτας ἔχων καθ' ἑαυτοῦ ἐπισήμους γνώμας, ἐμελλεν ἐπὶ τῶν ἐνδόξων ἡμερῶν τοῦ Κυρίου Γ. Γλαράκη γαμματεύοντος ν' ἀναδειχθῆ καὶ μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου; Ἄλλ' ὅ,τι ἐπραξε κακῶς ὁ προκατόχος, θέλει διορθώσει ἀναμφιβόλως ὁ φρόνιμος καὶ ἀξιότιμος διάδοχος Κύριος Ν. Θεοχάρης.

Τ Π Λ Ο Σ.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΙΧ. ΑΡΝΙΩΤΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334218

